

TASA-ARVOA, YHDENVERTAISUUTTA VAI ”POLIITTISTA PAS...”?

Diskurssianalyttinen näkökulma liikuntajärjestöjen puheeseen tasa-arvopolitiikasta ja sukupuolten tasa-arvosta

Saara Isosomppi

Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -
tutkielma

Liikuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2017

TIIVISTELMÄ

Isosomppi, S. 2017. Tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta vai ”poliittista pas...”? Diskurssianalyttinen näkökulma liikuntajärjestöjen puheeseen tasa-arvopolitiikasta ja sukupuolten tasa-arvosta. Liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma, sivumäärä 129 s., 5 liitettä.

Vuonna 2015 päivitetyn liikuntalain lähtökohtiin kirjattiin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen. Samalla Opetus- ja kulttuuriministeriö alkoi edellyttää järjestöiltä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia osana valtionapukelpoisuutta, mikä nosti tasa-arvokeskustelun pinnalle liikunnan kentällä. Opinnäytetyöni liikunnan yhteiskuntatieteen alalta käsittelee sukupuolten tasa-arvopoliittisten diskurssien rakentumista, merkityksiä ja valtasuhteita liikuntajärjestöjen puheessa. Tutkimuksessa kohdistan huomion diskurssien rakentamisen tapoihin, joiden kautta tarkastelen niiden sosiaalisen käytännön tasolla sitä, miten erilaisia sukupuolen ja tasa-arvon ideologioita tuetaan tai haastetaan. Samalla pohdin diskurssien kautta muokattuja merkityksiä sukupuolten tasa-arvopolitiikan tavoitteille, toimille, mahdollisuuksille ja rajoille. Tutkimuksessani tarkastelen sitä, määritelläänkö sukupuolten tasa-arvopolitiikkaa muutoksen välineeksi ja miten toisaalta sukupuolen, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden erilaisilla käsitteellistyksillä ja merkityksenannoilla kamppaillaan tasa-arvon, eriarvoisuuden ja syrjinnän politiikoista.

Aineisto koostuu liikunnan valtionapua vuonna 2015 saaneille liikuntajärjestöille tehdyn sukupuolten tasa-arvoa koskeneen tutkimuskyselyn aineistosta. Kysely lähetettiin 123 järjestölle ja siihen vastasivat 69 järjestön edustajat. Teoreettisen viitekehyksen muodostaa tasa-arvopoliittisen tutkimuksen jatkumo, jossa politiikkaa analysoidaan diskursiivisena ideologiakamppailuna. Pohjaan aiheen tarkasteluni feministisen tutkimuksen lähtökohtiin.

Hahmotin aineistosta kuusi erilaista sukupuolten tasa-arvopoliittista diskurssia, jotka olivat edistämistä vaativa sukupuolten tasa-arvo, abstrakti tasa-arvo, parempi yhdenvertaisuus, sulautuneet merkitykset, meillä on jo tasa-arvo sekä tasa-arvo on ”pas..”. Tasa-arvoa rakennettiin sekä keskeneräisenä tavoitteena, pysyvänä tilana että vanhanaikaisena politiikkana. Jotta liikuntapolitiikassa ei puhuttaisi ohi toisista, tärkeää eriarvoisuuden vähentämiseksi on käydä jatkuvaa aktiivista keskustelua politiikan toimista ja tavoitteista.

Asiasanat: tasa-arvo, yhdenvertaisuus, sukupuoli, diskurssianalyysi, liikuntapolitiikka

ABSTRACT

Isosomppi, S. 2017. Gender equality, equality or political “shi...”? : Discourse analysis of sport organizations’ talk of equality policy and gender equality. Faculty of Sport Sciences, University of Jyväskylä, Master’s thesis in Social Sciences of Sport, 129 pp., 5 appendices.

The Act on the promotion of sports and physical activity was updated in 2015 to include the promotion of equality and gender equality. Accordingly, the Ministry of Education and Culture obliged the organizations’ receiving a state subsidy to create their own equality promotion strategies. This raised discussion about equality on the sports field. My Master’s thesis in Social Sciences of Sport addresses the construction of the gender equality policy’s meanings and power relations in the context of sport organizations’ discourses. I examine how the discourses are constructed and how different ideologies of gender and equality are both sustained and contested on the level of social practice. Furthermore, I aim to reflect the meanings of gender equality policy’s goals, practices, possibilities and boundaries revised through different discourses. The study outlines how the differentiate concepts and meanings of gender, equality and equity and how they contribute to the battle for the policies of equality, inequality and discrimination. The focus is on the question, whether gender equality policy is defined as a tool for a change.

The data consists of a research survey about gender equality. The survey was directed to the sport organizations that were granted a state subsidy of sport in 2015. It was sent to 123 organizations of which 69 replied. The theoretical framework is the continuum of gender equality policy where policy is been analyzed as a discursive battle of ideologies. The approach is based on feminist research framework. The data was analyzed mainly with qualitative methods.

From the data I outlined six different discourses of gender equality policy: gender equality requiring promotion, abstract gender equality, better equality, blended meanings, we already have equality and equality is “shi...”. Equality was constructed as an uncompleted goal as well as a stable situation and old-fashioned policy. To avoid talking past each other it is important for diminishing inequality to discuss actively about the forms and goals of the gender equality policy in sports.

Key words: equality, gender, discourse analysis, sport politics

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1	JOHDANTO	1
1	SUKUPUOLTEN TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUS POLTTOPISTEESSÄ – TUTKIELMAN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	9
2.1	Historialliset juuret ja suomalaisen hyvinvointivaltion merkitys tasa-arvolle	9
2.2	Diskursiivinen ja muuttuva tasa-arvo	14
2.3	Uusi yhdenvertaisuus ja sen kosketuspinnat sukupuolten tasa-arvopoliikkaan	23
2.4	Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnan kentällä	27
2	TUTKIMUSTEHTÄVÄT JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	36
4	METODOLOGIA, AINEISTO JA ANALYYSI	38
4.1	Feministisen tutkimuksen lähtökohdista	38
4.2	Kriittinen diskurssianalyysi (CDA) analyysimenetelmänä	43
4.3	Tutkielman toteuttaminen	51
5	SUKUPUOLTEN TASA-ARVON JA YHDENVERTAISUUDEN DISKURSSIT	56
5.1	Edistämistä vaativa sukupuolten tasa-arvo ja virallinen tasa-arvodiskurssi: tasa-arvo naiskysymyksenä	57
5.1.1	Sukupuoliero merkitsijänä	60
5.1.2	Rakenne vs. yksilö	68
5.1.3	Monenlaiset tavoitteet ja toimet	76
5.2	Abstrakti tasa-arvo: hymistelyä ilman konkretiaa	78
5.3	Yhdenvertaisuus parempi kuin jälkeenjäänyt tasa-arvo	84
5.4	Sulautuneet merkitykset ja kirjavien käsitteiden diskurssi	93
5.5	Tasa-arvon vastustus 1: Meillä on jo tasa-arvo	100
5.6	Tasa-arvon vastustus 2: Tasa-arvo on ”pas...”	105
	LOPUKSI	109
	LÄHTEET	122
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

”En ole mikään feministi, mutta kannatan kyllä tasa-arvoa” -lausahdus on tämän piintyneen vastakkainasettelun useimmin kuultu ilmentymä. Hyvät, kiltit, oikeanlaiset ja miehiä rakastavat heteronaiset siis voivat puhua sukupuolten tasa-arvon puolesta ja kannattaa sitä – tämän rajalinjan taakse jäävät ne pahat Toiset: feministit.

Usein huomaamatta jää, mitä muita tavoitteita tällaisella tasa-arvon ja feminismin vastakkainasettelulla saavutetaan. Kun tasa-arvo näin negation kautta määrittyy ääriradikaaliksi esitetyn, jokseenkin kuvitteellisen ”feminismin” vastakohtaksi, tasa-arvo rakentuu maltilliseksi, jopa vesittyneeksi yhteiskunnallisen muutoksen tavoitteeksi. Samalla tasa-arvosta vaivihkaa riisutaan siihen historiallisesti olennaisesti liittyvä yhteiskunnallinen ja radikaali potentiaali. Ehkä on siis niin, että tämän kaltaisella suomalaisella ”tasa-arvolla” ei ole tarkoitustakaan muuttaa yhteiskuntaa, ei ainakaan kovin paljon tai perustavasti?

Näin kuvaa Anne-Maria Holli (2012, 74) suomalaisen sukupuolten tasa-arvopuheen jakolinjoja ja tasa-arvopolitiikan ja feminismin vastakkainasettelua. Sen mukaan tasa-arvopolitiikkaan ei kuulu feministinen agenda, sillä silloin siirrytään varjojen maille, anarkistiseen ja järjestystä hylkivään rinnakkaistodellisuuteen, jonka tavoitteena on Kunnan Kansalaisten alistus! Tasa-arvo sen sijaan rakentuu tavoitteiltaan vastakkaiseksi, ”sopivaksi” ja mikä parasta, jo lähes menneen maailman kysymykseksi.

Tässä opinnäytetyössä kiinnitän tutkivan katseen sukupuolten tasa-arvoa määrittelevään ja rajaavaan puheeseen, jonka kautta muotoillaan myös tasa-arvopolitiikan mahdollisuuksia ja merkityksiä. Tutkielman aineistona on liikunnan valtionapua vuonna 2015 myönnettyille järjestöille tehty kysely sukupuolten tasa-arvosta. Tutkielmassani pyrin hahmottamaan erilaisia epätasa-arvoon ja eriarvoisuuteen liittyviä diskursseja, joita liikunnan ja urheilun järjestötoimijoiden puheesta on luettavissa. Tarkastelen aineistoani feministisen tutkimuksen teoriakehyksissä ja pohdin samalla sitä, mihin vedetään sukupuolten tasa-arvopolitiikan muutosmahdollisuuksien rajoja. Puhe määrittyy tutkielmassani toimintana, jolla on sekä ideologisia että materiaalisia seurauksia ja näin samalla keskeisenä todellisuuden muokkaamisen väylänä. Tutkielmassani esitän, ettei ole yhdentekevää mitä tasa-arvosta ja eriarvoisuudesta sanotaan ja miten, vaan sukupuoli ja tasa-arvo ovat sekä normitettuja,

diskursiivisia että toisaalta myös haastettavissa olevia rakenteita (Kantola & Lombardo 2017, 17).

Oma kiinnostukseni sukupuolentutkimukseen ja feministiseen näkökulmaan tiedon tuottamisessa ja sen prosessien sisältämissä valtasuhteissa on toiminut tämän tutkielman rakentamisen perustalla. Laajat sivuaineopintoni sukupuolentutkimuksessa kannustivat liittämään liikuntatieteellisen ja feministisen tutkimuksen yhteen gradussani. Olen ollut kiinnostunut tasa-arvoon ja eriarvoisuuteen liittyvistä kysymyksistä varsin pitkään ja opiskellessani liikunnan yhteiskuntatieteitä liikunnan ja urheilun maailman epäkohdat ovat olleet tiiviissä seurannassa. Ja seurattavaa on riittänyt. Niin median välityksellä esiin tulleet tapaukset, tieteellinen tutkimus kuin arkiset kohtaamiset ja keskustelut ovat vankasti vakuuttaneet minut siitä, että eriarvoisuus ja epätasa-arvo ovat tiukasti kiertyneinä osaksi liikunta- ja urheilukulttuuria, jossa sukupuolittuneet näkyvät ja näkymättömät järjestykset ovat lomittuneet vallan ja rakenteiden kanssa. Näiden lähtökohtien siivittämänä kohdistan tässä työssä tutkimuksellisen mielenkiintoni liikuntakulttuurin toimijoiden rakentamiin eriarvoisuuden ja tasa-arvoisuuden merkityksiin, joita peilaan sukupuolten tasa-arvon kautta.

Keskustelut sukupuolittuneista tasa-arvokysymyksistä liikunnassa ja urheilussa ovat olleet tänä syksynä useissa mediaotsikoissa. Ajankohtaisena esimerkkinä seksuaalisen häirinnän teema nousi aivan kuin uutena aiheena esille myös liikunnan kentällä, kun kansainvälisen #MeToo-kampanjan mainingeissa STT:n kysely selvitti 5 prosentin kahden lajiliiton urheilijoista kokeneen seksuaalista häirintää tai ahdistelua (Yle 1.11.2017). Samoin turhan yllättyneitä ollaan oltu siitä, miten naisten maajoukkuepelaajat ovat vuosikymmeniä tienanneet vain murto-osia mieskollegoihinsa verrattuna (Yle 20.10.2017, HS 24.10.2017). Huomiota ovat herättäneet lisäksi YLE:n naisten urheilun näkyvyyttä kasvattamaan pyrkivät uudet linjaukset 100 tasa-arvotekoa liikunnassa -hankkeen myötä. Urheilumedian sukupuolittuneeseen uutisointiin huomiota on vetänyt myös Opiskelijoiden Liikuntaliiton käynnistämä #AllMaleSport -sivusto, jolla tehdään pistokokeita eri medioiden urheilu-uutisoinnin sukupuolijakaumiin. ”Tasa-arvo on aina ollut esillä juhlapuheissa, mutta käytännön tasolla se on jotain muuta. Olen sata kertaa kuullut, kun sanotaan, ettei tämä ole tasa-arvokysymys”, lausui äskettäin KOK:n tasa-arvopalkinnolla palkittu urheiluvaikuttaja Birgitta Kervinen (Yle 9.22.2017). Sukupuolten tasa-arvoon liittyviä kysymysmerkkejä onkin liikunnan ja urheilun saralla vielä paljon, mutta kysymysten esittäjät ovat edelleen olleet liian harvassa.

Tasa-arvoa luetaan aina sen hetkisessä ajallisessa ja paikantuneessa yhteiskunnallisessa kontekstissa. Hetki ja aika juuri nyt on kiinnostava ja monikerroksinen sukupuolten tasa-arvon ja tasa-arvopolitiikan suhteen. Käsillä on murrosvaihe, jossa puhettavat ja tasa-arvon merkitykset ovat, eivät vain kritiikin kohteina, vaan tosiaankin myös siirtyneet ja siirtymässä kohti uusia käsitteellistyksiä, jotka poliittisessa ja hallinnollisessa kielessä on liitetty yhdenvertaisuuden käsitteeseen ja yhdenvertaisuuspolitiikkaan. Millaisia seurauksia tällä on sukupuolten tasa-arvolle, sen painoarvolle ja harjoitetulle politiikalle? Puhutaanko tämän ajan sukupuolten tasa-arvosta viidenkymmenen vuoden kuluttua viimeisinä institutionalisoidun jäykän tasa-arvopolitiikan vuosina vai sittenkin sukupuolierityisen tarkastelun loppuna?

Samalla ajankohta on osoittautunut hedelmälliseksi tutkimusaiheelle, sillä tasa-arvotema on pulpahtanut pinnalle myös erityisesti ylätason liikuntapolitiikassa. Vuonna 2016 uudistettujen tasa-arvo -, yhdenvertaisuus- ja liikuntalakien myötä sekä poliittinen tahto että tutkijoiden huomio epätasa-arvon ja syrjinnän kysymyksiin liikuntakentällä näyttivät ja näyttävät laajentaneen pitkään säästöliekillä käyntyä keskustelua. Toiminnan perustavien lakien päivittämisen myötä esimerkiksi Salasuo ym. (2016, 24) alleviivaavat lain määrittävän valtiollisten avustusten myöntöperiaatteiksi tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta korostavat toimintakäytännöt, joiden ”tulisi välkkyä kirkkaimpana johtoajatuksena urheiluliikkeen toiminnassa – kentillä ja kabineteissa”.

Liikunnassa ja urheilussa sukupuolten tasa-arvo on tutkimusten mukaan edistynyt, mutta kokonaiskuva ja erityisesti johtamisen kenttä on silti miehinen. Useimmat lajit ovat edelleen sukupuolittuneita, ja perinteisiä sukupuolistereotyyppioita löytyy sekä strategiselta että operatiiviselta tasolta (Turpeinen ym. 2011; Salasuo ym. 2016). Vaikka naiset liikkuvat nykyään enemmän kuin miehet, he ovat silti liikuntaorganisaatioiden toimissa ja työtehtävissä vähemmistössä (Turpeinen ym. 2011). Aiemmassa tutkimuksessa myös edelleen päädytään samoihin päätelmiin urheilusta ja liikunnasta instituutioina, jotka uusintavat ja ylläpitävät luonnollistettua sukupuolijärjestystä ja kulttuurisesti rakentuneita sukupuolieroja (Herrala 2015b, 26). Muutos sukupuolten tasa-arvon suhteen onkin edennyt vaihtelevalla tempolla eri areenoilla ja kaiken kaikkiaan hitaasti.

Liikuntalaki ja sen seurauksena myös järjestöille jaettavan liikunnan valtionavun kriteerit nostivat sukupuolten tasa-arvon yhdeksi liikuntakulttuurin keskeiseksi arvoksi kolme vuotta aikaisemmin. Päädyin valitsemaan tutkimuskohteekseni valtionapua vuonna 2015 saaneet liikuntajärjestöt, joilta oli juuri alettu vaatia suunnitelmia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden

edistämiseksi. Tutkin työssäni näiden liikuntajärjestöjen puhetta sukupuolten tasa-arvosta, tasa-arvopolitiikasta, yhdenvertaisuudesta ja sukupuolesta. Minua kiinnosti, millaiseksi liikuntalakiin sisältyvä sukupuolten tasa-arvo ja sen edistämismääräykset järjestöjen puheissa mielletäisiin ja millaisia keinoja sen edistämiseksi kuvattaisiin olevan. Toisaalta kiinnostavaa oli myös se, mitkä tavat katsottaisiin tasa-arvon toteutumisen vastaisiksi ja miten määrittämällä sukupuolten tasa-arvoa ja sen vaatimia toimia määritettäisiin samalla ”oikeaa” ja ”vääriä” tasa-arvoa sekä parempia ja huonompia tapoja edistää sukupuolten tasa-arvon toteutumista.

Tarkoitukseni oli tutkielmassani paneutua erityisesti sukupuolten tasa-arvolle liikuntapoliittisessa puheessa annettuihin merkityksiin. Aineiston analyysin aloittamisen aikoihin kävi kuitenkin selväksi, että politiikan käsitteistöä ei ollut lainkaan yksimielisyyttä. Kyselyyn vastanneet järjestöt eivät suinkaan puhuneet ainoastaan sukupuolten tasa-arvosta ja sen mahdollisuuksista ja rajoista, vaan aineistoni vilisi viittauksia ja puhetta yhdenvertaisuudesta. Tutkiva katse kääntyi osaksi uuteen suuntaan: miksi järjestöt halusivat puhua yhdenvertaisuudesta, vaikka kyselylomakkeessa kysyttiin vain ja ainoastaan sukupuolten tasa-arvosta? Pyrkivätkö ne vastauksissaan jollain tavalla selittämään valintaansa ja miten sukupuolten tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta puhuminen järjestöjen vastauksissa erosivat? Millaisia yhtäläisyyksiä ja eroja sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden merkityksillä teksteissä oli? Tutkielmani fokus siirtyi tätä myöten myös sukupuolten tasa-arvon ja sitä ympäröivien muiden syrjintäpoliittisten keskustelujen ja diskurssien väliseksi tarkasteluksi ja rajanvedoksi. Sukupuolten tasa-arvon merkitysten rakentajiksi asettuivat samalla muut eriarvoisuuden käsitteellistykset. Keskitin tutkimuskatseeni erilaisten käsitteiden välillä käytävään yhteiskuntapoliittiseen kamppailuun, jossa näkökulmani läpäisee nykyisen ja menneen liikuntapoliittisen kehyksen päätyen sukupuolten tasa-arvosta käytyihin ”ikuisuuskielisiin” ja ajankohtaisiin poliittisiin keskusteluihin.

Tutkielmassani hahmottelen liikuntaorganisaatioiden puheesta sukupuolten tasa-arvoon liittyviä diskursseja. Analysoin laadullisin menetelmin niitä merkityksiä ja sisältöjä, joita sukupuolten tasa-arvolle annetaan suhteessa muuhun tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen sekä näiden merkitysten muokkaamia sukupuolten tasa-arvopolitiikan mahdollisuuksia ja rajoituksia. Metodologisenä viitekehyksenä käytän kriittistä diskurssianalyysia hahmottamaan puheen kolmea eri kerrosta: sisällönerittelyn, diskurssikäytännön ja sosiaalisen käytännön tasoa. Kielellisen sisällönerittelyn välineinä hyödynnän teemoittelua ja retorisia keinoja, joiden kautta muodostetut diskurssit kamppailevat keskenään

”todellisuuden” muokkaamisesta. Kuvaan sukupuolten tasa-arvoa käsitteenä, joka on osa yhteiskunnallista merkityskamppailua ja normittavaa vallankäyttöä, jossa toiset tulkinnat nousevat vallitseviksi ja toiset marginaalistetaan. Samalla rajoitetaan niitä toimia ja tavoitteita, joita tasa-arvopolitiikan puitteissa nähdään mahdollisiksi. Tutkimusotteeni on vahvasti teoriasidonnainen, sillä peilaan aineistoani tasa-arvosta aiemmin tehtyyn kriittiseen tutkimukseen.

Feministisen tutkimuksen näkökulmasta sukupuolten tasa-arvopolitiikka ei näyttäydä ensisijaisesti raflaavimpana tai suurinta muutospotentiaalia edustavimpana tutkimuskohteena. Sen sijaan institutionaalinen tasa-arvo on useammin mielletty valjuksi ja tosiasiallisesti vain pintatason muutoksiin pyrkiväksi politiikaksi, jonka myötä tasa-arvon kysymykset on näennäisesti kuitattu hoidelluiksi. Feministisen tutkimuksen piirissä on kuitenkin tehty myös kriittistä tasa-arvon tarkastelua, jossa sen mahdollisuuksia on pyritty tulkitsemaan uudella tavalla. Tässä tutkielmassa feministinen tutkimus on keskeisessä osassa eritoten tiedon tuottamisen ja tiedon paikantuneisuuden käsitteellistyksissä. Lisäksi feministisen tutkimuksen aiemmin tuottamaa tietoa ja teoretisointia tasa-arvopolitiikasta käytän peilinä aineistoni analyysissä. Tutkielmassani feministinen näkökulma tasa-arvopolitiikkaan tarkoittaa kriittistä käsitteen ja sen merkitysten tarkastelua sekä katsantokantaa siihen, millä tavalla sukupuolten tasa-arvoa käsitteenä ja politiikkana käytetään toisaalta olemassa olevan eriarvoisuuden häivyttämiseen ja toisaalta yhteiskunnalliseen muutokseen pyrkimiseen. Pohdin liikuntajärjestöjen tuottamien erilaisten tasa-arvopuheen diskurssien valtasuhteita ja sitä, millaista muutospotentiaalia sukupuolten tasa-arvon kautta nämä diskurssit mahdollisesti kuvaavat. Tasa-arvo ei siis asetu automaattisesti muutokseen pyrkiväksi politiikaksi, vaan siitä on hahmotettavissa paljon ristiriitaisia ja vastakkaisia merkityksiä, tavoitteita ja toimia, jotka vaikuttavat siihen, millaista politiikkaa sukupuolten tasa-arvon suhteen tosiasiallisesti toteutetaan ja millaisia ideologioita tasa-arvopolitiikkaan samalla sisällytetään.

Feministisen tutkimuksen suunnasta sukupuolten tasa-arvopolitiikkaa on kritisoitu siitä, miten sen sukupuolikäsitystä hallitsee edelleen jäykänlainen kahtiajako naisiin ja miehiin. Moninaisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden käsitteiden myötä tasa-arvo pelkästään naisten ja miesten välisenä tasa-arvona onkin viimeisen vuosikymmenen aikana saanut rinnalleen tulkinnan sukupuolten tasa-arvosta myös muut sukupuolet ja sukupuolen moninaisen ilmaisun sisältävänä käsitteenä. Intersektionaalinen feministinen tutkimusote on pyrkinyt samalla myös käsitteellistämään sukupuolten tasa-arvoa uudelleen ja korostamaan erilaisten risteävien erojen luomaa eriarvoisuutta, johon pelkällä sukupuolen tarkastelulla ei voida

tarttua (Kantola & Lombardo 2017, 23). Intersektionaalisesti painottuneen feminismin kaikuja on kuultavissa myös uudenlaisessa yhdenvertaisuuden käsitteen lisäyksessä yhteiskunnalliseen syrjintäpoliittiseen keskusteluun.

Sukupuolten tasa-arvo on poliittinen käsite, joka sisältää kriittisen kysymyksen sukupuolen määrittelystä ja siitä, keitä sukupuolten tasa-arvo oikeastaan käsittää, sekä miten sukupuolet järjestetään suhteessa toisiinsa. Tasa-arvon ja sukupuolen määrittely onkin keskeinen lähtökohta tasa-arvotyölle ja politiikalle (Brunila 2009a, 12; Lahelma 1987, 9; Ylöstalo 2012, 14–15). Kun tasa-arvopolitiikkaa toteutetaan, joudutaan väistämättä myös pohtimaan sen tavoitteita ja toimia. Kenen etuja tasa-arvopolitiikka ajaa ja millaisiksi määritellään ne rajat, joiden sisällä tasa-arvosta voidaan puhua? Onko sukupuolten tasa-arvo vain naisten ja miesten välistä tasa-arvoa vai onko sukupuolen moninaisuus mahdollista huomioida tasa-arvopolitiittisissa toimissa? Jos tasa-arvoa tarkastellaan vain sukupuolen kautta, johtaako se silloin sukupuolten essentialisointiin tai koloniaalisiin tulkintoihin sisäisesti yhtenäisten sukupuolikategorioiden olemassaolosta? Millä tavalla muut ihmisiä eriarvoistavat identiteetit ja ominaisuudet suhteutuvat sukupuolten tasa-arvoon ja ovatko ne tämänhetkisen politiikan välineistöin ja keinoin mahdollista huomioida yhtäaikaisesti? Jotta voidaan paremmin ymmärtää sukupuolten tasa-arvopolitiikan toteuttamisen kohtaamia vaikeuksia ja pyrkiä niitä ylittämään, on hahmotettava myös erilaisia sukupuolten tasa-arvon käsittämisen tapoja.

Kuten Kantola ym. (2012, 10) toteavat, 2000-luvun tasa-arvo on erilaisten naisten ja erilaisten miesten tasa-arvoisuutta. Sukupuolen lisäksi tosiasialliseen tasa-arvoon vaikuttavat intersektionaaliset erot kuten ikä, vammaisuus, luokka, seksuaalinen suuntautuminen ja alueellisuus. Moninainen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus eivät kuitenkaan edellisten tutkijoiden mukaan asetu ideologiselta pohjaltaan synonyymeiksi. Yhdenvertaisuuden on nähty kiinnittyvän ensisijaisesti yksilön syrjintäkieltoon ja oikeuksien suojaan, kun tasa-arvolle on sen sijaan pyritty luomaan rakenteellisia ja institutionaalisia aktiivisen edistämisen keinoja (Nousiainen 2012, 33). Tämä keskeinen ero on vaikuttanut myös siihen, etteivät kaikki feministisemmän tasa-arvopolitiikan kannattajat ole suoralta kädeltä asettaneet yhdenvertaisuutta tasa-arvoa paremmaksi eriarvoisuuden vähentämisen politiikaksi, vaikkakin sukupuolten tasa-arvopolitiikkaa on yhtä aikaa kritisoitu sen jäykästä eriarvoisuuden käsitteellistämisestä.

Millainen on siis yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon suhde? Onko niitä syytä tarkastella yhdessä vai erikseen ja millaisia ideologisia ja normatiivisia merkityksiä ja tavoitteita ne politiikkoina

itse asiassa sisältävät? Mikä on sukupuolen merkitys eriarvoisuuden tuottamisessa? Onko yhdenvertaisuus tullut ”paikkaamaan” tasa-arvopolitiikan aukkoja vai liuetaanko sen varjolla tosiasiallisesti sukupuolikysymyksen käsittelystä pyrkimällä osoittamaan muiden eriarvoisuutta tuottavien erojen suurempi huomiontarve? Yhdenvertaisuuden käsite on Suomessa muodostunut vuodesta 2004 lain säätämisen jälkeen tiukasti osaksi tasa-arvopolitiikan toteuttamista ja sen hallinnollinen ja poliittinen käyttö on yleistynyt nopeasti. Kuitenkin yhdenvertaisuuden diskursseista on olemassa vain vähän tutkimusta. Tässä tutkielmassa pyrin esittämään tasa-arvon rinnalla yhdenvertaisuuspuhetta suhteessa sukupuolten tasa-arvoon ja sen mahdollisuuksiin. Näin tasa-arvo ja yhdenvertaisuus asettuvat suhteessa toisiinsa sekä kilpaileviksi, että toisiaan täydentäviksi käsitteiksi.

Keskeinen tutkimustehtäväni on siis tarkastella sitä, millaisia diskursseja liikunnan järjestötoimijoiden puheesta on luettavissa ja miten näitä diskursseja toisaalta rakennetaan ja haastetaan. Kiinnostukseni suuntautuu myös näiden diskurssien keskinäisiin valtasuhteisiin. Keskityn lisäksi siihen, millaisia ongelmia, rajoja ja ratkaisuja toimijoiden puheessa liikunnan ja urheilun tasa-arvolle, yhdenvertaisuudelle ja sukupuolelle rakennetaan. Tutkimuksellisen ymmärryksen lisäämisellä siitä, millaisia sosiaalisia käytäntöjä puheella tuotetaan, voidaan tehdä näkyvämmäksi myös niiden taustalla olevia ideologioita. Tämän tutkielman asetelman, organisaatioiden tasolla tapahtuvan tutkimuksen sukupuolen ja tasa-arvon käsittämisen tavoista ja merkityksistä, toivonkin avaavan paremmin liikunta-alan yleisen tasa-arvokeskustelun sisältämiä merkityksiä. Tällöin on mahdollista raottaa ehkä sitä, puhutaanko keskusteluissa tasa-arvosta ohi toisista, millaisia ohipuhumisia tapahtuu ja toisaalta sitä, miten diskurssien kamppailu tilasta saattaa rakentaa tasa-arvoa ristiriitaisena ja vaikeasti edistyvänä tavoitteena. Näin käytännön tasa-arvopolitiikka asettuu keskeiseksi valtakamppailuksi siitä, millaisista ideologioista käsin politiikkaa pyritään määrittelemään. Tutkimalla diskursseja voidaan paljastaa piileviä sukupuolinormeja ja horjuttaa essentialistisia määrittelyjä. Pohdin analyysissäni myös sitä, annetaanko sukupuolten tasa-arvolle merkityksiä, joilla voidaan nähdä olevan feminististä emansipatorista muutosvoimaa vai jääkö sukupuolten tasa-arvo paperiseksi ja voimattomaksi politiikaksi, jolla pyritään ennemminkin säilyttämään status quo.

Sukupuolentutkimuksellinen lähestymistapa on ohjannut myös tutkimuskohteen valintaani ja metodologisia ratkaisuja. Sukupuolentutkimukselle ominainen kriittinen näkökulma tiedon tuottamiseen vaikuttaa tavassani kirjoittaa ja tehdä tutkimusta. Kriittisen näkemyksen mukaan tieto on aina paikantunutta ja sisältää yrityksen vallankäytöstä. Oma positioni tutkijana

sisältää samat aspektit; tutkielmani tuottama tieto on aikaan ja paikkaan sidottu merkitysten muodostamisen kokonaisuus, joka on kytköksissä tutkielman ulkopuolisiin keskusteluihin sekä toisaalta riippuvaista kielen tasolla muodostetuista merkityksistä. Tutkijana osallistun myös itse tekstilläni merkityskamppailuun pyrkimällä esittämään johdonmukaisen ja ”punaisen langan” sisältävän tavan tulkita sukupuolten tasa-arvosta käytävää keskustelua. Tutkielmani liikkuu kokonaisuudessaan sukupuolentutkimuksen ja liikunnan yhteiskuntatieteiden poikkitieteellisillä vesillä.

Aloitan tutkielmani kuvaamalla tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta tehtyä aiempaa tutkimusta ensin yleisellä suomalaisen yhteiskunnan tasolla. Keskityn esittämään sukupuolen tasa-arvon käsitteen saamia erilaisia merkityksiä eri aikoina sekä niitä keskusteluja, joita tasa-arvopolitiikan tutkimuksessa ja erityisesti kriittisessä feministisessä tutkimuksessa on sen puitteissa tehty. Kuvaan myös liikunnan ja urheilun alalla tapahtunutta tasa-arvopolitiikan kaarta sekä viimeaikaisia arvokeskusteluja. Luvussa kolme kirjaan tutkimusongelmat ja tutkimuskysymykseni. Luvussa neljä käyn läpi metodologiset ja tietoteoreettiset taustat, joissa kirjoitan feministisen tutkimuksen lähtökohdista, kriittisestä diskurssianalyysistä metodologisena valintana sekä sisällönerittelyn metodista. Luvun lopussa kirjoitan auki aineistonkeruun ja analyysin prosessia. Luku viisi on omistettu tekstianalyysin tekemiselle ja diskurssien rakentumisen kuvailulle. Tutkielmani tuloksena ovat tämän luvun myötä esiteltävät diskurssit. Lopuksi pohdin tutkielman tekemistä ja luotettavuutta sekä sen tuottamaa tietoa ja sovellusmahdollisuuksia.

1 SUKUPUOLTEN TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUS POLTTOPISTEESSÄ – TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Tasa-arvo käsitteenä ja arvona on monimerkityksinen. Tasa-arvo on sekä oikeudellinen, historiallinen, filosofinen että poliittinen käsite, joka on yhtä aikaa jatkuvassa muutoksessa oleva ja paikantunut (Holli 2012, 95) ja jota voidaan venyttää, taivuttaa tai kutistaa erilaisiin strategisiin ja poliittisiin tarkoituksiin (Kantola 2012, 9; Lombardo ym. 2009). Tasa-arvo on yläkäsite, jolla voidaan viitata lukuisiin määrittelyihin, kuten esimerkiksi taloudelliseen tai alueelliseen tasa-arvoon. Suomessa käsitettä on käytetty viime vuosikymmeninä julkisessa keskustelussa ja tasa-arvopolitiikassa viittaamaan nimenomaan sukupuolten väliseen tasa-arvoon ja sukupuolten suhteisiin eri yhteiskunnallisissa konteksteissa (Nousiainen 2012, 32; Ylöstalo 2012, 14; Laiho 2013, 28). Tässä tutkielmassa tasa-arvon käsitteellä viitataan nimenomaan sukupuolten väliseen tasa-arvoon ja sitä koskevaan tasa-arvopolitiikkaan. Sen keskeisiä kysymyksiä ovat olleet sukupuoleen liittyvän samuuden, erilaisuuden, vallan ja alistamisen kysymykset. Tasa-arvopolitiikkaa on pitkään hallinnut sukupuolen käsittäminen kahtena, naisina ja miehinä. Viimeaikainen sukupuolten tasa-arvoa käsittelevä tutkimus on pyrkinyt erityisesti ylittämään tätä kahtiajakoa ja lisäämään moninaisuutta tasa-arvon ymmärtämiseen.

Tässä teorialuvussa asetan sukupuolten tasa-arvon käsitteen ensiksi historialliseen kontekstiin ja kuvaan sitä osana suomalaista universalistista sosiaalipolitiikkaa. Toisessa luvussa keskityn kriittisen tasa-arvon tutkimuksen kautta avaamaan sukupuolten tasa-arvon paikantuneita ja ajallisia diskursiivisia merkityksiä. Kolmannessa alaluvussa käsittelen yhdenvertaisuuden mukaantuloa osaksi tasa-arvopolitiikkaa sekä sen poliittisia ja ideologisia kytkentöjä. Viimeinen osio kuvaa liikuntajärjestöjen tasa-arvopolitiikan muutosta rakenneuudistusten kourissa sekä sukupuolten tasa-arvolle ja yhdenvertaisuudelle annettuja merkityksiä liikunnassa laajemmin.

2.1 Historialliset juuret ja suomalaisen hyvinvointivaltion merkitys tasa-arvolle

Historiallisesti tasa-arvon käsite on pitänyt sisällään monia eri tulkintoja. 1600- ja 1700-lukujen valistuksen hengen yhteiskuntasopimusteorioissa tasa-arvolla kuvattiin vapaiden yksilöiden välistä suhdetta. Tasa-arvo ei kuitenkaan suinkaan käsittänyt kaikkia ihmisiä, vaan

ainoastaan poliittiseen kansalaisuuteen oikeutettuja, taloudellisesti riippumattomia miehiä (Kuusipalo 2002, 209). Tämä klassisen liberalismiin käsitys tasa-arvosta kohtasi myöhemmin kritiikkiä niin sosialisteilta kuin naisliikkeiltä, jotka aktivoituivat teollistumisen myötä ja alkoivat vaatia tasa-arvon soveltamista myös naisiin. Naisliikkeen tavoitteena 1800-luvulla oli emansipaatio ja vapautuminen traditionaalisista oletuksista eli yksilöllistyminen. Julkisen tilan vaatimusten lisäksi naisliike laajensi tasa-arvon koskemaan myös yksityistä esimerkiksi vaatimalla aviovaimoille yhtäläisiä oikeuksia avioliitossa. Tasa-arvovaateiden suhteen 1700-lukua voidaan kuvata henkilökohtaisten vapausoikeuksien ja 1800-lukua poliittisten oikeuksien vahvistamisen vuosisatana, kun taas 1900-luvulla keskityttiin ensisijaisesti kansalaisten sosiaalisiin oikeuksiin. Suomessa valtiolliseen politiikkaan viittaavasta tasa-arvopolitiikasta alettiin puhua varsinaisesti vasta hyvinvointivaltion syntyessä. (Kuusipalo 2002, 209.) Nykypäivän tasa-arvokäsite ymmärtää sukupuolten tasa-arvon yhtä aikaa yhdenvertaisuudeksi lain edessä, toimiksi tasa-arvon toteuttamiseksi sekä yhteiskunnan sukupuolittuneiden rakenteiden ja prosessien muuttamiseksi (Kantola ym. 2012,10). Tasa-arvopolitiikka ja -oikeus sisältävät sekä *muodollisen tasa-arvon* eli yhdenvertaiset oikeudet ja samanlaisen kohtelun, että *tosiasiallisen tasa-arvon* eli lopputulosten tasa-arvon (Kantola ym. 2012,10).

Kantolan ym (2012, 14) mukaan tasa-arvo osana sosiaalipoliittisia tavoitteita keskittyi tosiasialliseen tasa-arvoon eli lopputulosten tasa-arvoon. Tasa-arvon edistäminen ei rajoittunut yksilön yhtäläisiin mahdollisuuksiin ja oikeuksiin, vaan yhtä lailla kiinnitettiin huomiota esimerkiksi siihen, että naisille ja miehille maksettaisiin samaa palkkaa samanarvoisesta työstä (Kantola ym 2012, 14). Nykyisen oikeuden ja politiikan muutos peilaa yhteiskunnan yleistä painotuksen siirtymää rakenteista ja tosiasiallisesta tasa-arvosta yksilöihin, syrjintään ja muodolliseen tasa-arvoon uusliberalismin hengessä. Kantolan ym. (2012, 16) mukaan politiikan suuntaa onkin muutettu tasa-arvon edistämiskeinoista kohti syrjintäkieltoja. (Kantola 2012, 14.)

Kansainvälisesti sukupuolten tasa-arvon käsite (gender equality/gender equity) ja -politiikka on kohdannut paljon feministisen tutkimuksen ja aktivismin kritiikkiä, sillä sen on nähty johtavan tulkintoihin, oikeudellisiin määrittelyihin ja politiikkoihin, joiden seuraukset ovat feministisen politiikan tavoitteiden vastaisia (ks esim. Holli 2003; Lombardo 2009). Pohjoismaissa tasa-arvopolitiikka on sen sijaan ollut hyvin konsensushakuista sekä valtiotavoista ja suomalaista tasa-arvopolitiikkaa onkin kutsuttu ”valtiofeminismiksi” ja valtiota ”naisystävälliseksi hyvinvointivaltioksi” (Julkunen 2010, 11). Pohjoismaisen tasa-

arvokäsityksen keskeisinä piirteinä ovat korostuneet vahva painotus työelämän tasa-arvoon ja käsitys sukupuolten samankaltaisuudesta (Ylöstalo 2012, 21). Eroja sukupuolipoliittisissa valinnoissa on kuitenkin ollut myös Pohjoismaissa ja Suomi onkin osaksi ratsastanut tasa-arvokysymyksissä Ruotsin menestyksellä (Julkunen 2010, 11). Muualla tasa-arvopoliittikkaa on lähestytty toisin esimerkiksi eron korostuksen kautta ja kritisoimalla samanlaisuutta korostavaa tasa-arvoa miesnormin asettamisesta (Holli 2003, 10; Holli 1995, 23).

Suomalainen keskustelu tasa-arvosta sen sijaan on ollut yleisesti hyvin vaisua ja feministinen kritiikki käsitettä kohtaan on puuttunut lähes tyystin (Holli 2003, 11). Esimerkiksi nais erityisyyden ja sukupuolieron puolesta ovat puhuneet lähinnä toisen aallon radikaalifeministit, jotka Suomessa jäivät vaille merkittävää kannatusta. Hollin (2003, 14) mukaan naisliikkeet ja kansalaistoiminta ovat olleet tiiviissä ja osaksi sulautuneessa yhteydessä valtion kanssa, jolloin tasa-arvoagendaa on pyritty tuomaan jo olemassa oleville poliittisille areenoille ja hyvinvointivaltio on käsitetty liittolaiseksi eikä vastustajaksi. Toiseksi 1900-luvulla suomalaiset naiset ovat päässeet osaksi kansalaisoikeuksia, työmarkkinoita, poliittista toimintaa ja koulutusta verrattain laajasti ja naisasian liittäminen nationalistisiin päämääriin on vienyt ”naisten asiat” osaksi päätöksentekoa tehokkaammin kuin monessa muussa maassa. Holli (2003, 14) esittää osasyiksi myös suomen kielen, jonka rakenteista ja sanastosta puuttuu ilmeinen sukupuolittuneisuus ja joka on osaltaan ollut tuottamassa mielikuvaa yhteiskunnan ja kulttuurin ”sukupuolineutraaliudesta”. (Holli 2003, 14.)

Tasa-arvopoliittikka Suomessa on tiukasti kiertynyt yhteen sosiaalipoliittisen muutoksen ja ”naisystävällisen” valtion kanssa. Sen ”naisystävällisyyttä” loivat politiikan pyrkimys tulonjakoon, universaalit etuudet, sosiaalipalvelut ja yksilöverotus, jotka vähensivät sekä naisten riippuvuutta miehistä, että osaksi sukupuolittunutta työnjakoa. (Kantola ym. 2012, 14.) Painotukset olivat universaalissa hyvinvointivaltiossa, laajoissa sosiaalisissa oikeuksissa sekä palkkatyön normalisoinnissa ja neuvotteluun perustuvissa työelämän suhteissa (Julkunen 2010, 11). Julkunen (2002, 35) mukaan ”naisystävällisen hyvinvointivaltion” muovautuminen on ollut sekä pohjoismaisen mallin sivutuotetta, naisten omia tekoja, että tietoisien tasa-arvopoliittikan seurausta. Tärkeitä tekijöitä ovat olleet naisten varhaiset poliittiset oikeudet, katolisen perheideologian puuttuminen, kansantalouden ja kotitalouksien riippuvaisuus naisten työpanoksesta, tyttöjen pääsy koulutukseen sekä naisten aktiivinen toiminta kolmannella sektorilla kansalaisjärjestöissä (Julkunen 2002, 35). Toisaalta harjoitettu politiikka loi palkkatyötä mahdollistaessaan ja julkista sektoria rakentaessaan naisvaltaisia

hoiva-ammatteja ja työpaikkoja, jotka osaltaan tuottivat niin sanotun ”kaksinkertaisen työvuoron” naisille, sillä julkinen ja yksityinen pysyivät tiukasti erillään. Kysymys oli siis pitkälti palkkatyöäitiyden mahdollistamisesta, jossa ”naisystävällisyys” oli naisten työssäkäyntiin liittyvää ystävällisyyttä ja sijoittui pääosin julkisen alueelle. Samalla ulkopuolelle jäivät monet nais erityiset kysymykset, kuten seksuaalisuuden, ruumiillisuuden ja väkivallan kysymykset. (Kantola ym. 2012, 15.) Tästä Suomea on useaan otteeseen myös huomautettu kansainvälisen ihmisoikeusseurannan suunnasta edelleen 2010-luvulla (ks. Pentikäinen 2012).

Hyvinvointivaltion rakentaminen on ollut oleellinen osa sukupuolten tasa-arvopolitiikkaa ja sen muutosta viime vuosisadalla. Sen palveluiden järjestämistapa on ollut keskeinen tekijä siinä, että naiset ovat päässeet osallistumaan työelämään laajemmassa mittakaavassa kuin monessa muussa maassa. ”Naisystävällinen hyvinvointivaltio” on kuitenkin saanut aiheellista kritiikkiä siitä, että se perustuu käsitykselle naisista homogeenisena kategoriana, jonka tarpeet ovat yhteneväiset (Ylöstalo 2012, 22). Julkunen (2010, 23) myös huomauttaa, että valtion käsittäminen yhdeksi, tässä tapauksessa ”naisystävälliseksi”, on ongelmallista, sillä sukupuolipolitiikka on epäjohdonmukaista poliittiselta areenalta toiselle. Naisten ymmärtäminen yhtenäisenä joukkona jättää tasa-arvon ulkopuolelle erilaiset vähemmistöt ja keskittyy ajamaan ”valkoisen heteroseksuaalisen, työssäkäyvän äidin” etuja (Kantola 2007, 53). Tasa-arvopolitiikan institutionalisoitumisen merkitystä ei voida kritiikistä huolimatta kiistää emansipaation ja olosuhteiden edistäjänä ainakin osalle naisista.

Ylöstalon (2012, 23) mukaan pikkuhiljaa huomattiin, etteivät yhtäläiset oikeudet riittäneet parantamaan naisten elinolosuhteita erilaisten elämäntapojen vuoksi. Tasa-arvopolitiikkaakin alettiin pohtia uudestaan ja sen sijaan että naisten elämäntapaa olisi pyritty muokkaamaan miesten kaltaiseksi, päädyttiin siihen, että tasa-arvo on ajateltava erilaiselta pohjalta siten että erilaisia pidetään yhdenvertaisina (Nousiainen & Pylkkänen 2001, 227). 1970-luvulla tasa-arvopolitiikkaa ryhdyttiin Suomessa määrittelemään uudelleen ja ongelmaksi nousi, ei niinkään naisten elintapa suhteessa miehiin, vaan naisten elintavan vähäisempi arvostus (Holli 1995, 23–24; Liljeström 2010, 234). Hollin (1991, 114) mukaan tasa-arvon käsite alkoi tuolloin entistä enemmän viitata pelkästään naisiin, kun käsitys sukupuolten yhteistyöstä tasa-arvon saavuttamiseksi rapistui. Miesten vähäinen kiinnostus sukupuolten tasa-arvon edistämiseen antoi tilaa naisille tarttua asioihin, joiden koettiin olevan kaikille naisille yhteisiä (Holli 1991, 114).

Yhtäläisten oikeuksien lisäksi alettiinkin vaatia aktiivisia käytännön toimia tasa-arvon edistämiseksi, mihin suomalainen tasa-arvopolitiikka on sen jälkeen pitkälti perustunut (Horelli & Saari 2002, 9). Näiden äänenpainojen seurauksena perustettiin vuonna 1972 valtiollinen tasa-arvoasiain neuvottelukunta (TANE), jonka roolina oli neuvoa-antava asiantuntijaelin, keskustelun herättäjä ja aloitteentekijä. Laki naisten ja miesten tasa-arvosta astui Suomessa voimaan kymmenisen vuotta muita Pohjoismaita myöhemmin vuonna 1987. Samalla asetettiin toimeenpanoa valvomaan tasa-arvovaltuutettu ja perustettiin tasa-arvolautakunta. (Lätti 2012, 7.) Tasa-arvolaki saatiin lopulta voimaan sen jälkeen kun Suomi oli ratifioinut sitä vaativan YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (CEDAW -sopimus) vuotta aikaisemmin (Pentikäinen 2012, 108). Tasa-arvolain velvoittavuus ei kuitenkaan seurannan ja valvonnan ongelmista johtuen ole ollut kovin vahva (Kantola 2012, 17).

Suomalaisen tasa-arvon historiaa äänioikeudesta nykypäivään on luettu edistyksellisenä kehityskertomuksena. Hollin (2012, 93) mukaan sukupuolten tasa-arvo Suomessa rakentuu tällä hetkellä historiallisena, vakaasti etenevänä jatkumona, ”jo saavutettuna tasa-arvona”, jolle ei tarvitse suuria tehdä. Eriarvoisuus ja syrjintä nähdään joko historian tai muiden, ”vähemmän kehittyneiden” maiden tai oman yhteiskunnan ”Toisien”, kuten maahanmuuttajien, ongelmiksi. Samalla oma kansallisuus ja rotu nostetaan kyseisten ongelmien ulottumattomiin. Tasa-arvosta on tullut näin myös nationalistinen arvo. (Hollin 2012, 93.) Tämän hetken yhteiskunnallisen liikehdinnän, pakolaismäärien kasvun ja kasvaneen julkisen rasistisen puheen ja toiminnan valossa Hollin näkemys kuvaa tasa-arvoa osuvasti. Yhteiskunnassamme ”vallitseva” sukupuolten tasa-arvoisuus näyttäytyy uhattuna ulkoapäin tulevan muutoksen vuoksi. Rakennelma sukupuolten tasa-arvosta elimellisenä osana hyvinvointivaltioprojektia ja suomalaista yhteiskuntarakennetta ei olekaan muuttumaton, vaan merkityksiä muokkaavat niin paikalliset kuin tilanteisetkin tekijät. Hollin (2012, 94) mukaan tasa-arvon mieltäminen suomalaisuuteen sisäänrakennetuksi ominaisuudeksi on muuttanut tasa-arvon samalla poissulkeväksi, sillä sitä käytetään niin tasa-arvoa edistävän toiminnan välttelyyn ja olemassa olevan tilanteen legitimointiin, kuin uusintamaan hierarkioita eri maiden, ihmisryhmien ja naiskategorioiden välillä (ks. myös Raevara 2008; Tuori 2007). Tasa-arvon institutionalisoituneesta käsittämisestä voidaan nähdä esimerkkinä vaikkapa maan korkeimman päättäjätason eduskuntalaitoksen julkisessa tiedossa olevat ongelmat naisiin kohdistuvasta seksuaalisesta häirinnästä, joihin kuitenkin ei ole nähty tarpeelliseksi puuttua aktiivisilla ja näkyvillä seuraamustoimilla. Kantola ym.

(2012, 12) lisäävät, että tasa-arvo ”kansallisena projektina” ja hyvinvointivaltion tuotteena on kyseenalainen näkemys, sillä sukupuolten tasa-arvo-oikeuden ja -politiikan edistysaskeleet ovat muotoutuneet ja muotoutuvat tiukasti osana kansainvälisiä oikeudellisia velvoitteita, ”tuontitavarana”.

2.2 Diskursiivinen ja muuttuva tasa-arvo

Feministisessä tutkimuksessa tasa-arvo ymmärretään käsitteenä, jonka määrittelystä ja merkityksistä käydään jatkuvaa kamppailua niin yhteiskunnassa ja politiikassa kuin tieteen sisälläkin. Diskurssien ja määrittelyjen nähdään myös muokkaavan subjektien ja toimijoiden käsitystä toiminnan ja politiikan mahdollisuuksien rajoista ja sitä kautta niiden materiaalisista ehdoista (esim. Holli 2012; Lombardo ym. 2009). Siksi tasa-arvon määrittely rajaa samalla myös sitä mitä tasa-arvon suhteen pidetään mahdollisena toteuttaa sekä sitä, miten muutoksiin pyritään. Tutkielmassani hahmotankin sukupuolten tasa-arvoa ja tasa-arvopolitiikkaa todellisuutta tuottavina käsitteinä. Diskursiivinen lähestymistapa näkee ”todellisuuskuvan” muodostetun palvelemaan vallitsevia normatiivisia konstruktioita, joita tuotetaan, ylläpidetään ja myös haastetaan puheen ja tekstien keinoin. Sukupuolten tasa-arvo näyttäytyy monitulkintaisena merkityskamppailun kohteena, jossa tasa-arvon käsitteen kautta pyritään normittamaan toisia näkemyksiä ja puhetapoja sekä marginaalistamaan toisia (Holli 2003).

Feministisen tutkimuksen lähtökohdista normitettuja diskursseja ovat esimerkiksi etnosentrismi, feminiinisyydet ja maskuliinisuudet sekä heteronormatiivisuus. Tämän todellisuuden säröt, halkeamat ja muutokset nähdään ”häiritsevinä hetkinä”, jotka poikkeamalla tekevät vallitsevat diskurssit näkyviksi ja osoittavat niihin sisältyviä dilemmoja, dislokaatioita ja ristiriitaisuuksia (Magnusson ym. 2008, 9). Magnusson ym. (2009, 9) kuvailevat dislokaatioksi diskurssin horjumista tai siirtymistä ja näkevät diskurssien dislokaatioiden analyttisen tarkastelun mahdollistavan analyysin esimerkiksi tilanteista, joissa normi säilyy diskurssien uudelleenjärjestelystä huolimatta. Keskittymällä diskurssien ristiriitaisuuksiin, voidaan ”itsestänselvyydet” tehdä näkyviksi ja siten mahdollisiksi myös kritisoida. Tasa-arvon ristiriitaisuuksia ovat esimerkiksi näennäisen yleisen ja universaalin tasa-arvon diskurssin hyväksyminen, epäily tämän diskurssin hyväksymisestä seuraavia käytännön toimia kohtaan sekä vastustus niiden toteuttamiselle. Esimerkkinä tästä toimii

vaikkapa sukupuolikiintiöistä käyty keskustelu. Magnusson ym. (2008) myös lisää diskurssien vaikuttavan subjektin mahdollisuuksiin toimia: ne rajoittavat mahdollisia toiminnan tapoja, kuten esimerkiksi sitä, miten miesten ja naisten tulisi käyttäytyä arjessa, ja sitä kautta luovat rajoitteita ja osallistuvat stereotyyppisten subjektipositioiden tuottamiseen. (Magnusson ym. 2008, 10.)

Tasa-arvon käsite diskursiivisena merkityskeskittymänä kuvaa tasa-arvodiskurssien riippuvuutta paikasta ja ajasta. Suomalainen tasa-arvodiskurssi peilautuu kiinnostavasti esimerkiksi vertailemalla ruotsalaisen, ”yleisesti maailman tasa-arvoisimmaksi arvioidun maan”, tasa-arvodiskursseja (Holli 2012, 94). Hollin (emt.) mukaan ruotsalaiseen diskurssiin kuuluu ”jatkuva surkea valitus” oman järjestelmän patriarkaalisuudesta ja sukupuolittuneisuudesta. Sen mukaan ruotsalainen yhteiskunta on rakenteineen ja vakiintuneine käytäntöineen hirmuisen sortava ja eriarvoistava; siksi Ruotsin nähdään tarvitsevan vahvaa politiikkaa sukupuolten tasa-arvon parantamiseksi ja siksi ”jokainen kunnan ruotsalainen kannattaa feminismiä” (Holli 2012, 94). Vertailu suomalaisiin tasa-arvodiskursseihin on ilmeinen; suomalaisessa yhteiskunnassa on hyväksyttävämpää niin kansalaisten kuin poliitikkojen ja päättäjienkin taholta sanoa kannattavansa tasa-arvoa, mutta kieltää ehdottomasti olevansa feministi. Näin tasa-arvodiskurssin rajoista ja merkityksistä kamppaillaan poliittisilla ja yhteiskunnallisilla areenoilla.

Sekä maailmalla että Suomessa feministisen tutkimuksen suhde tasa-arvopolitiikkaan on ollut kriittinen. Tasa-arvotutkimuksen ja -työn ongelmiksi on feministisessä tutkimuksessa nostettu erityisesti miesnormin uusintaminen vaatimalla samoja oikeuksia ja mahdollisuuksia kuin miehillä eli sukupuolieron häivyttäminen naisten vahingoksi, heteroseksuaalisuuden normin tukeminen ja sitä kautta sukupuolittuneiden valtarakenteiden ylläpitäminen sekä tasa-arvon kaventaminen oikeudellisiksi kysymyksiksi, joita ei oikeuden keinoin pystytä kuitenkaan ratkaisemaan (Kantola ym. 2012, 8). Tasa-arvon katsotaan toteutuneen, kun riittävä naisosuus lisätään jo olemassa olevaan (miehiseen) rakenteeseen tai toimintaan. Kantolan ym. (2012, 8) mukaan tämänkaltainen kritiikki kohdistuu tasa-arvokäsitykseen, joka perustuu naisten muodolliseen tasa-arvoon miesten kanssa. Muodollinen tasa-arvo on erityisen leimallista ensimmäisen aallon liberaalifeministiselle liikehdinnälle 1800-luvulta 1900-luvun alkupuoliskolle, jolloin kysymyksinä olivat erityisesti (kansalais)oikeudet ja pääsy ennen miesten hallitsemille julkisen ja yhteiskunnallisen elämän areenoille. Samoja kaikuja on havaittavissa ajankohtaisessa politiikassa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa, jossa tasa-

arvon kysymykset ovat jälleen siirtyneet tosiasiallisesta tasa-arvosta kohti uusliberalistista oikeuksien ja mahdollisuuksien takaamista (Kantola 2012, 8).

Tasa-arvokeskusteluun liittyy vahvasti kysymys siitä, mitä sukupuoli oikeastaan on ja mitä merkitsee kokea asioita sukupuolittuneesti (Jokinen 2002, 241). Mitä on olla mies tai nainen? Eroavatko sukupuolten näkökulmat ja millä tavalla? Onko olemassa dikotomian ulkopuolisia sukupuolia? Tasa-arvopolitiikan käytännön toteuttaminen on pohjautunut naisten ja miesten kategorioiden erottamiseen sekä osaltaan tätä kautta sukupuolten vastakkaisuuden ja toisiaan täydentävyyden mielikuvan vahvistamiseen. Identiteettipoliittisen feministisen tutkimuksen vahva kritiikki pysyviä ja kategorisoituja identiteettejä kohtaan on ollut vaikeasti sovitettavissa yhteen tasa-arvopolitiikan kaksinapaisen sukupuolikäsityksen kanssa, jonka on nähty tukevan heteroseksististä vallitsevaa ideologiaa ja työntävän syrjään sukupuolten moninaisuuteen liittyviä näkökulmia.

Feministisen tutkimuksen sisälläkään näkökulmat eivät ole yhteneväisiä, vaan sukupuolen määrittely on ollut keskeinen feministisiä politiikkoja erottava tekijä. Esimerkiksi niin sanottu toisen aallon feministinen liikehdintä 1960- ja 1970-luvuilla korosti nimenomaan nais erityisyyttä ja naisten erilaisesta sosiaalisesta todellisuudesta ja kokemuksista kumpuavaa erilaista todellisuutta suhteessa miehiin. Pohjoismaisessa politiikassa sukupuolten samanlaisuus taas nähtiin pitkään tasa-arvoa edistävänä asiana, minkä vuoksi naisten ja miesten erilaisuus ilmeni aluksi ongelmana tasa-arvon kannalta (Ylöstalo 2012, 23). Siksi työelämän, koulutuksen ja muiden yhteiskunnallisten toimien ratkaisuisa keskityttiin naisten muuttamiseen miesten kaltaisiksi, miesnormin mukaisiksi (Holli 1995, 24). Nykyinen risteäviä eroja eli intersektionaalisuutta korostava lähestymistapa feministisessä tutkimuksessa on tullut kauaksi tästä käsitteellistyksestä. Intersektionaalisesta näkökulmasta naisten ja miesten eroja vertaileva tasa-arvopolitiikka on täysin riittämätön tunnistamaan niitä eroja, joita naisten ja miesten kategorioiden sisällä ilmenee (Kantola & Lombardo 2017, 38). Esimerkiksi miehet ovat yhteiskunnassa sekä ultimaattisia voittajia, että häviäjiä; miesten joukossa on sekä parhaiten että huonoiten pärjääviä yksilöitä (Jokinen 2002, 246–247).

Feministisessä tutkimuksessa on pitkään nähty yhtä lailla vahvoja hierarkioita myös erilaisten naisten välillä. Siksi nykyisen feministisen tutkimuksen näkökulmasta pelkästään sukupuolia vertaamalla on vaikea saavuttaa sosiaalista todellisuutta ja siksi politiikalla saatetaan pikemminkin tukea vallitsevia hierarkioita niiden muuttamisen sijaan. Toisaalta sukupuolittain jaettu positivistinen näkökulma tasa-arvopolitiikkaan nähdään yhtenä

mahdollisuutena tehdä näkyväksi niitä, jotka ovat olleet marginalisoituja esimerkiksi analysoimalla erilaisten poliittisten prosessien vaikutuksia naisiin ja miehiin. (Kantola & Lombardo 2017, 24–25.) Kantola ja Lombardo (2017, 190) hahmottelevatkin viisi erilaista sukupuolitettujen politiikkojen analyysin teoreettista mahdollisuutta, joita kaikkia ja erityisesti niiden erilaista tietoa yhdistellen voidaan käyttää tiedon tuottamiseen sukupuolitetuista poliitikoista. Analyysin keskiöön voidaan asettaa joko naiset, sukupuoli, sukupuolen purkaminen eli dekonstruktio, intersektionaalisuus tai postdekonstruktio. Tässä jaottelussa oma tutkielmani sijoittuu sekä sukupuolen että dekonstruktion analyysipositioihin, joissa keskeisinä kysymyksinä ovat epätasa-arvoisten sukupuolinormien kyseenalaistus ja normeja rakentavien diskurssien haastaminen (Kantola & Lombardo 2017, 190).

Feminististä kritiikkiä on suunnattu myös tasa-arvon käsitettä kohtaan, jonka on nähty muuntuneen voimattomaksi ja tavoitetaan vastaan toimivaksi määrittelyksi (ks. Holli 2003). Tasa-arvon käsite on jäänyt elämään 1960- ja 1970-luvun toisen aallon feminismin myötä, vaikka määrittelykamppailuja käytiin vielä myöhemminkin. Kamppailut liittyvät olennaisesti sukupuolten eron ja samuuden problematiikkaan. 1970-luvulla tasa-arvosta puhuttiin Suomessa tasa-arvoisuus/eriarvoisuus -käsiteparin avulla (Holli 2012, 92). Tasa-arvoisuus (ominaisuus) viittasi implisiittisesti miehen normiin ja pyrkimykseen samanlaisuuteen miesten kanssa esimerkiksi työelämässä, kun taas eriarvoisuus juontui nimenomaan naisten erilaisuudesta suhteessa miehiin. Tasa-arvoisuus ja eriarvoisuus asetettiin toistensa vastakohdiksi ja tasa-arvoon pääsemiseksi eriarvoisuutta eli naisten erilaisuutta oli vähennettävä, mitä kuvaa esimerkiksi naisten työelämään orientoitunut tasa-arvopolitiikka. Nykyisessä puheessa tasa-arvoisuudesta on tullut pelkkä tasa-arvo ja sen ei-toivottuna vastinparina on epätasa-arvo. Hollin (2012) mukaan se kuvaa monella tapaa vuosikymmenten aikana diskursseissa tapahtuneita muutoksia. Epätasa-arvo viittaa tasa-arvon ”heikkoon” tai ”puutteelliseen” toteutumiseen, ei sen puuttumiseen. Nykypuheessa tasa-arvo ei siis ole eriarvoisuutta eli täysin puuttuvaa tasa-arvoa, vaan epätasa-arvoa, joka on ainoastaan ”jo tasa-arvoisen yhteiskunnan hienosäätöä”. (Holli 2012, 93.) Suomalaisen toteutuneen tasa-arvon diskurssin voidaankin nähdä iskostuneen tiukasti jo sananvalintojen tasolle.

Kaikki tasa-arvon käsitteen ympärillä käydyt keskustelut ovat poliittisia, oli sitten kyseessä oikeuksien tai velvollisuuksien vaatiminen, hyvinvointivaltion puolustaminen tai purkaminen tai maahanmuuttajien nimeäminen tasa-arvo-ongelmaksi. Tasa-arvo näyttäytyy dynaamisena ja poliittisena käsitteenä ja ilmiönä, jonka rajat ovat liikkeessä. (Kantola ym. 2012, 9.) Tasa-arvon sisällöt ja merkitykset ovat riippuvaisia yhteiskunnallisista ja poliittisista diskursseista

sekä niiden tarkoitusperistä. Tasa-arvosta puhuminen esimerkiksi työelämän tai koulutuksen yhteydessä antaa sille kontekstista riippuen erilaisia sisältöjä ja luo erilaisia kysymyksenasetteluja. Tästä esimerkkinä toimii jo pidempään käyty julkinen keskustelu poikien epätasa-arvosta kouluopetuksessa. Onko kyse siitä, että koulujärjestelmän naisistuminen on tehnyt koulusta niin naistapaisten, ettei pojilla ole mahdollisuutta pärjätä? Johtuuko poikien huonompi menestyminen kasvamisesta hegemonisen maskuliinisuuden kulttuuriin, jossa koulussa vaadittavat ominaisuudet kuten tunnollisuus ja ahkeruus, eivät sovi maskuliinisuuksillaan kilpailevien poikien orientaatioon? Vai onko niin, että poikien omaksumat sukupuolijärjestelmän positiot eivät enää suosi koulutusta, jonka asema on kärsimässä jonkinlaista inflaatiota työelämässä? Näillä kysymyksenasetteluilla ja käsitteellistyksillä tuotetaan ja ylläpidetään tasa-arvopoliittisiksi määriteltyjä keskusteluja ja rajataan tasa-arvoksi ymmärrettyjä näkökulmia.

Suomessa sukupuolten tasa-arvosta puhutaan usein jo vallitsevana tilana (Holli 2003). ”Tasa-arvon mallimaa” -sanonnan on varmasti jokainen kuullut jossain vaiheessa elämäänsä. Etenkin miehet ovat uskoneet tasa-arvon toteutuneen (Nieminen 2008, 185). Kärjistäen suomalaisesta sukupuolten epätasa-arvosta tai eriarvoisuudesta puhuminen näyttäytykin helposti joko pilkunviilauksena tai epäilyttävänä tasa-arvon nimellä ratsastavana naisten ylivaltaan pyrkivänä vallan- ja sironhaluna. Kun tasa-arvon oletetaan toteutuneen, selkeät ongelmatkin voidaan tulkita joksikin muuksi (Ylöstalo 2012, 15). Tästä hyvänä esimerkkinä todettakoon tämänhetkisen Sipilän hallituksen hallitusohjelma, jolle ei lainkaan tehty ennen hyväksymistä sukupuolivaikutusten arviointia, vaikka se sisälsi suuria työelämän rakenteisiin vaikuttavia linjauksia. Työmarkkinoiden sukupuolittuneista rakenteista ei kuitenkaan mainittu eikä niitä tunnistettu hallitusohjelman toteuttamiseen ja harjoitetun politiikan lopputulokseen vaikuttaviksi tekijöiksi eikä niihin ollut poliittisesti suurta halua vaikuttaa.

Tasa-arvon edistämisen rinnalla puhutaan entistä enemmän myös syrjinnän kiellosta ja syrjimättömyydestä aiemman yhteiskunnallisen eriarvoisuuden sijaan (Kantola 2012, 11). Syrjinnän kieltoa on vahvistettu lainsäädännössä ja eriarvoisuuden poistamiseen liittyvissä poliittisissa tavoitteissa. Se korostaa yksilön oikeuksien suojaa, mutta syrjintään keskittymisellä on kuitenkin myös ongelmakohtansa. Kantolan ym. (2012, 11) mukaan yksilökeskeisen ajattelun myötä myös tasa-arvo ymmärretään enenevästi syrjimättömyytenä, mikä vaikeuttaa tasa-arvokysymysten käsittelyä osana sukupuolittuneita valtajärjestelmiä ja -rakenteita. (Kantola ym. 2012, 11.) Syrjintään ja tapauskohtaisuuteen keskittyminen saattaa myös vähentää sukupuolten tasa-arvopoliitikalle luotujen välineistöjen, kuten tasa-

arvosuunnittelun ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen kehittämistä ja käyttämistä (Kantola ym. 2012, 12). Sukupuolittuneet rakenteet ja elintavat ovat monessa tapauksessa syrjintää helpommin hahmotettavia ja vaikuttavampia reittejä puuttua eriarvoisuuteen. Esimerkiksi sukupuolittuneen väkivallan kysymykset on sosiaalipolitiikassa helpompi huomioida sukupuolten tasa-arvoa tarkastelemalla. Kantolan ym. (2012, 12) mukaan syrjinnän painottamiseen siirtyminen saattaa pahimmillaan epäpolitisoida ja kaventaa sukupuolten tasa-arvoa käsitteenä ja politiikkana.

Tämän hetken suurimpia haasteita tasa-arvolle asettavakin Kantolan ym. (2012, 10) mukaan uusliberalismiin nojaavat hallinnan muodot ja taustalla vaikuttava yhteiskunnallista eriarvoisuutta kasvattava globaali kapitalismi. Yksilökeskeisyyden korostuessa painottuu mahdollisuuksien tasa-arvo. Samalla politiikan ja valtiollisen ohjauksen velvoittavuus heikkenee ja yksityinen sektori saa lisää päätösvaltaa. Kun mahdollisuuksien katsotaan olevan samat kaikille, yksilö on itse vastuussa tasa-arvon toteuttamisesta. Näin esimerkiksi sukupuolittunut työnjako nähdään seurauksena yksilöiden erilaisista valinnoista, jolloin näkökulma vaikeuttaa sukupuolittuneiden valtajärjestelmien hahmottamista ja purkamista. (Kantola ym 2012, 11.) Myös tasa-arvotyön tavat ovat muuttuneet. Aikaisemmin tasa-arvopolitiikalle pyrittiin luomaan myös pysyviä institutionaalisia rakenteita, kun taas nykyisessä kilpailu- ja projektiyhteiskunnassa tasa-arvo on muuttunut ulkoistetuksi ja konsultoiduksi projektityöksi (Brunila 2009, 170). Tasa-arvon käsitteen kannalta tämä on merkinnyt poliittisten kamppailujen sivuuttamista ja keskittymistä monimutkaisen yhteiskunnallisen ilmiön tiivistämiseen teknisiksi mitattaviksi indikaattoreiksi seuraavan projektirahoituksen varmistamiseksi (Verloo & van der Vleuten 2009, 172).

Kuitenkin tasa-arvo mielletään suomalaisen yhteiskunnan yhdeksi perusarvoksi, jonka moni sukupuolesta riippumatta myös allekirjoittaa. Samaan aikaan kuuluu puheenvuoroja, joissa huolestutaan siitä, että tasa-arvo on ”mennyt liian pitkälle” tai ettei ”naisia erota enää miehistä”. Pelko sukupuolen määrittelyn muuttumisesta ja sukupuolten selkeärajaisuuden häviämisestä tasa-arvon edistymisen myötä näyttää kalvavan osaa kansalaisista. Koska tasa-arvo on leimallisesti ja myös osaksi tosiasiallisesti ollut naisten ajama tavoite, herää kysymys siitä, miksi miehet eivät ole osallistuneet tasa-arvon edistämiseen yhtä laajasti kuin naiset, eivät ole nostaneet esille miesten elämään liittyviä epäkohtia ja osallistuvat tasa-arvokeskusteluun lähinnä puolustusmielessä (Jokinen 2002, 240).

Jokisen (2002, 240) mukaan tasa-arvosta on muotoutunut ennen kaikkea naiskysymys, joka nostetaan puheenaiheeksi naisten aloitteesta ja jota lähestytään naisten näkökulmista. Ongelmallista asetelmaa luo myös tasa-arvon käsitteeseen sisältyvä vanhahtava ymmärrys kaksinapaisen sukupuolen vastakohtaisuuksista. Mikäli sukupuolten tasa-arvo tarkoittaa vain naisten oikeuksia suhteessa miehiin, se johtaa miesten kokemuksiin uhkasta ja syytöksistä. Toisin sanoen tasa-arvosta muodostuu kiistakapula, jossa toiselta pois on toiselle lisää. Tältä pohjalta syntyy myös kritiikkiä naisliikkeitä ja tasa-arvopyrkimyksiä kohtaan. (Jokinen 2002, 245.)

Millä tavalla sukupuolten tasa-arvo siis hyödyttää miehiä, jos lopputuloksena on pelkästään vallasta luopumista? Jokisen (2002, 247) sanoin vallantavoittelu on johtanut mieskulttuurissa sekä hyvinvointiin että pahoinvointiin. 1980–1990 luvuilla tehtyjä miesten elämää kartoittaneiden laajojen tutkimusten mukaan miesten elämä on täynnä kurjuutta; sairautta, yksinäisyyttä, väkivaltaa ja riittämättömyyden tunteita (Jokinen 1999, 17). Toisaalta miehet saavuttavat edelleen valtaosan yhteiskunnan johtopaikoista sekä taloudellisesta ja poliittisesta menestyksestä. Näyttääkin siltä, että miehet saavat leijonanosan sekä yhteiskunnan kermasta että marginaalista (ks. Jokinen 1999, Jokinen 2002). Niin vangeissa, asunnottomissa, alkoholisteissa, ylivelkaantuneissa, itsemurhatilastoissa kuin pörssiyritysten ja politiikan johtopaikoillakin on ylimiehitys juuri miehiä (Jokinen 2002, 247). Jokisen (2002, 248) mukaan miesten rooli on kilpailla toisten miesten kanssa ja osa häviää. Silti miehet usein asettavat mahdolliset voitot tärkeämmiksi kuin vähemmän kuluttavan elämän. (Jokinen 1999, 18.) Jokisen (2002, 249) mukaan tasa-arvoistuminen mahdollistaa mieheyden laajemman kirjon ja uudenlaisia tapoja osoittaa maskuliinisuutta, mikä voi johtaa miesten nautinnollisempaan ja pidempään elämään, kun perinteisen ”miehen mallin” lisäksi miehisyydelle on nyky-yhteiskunnassa tarjolla myös muita rakennuspalikoita, esimerkiksi muuttunut isyys.

Miesliikkeiden kannanotot tasa-arvoon ovat olleet kahtalaisia. Miesten kurjasta elämästä kertoneiden tutkimusten siivittämänä miesten on nähty olleen ”yhteiskunnan todellisia uhreja” (Jokinen 2002, 248). Ensimmäisen näkökulman mukaan koska tasa-arvotyöllä pyritään suurelta osin naisten aseman parantamiseen, se samalla heikentää miesten asemaa. Erityisesti perinteistä ja luonnollista mieheyttä puolustavat ja korostavat tahot kerääntyvät tämän argumentin taakse. (Jokinen 2002, 248.) Toisenlaisena lähtökohtana ovat toimineet sukupuolijärjestelmän muutokset (Jokinen 1999, 19). Sen mukaan ajatus, että naisiin ja miehiin kohdistuisi yhtä paljon ja samanlaista sortoa on virheellinen. Vaikka miehet

taistelevat keskenään ja osa häviää, heitä ei sukupuolensa vuoksi ole estetty järjestelmällisesti tekemästä jotakin, kuten esimerkiksi naiset ovat olleet suljettuina koulutuksen ja urheilun ulkopuolelle. Siksi lähtökohta ei voi olla miesten alistaminen samassa mielessä kuin naisten, vaan etuoikeuksien kannattamattomuus. Siksi miesten tulisi sekä oman että yhteisen edun vuoksi luopua hallinnasta ja sen sijaan pohtia mieheyden merkityksiä uudelleen. (Jokinen 1999, 19.)

Jokisen (2002, 252) mukaan tasa-arvon tulisi johtaa tilanteeseen, jossa sukupuoli-identiteettien konstruoiminen olisi vapaampaa ilman ulkoa tulevia määrittäjiä. Näin yksilölliset erot nousisivat sukupuolieroja määrittävimmiksi tekijöiksi ja samalla naisten ja miesten kategorioiden sisällä vallitseva eriarvoisuus tulisi paremmin huomioiduksi. Kuitenkin yhteiskunnan rakenteet ja instituutiot ovat vahvasti vastakarvaan miehisyyden muutokselle, sillä miesten roolien muutos heiluttaisi mieskeskeisen yhteiskunnan perustaa. Siksi miesten olemista niin pukeutumisen, seksuaalisuuden, harrastusten ja työurien suhteen vahditaan tiukasti, sillä poikkeamat vaarantavat vallitsevan systeemin. Koska myös miesten keskinäiseen eriarvoisuuteen tulisi kuitenkin kiinnittää paljon enemmän huomiota, miestenkin olisi syytä olla aktiivisempia tasa-arvokysymyksissä. (Jokinen 2002, 253.)

Mieskysymystä koskevan kritiikin lisäksi tasa-arvopolitiikkaa on kritisoitu muistakin suunnista. Sukupuolten tasa-arvoksi rajattua tasa-arvopolitiikkaa on arvosteltu feministisessä tutkimuksessa siitä, että se on sokea moniperustaiselle syrjinnälle eli useammalla syrjintäperusteella syrjimiselle ja on siksi kykenemätön vastaamaan sille esitettyihin vaatimuksiin (esim. Juvonen 2002, 262; Liljeström 2010, 251). Tasa-arvotyön yksi oleellinen kysymys onkin se, tavoittavatko sukupuolten tasa-arvon edistämismenetelmät monikerroksisen sosiaalisen todellisuuden, vai perustuvatko ne kaksijakoiseen essentialistiseen käsitykseen sukupuolesta (Squires 2007, 156). Sukupuolten tasa-arvon käsittäminen ainoastaan naisia ja miehiä koskevana jättää ulkopuolelle myös ne, jotka eivät identifioitu tähän jaotteluun. Vaikeuksia sukupuolen moninaisuuden huomioimiselle tasa-arvopolitiikassa aiheuttaa se, ettei Suomessa institutionaalisesti tunnusteta kolmannen tai muun sukupuolen olemassaoloa.

Kriittinen näkökulma sukupuolten tasa-arvoon on korostanut sitä, missä määrin pelkästään sukupuolen perusteella voidaan tavoittaa yhteiskuntaa eriarvoistavia rakenteita, käytänteitä ja asenteita huomioimatta identiteettien, valtasuhteiden ja sosiaalisten todellisuuksien valtaisaa moninaisuutta. Siksi sukupuolten tasa-arvopolitiikan on hahmotettava sukupuolitettun

todellisuuden suhde muihin identiteettieroihin, kuten esimerkiksi ikään, etnisyyteen ja vammaisuuteen. Yhtenä näkemyksenä on esitetty moninaisuuden parempaa huomioimista sukupuolten tasa-arvossa. Esimerkiksi moninaisuuden lisäämistä tasa-arvolakiin kannatettiin useiden tasa-arvotoimijoiden taholta, kun tasa-arvolakia viimeksi vuonna 2014 uudistettiin, mutta näihin muutoksiin ei ryhdytty (Tasa-arvovaltuutettu 2014). Silti sukupuolten tasa-arvopolitiikassa on pyritty entistä enemmän huomioimaan risteäviä eroja ja vaikka moninaisuus on periaatteellisella tasolla mukana tasa-arvotyössä, sen käytännön toteutustavat ovat vielä kehittymättömiä (Kantola & Nousiainen 2008, 13, Ylöstalo 2012, 24 mukaan). Moninaisen tasa-arvon edistäminen edellyttääkin riittävää ymmärrystä siitä, mitä sen edistäminen käytännössä tarkoittaa, jotta pystyttäisiin tavoittamaan niitä erilaisia eriarvoisuuden kokemuksia, jotka ihmisten arjessa ovat läsnä (Ylöstalo 2012, 24).

Feministisen teorian sisällä tasa-arvotutkimuksen painopisteet ovat muuttuneet samanlaisuuden korostamisesta erilaisuuden painottamiseen ja sukupuolen käsitteiden purkamisen kautta moninaisuudeksi, jossa epätasa-arvon perusteet ovat erilaiset eri ihmisten kohdalla (Kantola ym. 2012, 9). Moninaisuuden laajempaa huomioimista heijastelee myös uudenlainen yhdenvertaisuuden painottaminen osana tasa-arvopolitiikkaa ja kaikenlaisen syrjinnän ehkäisyä. Poststrukturalistisen feministisen tutkimuksen intersektionaalisuuden painotus on näkyvissä hieman muuntuneena näin myös valtion tasoisessa tasa-arvopolitiikassa, jossa yhdenvertaisuus on noussut viimeisen vuosikymmenen aikana tasa-arvon rinnalle käsitteenä ja sisällöllisenä tavoitteena. Yhdenvertaisuuden sisällöt ja politiikat ovatkin monilta toimiltaan ja tavoitteiltaan moninaisen tasa-arvon ja sukupuolten tasa-arvon kanssa päällekkäisiä ja samansuuntaisia. Yhdenvertaisuuspolitiikka ei kuitenkaan ole toistaiseksi tavoittanut intersektionaalisuuden keskeistä vaatimusta risteävien erojen huomioimisesta, vaan käsitellyt eroja toisistaan erillisinä kategorioina (Kantola ym. 2012).

Tavoite moninaisuuden paremmasta huomioinnista tasa-arvossa ei kuitenkaan tarkoita sitä, että sukupuolten tasa-arvopolitiikka olisi feministisen tutkimuksen näkökulmasta pätemätön tapa vaikuttaa, päinvastoin. Edelleen sukupuolittunut työelämä, hyvinvointi ja kokemusmaailma kiinnostavat feministitutkijoita ja sukupuoli nähdään keskeisenä yhteiskuntaa jäsentävänä määrittäjänä, jonka rakenteellista merkitystä tulee yhteiskunnassa analysoida. Moninaisuuden ja tilanteisuuden huomioinnin vaatimuksista nousevat kuitenkin myös politiikan ja tutkimuksen keskeiset törmäyskohdat; minkä verran sukupuolta tulee korostaa muiden identiteettierojen risteyksessä?

2.3 Uusi yhdenvertaisuus ja sen kosketuspinnat sukupuolten tasa-arvopoliittikkaan

Yhdenvertaisuuslaki tuli Suomessa voimaan ensimmäisen kerran vuonna 2004, minkä myötä sukupuolen lisäksi myös muunlaiset henkilöön liittyvät ominaisuudet määriteltiin ensi kerran omassa laissaan perustuslain ohella syrjinnän kiellon piiriin. Yhdenvertaisuuslaki kieltää syrjinnän minkään henkilöön liittyvän ominaisuuden kuten iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Ensimmäinen yhdenvertaisuuslaki käsitti syrjintäkiellon muodollisena yhdenvertaisuutena. Päivitetyssä vuonna 2015 voimaan tulleessa yhdenvertaisuuslaissa säädetään myös positiivisen erityiskohtelun mahdollisuudesta tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi (Yhdenvertaisuuslaki 2014).

Euroopan Unionilla oli voimakas vaikutus suomalaisen yhdenvertaisuuslain säätämiseen, sillä Suomea velvoittivat sen direktiivit syrjinnän laajemmasta huomioimisesta lainsäädännössä (ks. Kantola ym. 2012, 22). Ensimmäinen yhdenvertaisuuslaki kielsi syrjinnän henkilöön liittyvin perustein ja mahdollisti syrjityille hyvityksen. Laissa ei kuitenkaan velvoitettu yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden aktiiviseen edistämiseen. Päivitetty yhdenvertaisuuslaki (2014) on kirjausiltaan edellistä merkityksellisempi; se velvoittaa viranomaisen, koulutuksen järjestäjän ja työnantajan arvioimaan yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhtymään ”tarvittaviin toimenpiteisiin” sen edistämiseksi. Yhdenvertaisuuslakia ja tasa-arvolakia ei voi näin ollen rinnastaa sisällöltään yhteneväisiksi. Yhdenvertaisuuslakiin verrattuna tasa-arvolaki on astetta määrävämpi, sillä sen mukaisesti julkisen hallinnon ja viranomaisten sekä työnantajien ”tulee edistää tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti” ja opetuksen järjestäjien sekä työnantajien on laadittava tasa-arvosuunnitelma, jonka sisällöstä määrätään yhdenvertaisuuslakia huomattavasti tarkemmin (Tasa-arvolaki 2014). Vaikka yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa käsitellään entistä useammin rinnakkaisina käsitteinä, on huomattava niiden eriävät lakiperusteiset vaatimukset.

Yhdenvertaisuus-käsite on ollut pitkään käytössä oikeudellisessa kielessä, jossa sillä on kuvattu yksilön oikeudellista asemaa; ”yhdenvertaisuutta lain edessä” (Nousiainen 2012, 33).

Myös Hollin (2012, 57) mukaan oikeudellinen yhdenvertaisuus on suomalaisessa kielenkäytössä tarkoittanut muodollista tasa-arvoa eli samoja oikeuksia kansalaisina. Yhdenvertaisuuslain voimaantulon myötä tasa-arvon rinnalla alkoi myös poliittisessa puheessa levitä yhdenvertaisuuden käsite ja erityisesti 2010-luvulle tultaessa se oli jo vakiintuneessa käytössä monilla politiikan, tutkimuksen ja hallinnon aloilla. Kantolan (2012, 32) mukaan tasa-arvo yleisesti voidaan käsittää ”oikeudelliseksi käsiteryppääksi”, joka pitää sisällään ainakin yhdenvertaisuuden, yhdenmukaisen kohtelun periaatteen, syrjinnän kieltämisen sekä tasa-arvon edistämisen. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat toisiaan hyvin lähellä olevia käsitteitä, mutta niiden suhde ei ole ristiriidaton. Viime vuosina yhdenvertaisuuslain voimaantulon jälkeen termien oikeudellinen käyttö on alkanut viitata entistäkin vahvemmin tasa-arvoon naisten ja miesten aseman kuvaajana ja yhdenvertaisuuteen muiden syrjintäperusteiden kohdalla. (Kantola ym. 2012, 32.) Poliittisissa, yhteiskunnallisissa ja tieteellisissä keskusteluissa on ollut huomionarvoista se, miten yhdenvertaisuuden käsitteen käyttö on laajentunut ja yleistynyt myös oikeudellisen puheen ulkopuolelle sinne, missä ennen puhuttiin tasa-arvosta ja sen edistämisestä.

Yhdenvertaisuuden samaistamisella tasa-arvoon on kuitenkin omat ongelmansa. Yhdenvertaisuuden on nähty edustavan poliittisesti liberalistista näkökulmaa, jossa tavoitteena ovat muodollisesti yhdenvertaiset oikeudet, mutta jossa tosiasiallisen tasa-arvon edistämiseen ei pyritä aktiivisesti vaikuttamaan. Uusittu laki ja positiivisen erityiskohtelun mahdollisuus huomioivat kuitenkin aiempaa enemmän tosiasiallisen yhdenvertaisuuden eli yhdenvertaiseen lopputulokseen pyrkimisen. Vanhan yhdenvertaisuuslain kattavuus oli uutta huomattavasti niukempi ja sen näkökulma aktiivisten edistämiskaavojen sijaan oikeudellisessa syrjinnän kiellossa ja muodollisessa yhdenvertaisuudessa. Pelkän oikeudellisen yhdenvertaisuuden on Kantolan ym. (2012, 11) mukaan usein väitetty tarkoittavan sitä, että ihmiset voivat olla yhdenvertaisesti köyhiä tai sairaita ja että oikeus ”sallii yhtä lailla köyhän kuin rikkaan nukkua siltojen alla”. Pelkkä yhdenvertaisuuden tai tasa-arvon oikeudellinen määrittely ei silti suinkaan riitä kattamaan niitä merkityksiä, joita käsitteisiin latautuu.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tavoitteiden voidaan ajatella olevan lähellä toisiaan, mutta käsitteiden analyysissä on nähty eroja siinä, millaisista poliittisista positioista niitä on ajettu eteenpäin. Yhdenvertaisuuden kohdalla taustalla ovat alun perin vaikuttaneet uusliberalistiset näkemykset oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta ja lähtökohtaisesta syrjimättömyydestä, toisin sanoen yksilön syrjinnän kieltä ilman proaktiivista toimintaa (ks. Kantola ym. 2012).

Tasa-arvo on puolestaan liitetty tiukemmin näkökulmaltaan rakenteellisiin eriarvoisuuden tuottamisen mekanismeihin sekä niiden paikantamiseen ja tasa-arvon käsitteeseen sisältyvän sekä poliittisen että oikeudellisen pyrkimyksen oikeudenmukaiseen yhteiskuntaan sekä resurssien tasa-arvoiseen jakautumiseen (Kantola ym. 2012,11).

Millainen suhde tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden käsitteillä siis oikeastaan on? Lainsäädännöllisesti ero on selvä, mutta arkikielessä käsitteitä useammin käytetään sekaisin tai toisinaan toistensa synonyymeinä. Sekavuus ja sekoittuminen näkyvät myös poliittisessa ja hallinnollisessa kielessä. Lisäksi hallinnolliset työkalut yhdenvertaisuuden edistämiseksi ovat vielä kehitteillä, vaikka monenlaista tietoa aiheesta onkin saatavilla (Kantola ym. 2012, 11). Voidaankin pohtia, millainen mahdollisuus yhdenvertaisuudella on tuoda jotakin uutta tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämiseen. Esimerkiksi valtioneuvoston (VN) selonteon mukaan vähemmistöryhmiin kuuluvien naisten ja miesten keskinäiset erot eivät ole olleet juurikaan esillä tasa-arvopolitiikassa ja siksi politiikkaa halutaan kehittää valtiollisesti kohti moninaisuutta (VNS 2010). Selonteon (emt.) mukaan myös yhdenvertaisuuspolitiikassa tarvittaisiin entistä vahvempaa sukupuolinäkökulmaa ja valtavirtaistamispolitiikkaa tulisi levittää koskemaan laajemmin myös vähemmistökysymyksiä, muun muassa vammaisia, kieli- ja kulttuurivähemmistöjä, seksuaalivähemmistöjä ja maahanmuuttajia, jotta moniperustaista syrjintää havaittaisiin paremmin.

Moniperusteinen syrjintä tarkoittaa syrjintää yhtäaikaaisesti monella eri perusteella ja liittyy yksilön identiteetin moninaisuuteen, jolloin syrjityksi tuleminen syyt voivat ilmetä joko samanaikaisesti tai eri aikaan eri tilanteissa. Mahdollista on myös, että ”mikään yksittäinen syy ei määritä tilannetta syrjinnäksi, mutta yhdistyessään eri tekijät johtavat syrjintään, joka voi ilmetä aktiivisena toimintana tai yhtä lailla toimimatta jättämisenä” (Tasa-arvoasiain neuvottelukunta 2017.) VN:n selonteossa myös todetaan, että tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuspolitiikalla on sekä yhteisiä tavoitteita että jo muodostettuja välineitä syrjintäkysymysten käsittelyyn. Jatkossa tärkeäksi nostetaan katseen kiinnittäminen sukupuolen ja muiden syrjintäperusteiden risteyskohtiin ja moniperustaiseen syrjintään sekä parempaan yhteistyöhön sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden parissa työskentelevien kesken (VNS 2010). Yhdenvertaisuuden myötä erilaisten erojen tunnistaminen syrjinnän ehkäisemiseksi onkin noussut aiempaa enemmän esille valtiollisessa politiikassa ja sen ohjauksessa.

Tasa-arvon tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota siihen, miten yhdenvertaisuuden käsitteen yleistyminen on alkanut muokata puhetapoja. Kuten Holli (2012, 95) toteaa, näkyvissä on monia viitteitä siitä, että muut syrjityt ryhmät käsittävä yhdenvertaisuus on muodostumassa laajemmaksi ja ”paremmaksi” käsitteeksi kuin ”päivittämätön ja ”kapea” tasa-arvo. Hollin mukaan vaarana voi olla, että yhdenvertaisuuden käsitteen laajempi käyttö typistää sukupuolten tasa-arvon merkityksen muodolliseen juridiseen tasa-arvoon ja samalla ymmärrys tasa-arvosta esimerkiksi tosiasiallisena ja lopputulosten tasa-arvona saattaa kaventua (Holli 2012,95). Toisin sanoen kysymys on siitä, lisääntyvätkö toimet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi, vai onko tasa-arvon sijoittaminen yhdenvertaisuuden alle tosiasiasa sukupuolten tasa-arvokysymysten hautaamista ja näennäistä yhdenvertaisuuden edistämistä, jonka lopputulema ei ole aiempaa syrjimättömämpi. Näin tasa-arvo ja yhdenvertaisuus asettuvat suhteessa toisiinsa sekä kilpaileviksi, että toisiaan täydentäviksi käsitteiksi.

Moninaisuuden korostamista indikoi selkeästi yhdenvertaisuuden käsitteen laajentunut käyttö poliittisissa ja strategisissa teksteissä ja puheessa. Feministisestä näkökulmasta sen voidaan nähdä olevan sekä mahdollisuus että haaste. Yhdenvertaisuudella ei ole painonaan sukupuolten tasa-arvon historiallisia merkityksiä – ainakaan suoraan. Siksi se saattaa olla jollain tapaa vähemmän asenteellisuutta kohtaava agenda. Toisaalta osa tutkijoista on ollut huolissaan siitä, mitä tapahtuu sukupuolten tasa-arvopolitiikalle, jos se sulautuu täysin osaksi yhdenvertaisuutta. Feministisen politiikan ja tutkimuksen keskeinen lähtökohta on se, että sukupuolten suhteisiin liittyy epätasaista valtaa ja vallankäyttöä, joka on jollain tapaa rakenteellista. Siksi huoli on kohdistunut siihen, menettääkö sukupuolikysymys osana yhdenvertaisuutta painoarvoaan ja irrotetaanko se rakenteellisesta epätasa-arvon tarkastelusta sekä asemoidaan pääasiallisesti paikantuneeksi ja tilanteiseksi kysymykseksi.

Yhdenvertaisuuslain muutos vuonna 2015 asetti yhdenvertaisuuden edistämiseksi laillisen velvoitteen. Tämä sai aikaan valtavan muutostarpeen, jonka myötä alettiin valmistella uusia työpaikkojen, virastojen ja oppilaitosten yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmia. Yhdenvertaisuuden käsitteen merkityksen lisääntyminen näkyy organisaatioiden tasolla siinä, että tasa-arvosuunnitelmista on siirrytty enenevässä määrin yhdenvertaisuussuunnitteluun, jossa sukupuolten tasa-arvo on sisällytetty yhdenvertaisuuden määritelmään. Näin on käynyt liikuntakentälläkin, jossa vuoden 2015 aikana järjestettiin esimerkiksi yhdenvertaisuustyöpajoja ja tietoisuuksia järjestöille. Myös esimerkiksi Valon organisaatiossa tehdyssä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmassa (Valo 2015) sukupuolten tasa-arvo on liitetty

osaksi yhdenvertaisuutta, sen itsenäinen käsittely on pienimuotoisempaa ja suunnitelmassa puhutaan jopa sukupuolten yhdenvertaisuudesta.

Tämä kehitys ei ole kuitenkaan miellyttänyt kaikkia. Ennen muuta sukupuolten tasa-arvoa ajavat järjestöt, mutta myös viralliset tahot ja akateeminen keskustelu, ovat kiinnittäneet huomiota tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden suhteeseen, joka ei ole muotoutunut kitkattomaksi. Esimerkkinä tästä rajojen ja painoarvon suhteen käytävästä kamppailusta on loppuvuodesta 2016 peruttu esitys valtion tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaltuutettujen toimien yhdistämisestä (ks. esim. Tasa-arvovaltuutettu 2016; Naisasialiitto Unioni 2016). Yhdistämisen monelta taholta herättämä vastustus hautasi esityksen ainakin toistaiseksi. Tämä keskustelu taustanaan liikuntapolitiikassa juuri meneillään oleva murrosvaihe puhetapojen muutoksessa yhdenvertaisuuden käsitteen omaksumisen myötä yhdistyy yleiseen poliittisen kielenkäytön muutokseen yhteiskunnassa.

Kaiken kaikkiaan yhdenvertaisuus on ollut suomalaisessa kriittisessä tasa-arvon tutkimuksessa kovin vähän tutkittu aihe. Se on viimeisen reilun kymmenen vuoden aikana lain voimaantulon jälkeen hivuttautunut mukaan poliittiseen ja hallinnolliseen kieleen ja vasta viime vuosina sitä on alettu tutkia myös diskurssianalyysin keinoin eritoten koulutuspolitiikan kontekstissa (esim. Siekkinen 2017, Teelmäki 2017). Tutkimusta tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden käsitteiden kohtaamisesta ja kamppailusta poliittisella agendalla ei uuden yhdenvertaisuuslain (2015) voimaantulon jälkeen kuitenkaan ole juurikaan tehty.

2.4 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnan kentällä

Liikuntapolitiikassa tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvät teemat ovat viime vuosina saaneet uudenlaista näkyvyyttä ja päässeet ainakin hetkiseksi aallonharjalle liikuntakeskustelun aihemyllyssä. Merkittävänä syykkeenä keskusteluiden syntymiselle olivat tasa-arvolain, yhdenvertaisuuslain ja liikuntalain uudistamiset vuonna 2015. Niissä kaikissa liikunta- ja urheilukenttä kohtasi entistä painavamman vaateen aktiiviseen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen toiminnassaan. Samaan aikaan Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) uudisti liikunnan valtionavustusten myöntöperusteita niin, että valtionapukelpoisuuteen vaadittiin järjestöiltä ajantasainen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma. Tämä herätti esimerkiksi silloisen kattojärjestö Valon järjestämään

järjestötoimijoille työpajoja yhdistysten yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnittelua varten. Myös OKM:ssä tapahtui. Valtion liikuntaneuvoston jaostoja uudistettiin ja erityisliikunnan jaoston tilalle perustettiin uusi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvojaosto, jonka toimintalinjoja ruvettiin hahmottamaan. Muun muassa tasa-arvon tietopohja -työryhmän toiminta käynnistettiin suunnittelemaan sukupuoleen perustuvaa säännöllistä tiedonkeräystä liikunta-alalta päätöksenteon tueksi.

Liikuntalain kirjausten muutokset ovat indikoineet tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymysten painoarvon vähittäistä kasvamista liikunnan ja urheilun kentällä. Uudistetussa liikuntalaissa arvopohja asetetaan toimintaa ohjaavaksi lähtökohdaksi, kun aiemmin laissa tavoiteltiin samojen arvojen ”edistämistä” ja ”tukemista” liikunnan avulla (Pyykkönen 2016, 14). Tällä hetkellä liikuntalaissa todetaan tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta seuraavasti:

Liikuntalain tavoitteena on edistää eri väestöryhmien liikuntamahdollisuuksia ja liikunnan harrastamista, väestön hyvinvointia ja terveyttä, fyysisen toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista, lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä, liikunnan kansalaistoimintaa mukaan lukien seuratoiminta, huippu-urheilua, liikunnan ja huippu-urheilun rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita sekä eriarvoisuuden vähentämistä liikunnassa. Lain tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat tasa-arvo, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, monikulttuurisuus, terveet elämäntavat sekä ympäristön kunnioittaminen ja kestävä kehitys. (Liikuntalaki 2015, 2§)

Pyykkösen (2016) mukaan liikuntalain vaikuttavuutta on kuitenkin läpi aikojen heikentänyt sen luonne puitelakina eikä sen nojalla ole ollut mahdollisuutta velvoittaa toimimaan. Näin tulkinnoissa laista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskirjauksia on mahdollisesti pidetty tahto- tai mielipidekysymyksinä (Pyykkönen 2016, 15). Toisaalta julkiseen sektoriin ja sen tukea saaviin tahoihin vaikuttavat myös muut lait kuten tasa-arvo- sekä yhdenvertaisuuslaki ja vammaisten oikeuksia ja maahanmuuttajien kotouttamista koskevat lait, jotka tulisi yhtä lailla huomioida myös liikunta-alalla pohdittaessa syrjintään liittyviä kysymyksiä (Pyykkönen 2016, 21). Näiden lakien velvoittavuus on liikuntalakia suurempi, mutta huomio liikuntakentällä keskittyy usein tarkastelemaan toimintaa lähinnä liikuntalain kehityksessä.

Tutkimuksen ja raportoinnin puolella 2010-luvulla on Suomessa julkaistu erilaisia liikunnan ja urheilun tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen liittyviä näkökulmia tiheämmin kuin tuskin koskaan ennen (esim. Kaivosari 2017; Berg & Kokkonen, 2016; Pyykkönen

2016; Herrala 2015; Hokka 2014; Junkala & Lallukka, 2012; Turpeinen ym, 2011). Turpeisen ym. (2011) raportti oli toinen kattava julkaisu liikunnan tasa-arvon kokonaiskuvasta sitten 1980-luvulla aloitetun tasa-arvokeskustelun. Aiemmin OKM:n julkaisusarjassa ilmestyi Tasapeli-muistio (2005), jossa käsiteltiin sukupuolten tasa-arvon edistämistä liikunta-alalla. Sen liitteenä julkaistiin myös tilastollinen selvitys Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa (SLU 2005). Laajemmin Euroopan tasolla tasa-arvoa on viime aikoina nostanut esille esimerkiksi Euroopan komissio, joka on julkaissut sukupuolten tasa-arvoa käsittelevän liikunnan ja urheilun strategia-asiakirjan esitelläkseen välineitä ja seurantakeinoja aktiiviseen tasa-arvon edistämiseen (Euroopan komissio 2014).

Kansainvälistä sukupuolten tasa-arvoon liittyvää tutkimusta liikunnasta ja urheilusta on kyllä tehty runsaasti eri näkökulmista, mutta organisaatioiden tasa-arvopolitiikkaan keskittyminen on ollut vähäisempää. Aktiivista tutkimustyö tässä suhteessa on ollut erityisesti Norjassa, jossa on toimittu edelläkävijänä liikunnan tasa-arvopolitiikassa sekä sen analyysissä (esim. Hovden 2006, Hovden 2012, Sisjord ym. 2017). Myös esimerkiksi Saksassa tasa-arvoa on kriittisesti tarkasteltu liikuntapolitiikan kontekstissa (Hartmann-Tews & Pfister 2003). Hovden (2006) on tutkinut norjalaisten liikuntajärjestöjen sukupuolten tasa-arvopoliittisia diskursseja viime vuosikymmeninä ja huomannut politiikan perustelujen siirtyneen oikeus- ja oikeudenmukaisuusdiskursseista kohti hyöty- ja moninaisuusdiskursseja, joissa samalla sukupuolen merkityksestä suhteessa muihin syrjintäpoliittisiin määrittäjiin kuten ikään, seksuaalisuuteen tai rotuun sekä sukupuolinäkökulman yhdistämisestä moninaisuuden huomiointiin käydään vilkasta keskustelua. Suomessa vertailukohtana toimii yhdenvertaisuuspolitiikan tuleminen poliittisille areenoille. Hovdenin (2006) mukaan sukupuolittunut valta on keskeinen tekijä kaikissa organisatorisissa käytännöissä ja siksi huomio pitäisi kiinnittää reunojen ja marginaalin sijaan keskelle, vaiettuihin vallan käyttäjiin ja valtapeleihin. Suomessa vastaavaa diskurssianalyttistä liikuntajärjestöjen tasa-arvopolitiikan analyysiä ei ole aiemmin tehty.

Sen sijaan yksi laajimpia tasa-arvoon liittyviä tilastollisia selvityksiä liikunnan alalla on Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisema Tasapeli-raportti (OKM 2005), joka kartoitti sitä, mitä sukupuolten tasa-arvon suhteen valtiollisessa liikuntapolitiikassa oli tapahtunut vuoteen 2005 sitten 1990-luvun. Tasapelissä todettiin, että Opetusministeriö oli ohjannut sukupuolten tasa-arvon toteutumista liikuntajärjestöissä niin kehittämis- ja projektiavustuksilla kuin tulosperusteisella valtionavustusjärjestelmällä, jonka yhdeksi kriteeriksi oli otettu toiminta sukupuolen tasa-arvon edistämiseksi (OKM 2005, 30). Vuodesta 1994 käytetyissä

tulosperusteissa sukupuolten tasa-arvo oli tosin pitkään ollut lähinnä nimellisesti mukana, sillä mittareita tasa-arvon toteutumiseksi alettiin kehittää vasta 2000-luvun alussa. Ylipäätään liikunnan valtionavun jakokriteereitä on pitkään pidetty hämärinä ja läpinäkyvyyttä vähäisenä (Frantsi 2015, 21). Näin ollen valtionapuun perustuvaa tasa-arvokehitystä on lähes mahdoton arvioida. Tasapelin (OKM 2005, 30) mukaan kuitenkin parannusta avustusten jaon toteuttamiseen tapahtui vuonna 2002, kun hakijoiden osalta alettiin tarkastella lajien harrastajamäärien, päätöksentekijöiden sekä valmentajien sukupuolijakaumia. Huomioon kerrottiin otetuksi myös liittojen tasa-arvon edistämissuunnitelmat, työntekijän nimeäminen sekä taloudellisten resurssien kohdistaminen tasa-arvotyöhön. (OKM 2005, 30.) Edistämistyöksi raportissa todettiin lisäksi Piikkarit-palkinnon jakaminen työstä urheilun tasa-arvon hyväksi (OKM, 2005). Tasa-arvotyötä ohjattiin Opetusministeriöstä ennen kaikkea tilastollisten jakojen pohjalta, joissa naisten ja miesten määrällinen jakautuminen oli ensisijainen seurantakeino. Sukupuolen mukaan eritellyt tilastot ovat välttämättömiä tasa-arvon edistämiseksi, mutta niiden lisäksi tarvitaan tarkempaa laadullista analyysiä siitä, mistä luvut johtuvat (Pyykkönen 2016, 25).

Liikunnan valtionavun tulosarviointijärjestelmää pyrittiin myös kehittämään lisäämällä sukupuolten tasa-arvon arviointiin laadullinen arviointiperuste vuonna 2004 osana Reilun pelin eettisiä periaatteita. Määrällisessä arvioinnissa tutkittaisiin edelleen naisten ja miesten lukuja järjestöjen eri toimijasektoreilla (valmennus, johto, jäsenet, huippu-urheilijat jne.). Laadullinen arviointi puolestaan keskittyisi vähemmistösukupuolen harrastus- ja liikuntamahdollisuuksien edistämiseen sekä rekrytointiin valmentajiksi ja päättäjiksi. (OKM 2005, 31.) Uutena valtionhallinnollisena työkaluna Tasapeli-raportissa esitettiin sukupuolivaikutusten arviointi (Tasapeli 2005, 10). Turpeisen ym. (2011) kuusi vuotta myöhemmin tekemä selvitys kuitenkin osoittaa, että kehittämissyrkimyksistä huolimatta tilastotiedoissa oli uudistusten jälkeenkin paljon puutteita kaikilla tasoilla ja sukupuolivaikutusten arvioinnin soveltaminen oli edennyt hyvin hitaasti (Pyykkönen 2016, 25). Laadullisten työkalujen lisääminen tulosarviointiin ei siis ollut sujunut kuten Strömsössä. Kaiken kaikkiaan tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen kohdistuneen valtion liikuntahallinnon ja valtionohjauksen on todettu 2000-luvulla olleen kevyttä ja arvioinnin vaatimatonta (Pyykkönen 2016, 7).

Laajemmassa kuvassa liikunnan tasa-arvon edistämisen yhdeksi pullonkaulaksi näyttävät kansallisen rakenteen organisointiepäselvyydet, jotka ovat haitanneet pitkäjärjestyksistä kehitystyötä ja turhauttaneet järjestöjä. Liikuntajärjestöjen tulosrahoituksen yhtenä ideana oli

palkita erityisen hyvin tasa-arvoasioissa toimineita liittoja. Tämän seuraamiseksi Suomen Liikunnalta ja Urheilulta (SLU) edellytettiin määräajoin tilastollista selvitystä sukupuolittuneista luvuista jäsenjärjestöjen toiminnassa ja sen odotettiin kokoavan sukupuolten tasa-arvoon liittyvää tilasto- ja tutkimustietoa. (Lehtonen 2014, 7.) Lisäksi SLU:lta odotettiin 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä valtionrahoituksen turvaamiseksi muotoiltujen liikunnan yhteiskunnallisten perustelujen välittämistä Opetusministeriön ja järjestökentän välillä, mihin sisältyivät myös sukupuolten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. (Lehtonen 2014, 14). Mandaatti yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyön kehittämisestä olikin pääosin SLU:lla, joka kuitenkin ei ollut toimissaan järin tehokas (Lehtonen 2014, 16.) Samaan aikaan hankerahoitukset ja yhteiskunnallisten teemojen korostus, tasa-arvo mukaan lukien, kismittivät erityisesti lajiliittoja.

”Että osittain vähän siihen on menty, että on ympäristöprojektia ja sillä tavalla pirstaloiduttu ja keskitytty ehkä turhanpäiväisesti jollain tavalla epäoleellisiin asioihin. Ne ovat tärkeitä asioita, mutta sen itse sportin ja liikunnan kannalta ei niin merkityksellisiä juttuja. Pitäisi aina muistaa, mikä se varsinainen pihvi on. Kun tiedetään, että suurin osa niistä [harrastajista] odottaa sitä sarjatoimintaa, että ne pääsevät pelaamaan, niin se pitää hoitaa ensin tyylikkäästi. Ja sitten, jos on resursseja rönsyillä, niin voidaan tehdä siitä kakusta vähän koreampi ja koristeellisempi. (Jari Kinnunen)” (Lehtonen 2014, 15.)

”Toisaalta ulkopuoliset paineet, esimerkiksi tasa-arvokysymykset, syrjäytymisen ehkäisy ja kaikki kansainväliset kuviot, ne ovat kasvattaneet ja turvottaneet SLU:ta paljon urheilun ja liikunnan ytimen ulkopuolelle. Ne ovat tärkeitä asioita, mutta ne ovat ehkä vieraannuttaneet tietyllä tavalla sitä, mikä on se ydin, että mitä me tässä nyt haemme? Että siitä SLU:sta on tullut hirveän rönsyilevä ja se on vähän pullataikinan omaisesti kasvanut ja kohonnut. On ehkä ollut vaikea löytää sitä yhtä yhteistä ydintä, ja urheilujärjestöt ovat kokeneet, että meidän pitää tehdä ihan kaikkea tämän yhteiskunnan hyvinvoinnin eteen. (Kirsti Partanen, SLU:n entinen varapuheenjohtaja)” (Lehtonen 2014, 16.)

Kuten edellisistä kommentaiteista käy ilmi ja myös Pyykkönen (2016, 36) toteaa, sekä tasa-arvo että yhdenvertaisuus ovat järjestöjen käytännön työssä mielletty enemmän tavoitteiksi tai suosituksiksi kuin koko toiminnan lähtökohdiksi. Toisaalta liikunnan ja urheilun kentällä

näytetään uskovan vahvasti ”sportin” omalakisuuheen, jossa toiminta on jo liikuntaan sisäänrakennetuksi nähdyn rehellisyyden, osallisuuden ja oikeudenmukaisuuden vuoksi arvopohjaltaan kestäväää toimintaa. Kun syrjintää kentillä kohdataan, niistä vaietaan eikä haluta puhua ääneen, koska ne eivät sovi liikunnan ja urheilun ”hyvän” kertomukseen (Berg ym. 2016, 2). Vaikuttaakin siltä, että ne jotka osallistuvat järjestettyyn liikuntatoimintaan nähdään usein luonnollisesti ja sisäsyntyisesti siitä kiinnostuneilta ja harvemmin kyseenalaistetaan se, miksi juuri tällainen joukko ihmisiä osallistuu. Ympäristön, kulttuurin ja rakenteiden suosivia tai ulossulkevia mekanismeja ei tunnusteta tai tunnusteta, sillä liikunta ja urheilu palvelevat jo niitä jotka ”luonnostaan” haluavat osallistua. Ylimääräistä työtä aiheuttavat ne ihmiset, joiden osallistumista varten täytyy muuttaa tai kehittää toimintaa; ”koristella kakkua”. Tehty työ tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden suhteen näyttäytyy tällaisena enemmän tai vähemmän ”päälle liimattuna” tavoitteena, jossa ”lain kirjain on tavoitettu paremmin kuin sen henki” (Pyykkönen 2016, 37). Liikuntakenttä vaikuttaakin toisinaan asettavan itsensä moraalisesti omalle erilliselle tasolleen muusta yhteiskunnallisesta toiminnasta, tyhjiöön, missä muualla esiintyvät ongelmat eivät koske omaa tekemistä jossa ”vain pelataan”. Kuitenkin samalla liikunnalla ja urheilulla nähdään olevan paljon merkitystä yhteiskunnalle ja liikunta- ja urheiluliikkeen suunnasta usein korostetaan sen ainutlaatuista antia. Liikuntakenttä pitäisikin hahmottaa myös liikuntatoimijoiden suunnasta kuten mikä tahansa muukin elämäalue, vuorovaikutteisena, elimellisenä osana yhteiskunnan toimintaa ja valtarakenteita.

Toisaalta kaikkien järjestökentän vaikeuksien; hajaannuksen, yhteistyön ja strategioiden puutteen, ketjutettujen projektien, omien etujen tavoittelun ja epämääräisten rahoitusmallien jälkeen ei liene ihme, että skeptisyyttä ”lisäyksiksi” koettuja tavoitteita kohtaan on (ks. Lehtonen 2014). Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemat näyttävät tästä myllerryksestä huolimatta kokeneen pienen piristymisen ja saaneen uutta väriä uusittujen lakien myötä. Valtion liikuntaneuvosto (VLN) on ottanut askelia suuntaan, jossa yhdenvertaisuus ja tasa-arvo nähdään erittäin tärkeänä osana liikuntatoimintaa jota OKM rahoittaa. Perusteluissa VLN:n uuden yhdenvertaisuus- ja tasa-arvojaoston asettamiselle todetaan seuraavasti:

Nyt perustettavan jaoston toimenkuvaa on tarkoituksenmukaista laajentaa kattavasti liikuntakulttuurin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymyksiin sekä suunnata neuvoston työtä siten, että ko. kysymykset integroituvat vahvemmin osaksi yleistä liikuntapoliittista keskustelua ja pohjautuvat vahvaan seuranta- ja arviointitietoon. (Pyykkönen 2016, 10.)

Toiveena lienee, että liikunta-alan toimijat kokisivat entistä voimakkaammin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tärkeiksi lähtökohdiksi jokapäiväisessä toiminnassa.

Asioista ei myöskään ole helppo keskustella, kun käsitteet ovat epäselviä tai monimutkaisia eikä niistä olla samaa mieltä, mikä johtaa helposti ohipuhumiseen. Kaikkea eriarvoisuuskeskustelua liikunnan foorumilla on Pyykkösen (2016, 26) mukaan ehkäisyytensä, etteivät keskustelijat välttämättä ole varmoja ”eläneistä” käsitteistä ja niiden sisällöistä viitaten erityisesti eri vähemmistöihin. Kysymys on kuitenkin erittäin relevantti myös tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden merkitysten suhteen. Liikunnan tasa-arvopolitiikasta puhuminen on aloitettu 90-luvulla, mutta yhdenvertaisuuden lisäys hallinnon käsitteistöön on haastanut toimijoita uudenaikaiseen ajatteluun. Erityisesti, kun liikuntakentällä on eletty jälkijunassa muusta yhteiskunnallisesta keskustelusta syrjäytymykseen liittyen ja yhdenvertaisuus käsitteenä lähinnä rysähti liikuntahallintoon 2010-luvun taitteen jälkeen. Vielä vuonna 2011 SLU:n julkaisusarjassa päivitetty opas ”Näköaloja laaja-alaisiin tasa-arvokysymyksiin” puhuu tasa-arvosta kaikessa siinä merkityksessä, mikä tällä hetkellä asetetaan yhdenvertaisuuden käsitteen alle (SLU 5/2011). Yhdenvertaisuus onkin uusi käsite liikuntahallinnossa, siihen liittyvästä työnjaosta tai yhteistyöstä ei ole sovittu ja sitä on edistetty toistaiseksi lähinnä informaatio-ohjauksella kuten vähemmistö- ym. raporteilla (Pyykkönen 2016, 39). Pyykkösen (2016, 24) mukaan se, miten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tulisi täydentää toisiaan, on jäänyt liikuntakentällä hyvin vähäiselle keskustelulle.

Kaikki edellä mainittu on oletettavasti heikentänyt eri toimijoiden valmiuksia keskustella yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon teemoista. Yhdenvertaisuuden käyttöönotto on toisaalta virkistänyt syrjintään ja eriarvoisuuteen liittyvää keskustelua liikunnassa, toisaalta se on saattanut hämärtää ja sekoittaa sitä, mihin tavoitteisiin oikeastaan pyritään ja mikä rooli jää pidemmällä linjalla toimineelle sukupuolten tasa-arvopolitiikalle. Pyykkönen (2016, 31) viittaaakin eri intressiryhmien poteroitumiseen, yhteisen arvokeskustelun vähäisyyteen ja yhdessä sovittujen julkisten toimintalinjausten puuttumiseen. Liikuntakentän monitasoinen ja -tahoinen jakautuminen vaikeuttaa kaikkien hyväksymän ”laajan oikeudenmukaisuuskuvan piirtämistä” (Pyykkönen 2016, 32).

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen liikunnassa tähän mennessä sovelletut keinot lakien ja informaatio-ohjauksen muodossa eivät ole osoittautuneet erityisen tehokkaiksi tavoiksi (Pyykkönen 2016, 37). Hitaalle etenemiselle Pyykkönen (emt.) ehdottaa syiksi

käsitteisiin liittyvän epävarmuuden ja epäsovun lisäksi konkreettisten suunnitelmien puuttumista, aiheen sysäämistä yhdelle henkilölle jolloin sitä ei ole tarvinnut laajemmin organisaatiossa pohtia, pelkästään hankeavustusten myöntämiseen tai vähemmistöistä tiedottamiseen luottamista, seurannan vaikeaksi kokemista tai aiheen resursoinnin alimitoitusta. Tasa-arvotyön vakiinnuttamisen haasteiksi yleisesti on myös todettu sen projektiluonteisuus ja hankemuotoisuus, mikä on selkeästi ollut näkyvillä liikuntakentälläkin (ks. Herrala 2015a; Hokka 2014; Lehtonen 2014; Holm 2002). Pyykkönen (2016, 36) toteaa, että valtion, kuntien ja järjestöjen tavoitteet ovat ylätasolla samansuuntaiset, mutta käytännössä sitoutuminen ja painotukset vaihtelevat. Valtion liikuntahallinnon rooli on ohjauksessa ja suosituksissa, kun käytännön tasolla operoivat ja toteuttavat kunnat ja järjestöt. Päätösvalta on hajautettu ei-valtiollisille toimijoille, eikä valtionhallinnossa välttämättä tiedetä miten sen ajamat tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustavoitteet toteutuvat esimerkiksi järjestöjen arjessa. Huonon tiedonkulun lisäksi vastuu on pirstaloitunut niin, ettei se varsinaisesti kuulu enää kenellekään. (Pyykkönen 2016, 36.)

Lopulta käytännön todellisuus luodaan ja eletään arjessa ja ruohonjuuritasolla. Hahmottamalla syrjintää kokevat ryhmät sekä samalla huomioimalla ryhmien sisäiset yksilölliset erot eriarvoisuutta voidaan paikantaa parhaiten sen monissa muodoissa. Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon tehokkaampi edistäminen edellyttää sosiaalista näkökulmaa eli yksilön ja ympäristön suhteen tarkastelua (Salasuo ym. 2016, 27) ja sen tulisi lähteä entistä enemmän ruohonjuuritasolta (Turpeinen ym. 2011, tiivistelmä). On kuitenkin ”epärealistista” ajatella, että liikuntalain lähtökohdat jalkautuisivat vapaaehtoisvoimin toimivalle kenttätasolle ilman ohjeistusta tai ohjausta siitä, mitä yhdenvertaisuudella ja tasa-arvolla liikunnassa tarkoitetaan ja mitä niillä haetaan (Salasuo ym. 2016, 27; Lehtonen 2015b; Taavetti 2015). Salasuo ym. (2016, 27) uumoilevat myös ”kabinetin ja kenttien välisen todellisuuskuilun” johtavan kohti sitä, että seuratasolla arvoja ja ideologiaa haetaan muualta kuin ylätason sekavasta ja puutteellisesta ohjauksesta. Tutkijoiden mukaan havaittavissa on urheiluseuratoiminnan keskiluokkaistuminen, ”erottautumisprosessi”, jossa määritellään sitä, keitä toimintaan halutaan mukaan ja niitä ”toisia” jotka jätetään sen ulkopuolelle (Salasuo ym. 2016, 27).

Pidemmällä kaarella katsottuna tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistyön juurruttaminen eri liikuntatoimijoiden jokapäiväiseksi toiminnaksi ja arvopohjaksi on edennyt laahustavin askelin ja tuloksia on tullut varsin hitaasti (esim. Pyykkönen 2016, 37). Vuonna

1998 tavoitteeksi asetettiin, että liikunnan ja urheilun päätöksenteossa olisi vähintään 40 % kumpaakin sukupuolta tai harrastajamäärien sukupuolijakoa korreloiva määrä kumpaakin sukupuolta (OKM 2005, 31). Esimerkiksi vuonna 2015 Valoon kuuluvien lajiliittojen ja urheilujärjestöjen sekä maakunnallisten aluejärjestöjen hallituksissa oli 29 % naisia ja 71 % miehiä. Hallitusten puheenjohtajistossa naisten osuus oli 21 %. Lajiliitoista kymmenessä liitossa oli hallituksessa 100 % miehiä ja yhdessä 100 % naisia. Tavoitteen 40/60 sisällä hallitustensa sukupuolijakaumalta oli 14 lajiliittoa 90:stä. (Ilkka 11.8.2015.)

Pyykkönen (2016, 37) kuitenkin näkee tasa-arvossa ja yhdenvertaisuudessa edistystä tapahtuneen jo siksi, että aiheet ylipäättään ovat esillä. Herralan (2015b, 27) mukaan sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen ovat sitoutuneet useimmat liitot ja seurat jotka näennäisesti toteuttavat tasa-arvoideologiaa, vaikka käytännössä kulttuuriset normit ja toimintamallit tosiasiallisesti estäisivätkin tasa-arvoiset toimintamahdollisuudet sukupuolten välillä. Samoin näkevät Turpeinen ym. (2011); tasa-arvo on saavutettu puheissa, mutta käytännön toiminnassa sukupuolten tasa-arvo ei näy.

Tasa-arvolle ja yhdenvertaisuudelle on seurantaraporteissa ja arvioinneissa asetettu tavoitteita joihin liikuntakentällä pitäisi pyrkiä, jotta toiminta olisi kaikille avoimempaa. Toiminnan parantamiseksi on ehdotettu tasa-arvotyön priorisointia strategisissa valinnoissa, pitkäjänteisempää sitoutumista ja parempaa organisointia, huomion kiinnittämistä arkipäivän toimintoihin, sekä määrällisen että laadullisen tiedon keräämistä ja arviointia, kohderyhmän mukaisen toiminnan järjestämistä, osallistavan toiminnan lisäämistä, julkisuuden hyödyntämistä ja päättäväistä valtavirtaistamista jolla läpäistään kaikki eri sektorit hallinnolliselta tasolta yksittäisiin toimijoihin saakka kulttuuristen käsitysten ja stereotyyppien muuttamiseksi (Herrala 2015b, 29; Pyykkönen 2016, 7-8). Tasapeli-muistiossa todettiin, että tasa-arvotietoutta täytyy lisätä liikunnan alalla hallinnon ja toiminnan kaikilla tasoilla myös urheiluopistojen opetussisällöissä, kuntien liikuntapalveluissa ja huippu-urheilussa (Tasapeli 2005, 4). Tuoreimman arvion mukaan valtionhallinnon olisi hyvä myös tuottaa hallinnolle ja järjestöille suunnattu ”auktorisoitu manuaali” hyvistä ja huonoista käytännöistä tukemaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä (Pyykkönen 2016, 7). Bergin ym. (2016, 4) mukaan aiheista tarvitaan jatkuvaa koulutusta ja esille nostamista, sillä näissä kysymyksissä ”liikunta ja urheilu laahaavat muusta yhteiskunnasta jäljessä ja aika olisi kypsä päättää vaikeneminen ja aloittaa keskustelu”.

2 TUTKIMUSTEHTÄVÄT JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimustehtävänäni on kuvata erilaisia sukupuolten tasa-arvon ja tasa-arvopolitiikan merkityksiä, mahdollisuuksia ja rajoja, joita liikuntajärjestöjen toimijoiden puheesta on luettavissa. Tarkastelen erilaisten tasa-arvopoliittisten diskurssien kautta sitä, millaisia toimia ja tavoitteita järjestöt ovat asettaneet syrjinnän ja eriarvoisuuden vähentämiseksi toiminnassaan. Tutkielmassani lähestyn puhetta sukupuolten tasa-arvon käsitteen kautta, jonka merkitysten näen muodostuvan ristikkäisinä, vastakohtaisina ja päällekkäisinä suhteessa muihin tasa-arvopoliittisiin käsitteisiin sekä niiden kautta rakennettaviin syrjintäpoliittisiin näkökulmiin. Erityisesti uudenlainen yhdenvertaisuuden painottaminen syrjintäpoliittisena lähtökohdana asettuu haastamaan aiempaa tasa-arvopolitiikkaa. Sukupuolten tasa-arvo toimiikin tutkielmassani peilinä muille tasa-arvopoliittisille käsitteille ja niihin liitetyille merkityksille.

Sukupuolten tasa-arvon käsite asettuu työssäni diskursiiviseksi ja alati muuttuvaksi kamppailun paikaksi. Erilaisista merkityksistä ja teemoista muodostuvilla diskurssikäytännöillä osallistutaan ideologioiden tuottamiseen sekä niiden haastamiseen. Tutkielmassani pyrin kuvaamaan näitä sosiaalisen käytännön tason kamppailuja myös osana ideologista vallankäyttöä. Samalla tavoitteeni on osoittaa niitä seurauksia, joita ideologioilla on konkreettisen toimijatasen ratkaisuille ja politiikan toteuttamiselle. Näin pyrin valaisemaan järjestötoimijoiden puheen ja sen ideologisten merkitysten painoarvoa sukupuolten tasa-arvopoliittisille valinnoille.

Koska kriittinen diskurssianalyysi on luonteeltaan myös emansipatorista, tutkielmani tavoitteena on sukupuolten tasa-arvopoliittisen puheen analyysin myötä ensinnäkin osoittaa ideologioiden rakentamisen tapoja sekä yhtä lailla nostaa esiin normatiivisia merkityksiä haastavaa puhetta. Tutkielmassani pyrin esittämään mahdollisia vaihtoehtoisia merkityksiä sukupuolten tasa-arvolle, jonka sosiaalisen käytännön uudelleenrakentamisella pyritään kohti perustavampaa ja feministisempää muutosta yhteiskunnallisen eriarvoisuuden politiikoissa.

Tutkimuskysymysteni kautta tarkastelen puheen merkitysten muodostumista kokonaisuudessaan sen mikrotasolta kielen keinoin läpi diskurssikäytäntöjen merkitystason laajimmalle sosiaalisen käytännön tasolle. Puhujat asettuvat aktiivisiksi toimijoiksi, joiden toiminnan seurausta on sosiaalisen käytännön säilyttäminen tai muuttaminen. Tätä kamppailua hahmotan seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

1. Millaisia sukupuolten tasa-arvoon liittyviä diskursseja liikunnan järjestötoimijoiden puheesta on luettavissa ja miten järjestötoimijat puheella tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta rakentavat ja haastavat näitä diskursseja?
2. Millaisia ongelmia, rajoja ja ratkaisuja järjestötoimijoiden puheella rakennetaan sukupuolten tasa-arvolle liikunnassa ja urheilussa? Millaisiin sosiaalisiin käytäntöihin ja niiden valtasuhteisiin erilaiset puhutavat kiinnittyvät?

4 METODOLOGIA, AINEISTO JA ANALYYSI

Tässä luvussa käyn läpi tutkielmani metodologista ja tietoteoreettista taustaa. Ensimmäisenä esitän tutkielmani kiinnikkeet feministiseen tutkimukseen, jonka kautta myös hahmottuu työn epistemologiaa ja ontologiaa. Käsittelen feministisen tutkimuksen suunnasta myös vallan teoretisointia ja jatkuvaa läsnäoloa sekä tutkimuksessa että kaikessa tiedon tuottamisessa. Sen jälkeen avaan kriittisen diskurssianalyysin metodologiaa ja tietoteoriaa sekä käyn läpi kielen mikrotason analyysissä hyödynnettyjä retorisia keinoja. Lopuksi kuvaan tutkielmani toteuttamista, aineiston keruuta sekä analyysin prosessia.

4.1 Feministisen tutkimuksen lähtökohdista

Feministisen tutkimuksen keskeinen tietoteoreettinen ja poliittinen projekti on sukupuolen ja sukupuolieron tuottamisen historiallisten, kulttuuristen ja sosiaalisten ehtojen, ulottuvuuksien ja seurausten tutkiminen (Liljeström 2004, 13). Se asettaa sukupuolen sekä keskeiseksi tiedonintressiksi että tutkimuksen teon ja toteuttamisen keskiöön (Hesse-Biber 2014, 3). Feminististä tutkimusta kuvaa kriittisyys ja refleksiivisyys, jossa tutkimuksen tekemisen ja tutkijan position sisältämät valtasuhteet ja sitä kautta vaikutukset tutkimusprosessiin ja sen lopputulokseen pyritään avaamaan ja tekemään näkyviksi. Samalla feministinen tutkimus sitoutuu avoimesti tutkimusotteeseen, jossa pyrkimyksenä on sosiaalinen muutos ja oikeudenmukaisuus. (Hesse-Biber 2014, 3.)

Tutkimuksen lähtökohtina ovat valta, hegemonia ja yhteiskunnan rakenteet, joiden nähdään rakentuneen eriarvoistavalle sukupuoli-ideologialle ja joka tuottaa yhteiskunnassa, kulttuurissa ja elämismaailmassa eriarvoisuutta ja rajoittaa subjektien toimintamahdollisuuksia. Lazarin (2007, 147) kuvauksen mukaan taustalla oleva patriarkaalinen sukupuoli-ideologia on rakenteellinen ja sitä tuotetaan ja uusinnetaan yhteiskunnallisissa instituutioissa ja sosiaalisissa käytännöissä, jotka vaikuttavat niin yksilöön kuin sosiaaliseen järjestykseen. Siksi feministisen tutkimuksen tavoitteena on emansipatorinen politiikka ja uudenlaiset subjektiuden muodot (Liljeström 2004, 13). Feministinen teoria ja tutkimus eivät kuitenkaan rajoitu pelkästään sukupuoliseen sortoon, vaan ne käsittelevät myös rodullista, etnistä, seksuaalista ja luokkasidonnaista toiseutta, valtaa ja hierarkioita sekä niitä sääteleviä normeja (Liljeström 2004, 13).

Feministitutkijoiden yhteinen näkökulma muutokseen pyrkimisestä, vallan ainaisesta läsnäolosta ja sukupuolittuneista todellisuuksista muodostaa pohjavirran tutkimukselle. Tämän jälkeen näkökulmia, argumentteja, tutkimussuuntia, metodeja ja epistemologioita on tukuittain eikä feministinen tutkimus näin olekaan mikään yksiselitteinen tai yksimielinen tutkimusala. Kritiikki ja pohdinta feministisessä tutkimuksessa ovat kohdistuneet laajasti myös tiedon tuottamiseen ja tutkimuksen tekemiseen (Hesse-Biber 2014, 15). Kuka hyötyy tiedon tuottamisen tavoista ja ketkä häviävät? Miten ”totuutta” ja tietoa arvioidaan, kun on olemassa kilpailevia tulkintoja ja miten toisen tiedon ”paremmuus” tai ”totuudellisempi” selitys voidaan arvottaa? (Hesse-Biber 2014, 15.) Pohjalla on eritoten positivistisen tiedekäsityksen kritiikki, mutta yhtä lailla feministitutkijat ovat debatoineet kiivaasti myös tieteenalan sisällä. Samalla vallan, oikeuden ja muutoksen kritiikkiä on problematisoitu, sillä ei ole olemassa neutraalia tapaa tuottaa tietoa sukupuolittuneesta sekä muiden erojen halkomasta sosiaalisesta todellisuudesta ja siksi feministitutkija kantaa myös moraalista vastuuta politiikastaan ja tutkimuksestaan (Ramazanoglu & Holland 2002, 14–15). Epistemologinen ja metodologinen keskustelu feministisen tutkimuksen sisällä onkin ollut aktiivista ja syvällistä.

Feministisen ajattelun ja tutkimuksen kentällä on suuri määrä erilaisia moraalisia ja poliittisia lähtökohtia, jonka vuoksi tarve yhteiselle feministiselle metodologiselle näkemykselle on herättänyt paljon keskustelua (Harding 1986, 12). Hardingin (1986, 12) mukaan feministinen metodologia ei ole määriteltävissä naisten tutkimuksena naisista, metodien tai tekniikoiden suhteen eikä epistemologisten tai ontologisten näkemysten pohjalta, vaan esittää feministisen tutkimuksen omaleimaisuudeksi epistemologian ja politiikan välistä suhdetta, jossa tieto on aina paikantunutta. Myös tutkijalla on positio, josta tutkimuksen tietoa tuotetaan ja feministisen tutkimuksen lähtökohtien mukaan tutkijan tulisi myös olla niistä tietoinen erityisesti suhteessa valtaan. Esimerkiksi tasa-arvon kriittisessä tutkimuksessa tasa-arvoa ja tasa-arvopolitiikkaa on nähty tarkastellun usein hyvin kolonialistisen, länsimaisen, keskiluokkaisen ja valkoisen tutkijan positioista, josta tasa-arvopolitiikan on määritelty toimivan kaikkien ryhmien etujen yhteisenä ajajana.

Tässä tutkielmassa olen valinnut tutkimusteoreettiseksi kehykseksi diskursiivisen näkökulman, joka on yksi feministisen nykytutkimuksen vaikutusvaltaisimpia teoriasuuntauksia. ”Diskursiivinen käänne” isossa osassa yhteiskuntatieteitä ja humanistisia tieteitä vuosituhaten vaihteessa on nostanut pinnalle kysymykset kielestä, tekstistä ja niiden merkityksestä todellisuuden rakentamiselle. Diskursiivista valtaa käsittelevä postmoderni

teoriakenttä tarjoaa näkökulman diskurssiin kamppailun paikkana, jossa pyritään määrittämään sosiaalisen todellisuuden (uudelleen)tuottamista. (Lazar 2007, 144.) Keskiössä on foucaultlainen ymmärrys tuottavasta vallasta. Feministisen tutkimuksen näkökulmasta moderni valta ja hegemonia ovat tehokkaita perustuessaan kognitioon ja sisäistettyihin sukupuolinormeihin, joita toteutetaan rutiininomaisesti arkisissa teksteissä ja puheessa. Tämä tekee sen vallasta myös näkymätöntä, sellaisena väärin tulkittua, mutta hyväksytyä niin perusteltuna kuin luonnollistettuna (Bourdieu 1991, 170). Modernia ja hegemonista valtaa ovat teoretisoineet muun muassa sosiologit Michel Foucault ja Antonio Gramsci, joiden ajattelua on paljon hyödynnetty diskursiivisen vallan käsitteellistyksessä myös feministisessä tutkimuksessa. Foucaultin valtakäsityksessä tiedon ja vallan suhde on keskeistä kuten myös tiedon sijoittuminen, tuottaminen ja legitimointi (Kantola & Lombardo 2017, 59). Foucaultlainen analyysi on toiminut myös sukupuolten tasa-arvopolitiikan hegemonisten diskurssien purkajana eri maissa tehdyissä tutkimuksissa, joista esimerkiksi Suomessa tasa-arvopolitiikkaa on pyritty rakentamaan ei-legitiiminä ja näin hidastamaan sen toimeenpanoa (Kantola & Lombardo 2017, 61). Diskurssien purkaminen tarkoittaa pohjimmaista politiikan kyseenalaistusta, haastoa ja analyysia eri politiikkojen merkityksestä sukupuolen tekemiselle, jolloin keskeistä on myös sisäistetyn vallan kautta se, miten nämä politiikat rakentavat sukupuolitettuja subjekteja ja toimijuutta sekä myös esimerkiksi rodullistettuja, heteronormitettuja tai kolonisoituja toimijoita (Kantola & Lombardo 2017, 169). Feministisessä diskurssianalyysissä mielenkiinto kohdistuukin niihin monimutkaisiin ja peiteltyihin tapoihin, joiden kautta tuotetaan, neuvotellaan ja haastetaan rakennettuja sosiaalisia totuuksia ja hegemonisia (sukupuolittuneita) valtasuhteita (Lazar 2005, 1).

Oma tutkimukseni kiinnittyy ontologisesti ja epistemologisesti postmodernin feministisen paradigman liepeille, jonka voidaan nähdä kattavan skaalan teorioita poststrukturalismin ja postmodernin välillä (Hesse-Biber 2007, 10). Yhteistä niille on se, että ne hylkäävät metodologian mahdollisuuden tuottaa tietoa diskurssien ulkopuolisesta todellisuudesta (Ramazanoglu & Holland 2002, 88). Sen sijaan ne lähestyvät relativistista käsitystä, jossa todellisuuden sijaan tutkitaan tekstiä ja sen käyttöä rakennetun todellisuuden kuvaajana. Diskurssien nähdään toimivan vallan marionetteina ja kamppailu erilaisten diskurssien kesken toimii taistona siitä, kuka saa määritellä kuvausta todellisuudesta. Postmodernin tutkimuksen nähty relativistinen luonne asettaa kuitenkin haasteita tutkimukselle. Hollia (2003, 34) mukaillen relativistinen näkemys herättää kysymyksen siitä, millaista tietoa tutkija

itse tuottaa ja missä määrin lähinnä uusintaa esimerkiksi tasa-arvodiskurssia sen kritisoimisen sijaan.

Postmoderni tapa ajatella sukupuolta performanssina on ollut kiistanalainen lähtökohta osalle feministisistä tutkijoista, joiden mukaan tapa sijoittaa kaikki merkityksellinen diskurssiin ylenkatsoo identiteettien ja valtasuhteiden materiaalisia perusteita ja aspekteja (Lazar 2007, 150). Yhteiskuntakriittisen feministisen teorian suunnasta kolmannen aallon feminismiä on kritisoitu keskittymisestä kokemukseen, identiteettiin ja diskursiivisiin kategorioihin unohtaen todelliset rakenteelliset ja materiaaliset elämisen ehdot (esim. Young 2005). Diskursiivisen näkökulman korostamista ovat kritisoineet myös fenomenologiset feministifilosofit, jotka näkevät ainaisen kategorioiden purkamisen ja kieleen palauttamisen unohtaneen essentialismin pelossaan subjektin sukupuolisuuden (Koskinen 2013, 6). Myös uusmaterialismi on 2010-luvulla herännyt vastareaktioksi diskursiiviselle tutkimusotteelle (esim. Irni ym. 2014). Toisaalta diskurssien paljastamisen on argumentoitu olevan tärkeää, sillä niillä on myös merkittäviä materiaalisia ja fenomenologisia seurauksia ihmisille yhteisöissään (Lazar 2007, 142). Nämä tärkeät näkökohdat huomioiden asetan tutkielmassani diskurssit yhdeksi, muttei suinkaan ainoaksi, yhteiskunnallista todellisuutta, instituutioita ja sosiaalisia suhteita muokkaavaksi tekijäksi.

Feministisen postmodernin tutkimuksen haasteita on kuvannut Donna Haraway (1991) metaforalla öljyttyä tankoa kummastakin päästä pitävistä feministeistä. Tangon kiipeäminen vertautuu pätevän tiedon tuottamiseen sukupuolittuneesta sosiaalisesta todellisuudesta. Toisella kädellään tutkija kurkottaa sitoutumiseen tieteelliseen traditioon pystyäkseen kertomaan, millaista sukupuolittunut todellisuus oikeasti on ja kilpaillakseen patriarkaalisen tiedon kanssa. Toisaalta hän on haluton päästämään irti relativistisesta väitteestä, että ”todellisuus” ja ”totuus” joita tutkija kertoo, ovat sosiaalisesti rakennettuja suhteessa tilanteeseen, kulttuuriin ja ajatteluun (kuvio 1). Feministitutkijalle on vaikeaa täysin hylätä kumpaakaan päätä, relativismia tai realismia, mikä saattaa johtaa ”lipeämiseen tangolta tykkänään”. (Haraway 1991, 188.)

Harawayn (1991) ratkaisu on hylätä ideoiden yhdistely, kokemus ja totuus, ja sen sijaan luodata epätäydellisiä näkemyksiä ja tilanteista tietoa. Lipsuvan tangon metafora myös kuvaa hankaluutta osoittaa feministisen tiedon paremmuus suhteessa muunlaiseksi nähtyyn tietoon. Tutkielmassani en täysin kiinnity postmoderniin feministiseen tutkimukseen sen tekstejä ja puhetta tutkivista painotuksista huolimatta, vaan siirrän tutkielmani lähtökohdat tangolla

lähemmäksi realismia. Tätä dilemmaa pyrin ratkaisemaan myös metodologisella valinnalla (kappale 4.2). Kriittinen diskurssianalyysi metodina nojaa kriittiseen realismiin, joka epistemologialtaan painottaa analyysissä sosiaalisen maailman ei-diskursiivisia tekijöitä diskursiivisten ohella (Potter & Lopéz 2001, 20). Kriittisen realismin mukaan maailmaa ja sosiaalista todellisuutta ei voida tyhjentävästi selittää käsitteinä, diskursseina, merkityksinä tai neuvotteluina, vaan näkee sen yhtenä sosiaalisen todellisuuden rakentumisen osatekijänä (Potter & Lopéz 2001, 13.) Diskursiivisista lähtöoletuksista huolimatta tutkielmani sijoittuukin totuusväitteiden keskivaiheille (kuvio 1). Tutkimuskohteenani oleva puhe tasa-arvopolitiikasta määrittäytyy sekä diskursiivisen todellisuuden kuvaukseksi, että materiaalista todellisuutta tuottavaksi esitykseksi, jossa puhujat asettuvat tukemaan ja vastustamaan vallitsevia diskursseja tasa-arvosta.

X-----**totuusväitteet**-----Y

<i>Absoluuttinen totuus</i>		<i>Absoluuttinen relativismi</i>
(kumulatiivinen totuus)	(totuus sosiaalisesti rakennettuna)	(moninaiset totuudet)
	(tieto kokemuksellisenä ja kehollistuneena)	(yhteismitaton validiteetti)
	(tiedontuotanto poliittisena)	

KUVIO 1. Tieteellinen metodi: metodologinen jatkumo (muokattu Ramazonoglu & Holland 2002, 62).

Tasa-arvopolitiikka asemoituu feministisen tutkimuksen näkökulmasta lähtökohtaisesti ei-radikaaliin tulkintaposition suhteessa valtaan ja patriarkaaliseen järjestykseen. Sukupuolten tasa-arvopolitiikka näyttäytyy mietona ja vähän vastustuksen paikkoja tarjoavana lähtökohtana. Sen on usein mielletty toimivan enemmän vallitsevan järjestyksen myötäilijänä ja Troijan hevosena, jonka varjolla eriarvoisuus ja epätasa-arvo voidaan kuitata otetuksi huomioon (esim. Holli 1995). Pohjoismaissa institutionalisoitunutta tasa-arvopolitiikkaa on syytetty heteronormatiivisuudesta ja keskiluokkaisuudesta, joka unohtaa monimuotoisuuden ja on kykenemätön tunnistamaan erilaisia eriarvoistavia tekijöitä. Toisaalta tasa-arvoa on nähty mahdollisena tulkita myös toisin ja esimerkiksi suomalaisessa tasa-arvon kriittisessä tutkimuksessa tasa-arvolle on löydetty vaihtoehtoisia merkityksiä ja

sisältöjä, kuten tasa-arvon käsitettä avatussa luvussa todettiin. Tutkielmassani tarkastelenkin sitä, annetaanko tasa-arvolle liikuntajärjestöjen puheessa mahdollisuuksia tosiasialliseen muutokseen, vaihtoehtoihin tulkintoihin sekä millaisina ne teksteissä mahdollisesti näyttäytyvät.

4.2 Kriittinen diskurssianalyysi (CDA) analyysimenetelmänä

Diskurssi voidaan määritellä ”institutionalisoiduksi tavaksi puhua, joka hallitsee ja vahvistaa toimintaa ja sitä kautta käyttää valtaa” (Link 1983, 60 Wodakin & Meyerin 2001, 34 mukaan). Wodak ja Meyer (2001, 36) kuvailevat diskurssia ”aikojen läpi virtaavaksi tiedon hyökyksi”. Erilaiset diskurssit ovat verkottuneet tiiviisti toisiinsa ja yhdessä muodostavat jatkuvasti kasvavan jättimäisen massan yhteiskunnallisia diskursseja (Wodak & Meyer 2001, 36). Diskursseilla on siis historiallisia juuria, joista versovat niin vanhat kuin uudetkin tulkinnat todellisuudesta tai asioiden tilasta. Tieto ymmärretään syntyväksi sosiaalisissa prosesseissa ja vuorovaikutuksessa, eikä diskursiivinen ”totuus” välttämättä vastaa esimerkiksi koettua todellisuutta (Berger & Luckmann 1998, 48–52). Diskurssit ovat tunnustettuja totuuksia, jotka myös tuottavat toimintaa (emt.). Diskurssi onkin käytäntö; ei vain maailman esittämistä vaan maailmaan vaikuttamista (Fairclough 1992, 64).

Diskurssianalyysi yhdistää argumentoinnin kaksi puolta eli argumentin kehittelyn sekä sen, mitä näillä argumenteilla kyseessä olevassa tilanteessa *tehdään* (Potter 1996b, 103, Jokisen 2002, 127 mukaan). Asemoituminen on diskurssianalyysissä käytetty käsite, jolla viitataan sosiaaliseen toimintaan ja tietynlaisen position ottamiseen ja jotka ovat tavalla tai toisella aina suhteessa vastaposition (Billig 1991, 43 Jokisen 2002, 127 mukaan). Tämä asemoituminen ei koskaan tapahdu tyhjiössä, vaan sitä tarkasteltaessa kysytään, mihin keskusteluun ne ovat puheenvuoroja tai mihin niillä käsillä olevassa tilanteessa pyritään. Samalla laajempi historiallinen ja yhteiskunnallinen konteksti määrittävät argumenteille kielelliset ”polut ja alustan” (Billig 1991, 19 ja 87 Jokisen 2002, 128 mukaan). Lähtökohtana kriittisen diskurssianalyysin (Critical Discourse Analysis) valinnalle tutkielmani metodologiseksi kehikoksi onkin se, että tutkielmassani sidon kielen ja puheen osaksi vallankäyttöä ja diskurssit toiminnaksi sekä paikantuneessa että historiallisessa kontekstissa.

Kriittinen diskurssianalyysi on monitieteinen tutkimussuuntaus, jota käyttävät tutkijat edustavat useita lähtökohtia, teoreettisia malleja, tutkimusmetodeja ja agendoja (ks.

Fairclough ym. 2011). Kriittinen diskurssianalyysi sijoittuu kielitieteen ja yhteiskuntatieteen väliin, sillä sen tekstianalyysin välineet ovat usein kielitieteen ja lingvistiikan alalta, mutta samanaikaisesti se käsittelee tekstejä yhteiskuntatieteellisissä teoriakehyksissä. Tekstien merkitykset eivät paikannu niinkään vahvasti kieleen sinänsä, vaan tekstien ja puheen kautta historialliseen, yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen kontekstiin. Myös kysymys vallasta nousee keskeiseksi: vallan olemassaolon oletetaan vaikuttavan siihen, millaiset diskurssit jatkavat vahvoina ja hegemonisina ja mitkä asettuvat marginaaliin. (Pynnönen 2013, 29.)

Fairclough'n (2003, 14) mukaan tekstianalyysi on aina ja välttämättä valikoiva: täydellistä ja kaiken huomioivaa tekstianalyysiä ei ole olemassa ja tutkijalla on aina erityinen motivaatio kysyä tiettyjä asioita. Tutkielmassani sitoudun Fairclough'n (emt.) esittämään lähtökohtaan siitä, että teksteillä on sosiaalisia, poliittisia, kognitiivisia, materiaalisia ja moraalisia seurauksia ja vaikutuksia. Näiden seurausten ja vaikutusten ymmärtäminen on keskeistä, kun nostetaan esiin yhteiskunnan muutokseen liittyviä moraalisia ja poliittisia kysymyksiä (Fairclough 2003, 14). Niinpä kaikki tekstin tai puheen kontekstuaaliset seikat kuten tilanteet, instituutiot ja sosiaaliset rakenteet näyttäytyvät kriittisen diskurssianalyysin näkökulmasta dialektisessa suhteessa diskursseihin. Dialektisen ymmärryksen mukaan kielellä emme ainoastaan nimeä asioita, vaan myös kontekstualisoimme niitä. Kontekstit muovaavat diskursseja, mutta myös diskurssilla on vaikutusta kontekstiinsa, toisin sanoen diskurssi on sekä sosiaalisesti *rakentunut* että sosiaalista todellisuutta *muokkaava*. Diskurssit auttavat sekä säilyttämään ja uusintamaan sosiaalista status quoa, että muuttamaan sitä. (Fairclough ym. 2011, 357–358.)

Tästä kaksisuuntaisesta sosiaalisesta vaikutuksesta nousee esiin keskeinen kysymys vallasta ja sen käytöstä. Diskursiivisella toiminnalla voidaan tuottaa ja uusintaa epätasa-arvoisia valtasuhteita esittämällä ja asemoimalla asioita tietyillä tavoilla. Diskurssi saattaa esimerkiksi olla rasistinen tai seksistinen ja pyrkii välittämään oletuksia (usein vääristeleviä) mistä tahansa aiheesta silloksi arkijärkeilyksi. Usein sekä ideologinen kielenkäyttö että sen alla piilevät valtasuhteet ovat kuitenkin ihmisille epäselviä. (Fairclough ym. 2011, 357–358.) Kriittinen diskurssianalyysi pyrkii analyysillä tekemään näkyvämmäksi näitä, monesti näkymättömiä, puolia diskurssista vallankäyttönä (Meyer 2001, 15).

Kriittisen diskurssianalyysin ymmärrykselle vallasta on ollut merkittävänä vaikuttajana Antonio Gramscin huomio siitä, että nykyaikainen vallankäyttö ei lepää vain pakkovoiman, vaan myös hegemonian (enemmistön tuen saavuttamisen) varassa (Fairclough ym. 2011,

360). Myös Michel Foucault'n näkemys diskursseista tietojärjestelminä (knowledge systems), jotka muokkaavat vallitsevia teknologioita ja niille perustuvaa valtaa modernissa yhteiskunnassa, on sisältynyt kriittisen diskurssianalyysin teoreettisiin lähtökohtiin (Fairclough ym. 2011, 361). Kielenkäyttö on vallankäyttöä (Fairclough 2001, 14) ja yhteiskuntatieteellinen vallan teoretisointi onkin osa kriittisen diskurssianalyysin taustaa. Hegemoniset diskurssit ovat sekä ylläpitäjiä sosiaalisille valtarakenteille, että niiden ylläpitämiä. Kriittinen diskurssianalyysi näkee tosiasiallisesti olemassa olevien rakenteiden vaikuttavan valinnanmahdollisuuksiin diskurssien välillä, sillä hegemoniset diskurssit ovat marginaalisia vahvempia ja todennäköisemmin hyväksytyjä: ”kaikki ei leiju ilmassa” vaan on olemassa historiallisia diskursiivisia ”pylväitä”, jotka ylittävät yksilön valinnan, tuottavat ja rajaavat mahdollisuuksia ja joihin usein tukeudutaan (Isosomppi 2016).

Kriittistä diskurssianalyysiä on tehty myös feministisen tutkimuksen näkökulmasta. Sen keskeinen tehtävä on tutkia, kuinka tosiasiallista valtaa eri tavoin diskursiivisesti tuotetaan tai vastustetaan tekstuaalisten sukupuolittuneiden sosiaalisten käytäntöjen ja puhestrategioiden kautta (Lazar 2007, 149). Feministinen kriittinen diskurssianalyysi on kiinnostunut sukupuoli-ideologioiden ja sukupuolittuneiden valtasuhteiden (uudelleen)tuottamisesta, neuvotteluista ja vastustuksesta erilaisissa suhteissa, kuten sosiaalisissa käytännöissä, ihmisten sosiaalisissa suhteissa sekä ihmisten sosiaalisissa identiteeteissä niin puheessa kuin teksteissä. Mielenkiinnon kohteena on myös pääsy erilaisten diskurssien tuottamiseen, mikä nähdään mahdollisuutena emansipaatioon ja naisten osallistumisen kasvattamiseen julkisilla alueilla. Toisaalta kuten edellä todettua, nykyinen feministinen tutkimus näkee eroja myös naisten (sekä miesten) kesken ja näiden erojen olevan yhtä lailla vallan säilyttämisen ja neuvottelun paikkoja. Vaikka naiset ovat alisteisia miehille patriarkalisessa sukupuolijärjestyksessä, risteävät erot kuten etnisuus, luokka, ikä ja seksuaalisuus vaikuttavat muiden valta-asetelmien rakentumiseen niin naisten kuin miestenkin sekä muiden sukupuolten kategorioiden sisällä. (Lazar 2007, 149-150.)

Kriittinen diskurssianalyysi on luonteeltaan myös emansipatorista. Sen yksi keskeinen pyrkimys on yhteiskunnallisen ilmiön selittäminen sekä yhteiskunnan *muuttaminen* (Fairclough ym. 2011, 358). Emansipatorisella agendalla onkin tärkeitä seurauksia kriittiselle diskurssianalyysille tieteellisenä käytäntönä. Kriittinen diskurssianalyysi ei ole neutraali ulkopuolelta katsoja, vaan sitoutunut toimintatapa. Van Dijk (2001, 300) mukaan tutkimuksessa kriittisyyden pitää ilmetä selkeänä poliittisena asenteena, jonka kautta tutkimusta käytetään yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaamiseksi. Meyer jatkaa vielä

pidemmälle ja toteaa, että CDA eroaa monista muista tutkimustavoista siinä, että se, tinkimättä tieteellisestä objektiivisuudesta, avoimesti ja peittelemättömästi pyrkii asettautumaan alistettujen puolelle hallitsevia ryhmiä vastaan (Meyer 2001, 15). Fairclough'n ym. (2011) mukaan tämä ei suinkaan tarkoita, että kriittinen diskurssianalyysi olisi vähemmän tieteellistä kuin muu tutkimus: tutkimukselliset normit perinpohjaisesta ja systemaattisesta analyysistä pätevät siihen kuten muuhunkin tieteelliseen tutkimukseen (Fairclough ym. 2011, 358). Samanlaisia tutkimuksellisia lähtökohtia ottavat myös feministiseen tutkimukseen sitoutuneet tutkijat, joiden mukaan ei ole yhdentekevää, millaisista lähtökohdista tutkimusta tehdään. Feministiselle tutkimukselle on elimellistä vallan teoretisointi, sillä auktorisoidun tiedon tuottaminen nähdään vallan jatkeeksi; joillakuilla on enemmän valtaa määrittää tietoa kuin toisilla (Ramazanoglu & Holland 2002, 20). Tässä suhteessa feministinen tutkimusote ja kriittinen diskurssianalyttinen analyysimenetelmä sointuvat hyvin yhteen emansipatoriselta tutkimusotteeltaan.

Kuten Meyer (2001, 18) toteaa, kriittisen diskurssianalyysin muuntuvuus ja monimuotoisuus eivät aseta yhtä analyysitapaa toista paremmaksi. Myös aineiston keruun suhteen kriittinen diskurssianalyysi on avoin. Yhdistäväksi tekijäksi nousee kiinnostus vallan sosiaalisiin prosesseihin, hierarkioitten rakentamiseen sekä ulossulkemisen ja alistuksen tekniikoihin. Kriittisen teorian perillisenä kriittisen diskurssianalyysin tavoitteena on tehdä näkyväksi yhteiskunnallista epätasa-arvoa. Kriittinen diskurssianalyysi yleensä pyrkiikin esittämään ne kielelliset keinot, joilla etuoikeuksia pyritään säilyttämään tai jopa kasvattamaan yhteiskunnan epätasa-arvoa. (Meyer 2001, 30.)

Kriittisen diskurssianalyysin keskeinen piirre on lisäksi sen kontekstuaalisuus. Diskurssit eivät ole kriittisen diskurssianalyysin näkökulmasta koskaan erillään historiallisesta ja kulttuurisesta kontekstistaan (Meyer 2001, 15). Niinpä kulttuuri, yhteiskunta ja ideologia ovat kriittisen diskurssianalyysin kannalta keskeisiä ja CDA:n yhteys yhteiskuntatieteellisiin teorioihin on monta muuta diskurssianalyttistä lähtökohtaa selkeämpi. Tutkimuskohteena on kielenkäytön dialektinen suhde yhteiskuntaan ja kulttuuriin (Siekkinen 2017, 73). Tässä tutkielmassa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden diskurssit näyttävät samalla tavoin historiallisina ja paikallisina. Tasa-arvosta käyty satojen vuosien aikainen keskustelu on osa tasa-arvodiskurssien muodostumista yhtä lailla kuin kolme vuotta sitten toteutettu tasa-arvolain uudistus. Toisilla diskursseilla on hegemoninen asema juuri historiallisen painoarvonsa ansiosta ja sitä muuttamaan pyrkivät diskurssit jäävät siksi helposti

marginaaliin. Hegemonia on kuitenkin aina mahdollista kiistää tavalla tai toisella (Wodak & Meyer 2001, 125).

Kriittiset äänet, kuten Widdowson (1995), huomauttavat, että kriittinen diskurssianalyysi jatkuvasti ”istuu aidalla yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen ja poliittisen argumentaation välissä” (Meyerin 2001, 19 mukaan). Kritiikkiä kriittiselle diskurssianalyysille on osoitettu sekä kielitieteilijöiden että yhteiskuntatieteilijöiden suunnasta (Siekkinen 2017, 79). Arvostelu on kohdistunut muun muassa siihen, ettei lähestymistavalla pystytä riittävän tarkasti teoretisoimaan kielen ja sosiaalisten käytäntöjen kytköksiä ja siksi tulkinnat muodostuvat liian intuitiivisiksi ja ”impressionistisiksi” (Haig 2004, 138). Poolen (2010, 148–152) mukaan kriittisen diskurssianalyysin teoreettinen tausta on liian laaja, minkä vuoksi johdonmukaisia määrittelyjä on hankala tehdä ja lisäksi lähestymistavan kautta tehdään toisinaan liian deterministisiä tulkintoja vastaanottajien tekstien tulkinnasta. Haigin (2004, 136) kritiikki on kohdistunut lisäksi kriittisen diskurssianalyysin suurisuuntaisiin tavoitteisiin: diskurssikäytäntöjen lisäksi tarkoituksena on koko yhteiskunnan ymmärtäminen, sen vääryyksien tulkitseminen ja vielä niiden muuttaminen. Tulosten ylitulkinnan vaaran vuoksi viimeaikaisessa kriittisessä diskurssianalyysissä on pyrittykin ”maltillisempaan, paikallisempaan ja pragmaattisempaan” tulkintaan (Haig 2004, 136).

Kuten jotkin diskurssianalyttiset tutkimukset, kriittinen diskurssianalyysi ei lähde liikkeelle tietyistä rajatuista teoreettisista ja metodologisista sitoumuksista. Sen sijaan se aloittaa tutkimusaiheesta. Metodologia on prosessi, jonka kautta ja teorian rydyttämänä aihetta jalostetaan kohti tarkempaa tutkimuskohdetta. Menetelmät (analyysin keruu ja analyysitapa) riippuvat tutkimuskohteesta. Erilaisista lähtökohdista huolimatta kriittinen diskurssianalyysi sisältää aina tekstin analyysiä jossakin muodossa. (Fairclough ym. 2011, 358.)

Tässä tutkielmassa käytän diskurssien kielellisen muodostumisen analyysiin Arja Jokisen (2002) esittämiä retorisen vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analyysityökaluja. Jokisen (2002, 126) mukaan retorisessa analyysissä tarkastelu keskittyy niihin merkitysten tuottamisen kielellisiin prosesseihin, joilla jotkin todellisuuden versiot pyritään luomaan vakuuttaviksi ja kannatettaviksi. Lisäksi tarkastellaan sitä, miten kuulijat, lukijat tai keskustelukumppanit saadaan niihin sitoutuneiksi, sillä puhe on aina suunnattu jollekin. (Jokinen 2002, 126.) Retoriseen analyysiin keskeisesti liittyvä kuulijan tai vastaanottajan analyysi sisältyy omassa tutkielmassani siihen pohdintaan, millaisen kontekstin aineistonkeruu eli kyselyn täyttäminen, tutkija ja oletetut lukijat tutkielmassani muodostavat.

Tutkielmassani, jossa suoraa yleisösuhdetta ei ole, on mahdollista tehdä tekstin sisäistä analyysiä: kenelle tai mille teksti on suunnattu ja kenet se pyrkii vakuuttamaan (Jokinen 2002, 129).

Jokinen kuvaa vakuuttavan retoriikan tarkastelun olevan usein faktan konstruointia (2002, 129). Potteriin (1996b, 112) nojaten Jokinen esittää faktan konstruoinnin olevan yritys kuvata asioita ”puhtaana kuvauksena” tai ”raporttina”, joka kertoo asioiden todellisen tilan. Näin väitteistä pyritään tekemään kiistämättömiä tosiasioita ja häivyttämään vaihtoehtoisia jäsennyksiä. Samaa tehdään kategorisoimalla asioita edustamaan tiettyjä ominaisuuksia ja toimintoja, esimerkiksi määrittelemällä jokin asia normaaliksi ja hyväksyttäväksi ja toiset epänormaaleiksi ja tuomittaviksi. Faktan konstruoinnissa myös puhujien tilanteisesti käytetyt resurssit vaikuttavat tosiasioden kuvauksien rakentamiseen (Jokinen 2016, 351). Jokinen kuvaakin faktoja ja kategorioita ”neuvottelukysymyksiksi”, joiden muokkaamaa todellisuutta ihmiset ”paketoivat” erilaisiin ”paketteihin eli todellisuuden versioihin”, ja joita he yrittävät sitten ”kaupitella toisilleen” käyttämällä retorisia keinoja. (Jokinen 2002, 129.) Tutkielmassani tarkastelen sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden erilaisia paketoimisen tapoja ja niitä keinoja, joilla toiset tavat paketoida kysymystä pyritään määrittämään muita paremmiksi ja kattavammiksi.

Tutkielmassani keskeistä on se, ettei retorisisilla keinoilla ole mitään itsetarkoitusta, vaan tarkastelen sitä, mitä niiden käytöllä saadaan aikaan. Tämän toteaa myös Jokinen (2002, 131), joka painottaa retoristen strategioiden aktuaalista käyttöä. Retoriset keinot eivät myöskään ole automaattisesti suoraan verrannollisia mihinkään tiettyihin diskursseihin, vaan samaa retoriikkaa voidaan käyttää aivan päinvastaisenkin argumentaation konstruointiin. Niinpä tässä tutkielmassa retorisia keinoja tarkastellaan erilaisten diskurssien pienimpinä mahdollisina osasina, jotka yhdessä muodostavat kulloisenkin paikantuneen diskurssin kokonaisuuden. Koska tutkielmani painopiste on yhteiskuntatieteellisessä tarkastelussa, käytän retorista analyysiä metodisesti lähinnä osoittaakseni sen, etteivät diskurssit ”leijaile ilmassa”, vaan ne muodostuvat ja muodostetaan sanoista ja puhetoivoista aktiivisen toiminnan kautta. Retoriikka ei myöskään kerro yksiselitteisesti puhujan asenteista saatikka tosiasioista, vaan ennemminkin puhujan asemoitumisesta ja tietyn sosiaalisen position ottamisesta suhteessa johonkin vastaposition. Asemoituminen onkin yhtä aikaa kulttuurista, harkinnanvaraista, tietoista ja tiedostamatonta. (Jokinen 2016, 339.)

Tutkielmassani hahmotan retorisia keinoja tosiasiapuheen, toimijuuden ja liittoutumisasteen säätelyn, määrällistämisen ja konsensuksena esittämisen (Jokinen 2016, 350–362). Tosiasiapuheeksi määrittyvät usein poliittiset näkökulmat, jotka kuvataan vääjäämättömiksi ”tosiksi” ja joiden hyväksyminen ”osoittaa rationaalisuuden tajua”. Silloin toimijoiden vastuu asioiden suunnasta katoaa niin, että vaikutusmahdollisuudet häviävät. Tällainen vaihtoehdottomuuspuhe hämärtää toimijuutta esimerkiksi passiivin käytöllä. Liittoutumisasteen säätely jatkaa samaan suuntaan ja paikantaa retorisenä keinona niitä puheen tapoja, joilla asiaa etäännytetään itsestä ja vastuuta siirretään pois omista käsistä. Näin tuotetaan neutraalisuutta ja vältetään selitysvelvollisuutta. Määrällistäminen retorisenä keinona puolestaan pyrkii monikerroksisten asioiden esittämiseen helposti mitattavina yksiselitteisinä numeerisina tietoväitteinä. Toisaalta erilaisilla ääri-ilmaisuilla kuvataan asiaa vakavammin otettavana, säännönmukaisena toimintana. Konsensuksena esittäminen puolestaan vetoaa usean tahon yhdenmukaiseen tulkintaan ja pyrkii tukahduttamaan vaihtoehdotset väitteet. Kun jokin näkemys näyttäytyy yhteisesti hyväksyttynä totuutena tai hyveenä, sitä on vaikeampi vastustaa. ”Me”-retoriikkaa esiintyykin usein instituutioiden edustajien puheissa, jolloin korostetaan laajemman joukon yhteneväisiä intressejä. (Jokinen 2016, 350–362.)

Tutkielmassani tarkastelen aineistosta hahmottuvia diskursseja seuraavilla Fairclough’n (1992) esittämällä kolmella tasolla. Hänen mukaan mikä tahansa diskurssiivinen tilanne voidaan analysoida tekstinosana, esimerkkinä diskurssikäytännöstä sekä sosiaalisena käytänteenä (Fairclough 1992, 4). Ensimmäisellä välittömällä tekstin sisäisellä tasolla tarkastellaan sitä, mitä teksti kertoo, miten ja mihin viitaten keskittyen sanastoon, virkkeisiin ja tekstin kokonaisrakenteeseen. Tutkiva katse kiinnittyy sananvalintoihin ja siihen, miten lauseet linkittyvät toisiinsa. (Fairclough 1992, 74–77; Siekkinen 2017, 75.) Analyysivälineenä käytetään sisällönerittelyä ja kielitieteellisen analyysin keinoja, joiden kautta muodostetaan teemoja ja tunnistetaan tapoja puhua ilmiöstä. Teksti itsessään on huomion keskipisteenä ja analyysi on mikrotasoisista. Sen seurauksena muotoutuu tekstin perusrakenteen, ominaisuuksien ja kantavien teemojen luokittelu, jonka kautta voidaan tunnistaa erilaisia diskursseja ja kuvata niiden tunnuspiirteitä (Pynnönen 2013, 32–33). *Omassa tutkielmassani tekstitaso jäsentyy erilaisina sananvalintoina ja nimeämiskäytäntöinä tasa-arvosta puhuttaessa sekä niihin liitettyinä teemoina. Lisäksi analysoin muutamien retoristen keinojen kautta sitä, miten kielenkäytöllä pyritään vakuuttamaan ja argumentoimaan toisten totuusväitteiden puolesta ja määrittämään tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden politiikkoja.*

Toinen diskurssikäytännön taso tarkoittaa tekstin tuottamisen, jakamisen ja kuluttamisen tarkastelua (Fairclough 1992, 78). Pietikäinen ja Mäntynen (2009, 35) kuvaavat välitason diskurssikäytäntöjä ajan ja ympäristön muokkaamiksi ”kiteytyneiksi” diskursiivisen toiminnan muodoiksi, joissa sisältöä on mahdoton erottaa tavasta käyttää kieltä. Tekstin merkityksiä pyritään tulkitsemaan tutkimuksen välittömän yhteyden lisäksi intertekstuaalisissa ja edelleen laajemmassa institutionaalisessa kontekstissa. Tulkintaa tehdään siitä, millaiseksi ilmiötä tekstin ja diskurssien kautta muovataan (Fairclough 1992, 81; Pynnönen 2013, 33). Fairclough (1992, 103–104) kuvaa intertekstuaalisuutta sekä horisontaalisena että vertikaalisena ulottuvuutena. Horisontaalinen viittaa tekstin liitoskohtiin muiden samaan aikaan esiintyvien kulttuuristen kontekstien kanssa ja vertikaalinen puolestaan koko siihen historialliseen perinteeseen, johon tekstit liittyvät. Intertekstuaalisuuden tutkiminen näyttää merkityksellisenä tekstien kantamien valtasuhteiden, historiallisuuden sekä hegemonian kannalta. (Fairclough 1992, 102-104.) Tässä tutkielmassa historiallista ja laajempaa yhteiskunnallista kontekstia edustavat muun muassa sukupuolten tasa-arvon suhteen harjoitettu politiikka, siihen vaikuttamaan pyrkinyt feministinen tutkimus, suomalaisen tasa-arvopolitiikan kymmenet vuodet sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakien muutokset viimeisten vuosikymmenten osalta. Lisäksi liikunnan ja urheilun kentillä käyty keskustelu tasa-arvosta, yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvopolitiikasta erityisesti 2000-luvulla asettuvat analyysini laajoiksi konteksteiksi, joita olen käynyt läpi tutkielmani teoriaosuudessa.

Kontekstuaalisuutta tutkielmassa historiallisen ja kulttuurisen paikantuneisuuden lisäksi edustavat tekstin tuottajan, tuottamistavan ja vastaanottajan kontekstit. Puhe tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta on puheen tuottamista tämän päivän liikuntapoliittisessa kehyksessä ja suhteessa sen sisällä hiljattain käytyyn keskusteluun aiheesta. Kontekstina on myös tekstin tuottamisen tapa. Tutkielmassani vastaajat vastasivat kyselyyn järjestöjensä edustajina ja näin edustamansa organisaation virallisen kannan esittäjinä. Tutkimuskysely edusti Jyväskylän yliopiston tekemää tutkimusta ja siksi erillistä siitä valtionhallinnollisesta päätöksentekoprosessista, joka järjestöille jakaa valtionavustuksia. Tekstit oli tuotettu tutkimuskyselyä varten, joten tällä oli luultavasti oma vaikutuksensa siihen, millä tavalla vastaajat vastauksensa muotoilivat. *Tulkitsevan analyysin kautta kokoan representaatiota siitä, millaiseksi tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta tekstin ja diskurssien myötä tehdään. Hahmotan sitä, ”mitä, miten ja millä oikeutuksella” sanotaan jotakin (vrt. Siekkinen 2017, 75). Tarkastelen diskurssien sisältämiä merkityksiä sekä sitä, millaisia eroja on diskurssien*

määrittelemissä yhteiskunnallisissa ongelmissa ja millaisia ratkaisuja eri diskursseissa nähdään mahdollisiksi. Diskurssikäytäntöjen tarkastelussa ilmiö liittyy samalla osaksi aikaisempaa tutkimusta ja teoretisointia. Tutkijana tulkitseen sitä, mihin toisiin teksteihin viitataan unohtamatta sitä, että lukijana olen itsekin osa tekstin merkityksen syntymistä.

Kolmas tarkastelun taso eli sosiaalisen käytännön taso pohtii sitä, millaisia yhteyksiä diskursiivisella tapahtumalla ja institutionaalisilla sekä yhteiskunnallisilla ehdoilla on, sekä näiden dialektista suhdetta ja vaikutusta (Fairclough 1992, 4). Sosiaaliset käytännöt, esimerkiksi ideologiat, muokkaavat tekstejä ja niiden tuottamisen ja kuluttamisen uusia tapoja (Fairclough 1992, 9). Tarkastelu kohdentuu siihen, mitkä diskurssit näyttäytyvät aineistossa dominoivina tai itsestään selvinä. Myös se, mitä jätetään sanomatta, on merkityksellistä tekstien historiallisuuden ja hegemonian näkökulmasta (Fairclough 1992, 87 ja 102-103; Pynnönen 2013, 33). *Oman tarkasteluni keskiössä on se, millä tavalla diskurssit asemoituvat suhteessa aikaisemman tutkimuksen tuottamaan ymmärrykseen sukupuolten tasa-arvopoliittisesta puheesta sekä niiden ideologisiin kytköksiin. Kuvaan aineiston diskurssien keskinäistä kamppailua merkityksistä, sekä sitä, mitä tämä kertoo liikunnan tasa-arvosta.*

Kriittinen diskurssianalyysi sisältää monia erilaisia analyysin tapoja, joista monet ovat painottuneet kielitieteellisiin analyysikeinoihin ja lähilukumetodiin. Koska kyseessä ei ole kielitieteellinen tutkielma ja kriittisen diskurssianalyysin metodologian mahdollisuudet ovat monet, tutkielmani sisältämä kielitieteellinen analyysi on suppeammin toteutettu. Meyerin (2001, 19) mukaan kriittisessä diskurssianalyysissä koko teorioiden kirjo laajoista yhteiskunnallisista teorioista aina kielitieteellisiin lähestymistapoihin tulevat huomioiduiksi kuitenkin niin, että *jokainen yksittäinen lähestymistapa korostaa tarkastelun eri tasoja.* Tutkielmani fokus asettuukin lähemmäs yhteiskuntatieteellistä sukupuolten tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja niiden merkitysten tarkastelua, kuin lingvististä kiinnostusta kielen toimintatapoihin.

4.3 Tutkielman toteuttaminen

Tutkielmani on laadullinen, diskurssianalyttinen analyysi liikuntajärjestöjen tasa-arvopuheesta, jonka aineistona on sukupuolten tasa-arvoa koskenut kysely järjestöille. Tutkimuskohteeni ovat järjestöt, joille on vuonna 2015 myönnetty liikunnan valtionapua.

Valtionavun jakaja on Opetus- ja kulttuuriministeriö ja liikuntajärjestöille myönnettyjen toiminta-avustusten kokonaissuuruus vuonna 2015 oli 33 222 000 euroa (VLN 2015, 22). Valtionavun kriteerit täyttäviä järjestöjä oli yhteensä 123 (Liikuntajärjestöjen toiminta-avustukset 2015, liite 3). Valtion liikunta-avustukset rahoitetaan veikkausvoittovaroista. Eniten avustusta saivat Valo ry (4 802 000), Suomen Palloliitto ry (2 000 000), Suomen Voimisteluliitto ry (1 750 000), Suomen Työväen Urheiluliitto ry (1 585 000), Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry (1 525 000) ja Suomen Jääkiekkoliitto ry (1 375 000).

Vuosi 2015 oli poikkeuksellinen vuosi, sillä silloin valtionavun hakuohjeisiin tuli vaatimus tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelman valmistamisesta vuoteen 2016 mennessä. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu tällä tavoin huomioitiin hakuohjeissa ensimmäistä kertaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö edellyttää, että valtionavustusta saavien liikuntajärjestöjen tulee tehdä vuoteen 2016 mennessä suunnitelma siitä miten järjestö edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa liikunnan avulla. (Valtionavustuksen hakuohjeet vuodelle 2015, liite 5)

Hakuohjeesta ei kuitenkaan käy ilmi, tarkoitetaanko suunnitelmalla pelkästään harrastukseen osallistuvien yhdenvertaista ja tasa-arvoista kohtelua vai myös järjestöjä esimerkiksi työnantajina ja kouluttajina (Pyykkönen 2016, 35). Näin on mahdollista, että eri järjestöissä on ollut erilaisia tulkintoja valtionavustusehdoista ja siitä, missä laajuudessa kirjaus koskettaa toimintaa.

Tutkimusaineistoni koostuu liikunnan valtionapua vuonna 2015 myönnettyille järjestöille kohdistuneesta kyselystä liittyen sukupuolten tasa-arvoon ja tasa-arvosuunnitteluun järjestöjen toiminnassa. Kyselyrunгон sain valmiiksi alkuvuodesta 2016 ja tutkittaville lähetetyssä saatekirjeessä kyselyn todettiin edustavan Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan pro gradu -tutkimusta. Huhtikuussa 2016 lähetin kyselyn kaikille valtionapua saaneille järjestöille (n=123) sähköpostitse ja lähetin siitä myös kaksi muistutusviestiä. Valtionapua saaneiden järjestöjen yhteystiedot sain käyttööni Opetus- ja kulttuuriministeriöstä.

Aineisto koostui lopulta yhteensä 69 järjestön vastauksesta ja vastausprosentti oli näin ollen 56 %. Sitä ennen poistin vastanneista kuusi järjestöä jotka olivat täyttäneet ainoastaan taustatiedot, mutteivät olleet vastanneet lainkaan muihin kysymyksiin. Lisäksi kaksi järjestöä oli vastannut kahteen kertaan ja näistä valitsin aineistoon kattavammat vastaukset ja poistin

toisen vastauksen. Järjestöjensä puolesta vastanneet henkilöt olivat pääsääntöisesti nimikkeiltään toiminnanjohtajia ja puheenjohtajia, mutta joukossa oli myös toiminimikkeitä kuten pääsihteeri, asiantuntija, erityissuunnittelija, järjestötiedottaja ja seurakehittäjä. Kyselylomake ja saatekirje, kaikki valtionapua 2015 saaneet järjestöt sekä kyselyyn vastanneet järjestöt ovat liitteinä tutkielman lopussa (liitteet 1, 2, 3 ja 4).

Kyselyrunгон tekemistä ohjasi esiymmärrykseni sukupuolten tasa-arvopolitiikasta ja sen aiemmasta tutkimuksesta. Minua kiinnosti, miten järjestöissä käsitetään sukupuolten tasa-arvo eritoten, kun keskeinen toiminnan rahoittaja OKM oli muuttuneiden lakien seurauksena painottanut teemaa myös avustuksen saajien toiminnassa. Esiymmärrykseni perusteella sukupuolten tasa-arvossa on liikuntakentällä, kuten koko yhteiskunnassa, vielä paljon tekemistä ja siksi kyselyssäkin nimesin yhdeksi kysymysosaksi ”ongelmat” esimerkiksi ”haasteiden” sijaan. Kyselyrunгон muokkaamisessa oli suurena apuna työni ohjaaja, jolta sain palautetta kysymysten muodostamiseen ja rakenteen paranteluun. Lisäksi sain palautetta kyselylomakkeestani pääaineeni graduryhmässä. Lopullisessa kyselyssä oli viisi osuutta alakysymyksineen, joissa kysyttiin järjestön taustatietoja, näkemystä sukupuolten tasa-arvon muutoksesta, ongelmista, sukupuolten tasa-arvosta järjestön organisaatiossa sekä mielteitä tulevaisuudesta. Kysely sisälsi asteikollisia, numeerisia ja avoimia kysymyksiä. (Kyselylomake, liite 1.)

Päätin tietoisesti puhua kyselyssä nimenomaan sukupuolten tasa-arvosta ja jättää muut tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvät aspektit sen ulkopuolelle. Ensisijaisesti ajatukseni oli kerätä tietoa sukupuolten tasa-arvon linjoista ja siihen kohdistetuista toimista järjestöissä. Aineistoa lukiessani kuitenkin huomasin, että sukupuolten tasa-arvosta puhuminen kyselyssä oli toiminut oivallisena peilinä kokonaiselle tasa-arvosta, yhdenvertaisuudesta ja syrjinnästä käytävälle keskustelulle, mikä ohjasi tutkielmaani vahvasti käsittelemään sukupuolten tasa-arvoa suhteessa yhdenvertaisuuden käsitteeseen sekä laajemmin syrjintään liittyvässä keskustelussa käytettyyn käsitteistöön ja merkityksenantoon sekä hahmottamaan näiden rajoja.

Analyysini alkoi yhdistämällä avovastaukset jokaisen kysymyksen osalta kokonaisuuksiksi. Luin näin aineistoa läpi ja sen perusteella teemoittelin seuraavia toistuvia aiheita neljän kokonaisuuden alle: 1) Miten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden käsitteiden muutos näkyy järjestöjen käsitteellistyksissä sukupuolten tasa-arvosta, 2) Millaisena liikunnan tasa-arvon tila ja tavoitteet näyttävät järjestötoimijoiden vastauksissa, 3) Miten tasa-arvoa on pyritty

tai pyritään edistämään järjestöissä ja 4) Millainen sukupuolikäsitys järjestöjen vastauksista rakentuu. Tämän jälkeen koodasin aineistosta edellisten kysymysten alla esiintyviä teemoja ja jäsensin näiden alateemoja. Aukikirjoittaessani teemoittelemani aineistoa huomasin entistä selkeämmin, että vastauksissa risteilivät käsitteet (sukupuolten) tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Vaikka kyselyssä oli kysytty nimenomaan sukupuolten tasa-arvosta, järjestötoimijoiden puheessa esitettiin paljon viittauksia siihen, miksi tasa-arvon sijaan pitäisi käyttää yhdenvertaisuuden käsitettä, käsitteitä rinnakkain tai mitä tasa-arvolla oikeastaan tarkoitetaan. Aineisto pakotti kysymään, miksi kysyttäessä tarkasti sukupuolten tasa-arvosta vastausten käsitteet olivat hyvin kirjavia ja mitä käsitteillä siis tässä yhteydessä oikeastaan tehdään. Tutkielmani kääntyiikin entistä vahvemmin käsiteanalyysin suuntaan, sillä mielenkiintoni alkoi kohdistua niihin merkityksiin, joita sukupuolten tasa-arvolle ja sen merkitysten ja rajojen kautta myös yhdenvertaisuudelle liikuntajärjestöjen puheessa annettiin. Käsitteiden tasolla käytävä valtakamppailu tasa-arvon merkityksistä ja tavoitteista kiinnosti minua entistä enemmän, minkä vuoksi päädyin muuttamaan analyysitapaani teemoittelua syvempään diskurssianalyttiseen otteeseen. Valitsin analyysimenetelmäksi kriittisen diskurssianalyysin, jonka metodia olen avannut luvussa 4.2. Analyysin tuloksista kirjoitan luvussa viisi.

Kysymällä, miten sukupuolten tasa-arvosta puhutaan ja millaisilla eri käsitteillä, hahmotin aineiston diskurssit syrjintää ja epätasa-arvoa kuvaamaan käytettyjen käsitteiden mukaan. Jaottelu tapahtui niin, että aineistoa lukiessani merkitsin kaikki ne kohdat, joissa käytettiin tasa-arvon tai yhdenvertaisuuden käsitettä tai jotakin muuta syrjintäpolitiikkaa jäsentävää käsitettä kuten ”tasavertaisuus” ja ”suvaitsevaisuus”. Tämän jälkeen tarkastelin aineistoa aiemmin teemoiteltuja kysymyksiä hyödyntäen niin, että luokittelin teemojen sisältämiä kokonaisuuksia käsitteiden mukaan ja samalla kokosin eri käsitteisiin liitettyjä merkityksiä diskurssien sisältämiksi alateemoiksi. Sukupuolten tasa-arvopuheesta erotin lisäksi erilleen diskurssit, joissa politiikan tavoitteet ja sitä kautta sosiaalisen käytännön toiminta erottuivat selkeästi toisistaan. Näiden lisäksi kaksi diskurssia perustuivat kyselyn käsitteellistyksestä poikkeaviin käsitteiden merkityksenantoihin.

Diskursseja hahmottelin yhteensä kuusi, joiden esiintymisen laajuus aineistossa oli kuitenkin hyvin vaihtelevaa. Diskurssit olivat tasa-arvon edistämisen diskurssi, abstraktin tasa-arvon diskurssi, yhdenvertaisuuden paremmuuden diskurssi, sulautuneiden merkitysten diskurssi, meillä on jo tasa-arvo -diskurssi sekä tasa-arvo on ”pas...” -diskurssi. Jokaisesta diskurssista tein käsitekartan, johon keräsin sisällönanalyysin kautta kokoamiani teemoja

diskurssikäytännön tasolle. Lisäksi käsittekartoissa oli sisällönerittelyn eli tekstin analyysin taso sekä laajin kriittisen analyysin eli sosiaalisen käytännön taso. Diskurssikäytännön teemojen kautta analysoin eri diskursseissa käytettyjä kielen keinoja. Laajin sosiaalisen käytännön tason analyysi muodostui läpi tutkielmaprosessin ymmärryksen kasvaessa ja diskurssien suhteiden ja yhteyksien avautuessa. Analyysin tutkimusotteeni oli aineistolähtöinen, mutta lukemani tutkimuskirjallisuus ja käsitteistö antoivat arvokasta peilipintaa analyysiini erityisesti sosiaalisen käytännön ja kielen tarkastelun tasoilla.

Diskurssien rajat olivat osaksi liukuvia ja osa teemoista olisi mahdollista yhdistää useampaan päädiskurssiin. Diskurssit ovatkin puhetapoja, joita puhujat eivät välttämättä seuraa johdonmukaisesti, vaan puhetavat voivat vaihdella diskurssien välillä tilanteesta ja kysymyksestä riippuen. Erilaiset tasa-arvodiskurssit esiintyivätkin puheissa lomittain ja samojen puheenvuorojen sisällä, jopa samoissa lauseissa. Diskurssit eivät ole siis selväpiirteisiä ja -rajaisia pyrkimyksiä, vaan niitä käytetään tarpeen mukaan sulavasti sekaisin. Niinpä diskursseja ei tule lukea jähmeinä ”laatikoina” vaan erilaisina mahdollisina puhetapoina, joihin voidaan kiinnittyä ja viitata hyvin eri tavoin ja eri intensiteeteillä tilanteesta riippuen.

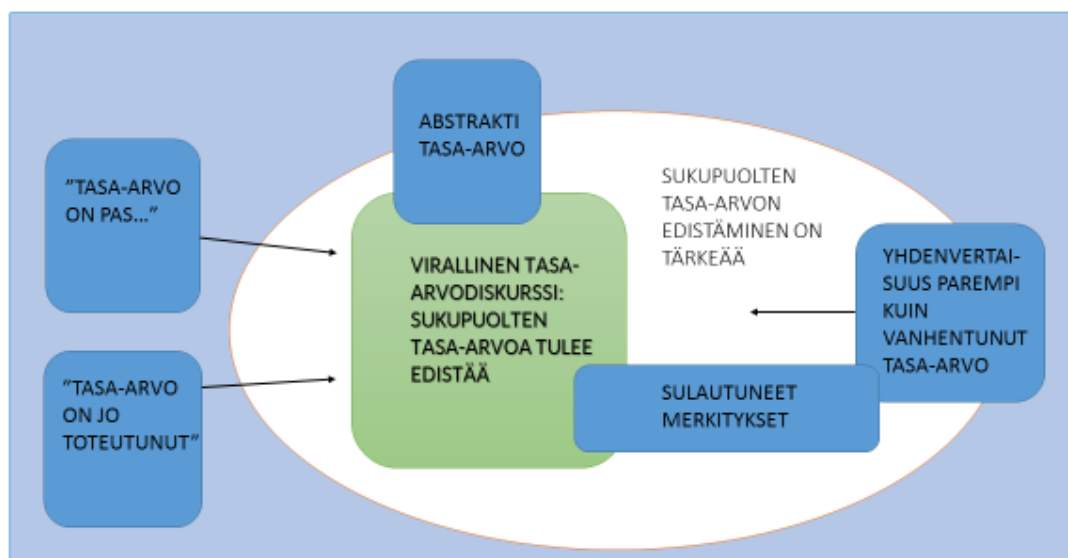
Analyysissä käytän kyselyaineistosta lainatun puheen perässä koodeja, jotka viittaavat kyselyn teemallisiin osioihin ja kysymysten numeroihin. Näin jokainen vastaus on yhdistettävissä kysymykseen, mikä saattaa paikoin helpottaa lukijaa. Analyysissä esiintyvät koodit löytyvät kysymyksittäin tutkimuskyselystä liitteessä yksi. Lisäksi analyysin lainausten kursivoinnit ovat tutkijan tekemiä ja käytän niitä korostamaan eritoten kielentasoisen analyysin keinoja.

5 SUKUPUOLTEN TASA-ARVON JA YHDENVERTAISUUDEN DISKURSSIT

Aineiston analyysissä hahmotan puheesta kuusi erilaista sukupuolten tasa-arvopoliittista diskurssia. Diskurssit eivät määrity selkeärajaisina kokonaisuuksina, vaan päällekkäisinä, ristikkäisinä ja monimerkityksellisinä puhetapoina. Diskursseja hahmotan erilaisten tasa-arvopoliittisten käsitteiden ja niille annettujen merkitysten kautta sekä pyrin liittämään näitä merkityksiä osaksi laajempia ideologioita. Samalla kampaan esiin niitä merkityksiä, joiden kautta tasa-arvopolitiikkaan mahdollisesti liitetään feministiseksi politiikaksi tulkittavia tavoitteita.

Diskurssikamppailun peilinä käytän tasa-arvolain, liikuntalain ja valtionavun hakuohjeiden tasa-arvopuhetta, joihin nojaten kysely muotoiltiin ja joka ohjasi näin myös puhujia vastaamaan virallisen tasa-arvpuheen mukaisesti käyttämään sukupuolten tasa-arvon käsitettä. Analyysissä tämä puhe rakentuu isolta osalta sukupuolten tasa-arvon edistämiskurssina. Nämä vastaajat hyväksyivät kyselyn esittämän tasa-arvodiskurssin ja pyrkivät sitä myös vahvistamaan. Osa sen sijaan asettui haastamaan kyselyn puhetapaa muuttamalla puhekäytäntöä ja kyseenalaistamalla edistämiskurssin merkityksiä sukupuolten tasa-arvon edistämisen tavoitteista ja keinoista. Sukupuolten tasa-arvon käsitettä pyrittiin työntämään marginaaliin esimerkiksi puhumalla yhdenvertaisuudesta tai määrittelemällä sukupuolten tasa-arvoa vanhentuneeksi tavaksi vähentää eriarvoisuutta. Kuviossa 2 (s.57) hahmotan näitä diskurssien keskinäisiä suhteita.

Tasa-arvon edistämisen diskurssi näyttäytyy aineistossa puhetapana, jota kaksi diskursseista sosiaalisen käytännön tasolla yhtäaikaisesti sekä päällisin puolin tukee että sisältä päin rapauttaa. Näitä diskursseja ovat sulautuneet merkitykset ja abstrakti tasa-arvo. Sen sijaan nuolilla merkityt diskurssit parempi yhdenvertaisuus, tasa-arvo on ”pas...” ja toteutunut tasa-arvo ovat diskursseja, jotka pyrkivät aktiivisesti tasa-arvon edistämiskurssin merkitysten haastamiseen ja muuttamiseen. Näistä toteutuneen tasa-arvon diskurssi sekä ”tasa-arvo on pas...” –diskurssi asemoituvat lisäksi täysin sukupuolten tasa-arvon edistämispuheen ulkopuolelle. Seuraavissa luvuissa tarkastelen tarkemmin jokaista diskurssia, niiden rakentamisen tapoja, merkityksiä ja valtasuhteita.

KUVIO 2. Diskurssikamppailu sukupuolten tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta. Diskurssien aseoituminen suhteessa sukupuolten tasa-arvon edistämispuheeseen sosiaalisen käytännön tasolla.

5.1 Edistämistä vaativa sukupuolten tasa-arvo ja virallinen tasa-arvodiskurssi: tasa-arvo naiskysymyksenä

Sukupuolten tasa-arvon edistämistarpeen ja tasa-arvon virallisen edistämismääräyksen (lait ja OKM:n hakuohje) myötäileminen ja tukeminen oli aineistossa määrällisesti laajimmin esiintynyt diskurssi. Samalla sen puhujat hyväksyivät myös tutkimuskyselyn lähtökohdan sukupuolten tasa-arvosta relevanttina kysymyksenä liikunnan alalla ja mukautuivat kyselytekstin diskurssiin käyttämällä sukupuolten tasa-arvon käsitettä. Tasa-arvon edistämiskeskustelun keskeisenä sisältönä oli, että sukupuolten tasa-arvon suhteen on vielä paljon tehtävää. Diskurssikäytännöissä tasa-arvosta puhuttiin keskeneräisenä ja jatkuvaa huomiota ja työtä vaativana asiana, joka on liikunnan kentällä liian vähän ja suppeasti kiinnostusta herättänyt kysymys. Nämä puhujat aseitoituivat sukupuolten tasa-arvon edistämiskeskustelun tukijoiksi ja uudelleenrakentajiksi.

Tasa-arvon edistämiskurssissa hallinnut diskurssikäytäntö oli tarve naisten laajemmasta osallistumisesta liikuntatoiminnan eri sektoreille. Seuraavat puhujat kuvasivat sukupuolten tasa-arvon edistymisen vaativan naisten lisäystä omaan toimintaansa.

Naisten osuus seurahallinnossa kasvuun. (Muutos2)

Naispelaajien lisääminen ja naisten saaminen mukaan seurojen ja liiton toimintaan (Muutos2)

Tasa-arvon edistäminen on kirjattu strategiaamme ao. tavalla. Mm. liikuntatapahtumissamme olemme tavoitteellisesti pyrkineet kasvattamaan naisten osuutta. (Muutos2)

Näin naisten määrällisellä lisäämisellä kuvattiin toiminnan tasa-arvoistumista. Määrällisiksi tavoitteiksi järjestöissä oli asetettu naisten osuuden kasvattaminen joka sektorilla; osallistujissa, harrastajissa, pelaajissa, hallituksissa, johtotehtävissä, valmentajissa ja maajoukkueessa. Tämä kuvattiin vallitsevasti diskurssissa tavoiteltavana kehityksenä, jonka kautta tasa-arvoistumista sukupuolten suhteen olisi parannettavissa ja seurattavissa. Kantola ja Lombardo (2017, 23) kuvaavat tätä omassa sukupuolten tasa-arvopolitiikan lähestymistapojen jäsenyksessään naiset-lähtökohdaksi, missä keskitytään numeerisiin epätasa-arvon indikaattoreihin ja niiden kautta pyritään osoittamaan vallan epätasaista jakautumista. Mittaamisen varjopuoli on kuitenkin sukupuolen essentialisoinnin väistämättömyys. Lisäksi tilastojen seuraaminen ei tarkoita välttämättä sitä, että tasa-arvoa pyrittäisiin edistämään syvällisesti toiminnan perusteiden ja toimintakulttuurin tasolla. Myös valta määrittyy samalla määrällisinä lukuina mitattavaksi suureeksi ja näin yksilöllisesti tarkasteltavaksi mahdollisuuksien tasa-arvoksi. Naiset-lähtökohta hahmottaa sukupuolten tasa-arvoa naisten ja miesten yhteiskunnallisten toimien vertailuna ja samalla naiset asemoidaan tässä suhteessa miesten toiminnan normin mukaan. (Kantola & Lombardo 2017, 53.) Tasa-arvotavoitteena se olettaakin naisten ja tyttöjen sopeutuvan jo olemassa oleviin systeemeihin ja rakenteisiin huomioimatta syvempää muutostarvetta. Tilastojen ja määrien seuraaminen on kuitenkin tarpeellista yhtenä konkreettisena tilanteen ja muutoksen näkyvimpänä indikaattorina.

Aineistossa osa puhujista pyrki kuvaamaan kuitenkin myös laadullisempia kehityskohteita kuin osallistuvien naisten määrään liittyviä tasa-arvoistamistavoitteita, kuten naisten

monipuolisempia toimijarooleja, naisten toiminnan parempaa resursointia ja naispuolisten esikuvien luomista ja näin myös toiminnan laadullista muutosta.

Viestinnässä on pyritty huomioimaan myös naisharrastajien esiin tuominen ja siten naispuolisten esikuvien luominen. (Muutos 4)

--- Tällä hetkellä tavoitteemme on myös lisätä naisten roolia eri toimijakentillä: valmentajina, kommentaattoreina jne.--- (Muutos2)

Tavoitteenaan puhujat mainitsivat erilaiset kohdennetut toimenpiteet nais- ja tyttöharrastajille tai -toimijoille. Näiden toimien päämääränä oli ollut madaltaa kynnystä osallistua toimintaan suuntaamalla resursseja ja erityishuomiota tyttöjen ja naisten toiminnan kehittämiseen. Huomio toiminnan laadullisessa muutoksessa kuvaa syvempää analyysiä niistä esteistä, jotka rajoittavat naisten osallistumista toimintaan. Huomionarvoista on, että monet mainituista kohdennetuista toimista olivat projektiluontoisia kehittämisohjelmia, kuten Valmentaa kuin nainen -hanke, Power Mover -tanssikoulu ja tapahtuma, ”kehittämisohjelma 2007-2011”, ”kehittämisprojekteja” ja Tyttösäbä on timanttia -projekti. Poikaharrastajia oli rekrytoitu mukaan ”useilla erilaisilla hankkeilla” ja toisessa järjestössä pojille oli suunnattu omia kampanjoita. Eräs järjestö kertoi aikanaan järjestäneensä kansainvälisen tasa-arvoseminaarin. Tasa-arvotyön onkin tutkimuksen mukaan (esim. Brunila 2009; Ylöstalo 2012; Kantola ym. 2012) todettu muuttuneen hankemaisemmaksi toiminnaksi ja rakenteisiin istutetut toimet on siirretty taka-alalle. Samalla tasa-arvotyökin liittyy osaksi uusliberalistisen projektiyhteiskunnan mittaamisen ja tuottamisen prosessia, jossa tärkeää on osoittaa työn tehokkuus ja puristaa se vertailtaviksi tuloksiksi (ks. Brunila 2009).

Naisten ja tyttöjen toimintaa kuvattiin kehitetyn myös yleisemmän tason linjauksilla ja toiminnan kehitys mainittiin strategiassa huomioituna asiana tai strategisena valintana kuitenkin sen tarkemmin erittelemättä. Laadullisia tai toiminnan muutokseen liittyviä tavoitteita oli monenlaisia. Projektien ja viestinnän kehittämisen lisäksi puheessa tavoiteltiin muun muassa yhtäläisiä lähtökohtia ja kohtelua yleisellä tasolla, Reilun Pelin periaatteiden noudattamista sekä mallina oloa muille liikunta-alan toimijoille. Naisten osallistumishaluja ja mahdollisuuksia pyrittiin kasvattamaan ja kehittämään naisten toimintaa, sekä erityisesti lisäämään koulutusta. Muutaman puhujan seikkaperäisistä vastauksista ja moninaisista tavoitteista oli luettavissa naisten lajikulttuurin monitahoinen kehittämistahto. Yleisesti ottaen tasa-arvoon liittyvät tavoitteet olivat kuitenkin melko löyhästi määriteltyjä ja suuntaa antavia,

eikä niissä asetettu kovin tarkkoja maaleja. Esimerkiksi seuraavantapainen puhe tasa-arvon edistämistyöstä kuvaa tavoitteiden ja toimien väljyyttä.

Lisäksi vuodesta 2013, kun aloitin työni puheenjohtajana, on ollut tärkeätä, että yhdistyksen hallituksessa toimii myös naisia. (Muutos2)

Tasa-arvoistumiskehitystä kuvattiin lisäksi erilaisten toiminnan laajuutta ja jatkuvuutta kuvaavien ilmaisujen kautta, joilla tasa-arvon edistämistyötä rakennettiin diskurssikäytännön tasolla toimijoiden sitoutuneena päämääränä.

Olemme edistäneet *aktiivisesti* naisten ja tyttöjen am. jalkapallon toimintaa: tukemalla uusia seuroja/joukkueita (varustelainaus/starttikurssit), kehittämällä naisten kilpailujärjestelmiä, osallistumalla *aktiivisesti* naisten maajoukkueella kv-kilpailutoimintaan, käynnistämällä tyttöjen maajoukkue toiminnan (Muutos2)

On tehty *huomattava määrä erilaisia erityistoimia* tyttö- ja naissalibandyn kehittämiseksi, esim. Tyttösäbä on timanttia -projekti. (Muutos2)

Naisurheilijoiden *alati lisääntyvä* näkyvyys ja kansainvälisen tason menestyminen, oma tasa-arvosuunnitelma, sekä tyttö- ja naisyleisurheilun kehittämisohjelman myötä tapahtunut sukupuolten välisen tasa-arvon taustatekijöiden *laajempi sisäistäminen* järjestön eri tasoilla. (Muutos5)

5.1.1 Sukupuoliero merkitsijänä

Tutkimuksessa tasa-arvopolitiikkaa on usein kritisoitu miesnormin asettamisesta ja implisiittisestä käsityksestä, jossa vallitseva epätasa-arvoinen tilanne muutetaan tasa-arvoiseksi yksinkertaisesti lisäämällä naiset olemassa oleviin rakenteisiin ja toimintamalleihin sekä -kulttuureihin, kuten määrällisiä tasa-arvotavoitteita aiemmin kuvattiin. Tasa-arvopolitiikka kytkeytyy tätä kautta sukupuolierosta käytävään ideologiakamppailuun siitä, mitä sukupuoli oikeastaan on ja miten sukupuoliero pitäisi huomioida tasa-arvopolitiikassa. Puheessa osallistuttiin tähän sosiaalisen käytännön tason merkityskamppailuun sukupuolesta ja sukupuolen määrittelystä suhteuttamalla sukupuolia implisiittisesti ja eksplisiittisesti toimintaan. Kuten todettua, yhtenä diskurssikäytäntönä puhujat esittivät paljon tavoitteita,

joissa tasa-arvoa pyrittiin parantamaan lisäämällä naistoimijoiden määrää. Naisten osallistuminen vertautui näin puheessa suhteessa miesten osallistumiseen. Seuraavan puhujan ilmaisussa miesten ja poikien jo olemassa oleva toiminta tasa-arvon myötä ”sallitaan” naisille ja toinen puhuja kuvaa, kuinka yleinen sarja on avattu mahdolliseksi myös naisille.

Naiset edustettuna aina hallituksessa. Strategiassa erityiskohteena naisten toiminnan kehitys. Naiset ja tytöt saavat pelata miesten ja poikien sarjoissa. (Muutos2)

Miesvaltaisessa lajissa on ylipäättään pyritty lisäämään naispuolisten harrastajien määrää. Samoin kilpailusääntöihin on tehty mahdolliseksi, että sukupuolet voivat kilpailla yhdessä sarjassa ”yleinen” (tai jos naiset haluavat omaan sarjaansa, niin sekin on mahdollista) (Muutos2)

Miesten toiminta asetetaan näin neutraaliksi pohjaksi, jota lisääntyvä naisten osuus tasa-arvoistaa. Kriittinen tasa-arvon tutkimus on huomauttanut, että tällainen tasa-arvon tulkinta sisältää miesnormin ylläpidon eikä huomioi tosiasiallisesti sukupuolittuneita kulttuuria, toimintatapoja ja käytänteitä. Tasa-arvopolitiikan miesnormi näyttäytyi myös erään puhujan kuvaamassa tavoitteessa varmistaa, että ”naiset ovat mukana miesten kanssa päättämässä myös ylemmällä tasolla” (Tuleva1); näin miehet ovat oletetusti jatkuvasti päätöksentekotasolla ja naisten on pyrittävä mukaan samoilla ehdoilla. Tasa-arvon oletetaan toteutuvan, kunhan naiset vain lisätään jo valmiina olevaan rakenteeseen ja toimintakulttuuriin. Näin tasa-arvoa rakennetaan liberalistisen tasa-arvon muodollisen käsittämisen kautta.

Diskurssikäytännöissä vastapuhetta miesnormille indikoi naisten ja tyttöjen erilaisten tarpeiden, sukupuolieron, huomiointi ja siten myös tarve muutokseen toiminnassa syvemmin.

Lajiliitoissa ei välttämättä oteta huomioon tyttöjen ja naisten tarpeita. Heillä on erilaisia tarpeita, jotta he voivat harrastaa tai kilpailla tasapuolisesti poikien ja miesten kanssa. (Ongelma6)

Samalla puhuja kuitenkin viittaa edelleen myös miehiin naisten toiminnan mittarina. Olemassa oleva toiminta kuvattiinkin puheessa usein itsessään neutraalina, jolloin tosiasialliset naisten osallistumista vähentävät mekanismit voivat jäädä piiloon tai huomiotta. Samalla keskittymällä naisten väyliin päästä mukaan toimintaan, jätetään rakenteellinen ja

suhteellinen valta huomiotta ja häivytetään organisaatioiden ja instituutioiden piileviä valtarakennelmia (Kantola & Lombardo 2017, 55). Sukupuolieron häivyttäminen näyttäytyi diskurssikäytännöissä yhtenä tasa-arvon lisäämisen strategiana. Eron poistamisen politiikan onkin nähty tasa-arvotutkimuksessa hallinneen suomalaista tasa-arvopolitiikkaa pitkään (esim. Julkunen 2010). Pisimmälle menneenä esimerkkinä erään järjestön tasa-arvotavoitteena kuvattiin tilanne, jossa sukupuolella ei ole lainkaan merkitystä heidän järjestämässään liikunnassa. Tasa-arvon edistämisen nimissä sukupuolieron toivottiin katoavan:

Toivon mukaan uudet ”sukupuolineutraalit” lajit, joita nuoret harrastavat, tasoittavat sukupuolesta johtuvia eroja. (Tuleva2)

Sukupuolieroa rakennettiin yksittäisen puhujan toimesta myös toissijaisena tekijänä suhteessa lajivalintoihin ja kilpailullisuuteen.

Meidän toiminnassamme olisi väärin tehdä yksioikoisia päätöksiä tyttöjen ja poikien lajien suhteen – on sekä tyttöjä ja poikia, jotka innostuvat kilpailemisesta, yksilö- ja joukkuelajeissa. Mutta on sekä tyttöjä ja poikia, jotka eivät halua kilpailla ollenkaan. (Tuleva1)

Edellisessä puheessa tasa-arvopolitiikka määrittyy erilaisten ihmisten tarpeiden huomioinniksi ja irrottautuu sukupuolen merkitsevyydestä toiminnassa mukana oleville. Tyttöjen ja poikien kategorioita sen sijaan kuvataan sisäisesti moninaisina ja toiminnassa ensisijaisesti huomioitavia eroja olevan näiden sisällä. Vaikka sukupuoli näyttäytyy puheessa kahtiajaettuna, se avaa kuitenkin mahdollisuuden tarkastella toimijoita myös suhteessa muihin eroihin ja viittaa moninaisuuden huomioonottamiseen toiminnassa.

Diskurssikäytännöissä myös haastettiin häivytystä ja kuvattiin sukupuolieron positiivista vaikutusta puhumalla toimintakulttuurin muutoksesta naisten myötä.

Seurojen ja oman järjestöemme päätöksen tekoon tulisi saada enemmän naisia, mikä laajentaisi näkökantaa moneenkin asiaan. (Ongelma3_avoin)

Organisaation henkilöstö on edelleen varsin miesvaltainen. Vaikka tasa-arvoasioiden edistämisestä on ollut varsin selkeä visio, voi olla että näkökulma on pysynyt varsin kapeana. (Ongelma2)

Ei enää (ongelmia). Naisenemmistön tultua hallitukseen moni asia muuttui.
(Ongelma2)

Jos vammaisurheilun kenttä on hyvin miehinen, niin myös ”perinteisen urheilun” kenttä on hyvin miehinen – keskeisiä päättäjiä myöden. Tarvitsemme sekä miehiä että naisia, jotta suomalainen liikuntakulttuuri elää ja voi hyvin. ---
(Ongelma5)

Sukupuoliero tuli esiin myös haasteita kuvaavan puhujan määrittelyssä sukupuolen ratkaisevasta erosta toimintaan:

Asioista voi olla suuret näkemuserot vain siksi, koska eri sukupuolten edustajat saattavat puhua samoista asioista eri näkökulmasta. (Toimi5)

Samalla miesvaltaisen toiminnan miestapaiset organisoitumisen tavat ja kulttuurit kuvattiin tasa-arvoistumisen esteenä tai hidasteena. Tilannetta muuttaakseen puhujat kertoivat lisänneensä tai pyrkivänsä lisäämään ”naisnäkökulmaa” toimintaansa. Tämä on mahdollista lukea sosiaalisen käytännön tasolla pyrkimyksenä haastaa implisiittistä hallitsevaa miesnormia toiminnan pohjana ja rakentaa tasa-arvolle valtasuhteiden muutokseen pyrkiviä tavoitteita. Esimerkiksi eräs järjestö kertoi nais- ja tyttötoiminnan kehittämisohjelmastaan, jolla tavoiteltiin ”naisten ja naisnäkökulman” lisäämistä koulutus- ja valmennustoiminnassa. Toteamasta ei voi kuitenkaan päätellä sitä, millaista toimintaa ”naisnäkökulmalla” tarkoitetaan ja millaisena se vertautuu miesnäkökulmaan. Naisten toiminnan tukeminen voidaan nähdä mahdollisesti sekä emansipoivana ja naisten omaa kulttuuria tukevana, että naisia rajoittavana toimintana, mikäli toiminnan rajat asetetaan ulkopuolelta tai ”naisten toiminta” määritellään kapeaksi ja vain tietynlaisia naisia tukevaksi ja hyväksyväksi. Toisaalta puhetta on mahdollista lukea myös edelleen naiset-politiikan suunnasta, jossa ”naisnäkökulma” lisätään toimintaan pyrkimättä sillä kuitenkin perustavanlaatuisen muutokseen ja valtasuhteiden kyseenalaistukseen.

Diskurssikäytännöissä olikin luettavissa myös kuvausta tasa-arvon edistämisen tuomasta emansipoivasta vireestä tyttöjen ja naisten toimintaan ja erityisesti toimijuuden laajentamiseen. Sukupuolten tasa-arvoon aukaistiin näin varovasti mahdollisuus radikaalimpaan tulkintaan tasa-arvon tavoitteista, mahdollisuuksista ja rajoista.

Ringette lajina, jo olemassa olollaan, edistää naisten tasa-arvoista osallistumista urheiluun. Ringette tarjoaa tytöille ja naisille mahdollisuuden harrastaa jäällä

pelattavaa joukkuelajia. Ringette on aikoinaan kehitetty juuri tätä tarkoitusta varten. (Muutos2)

Naisharrastajien määrä on kasvanut. Projektit ovat vaikuttaneet voimauttavasti tyttöihin ja naisiin. Tietotaito on lisääntynyt naisten keskuudessa ja he ovat tämän myötä aktivoituneet ja uskaltaneet ottaa voimakkaampaa roolia lumilautakentillä. (Toimi3)

Tyttö- ja naispelaajien määrä on kasvanut koko ajan, koska olemme panostaneet toimenpiteisiin asian edistämiseksi seurojen kanssa. Naiset jalkapallojohtajina koulutus näyttää tuottavan tulosta. Ensimmäisen kurssin jälkeen jo usea koulutukseen osallistujista on edennyt jalkapallon johtotehtävissä. (Toimi3)

Naisten omalla toiminnalla ja naisten kulttuurin vahvistamisella puhujat kuvasivat olleen ”voimauttavaa” ja tosiasiallista vaikutusta naisten toiminnan ja osallisuuden vahvistumiseen. Feministisen tutkimuksen näkökulmasta juuri tekemällä toisin on mahdollista vastustaa ja muuttaa hallitsevaa valtarakennetta, että luoda subjekteille uusia toimintamahdollisuuksia.

Sukupuolieron käsittäminen onkin ollut yksi keskeinen tasa-arvopolitiikan merkittäjä, joka väistämättä on vaikuttanut sen toteutumiseen ja jota on suomalaisen tasa-arvopolitiikan kontekstissa hahmotettu vallitsevasti sukupuolieron häivyttämisen politiikkana. Naiserityisyyden korostus, joka näkee naisten erilaisten elinympäristöjen ja sukupuolijärjestelmän positioiden muokkaavan naisten kokemuksia ja vaikuttavan sekä naisten toimijuuteen, valintoihin että materiaaliin oloihin, ei suomalaisessa tasa-arvopolitiikassa ole historiallisesti ollut keskiössä. Naiserityisiksi kysymyksiksi on määritelty esimerkiksi ruumiillisuuteen liittyvät väkivallan ja synnyttämisen teemat ”henkilökohtainen on poliittista” -lausuman mukaisesti. Aineistossa puhetta nais erityisyydestä rakennettiin ensisijaisesti kuvaamalla sukupuolten näkökulmien erilaisuutta. Feministisen tutkimuksen näkökulmasta tästä puheesta on kuitenkin hankala tulkita sitä, kiinnitetäänkö kuvaus naisten erilaisuudesta suhteessa miehiin essentialistiseen olemukselliseen eroon vai lähemmäs esimerkiksi radikaalifeminististä tulkintapositiona naisten erilaisista kokemuksista ponnistavana sukupuolierona. Näin sukupuolieron diskurssi voi mahdollisesti olla sekä jähmeiden sukupuolikategorioiden ja niiden implisiittisten valtasuhteiden uudelleenrakentamista että sukupuolieron huomioonmyötä radikaalin politiikan muutoksen vaatimus.

Osa puhujista kuvasi diskurssikäytännöissä selkeästi naisten ja miesten olemuksellista erilaisuutta. Eritoten ero liitettiin kilpailullisuuteen ja lajivalintoihin. Erään puhujan mukaan lajin tyttövaltaisuutta selittää se, että ”joukkuepallolajit kiinnostavat ensisijaisesti suomalaispoikia” (Muutos4). Miesten olemuksellinen erilaisuus tuli esiin myös seuraavassa kuvailussa toiminnan monipuolistamisesta:

--- Jäsenistössämme on miehiä noin 1/3 ja naisia 2/3, samassa suhteessa jäsenet osallistuvat myös toimintaamme. Tämän asian tiedostaminen ja toimintamme ”muuttaminen” myös miehille helpommin lähestyttäväksi. Esim. koulutuspäivien demoille penkkejä joissa voi seurata demoja ilman että osallistuu itse toimintaan. (Toimi1)

Poikien ja miesten nähtiin olevan myös kiinnostuneempia kilpailullisista tapahtumista, kuten järjestössä, josta kerrottiin että ”kilpailut ovat enemmän poikien juttu---” ja ”kilpailupainotteisuus on selvästi tippunut (miesten määrä myös osallistujissa tippuu tätä myöten)” (Muutos2). Samassa järjestössä oli kehitetty varta vasten tanssi-hanke tyttöjen liikuntaan innostamiseksi. Näin sukupuolieroa rakennettiin lajivalintojen kautta biologisoituna olemuksellisuutena. Tytöt myös asetettiin poikien rinnalla vähemmän innostuneiksi liikkujiksi:

Tyttöjen liikuntaan aktivoinnissa varmasti ihan kohderyhmän haastavuus. Tyttöjä on vaikeampi saada innostumaan etenkin kilpailutoiminnasta. (Muutos6)

Tyttöjen liikuntaan aktivoinnissa on onnistuttu osittain. Pojat on edelleen helpompi saada mukaan mutta tytöille suunnattu tarjonta ja sitä kautta osallistujamäärä on kasvanut. (Muutos4)

Syiksi tyttöjen vähäisemmälle osallistumiselle rakennettiin puheessa toimintakulttuuristen tai muiden rakenteellisten syiden sijaan tyttöjen olemuksellinen mielenkiinnon puute liikuntaa ja urheilua kohtaan ja toisaalta poikien kuvattiin olevan ”luonnostaan” mukana toiminnassa. Samalla huolta kannettiin myös poikien drop outista, sillä

Naiset ovat perinteisesti itsemotivoituneempia aloittamaan liikunnan uudelleen, kun taas poikien drop-out liikunnasta voi olla sitä loppuelämäksi. (Tuleva2).

Myös lajien osalta sukupuolten kiinnostuksenkohteet nähtiin erilaisina:

Kaikki lajit eivät yksinkertaisesti kiinnosta samalla tavalla naisia ja miehiä.
(Tuleva2)

Toisaalta lajikohtaisia eroavaisuuksia sekä painotuksia (molempien sukupuolten suuntiin) tulee olemaan. (Tuleva2)

Tasa-arvotavoitteiksi kerrottiin sukupuolieroa korostaen, miten järjestöjen on pyrittävä tarjoamaan ”kiinnostavaa liikuntaa sekä tytöille että pojille” (Tuleva1). Eräs puhuja kertoi järjestönsä lajikirjon tarjoavan ”aika tasavertaiset mahdollisuudet molemmille sukupuolille” (Tuleva2). Sukupuolille pyrittiin siis tarjoamaan erilaista toimintaa tasa-arvon toteuttamiseksi. Näin sukupuolieroa rakennettiin naisten ja miesten vastakohtaisuuksien ja vastakkaisten kiinnostuksenkohteiden kautta sekä samalla toistettiin luonnollistettua sukupuolieroa. Samalla suhteisiin ja käytäntöihin liittyvää valtaa häivyttiin liittämällä sukupuolten toimijuus yksilön ominaisuudeksi ja tasa-arvo (sekä eriarvoisuus) yksilön toiminnan (”kiinnostuksen”) seuraukseksi. Näin sukupuolieron rakennuksen kautta tasa-arvon edistäminen kiinnitettiin liberalistiseen tasa-arvotulkintaan, jossa tasa-arvo on yksilön päätöstä olla tasa-arvoinen.

Ylipäätään sukupuolieron käsittely ja rakentaminen on ollut tasa-arvopolitiikan ja sen tutkimuksen keskeisiä kysymyksiä ja kriittisen tarkastelun kohteita. Naisiin ja naisten toimintaan kohdistuvien toimien kuvaamisesta huolimatta edistämiskurssin puheessa kiinnitettiin yleisesti vain vähän huomiota siihen, mitä ”naisilla” oikeastaan tarkoitetaan. Järjestötoimijoiden puheessa vallitsevasti oletettiin naisilla yleisesti olevan yhteisiä päämääriä ja tasa-arvopolitiikan vastaavan kaikkien naisten tilanteisiin ja tarpeisiin yhtäläisesti. Konsensuksella kaikkien naisten yhteisestä hyvästä luotiin diskurssikäytännöissä kuvaa yhtenäisestä naisten joukosta, jonka intressitkin ovat yhtenevät.

--- Naisille ja tytöille suunnatut omat ohjelmat ja tuotteet (naisten ns. Korkkarikisat) (Toimi1)

Sukupuolen tasa-arvopolitiikkaan kohdistettu tutkimuksen kritiikki yhdenlaisen naisen kategorian ylläpidosta ei juurikaan näkynyt diskurssikäytännöissä. Tätä on mahdollista tulkita niin, että edistämiskurssin omaksuneet puhujat ovat myös vahvasti sitoutuneet tasa-arvon määrittämiseen erityisenä naiskysymyksenä ja näin ”naiset” näyttäytyvät yhtenäisenä, yhteisen politiikan taakse ryhmittyvänä joukkona. Sukupuolten tasa-arvon naiskysymykseksi määrittämisen yhtenä ongelmana on se, että tasa-arvon merkitykset voivat tällöin kaventua

ainoastaan sukupuolen kahtiajaksi ja sitä kautta sukupuolen moninaisuus rajautuu tasa-arvon ulkopuolelle. Myös moninaiseen tasa-arvoon liittyvät kysymykset saattavat jäädä ulos. Aineistossani tämä oli selkeästi näkyvässä niissä vastauksissa, joista kävi ilmi sukupuolen määrittely. Sukupuolella viitattiin sekä implisiittisesti että eksplisiittisesti lähes poikkeuksetta kaksijakoiseen sukupuoleen: naisiin ja miehiin. Tasa-arvolain alle kuuluvaksi on vasta vuonna 2015 lisätty sukupuolen ilmaisun ja sukupuoli-identiteetin perusteella tapahtuva syrjintä. Moninainen sukupuolikäsitys oli aineistossa marginaalinen kaksijakoista sukupuolta haastava sukupuolen merkittäjä, sillä valtaosa vastaajista puhui naisten ja miesten tasa-arvosta. Puheenvuoroissa jättäessään määrittelemättä sen, mihin sukupuolen käsitteellä viittasivat, puhujat sitä kautta mukautuivat vallitsevaan historialliseen dikotomiseen sukupuolen konstruointiin. Näin tasa-arvopolitiikan rajoja määriteltiin käsittämään ainoastaan naisten ja miesten tasa-arvokysymyksiä.

Ideologisella tasolla sukupuolieron kysymys on asetettu pitkään sukupuolten tasa-arvokeskustelun keskiöön ja siten muut mahdolliset puhettavat ovat jääneet usein samanlaisuus/erilaisuus -keskustelun alle. Feministisen tutkimuksen viime vuosikymmenten tasa-arvon käsitteellistyksessä on korostettu samanlaisuus/erilaisuus-dikotomian loukusta luopumista, jossa on nähty vaihtoehtoina olleen joko miehisyyden ja samanlaistamisen hyväksyminen tai erilaisuuden kannattaminen ja näin tasa-arvon vastustaminen (Holli 2012, 83; 87). Sen sijaan jaottelusta on pyritty siirtymään kohti subjektien ja identiteettien moninaisuuden tarkastelua, jossa ihmisillä on sukupuolen lisäksi muita tosiasialliseen tasa-arvoon vaikuttavia identiteettieroja ja yhteiskunnallisia asemia, jotka ovat poliittisesti merkityksellisiä. Tästä tutkimussuunnasta on peilattu intersektionaalisuuden teoretisoinnin myötä yhteiskunnallista eriarvoisuutta ja tasa-arvopolitiikkaa uudella tavalla.

Samaan keskusteluun on liittynyt yhdenvertaisuuden tulo osaksi syrjintäpolitiikkaa, jonka myötä keskustelu muilla perusteilla tapahtuvasta syrjinnästä on osaksi eriytynyt omaksi eriarvoisuusdiskurssikseen ja keskusteluksi yhdenvertaisuudesta. Holli (2012, 88) kysyykin, olisiko parempaa ja tuloksellisempaa ajaa eri ryhmiä koskevia tasa-arvojen eri ”suuntia” erikseen vai yhdessä kaikki erot ja syrjinnän muodot yhtä aikaa huomioivassa tasa-arvopolitiikassa tai tasa-arvoelimissä? Ja millä tavoin esimerkiksi lait ja syrjintää vastustava politiikka voisivat kattavammin huomioida moninaiset erot ja moniperusteisen syrjinnän? Onko jokin moninaisista eroista perustavampi kuin toiset ja yksi tasa-arvon ”laji” siis ”tärkeämpi” kuin muut? (Verloo 2007, 25).

5.1.2 Rakenne vs. yksilö

Sukupuolten tasa-arvo ja sen asemoiminen naiskysymyksenä merkityksellistettiin myös rakenteellisen ja yksilöllisen tasa-arvokäsityksen kautta. Diskurssikäytännöissä puhujat rakensivat erilaisia toimijan ja rakenteen suhteita, joissa toisissa korostettiin yksilön valintoja ja asetettiin naiset vastuuseen oman tasa-arvonsa toteuttamisesta ja subjektin toiminnasta. Näin samalla etäännyttiin eriarvoisuutta rakenteellisena kysymyksenä ja naisten oman toimijuuden korostamisella jätettiin samalla miehet toimijoina tasa-arvotyön ja tasa-arvon edistämisen ulkopuolelle. Jokisen (2002, 240) mukaan tämä vähentää sukupuolten tasa-arvon merkitystä ja kannatettavuutta yleisenä arvona ja saattaa marginalisoida tasa-arvopolitiikkaa kokonaisuudessaan. Sukupuolta ylipäätään käytetäänkin kamppailussa tasa-arvopolitiikan merkityksistä sekä sen legitimoimiseen että toisaalla murentamaan tasa-arvopolitiikan oikeutusta. Kun naiset asetetaan ensisijaisiksi hyötyjiksi, toisaalla miehet kuvataan harjoitetun politiikan häviäjiksi (ks. Jokinen 2002).

Diskurssikäytännöissä yksilöllisiä valintoja rakennettiin osasyiksi sille, miksi naiset eivät ole yhtä laajasti kuin miehet löytäneet mukaan järjestötoimintaan tai muualle urheilutoimintaan. Kiinnostuksen puute esitettiin sukupuolitettuna ominaisuutena, johon ovat olleet vaikuttamina henkilökohtaiset motivaatiot. Monet puhujista nostivat esille naisurheilijoiden menestyksen innostajana tytöille ja muille naisille lähteä mukaan toimintaan. Samoin naisvalmentajien ja -ohjaajien suurempaa lukumäärää pidettiin houkuttimena tytöille. Toisaalta vastauksissa viitattiin naisten kasvaneeseen tietotaitoon, jonka kautta naiset ovat joidenkin puhujien mukaan aktivoituneet ja ”uskaltaneet ottaa voimakkaampaa roolia” (Toimi3). Toisaalla naispuolisia kandidaatteja oli päätetty ”rohkaista entistä vahvemmin hakemaan erilaisiin työ- ja luottamustehtäviin” (Organisaatio8); näkökulma korostaa naisten omaa hanakkuutta, mielenkiintoa ja halua hakeutua liikunta-alalle. Tasa-arvon toteuttaminen esitettiin haastavaksi tehtäväksi, jossa naisten oma toimijuus asetettiin olennaiseksi tekijäksi tasa-arvon edistymiselle. Naiset kuvattiin toimijaposition, jossa naisten aktiivisuus ottaa osaa toimintaan näyttäytyi sekä tasa-arvoa edistävänä, että sen puute tasa-arvoa heikentävänä tekijänä.

Muissa kuin tasa-arvohankkeisiin liittyvissä tapauksissa onnistuminen tasa-arvonäkökulmasta on satunnaista ja yksittäisiä onnistumisia. Osaavat naistekijät ovat yleensä todellisia kansainvälisen tason huippuyksilöitä. (Toimi 3)

Naisia edelleen vaikea löytää ehdokkaiksi. (Toimi3)

Naiset ovat ottaneet vastuullisia tehtäviä aktiivisemmin. (Toimi4)

(Tulosten esteenä) kiinnostuneiden naisten puute. (Toimi5)

Naissukupuolen kiinnostuksen kasvu lajia kohtaan. (Muutos5)

Yksilöiden valintojen kuvattiin näin vaikuttavan naisten vähäiseen määrään toimijoina, jolloin naisyksilöiden alhainen osallistumisaktiivisuus ja aktiivisten naistoimijoiden puuttuminen kuvattiin muutoksen esteiksi. Lisäksi jotkut vastaajat kertoivat ongelmaksi naisten ja tyttöjen kiinnostuksen puutteen vapaaehtoistoimintaa ja kilpailutoimintaa kohtaan. Tasa-arvopolitiikan tutkimuksessa yhdeksi tasa-arvopolitiikan haasteeksi on nähty yksilön valintojen korostus rakenteen ja kulttuurin edellä; tällöin yksilön päätös olla tasa-arvoinen riittäisi sukupuolten tasa-arvon toteutumiseen (Pylkkänen 2012, 67). Puhe eriarvoisuudesta toimijalähtöisenä ongelmana kamppailikin diskurssikäytännöissä rakenteista ja kulttuureista juontuvan eriarvoisuuden kanssa. Vastapuheena yksilöllisyydelle diskurssikäytännöissä esitettiin myös sukupuolten yhteisen sitoutumisen tärkeys tasa-arvon edistymiselle.

Tärkeä ja YHTEINEN asia. (Muuta3)

Mukaan saatava myös miehiä, muuten homma ei edisty. (Muuta3)

Tätä pitää kaikkien viedä eteenpäin, ei vain naisten tai miesten, yhdessä (Muuta3)

Sen sijaan rakenteellisia, yksilön valinnan ylittäviä ongelmia kuvanneessa puheessa viitattiin ennen kaikkea muutokseen yleisissä asenteissa, minkä myötä naisten osallistumisen nähtiin kasvaneen. Eräässä puheenvuorossa sen todettiin tuoneen ”lajin henkisesti lähemmäs tyttöjä”. Moni puhuja näki medialla olevan osansa siinä, että naisten urheilu ei saa samanlaista näkyvyyttä ja arvostusta osakseen kuin miesten urheilu, eikä sitä oteta samalla tavalla tosissaan. Saman näkemyksen kuvattiin vallitsevan myös yleisesti liikuntakulttuurissa, jossa on puhujan mukaan

Jonkinlainen ajatus siitä, että miesurheilu on jotenkin kovatasoisempaa ja ”hienompaa” kuin naisurheilu” tai ”puuhastelu”. (Muutos6)

Ongelmiksi nähtiin myös koululiikunnan organisointi, jossa tytöt ja pojat liikkuvat eri ryhmissä ja harjoittelevat eri lajeja, liian kapeat resurssit monessa suhteessa, tasa-arvosuunnitelmien puuttuminen, rajoittuneet vaikutusmahdollisuudet ruohonjuuritasolle ja kilpailutoiminnan järjestämistapa. Erään vastaajan mukaan suomalainen perhekulttuuri on vaikeuttanut naisten osallistumista järjestötyöhön. Lajin imagon ja lajikulttuurien sukupuolittuneisuutta kuvattiin useasti haasteeksi tasa-arvon edistämässä. Näitä sosiaalisia, kulttuurisia ja rakenteellisia tekijöitä hahmoteltiin puheessa sukupuolittuneen eriarvoisuuden ylläpitäjiksi. Rakenteellisia ongelmia rakentaneen diskurssikäytännön sisällä tuotiin esille tasa-arvotyön haastavuus ja vaikeus sekä ongelmien lukuisuus. Puheessa sukupuolten tasa-arvon ongelmien osaltaan esitettiin johtuvan kulttuurisesta miesvaltaisuuden ja -tapaisuuden hegemonisesta asemasta liikuntatoiminnassa.

Meillä ei ole jäsenseuroja vaan lajiyhdistyksiä, mutta pyrimme heidän kanssaan ottamaan tasa-arvoaspektin aina esille. Lisäksi jäsenviestinnässämme pyrimme tasa-arvoisemmin valitsemaan artikkelien henkilöt. Ei ole aivan helppoa. Olemme mukana kahdessa tasa-arvohankkeessa: Valmentaa kuin nainen (naispalloiluhankkeet 8 + vammaisurheilu) ja Erasmus + SCORE tasa-arvohanke (Toimi 1)

Edelleen päätöksiä tekevät pitkälti miehet ja saunakulttuuri on voimissaan. Usein törmää epävirallisiin päätöksiä tekeviin ryhmiin, jotka koostuvat lähinnä miehistä, ja viralliset päätöksentekuelimet (joissa myös naisia mukana), toimivat lähinnä kumileimasimina. Maskuliininen johtajuus on edelleen arvossaan liikuntakulttuurissa ja miehet etenevät naisia paremmin. Mediassa miesten urheilu saa merkittävästi enemmän palstatilaa kuin naisten urheilu, ja ehkä osittain sen takia myös sponsorirahat menevät enemmän miehille. Kun naisurheilijat saavat palstatilaa, kysytään heiltä huomattavasti enemmän ei-urheiluun liittyviä kysymyksiä esim. perheeseen liittyen. Lisäksi urheiluun liittyvässä kuvastossa naiset ovat usein palkintojen jakajia ja tanssityttöjä, mikä osaltaan vahvistaa kuvaa siitä, että naisen päätehtävä on toimia ei-aktiivisena toimijana tukitehtävissä. (Ongelma6)

Liikuntakulttuurin sukupuolten tasa-arvo edistyy hitaasti, koska maskuliinisuuden arvostaminen on niin vahvaa urheilussa. Puheissa puhutaan paljon tasa-arvon edistämisestä, mutta toimintakulttuuri muuttuu todella hitaasti. (Tuleva2)

--- Lisätä viestinnässä moninaisuutta, ei vain mieskuvan ylläpitämistä. ---
(Muutos2)

Urheilu- ja seuratoiminnan perinteet, ts. miesvaltaisuus urheiluun osallistumisessa sekä seuratoiminnan päättäjissä. (Muutos6)

Naisten uskottavuus lajin johtotehtävissä ja valmennustehtävissä ei ole riittävän vahvaa. Miesvaltaisessa toimintaympäristössä naisten täytyy todistella olevansa päteviä toimijoita lajin johto-/kehittämistehtävissä. (Ongelma4)

Näin epätasa-arvosta puhuttiin rakenteellisena ongelmana, jonka olemassaoloa tukee maskuliinisen kulttuurin hallitseva asema liikunnassa ja urheilussa. Samalla sukupuolten tasa-arvon edistäminen kuvattiin diskurssikäytännöissä keskeneräiseksi ja haastavaksi tehtäväksi.

Sukupuolten tasa-arvon edistäminen ei ole helppoa, koska kyse on pitkälti kielen rakenteista ja tiedostamattomista toimintatavoista, joihin voi olla hankala puuttua. Siksi tarvitaan paljon avointa keskustelua, vaikka joku saattaakin kokea sen osoittelevana. (Muuta3)

Naisten asema on huonompi kuin miesten kaikilla tasoilla, hallivuorojen saannista huippu-urheilutukiin ja näkyvyyteen mediassa. Tasa-arvo-ongelmat ovat laajoja ja rakenteellisia, lisäksi asenteellisia. (Ongelma6)

Tavoitteeksi asetettu: ”naisten määrä johtotehtävissä vähintään samassa suhteessa kuin tyttöjä ja naisia on harrastajina” ei ole toteutunut. Vaikuttaa siltä, että suosituksena tämä asia ei tule edistymään vaan tarvittaisiin pakkoa, eli kiintiöt. (Toimi4)

Asenteiden muutoksesta huolimatta niillä kuvattiin edelleen olevan vaikutusta sukupuolten asemoitumiseen liikunnan ja urheilun eri tasoilla. Maskuliiniset lajikulttuuriset perinteet määrittivät monen puhujan mukaan toimintaa ja usein sen maskuliinista tai ”miehistä” imagoa. Eräs puhuja kuvasi lajissaan vallitsevan ”perinteisesti hyvin maskuliininen lajikulttuuri, jossa arvostusta saa toimimalla ”kuin mies” ja jossa edelleen ”hyvin

homogeeninen joukko nauttii yhteisön arvostusta” (Ongelma6). Muutosta niihin kuvattiin tapahtuneen vasta ajan myötä. Samoin järjestöjen miesvaltaisuuden esitettiin olevan yksi syy siihen, miksi muutosta tasa-arvon suhteen oli tapahtunut hitaasti. Useasti vastattu toiminnan ”ukkoutuminen” kuvasi sekä toimijoiden ikärakennetta että toimintatapoja; toiminnan sosiaalinen piiri halutaan pitää itselle turvallisena ja mieluisana, joten uusien kasvojen, varsinkin naisten, on vaikea päästä mukaan. Naisvaltaisessa järjestössä puolestaan kuvattiin miesten kokevan haastavaksi tulla mukaan luottamustoimintaan, kun toimijoina on tällä hetkellä pelkäävät naisia. Diskurssikäytännöissä toimintakulttuurien määriteltiin näin olevan erilaisia riippuen siitä, millainen organisaation sukupuolijakauma oli sekä myös hitaasti muuttuvia.

Miesvaltaisessa toimintaympäristössä naisten kuvattiin täytyvän todistella pätevyyttään johtotehtäviin ollakseen uskottava maskuliinista johtajuutta edelleen arvostavassa liikuntakulttuurissa. Miesten nähtiin myös etenevän urallaan naisia paremmin ja heidän asiantuntemustaan pidettävän naisten osaamista parempana. Epäsymmetria valmennuksessa tunnistettiin: mies voi valmentaa naista, mutta nainen miesten valmentajana on edelleen harvinaista, eikä osassa lajikulttuureita naisia pidetä samalla lailla potentiaalisina valmentajina etenkin huipulla. Myöskään valmentajakoulutuksissa ei huomioida riittävästi naisten osuuden kasvattamista. Asenteiden ohella vastaajat rakensivat puheessa tasa-arvon ongelmiksi ennakkoluuloja, vallitsevaa toimintakulttuuria sekä stereotyyppioita naisten ja tyttöjen urheilua kohtaan. Vanhoilliset asenteet ja perinteet sekä miesvaltaisuus kuvattiin hallitsevina edelleen, minkä vuoksi uusien tekijöiden on saattanut olla vaikeaa päästä mukaan ja toiminnan muuttaminen on voinut olla haasteellista. Mieskeskeinen kulttuurin rakentuminen liikunnassa ja urheilussa merkityksellistettiin diskurssikäytännössä edelleen vahvasti vaikuttavaksi tasa-arvon edistämisen haasteeksi.

Toimintaympäristö ei ole välttämättä näyttäytynyt naisista mielekkäältä.
(Toimi5)

Valmennus- ja koulutustoimintojen sekä liiton hallituksen perinteinen miesvaltaisuus (Muutos6)

Miksei nainen voi valmentaa miestä, mutta mies voi valmentaa naista. Pidetäänkö naista yhtä potentiaalisena valmentajana kuin miestä? Osassa lajeissa lajikulttuuri ei vielä lainkaan ymmärrä naista mahdollisena

valmentajana etenkin huipputasolla. Valmentajakoulutuksissa ei huomioida riittävästi naisten osuuden kasvattamista koulutettavissa. (Ongelma6)

Kehitystä pitää tapahtua koko yhteiskunnassa, lajiliitoissa, seuroissa, kunnissa ja ennen kaikkea mediassa. (Muuta2)

Sukupuolten eriarvoisuutta rakennettiin näin perustuvaksi perinteisiin ja kulttuurisiin käsityksiin, joiden hidas muutos on hidastanut myös sukupuolten tasa-arvon edistymistä. Urheilu- ja liikuntakentän perinteisyyttä puhujat kuvasivat ajallisen perspektiivin kautta, jossa kulttuurilliset asenteet rakennetaan tasa-arvon edistymisen esteenä.

Edelleen asenteet ovat suurin jarru, vaikkakin tilanne on parantunut (Ongelma2)

Se on tärkeä asia hyvinvointivaltiossa ja sitä pitää kehittää ja edistää. Aika ja avoin vuorovaikutus on kuitenkin se tärkein asia. Ja aikaa muutokselle pitää antaa. Jotenkin minulla on jäänyt sellainen ”maku” asiasta, että joku (ehkä OKM) odottaa ihmeen tapahtuvan ja hetkessä. Sukupolvien on vaihduttava ja samalla tasa-arvotkin muuttuvat. Kyllä minun vaarilla oli kuollessaan aivan eri käsitys tasa-arvosta kuin mitä minulla tulee olemaan jättäessäni maanpäällisen elämän. (Muuta2)

Laji on perinteisesti miesten laji. Muutos on alkanut 1980-luvulla . Varsinainen läpimurto on tapahtunut 1990-luvulla ja varsinkin nyt 2010-luvulla. Erilaiset asenteet niin harrastajien kuin luottamushenkilöiden piirissä ovat vasta aikaa myöten muuttuneet. Lajin imago on myös aiemmin ollut varsin miehinen. (Muutos6)

Aineistossa oli myös vastapuhetta diskurssikäytännölle naiskysymyksen ensisijaisuudesta tasa-arvopolitiikassa. Sitä kyseenalaistivat seuraavat vastaajat puhumalla sen sijaan miesten ja poikien osallistumisen kasvattamisesta.

Tärkeällä aiheella ollaan liikkeellä. On tosiaan hyvä tiedostaa, etteivät tytöt/naiset ole aina vähemmistönä, kuten usein oletuksena on, vaan tasa-arvon toteutumista tulee seurata myös toiseen suuntaa. (Muuta3)

Lajimme on luonteeltaan hyvin tasa-arvoinen: tytöt ja pojat sekä naiset ja miehet kilpailevat ja harrastavat toistensa kanssa samalla tasolla. Olemme liittotasolla kehittäneet hallintoamme siten, että naisia on mukana

päätöksenteon jokaisella tasolla, myös hallituksessa. Samoin olemme madaltaneet poikien ja miesten harrastuksen kynnyistä. Olemme muokanneet viestintää ja nostaneet esille lajin hyviä miespuolisia esikuvia. (Muutos2)

(Tavoite) lisätä miesten ja poikien määrää seurojen hallinnossa sekä harrastajien parissa (Muutos2)

Tavoitteina oli ollut lisätä poikien ja miesten määrää toiminnassa ja viestinnän keinoin edistää lajien tunnettuutta sekä nostaa esille miespuoleisia esikuvia. Vallitsevia diskurssikäytäntöjä naiskysymyksestä keskeisenä tasa-arvo-ongelmana sekä kahden sukupuolen tasa-arvopolitiikkaa haastettiin lisäksi esittämällä edistämiskaavoja sukupuolen moninaisuuden huomioimisesta järjestöjen toiminnassa paremmin sekä sukupuolen käsittämisen laajentamisesta yli nais-/mies – jaon.

Tasa-arvon edistäminen tarkoittaa kaikkien mukaan ottamista, myös ei binaarisukupuolen ulkopuolelta (Muuta2)

Tasa-arvokäsitteeseen liitetään myös sukupuolen ilmaisun vapaus ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen tasa-arvo.--- (Muuta2)

On tärkeää muistaa myös sukupuolen moninaisuus ja erityisesti myös se, että kaikki mieheksi itsensä määrittelevät eivät ole samanlaisia vaan haluavat myös erilaisia tapoja harrastaa esim ei-kilpailullinen harrastustoiminta ja itsensäilmaisu ja hyvinvointi voi olla tärkeämpää kuin voitto ja urheilu. (Muuta2)

Tasa-arvo myös trans- ym. sukupuolten osalta. (Muuta3)

Terminologia on tältä osin hieman epäselvä. Pidämme sukupuolten tasa-arvoa yläkäsitteenä kaikelle sukupuoleen liittyvän erilaisuuden hyväksymiselle. (Muuta2)

Näin puhujat tekivät säröä sukupuolen kahtiajaon diskurssikäytäntöön ja samalla haastoivat historiallista tasa-arvopoliittista merkityksellistämisen tapaa. Sukupuolen moninaisuuden diskurssikäytäntö oli puheessa marginaalinen suhteessa kahtiajakoiseen sukupuolikäsitykseen ja liikunnassa ja urheilussa sukupuolen moninaisuus onkin ollut ja on edelleen varsin vaiettu aihe (esim. Kokkonen 2016). Kahtiajaetusta sukupuolesta irtautuminen voidaan nähdä feministisen politiikan mukaisena tavoitteena, jossa tasa-arvopolitiikkaa pyritään

laajentamaan pois essentialistisesta ja biologisoidusta sukupuoli-ideologiasta. Vastapuheessa sukupuolten tasa-arvolle sen tarkastelua laajennettiin puheessa lisäksi muihin eriarvoisuutta tuottaviin eroihin ja puhujat nostivat esiin moninaisuuden huomioon tärkeyden eriarvoisuuden tarkastelussa. Seuraavassa puheessa tasa-arvon merkitykset ovat sukupuolen lisäksi muissa eroissa, mutta aineistossa poikkeuksellisesti puhuja kiinnittää samalla huomiota myös valtakysymykseen ja kuvaa hegemonista miesnormia yleisen tasa-arvon toteutumisen esteenä.

Tasa-arvon edistäminen tarkoittaa kaikkien mukaan ottamista, myös ei binaarisukupuolijaottelun ulkopuolelta. Vammaisten, maahanmuuttajien yms. ei hetero-keskiluokkaisen miehen ulkopuolella olevat on otettava huomioon ja annettava heille yhtäläinen valta liikuntakulttuurin määrittelyssä. (Muuta2)

Puheenvuorossa eriarvoisuus rakentuu monisyisenä ja monikerroksisena valtarakenteena, jonka purkamiseen tasa-arvon edistämällä voidaan vaikuttaa. Näin tasa-arvolle annetaan myös radikaalin, valta-astelmia horjuttavan politiikan merkityksiä. Edellisissä lausumissa on luettavissa myös feminististä näkökulmaa identiteettien moninaisuudesta ja hegemonisen miehisen vallan olemassaolosta, jolle kaikki muut identiteetit ja määritelmät ovat lähtökohtaisesti alisteisia. Näitä muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta sukupuoli kuitenkin rakentui puheessa vallitsevan normin mukaisena kahden sukupuolen mallina. Ideologisella tasolla sukupuolten tasa-arvopolitiikka näyttäytyikin vallitsevasti kaksijakoista sukupuolijärjestelmää tukevana politiikkana, jonka sisällä siihen pyrittiin tekemään säröä vaatimalla sukupuolikäsityksen moninaistamista.

Edistämiskurssin yhteenvedona ideologisella tasolla diskurssikäytännöt sukupolierosta ja sen merkityksistä kiinnittyvät laajempaan keskusteluun eriarvoisuuden vähentämisen politiikoista. Tutkimuskyselyn puhe sukupuolten tasa-arvopolitiikasta määriteltiin edistämiskurssissa keskusteluksi nimenomaan sukupuolten eroista eikä siinä ollut sijaa muille eriarvoistaville perusteille kuin hyvin marginaalisesti. Toisaalta näin sukupuolikysymys asetettiin tärkeäksi huomion kohteeksi itsessään ja sukupuolten tasa-arvopolitiikkaa rakennettiin mahdollisuutena kanavaksi nimenomaan sukupuolittuneen eriarvoisuuden vähentämisessä. Näin kokonaisuudessaan sukupuolten tasa-arvon edistämisestä puhumalla legitimoitiin tasa-arvopolitiikkaa tärkeänä välineenä sukupuolten eriarvoisuuteen vaikuttamisessa. Samalla kuitenkin tasa-arvopolitiikan diskurssikäytäntöjen sisältämät merkitykset olivat hyvin kiinnittyneitä muodolliseen tasa-arvokäsitykseen ja kaksijakoisen

sukupuolen dynamiikkaan. Voidaankin kriittisesti kysyä, onko pelkästään niitä merkityksiä kantavalla tasa-arvopolitiikalla mahdollista vaikuttaa sukupuolittuneisiin valtasuhteisiin vai jääkö tasa-arvo sen seurauksena pelkästään näennäiseen muutokseen pyrkiväksi politiikaksi.

5.1.3 Monenlaiset tavoitteet ja toimet

Koska tasa-arvo on hyvin monitulkintainen käsite, keskeistä politiikalle on se millaisiksi tasa-arvoistavat tavoitteet ja toimet rajataan ja millaisiksi samalla tasa-arvon vaikutusmahdollisuuksia rakennetaan. Edistämiskeskustelussa puhujat kuvasivat näitä moninaisina ja ristikkäisinä puhuessaan tekemistään toimista sekä niiden vaikutuksista. Sukupuolten tasa-arvon monitulkintaisuutta kuvastaa hyvin se, että tasa-arvon edistämiseksi kuvattiin puheessa sekä sekasarjojen tarjoaminen että sarjojen ja erilaisten kilpailujen järjestäminen eri sukupuolen edustajille. Tasa-arvon paikantuneisuus ja tilanteisuus tulee näin vahvasti esille. Myös sukupuolikiintiöiden suhteen järjestöissä oltiin kahta täysin vastakkaista mieltä. Joissain järjestöissä ne oli otettu osaksi toimintasääntöjään hallitusten tai luottamuselinten osalta. Sen sijaan muutama puhuja ilmaisi suoraan pitävänsä kiintiöitä vääränä tapana edistää sukupuolten tasa-arvoa. Näin saattaa olla, että sukupuolten tasa-arvoa periaatteessa kannatetaan, mutta samalla aktiivisia edistyskeinoja tosiasiallisesti vastustetaan (ks. Magnusson ym. 2008). Tätä kautta tasa-arvo rakentuu voimattomaksi politiikaksi, jonka ideoista huolimatta konkreettisia muutoksia ei oikeasti haluta tehdä.

Yhtä lailla kuin toimien ja tavoitteiden määrittely, positiivisten vaikutusten määrittäminen on osa tasa-arvopolitiikan merkityskamppailua. Määrällisesti järjestöissä oli mitattu naisten lukumäärän kasvua harrastajissa, hallinnossa, päätöksenteossa, hallituksissa ja koulutustilaisuuksissa. Yksittäisiä mainintoja saivat myös naisten ja tyttöjen maajoukkutoiminnan kehittyminen, yhteisöllisyyden lisääntyminen, sääntömuutos, vuotuisten suunnitelmien tekeminen ja tukiverkoston luominen naisvalmentajille ja -vaikuttajille. Myös positiivisen julkisuuden saaminen mainittiin joidenkin järjestöjen toimesta ja naisurheilijoiden tason ja statuksen nousun nähtiin eräässä järjestössä vaikuttaneen lajin imagoon ja julkikuvaan myönteisesti. Useasti mainittu järjestöissä huomattu tasa-arvoistamistoimien vaikutus oli ollut tietoisuuden ja kiinnostuksen herääminen, asenteiden muutos ja naisten aktivoituminen. Toimien nähtiin vaikuttaneen asenteisiin ja naisten urheilun arvostuksen nousuun. Tasa-arvon argumentoitiin lisäksi olevan tärkeä ja huomiota

vaativa asia järjestöjen toiminnassa, jossa liikuntakulttuurissa ”ollaan hieman jälkijunassa” (Muuta3). Kuvaamalla sekä määrällisiä että laadullisesti moninaisia politiikan vaikutuksia tasa-arvoa rakennettiin toimivana ja tavoitteisiinsa yltävänä politiikkana.

Toisaalta kuvaamalla tasa-arvopolitiikan vaikutuksia tuloksettomiksi, kuten ”naisia on edelleen vaikea löytää ehdokkaiksi”, toimilla ei ole ollut ”merkittäviä vaikutuksia” tai vaikutukset olivat olleet ”vähäisiä”, epäonnistumisten kautta tasa-arvotyön muutospotentiaalia rakennettiin myös heikkona ja merkityksettömänä. Myös kuvaukset tasa-arvosuunnitelman tai yhdenvertaisuussuunnitelman tekemisen hyödyllisyydestä vaihtelivat puhujien kesken paljon. Osassa puhetta kuvattiin suunnitelman tekemisen olleen oiva tapa herättää keskustelua aiheesta ja jo sen suunnitteluprosessilla itsessään oli saattanut olla vaikutusta asenteisiin ja ajatustapoihin.

Asia nostetaan esille ja avaa monien silmiä. (Tuleva4)

Kyseessä on prosessi, joka sitouttaa henkilöstön ja hallintojohtoon arvioimaan järjestömme kehittymistä ja haasteita myös tältä, tuloksiin ja toimintaan merkittävästi vaikuttavalta osalta sekä laajentamaan näkemyksiä nykyläisyydessä vahvasti laajentuneessa toimintakulttuurissamme. (Tuleva4)

Toiminta tulee läpivalaistua ja kehityskohteet kartoitettua. Pakottaa konkreettisiin toimenpiteisiin. (Tuleva4)

Se avaa vanhentuneita käsityksiä lajin päättäjien ja harrastajien piirissä (Tuleva4)

Kaikille tämä on hyväksi, on hyvä ravistella asenteita ja tapoja. Ei voida mennä ja tehdä asioita niin kuin me aina olemme tehneet...(Tuleva4)

Suunnitelman myötä olemme arvioineet nykytilannetta ja havainneet kehittämistä vaativat kohteet. Näiden edistämiseen olemme voineet luoda konkreettisia tavoitteita ja toimenpiteitä tavoitteisiin pääsemiseksi. Ilman suunnitelmaa tavoite jää usein abstraktiksi ylätavoitteeksi, jonka edistämiseen ei sitouduta. (Tuleva4)

On tärkeää, että molemmat sukupuolet pääsevät kokemaan liikunnan ilon juuri valitsemassaan lajissa. Tietyillä lajeilla (kuten myös meidän lajissamme) vallitsee edelleen voimakas ajatus, että laji on ”tyttöjen” tai ”poikien” laji.

Mielestäni lajiliittojen tulee rehellisesti myöntää tämä asia ja tehdä toimenpiteitä asenneilmapiirin muutoksen eteen. (Tuleva4)

Näin edistämiskurssin diskurssikäytännöissä suunnitelmien tekeminen kuvattiin merkityksellisenä järjestöjen kannalta ja sen tekemisen herättäneen ajatuksia ja keskustelua aiheesta. Tasa-arvotyön kuvattiin tuoneen muutosta ja suunnitelman tekemisen olleen mahdollisuus ottaa teema esille järjestöjen toiminnassa. Sukupuolten tasa-arvopoliittikkaa rakennettiin näin muutoksen tekemisen mahdollisuutena.

Yhteenvetona edistämiskurssin sisällä iso osa puhujista korosti tasa-arvoa erityisesti naiskysymyksenä. Sukupuolten tasa-arvossa nähtiin olevan tekemistä monessa asiassa naisten aseman parantamiseksi. Puhujat kuvasivat muutostöiden tasa-arvon edistämiseksi olevan vallitsevasti naisten osallistumisen lisäämiseen kohdistuvia toimenpiteitä. Samalla diskurssin hallitsevaa käsitystä sukupuolten tasa-arvosta pelkäävät naisia ja miehiä koskevana asiana haastettiin sen sisällä vaatimalla huomiota sukupuolen moninaisuuteen säröä tekevänä diskurssikäytäntönä. Näin diskurssikäytännöissä ilmenivät sekä vallitsevana sukupuolittain kahtiajaetun tasa-arvopoliittikan tulkinta että sitä haastava feministisestä politiikasta ponnistava sukupuolen moninaisuuden huomioimisen vaatimus. Tasa-arvon edistämiskurssin sisällä diskurssikäytännöissä kamppailivat lisäksi näkökulmat tasa-arvosta naisten omana agendana suhteessa kaikkien yhteiseen asiaan ja naisten toimijuuden merkityksestä tasa-arvon toteutumiselle suhteessa rakenteelliseen eriarvoisuuteen. Lisäksi erilaiset tasa-arvopoliittiset toimet ja tavoitteet kuvasivat rajoja politiikan vaikutusmahdollisuuksille.

5.2 Abstrakti tasa-arvo: hymistelyä ilman konkretiaa

Diskurssi abstraktista tasa-arvosta asemoitui sekä sukupuolten tasa-arvoa pintapuolisesti tukeväksi että tosiasiallisesti sitä osaksi sisältäpäin murentavaksi puheeksi. Abstraktin tasa-arvon diskurssissa tasa-arvotavoitteita myötäiltiin ja tasa-arvon edistämistä tuettiin, mutta puhe pysyi hyvin yleisellä ja konkretisoimattomalla tasolla. Tasa-arvoon liittyvät ongelmat esitettiin ympäröivästä, mitä kautta niitä samalla etäännyttiin sekä omasta toiminnasta että intresseistä. Diskurssikäytännöissä myös siirrettiin vastuuta tasa-arvon edistämisestä ulkopuolisille toimijoille ja eriarvoisuutta ja epätasa-arvoa arvioitiin ”toisten” tai ”muiden” ongelmiksi. Diskurssikäytäntönä samaa käytettiin myös toteutuneen tasa-arvon diskurssissa.

Väistämällä kannanottoja ohitettiin tasa-arvokeskusteluun osallistumista ja vähäteltiin omaa toimijuutta tasa-arvon suhteen tehtävässä työssä. Näin ideologisella tasolla tasa-arvokysymystä samalla myös epäpolitisoiitiin ja tasa-arvoon liittyviä ongelmia hämärrettiin, sillä tasa-arvon edistäminen on vaikeaa ilman tavoitteiden määrittelyä ja niihin sitoutumista (Ikävalko 2016, 42). Abstrakti tasa-arvo asettuikin puhtaasti virallisen tasa-arvodiskurssin tukemisen sijaan sosiaalisen käytännön tasolla sukupuolten tasa-arvoa myös sisältäpäin murentavaksi diskurssiksi.

Diskurssikäytännöissä tasa-arvoon viitattiin hyvin yleisellä tasolla ja siirrettiin tasa-arvon ja sen tilan määrittelyvaltaa pois itseltä vetoamalla ulkopuoliseen arvioon tai auktoriteettiin.

Toimintaan osallistuvilta vanhemmilta kysellään säännöllisesti palautetta. Kysymyksissä ei ole erityisesti kysymystä tasa-arvoon liittyen, mutta myöskään siihen liittyen ei ole noussut mitään asioita esille. (Muutos 5)

Tasa-arvo järjestön toiminnassa määriteltiin puheessa riippuvaiseksi ympäristöstä tai toimijoista, joihin on vaikea vaikuttaa. Oman toiminnan riippuvuutta ulkopuolisista tekijöistä kuvaavat seuraavat tekstit, jotka vastaavat kysymykseen siitä, mitkä ovat olleet merkittävimpiä tasa-arvoistumista vauhdittavia voimia järjestössä.

Yhteiskunnan yleinen sukupuolinen tasa-arvoistuminen. (Muutos5)

Yleinen ilmapiiri tasa-arvoasioissa. (Muutos5)

Tasa-arvon vaatimusten lisääntyminen yleensä yhteiskunnassa ja lajin sisällä. (Muutos5)

Tasa-arvon edistäminen asetettiin näin oman toimivallan ulkopuolelle ”laajemmaksi asiaksi”, jota on paikallisesti hankala konkretisoida tai muuttaa. Kuten tasa-arvon edistämisdiskurssissa, abstraktissa tasa-arvossakin yleisten asenteiden määritettiin vaikuttavan tasa-arvon edistymiseen. Ongelmat paikannettiin alueille, joissa oma toimijuus nähtiin heikkona tai rajoittuneena.

Emme ole tehneet erityisiä suunnitelmia tai painotuksia, koska ongelmia ei käytännön tekemisen tasolla ole ollut. Luottamushenkilöstön valintavaalit ovat oma lukunsa, joihin ei kannata liikaa edes sekaantua, koska ns. kenttä haluaa järjestödemokratian toteutuvan nykyisellä tavalla. (Toimi4)

Ei ole tietoa muiden lajien tilanteesta. Kansainvälisessä urheilun liikuntakulttuurissa ongelmia varmasti on. (Ongelma6)

Yleisellä ja yhteiskunnallisella tasolla naisten asema ei ole miesten tasolla. (Ongelma6)

Toisaalta ratkaisevatkin onnistumistekijät sijoitettiin muiden tahojen säädeltäväksi.

Tasa-arvon edistämiseen ei ole ollut tarvetta, sillä me toimimme kansainvälisen liiton sääntöjen puitteissa ja niissä tasa-arvon on huomioitu kokonaisuutena. (Toimi1)

Tasa-arvohaasteita omassa toiminnassa etäännytetään lisäksi kohdistamalla ongelmat yksilöiden väliseksi yksittäistapauksiksi.

Lähinnä ongelmat ovat yksilöiden asenteissa (Ongelma3_avoin)

Laji- ja toimintakulttuuri on hyvinkin tasa-arvoinen. Mahdolliset ongelmat liittyvät ihmisten väliseen vuorovaikutukseen seuroissa ja yhteisöissä. (Ongelma3_avoin)

Diskurssin puheessa tasa-arvoa periaatteessa kannatettiin, muttei välttämättä oltu valmiita sitä aktiivisesti edistämään. Diskurssikäytännöissä tasa-arvoistamispyrkimyksille nyökkäiltiin, mutta hanakka ote ja mielenkiinto tasa-arvokysymyksiin puuttuivat. Siksi tasa-arvo jäi abstraktille tasolle ja yleiseksi hymistelyksi sille, millaisia vaatimuksia tasa-arvon edistämiseksi esimerkiksi rahoittajien, yleisön tai lain puolelta esitetään.

Haluaisimme toki naisia lisää mukaan toimintaan... (Ongelma2)

Ei ongelmia, mutta naisia saisi toki olla enemmän luottamustehtävissä. (Ongelma2)

Liiton päättäviin elimiin jäsenet valitaan liiton syyskokouksessa. Valitettavasti naisia ei ole valittu lainkaan esim. liiton hallituksen varsinaiseksi jäseneksi viimeisen kahden vuoden aikana. (Muutos6)

Hymistely-diskurssin diskurssikäytännöissä yleisen myöntymisen tasolla pysyttelemisellä väistettiin kannanottaminen tasa-arvokysymyksiin ja siihen, miten tasa-arvopolitiikkaa pitäisi

tehdä ja millaista tasa-arvoa edistää. Näin vältettiin tasa-arvokeskusteluun osallistumista ja vaikenemalla epäpolitisoiitiin tasa-arvopolitiikkaa.

Tämä ei ole sellainen asia, joka erityisesti herättäisi keskustelua tai intohimoa, koska meillä harrastajat ovat varsin tasa-arvoisia – naisia toki on vähemmän, mutta varmasti johtuu lajin luonteesta. (Muutos5)

Toisaalta tasa-arvokysymys asettui diskurssikäytännöissä vaikeasti omassa toiminnassa hahmotettavaksi asiaksi, vaikka laajemmalla tasolla ongelmia nähtiinkin.

Vaikea yksilöidä syitä, jotka ovat johtaneet, että naispuolisten harrastajien määrä ei ole noussut nopeammin. Varmasti emme ole markkinoineet riittävästi, mutta ehkä myös yleisesti Suomessa (mediassa) on vielä vallalla kilpaurheilun osalta jonkinlainen ajatus siitä, että miesurheilu on jotenkin kovatasoisempaa ja ”hienompaa” kuin naisurheilu, ja toisaalta harrasteliikuntaa ei tuoda niin vahvasti esiin. (Muutos6)

En osaa eritellä hidastuksien syitä. (Muutos6)

Aiheen hahmottamisen vaikeus näkyi retoriikassa myös epävarmoissa tai ehdollisissa ilmaisuissa.

Asiaa ei ole kirjattu sisäiseen strategiaan, mutta käytännössä sukupuolten välinen tasa-arvo toteutuu toiminnassa *kaiketi* hyvin. (Organisaatio7)

Tietääkseni ei ole erityisiä toimia. (Toimi1)

Ehkäpä lajiliittojen toiminnassa *olisi* vielä petrattavaa. (Ongelma3_avoin)

Uskon, että seuramme ovat ajatelleet tasa-arvoasioita enemmän. Tutkittua tietoa meillä ei tästä ole. (Toimi3)

Diskurssikäytäntönä ilmeni lisäksi tasa-arvotilanteen hahmottamisen keskeneräisyys. Tasa-arvoa kuvattiin yhtäältä huomioon otetuksi asiaksi, mutta samalla puhujat kieltäytyivät kommentoimasta sitä vetoamalla työn vaiheeseen tai tiedon puutteeseen sekä tulevaisuudessa tapahtuvaan jäsenyykseen.

Kun sanon, että en löydä ongelmaa organisaatiomme toiminnassa, se ei tarkoita sitä että en ymmärtäisi kysymystä ja on mahdollista, että organisaatiossamme

on jokin asia jota voisi parantaa. Asiaa selvitetään tulevaisuudessa. (Organisaatio8)

En osaa sanoa (miten sukupuolten välistä tasa-arvoa voisi parantaa organisaatiossa), työ on nyt käynnissä. Tekemämme selvityksen perusteella sekä palkattu henkilökunta että luottamusorganisaatio on tyytyväinen nykytilanteeseen. (Organisaatio8)

Tällä hetkellä ei ole tiedossa ongelmia tai esteitä. Toisaalta tarkemman vastauksen antaminen edellyttää tarkempaa selvitystä. (Ongelma2)

Säännöllisesti kehitämme toimintaamme ja keräämme palautetta ja niiden perusteella ei ole noussut esille mitään ongelmia, mutta en pysty toki varmuudella sanomaan, koska asiaa ei ole tutkittu perusteellisesti. (Ongelma3_avoin)

Varmasti ongelmia on olemassa, mutta en voi ottaa siihen kantaa kun ei ole tietoa. (Ongelma6)

Diskurssikäytännöissä toisaalta etäännyttiin oman arvion tarpeellisuutta viittaamalla jäsenten tai katto-organisaation näkemyksiin ja näin siirrettiin vastuuta tasa-arvokysymyksestä järjestön ulkopuolelle.

Tällä hetkellä emme näe tarvetta muuttaa toimintaamme. Toiveita ei ole tullut seuroilta/jäseniltä. (Tuleva6)

Jäseniämme ovat oppilaitokset, joissa on omat tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvät suunnitelmansa ja toimintatapansa. Emme ole opettajan roolissa siis tässä. (Toimi1)

Kilpailusääntöjen osalta muutos siten, että sukupuolitetiedolla ei ole merkitystä [parantaisi organisaatiossa sukupuolten tasa-arvoa]. Tosin tämä vaatisi kansainvälisesti saman muutoksen, joka voitaisiin valuttaa Suomen sääntöihin ja sitä ei ole tiedossa. (Organisaatio8)

Omaa toimijuutta verhottiin lisäksi asettumalla tilanteen sivustakatsojaksi, jolloin toiminta näyttäytyi deterministisenä ilman omaa vaikutusmahdollisuutta.

[Muutosta hidastanut] luottamushenkilöiden valintaprosessi, johon vaikuttaminen on lähes mahdotonta. (Muutos6)

Toivotaan, että (tulevaisuudessa sukupuolten tasa-arvo) pysyy yhtä hyvänä. (Tuleva1)

Toivottavasti hyvänä. (Tuleva2)

Diskurssikäytönä puheessa myös kuvattiin tasa-arvoa hyvin abstraktisti arvopohjaan vedoten kuitenkin tarkemmin erittelemättä sitä, mitä sukupuolten tasa-arvo tosiasiaassa toiminnassa tarkoittaa.

Tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja oikeudenmukaisuus ovat toimintamme arvoja. (Muutos5)

Yhteistyö lajiliittojen kanssa ja yhdessä lajiliittojen kanssa on korostettu tasa-arvoa (Muutos5)

Tasa-arvon on yksi perusarvoistamme. (Organisaatio7)

Tasa-arvoa siis kannatettiin arvoperustana, millä myötäiltiin edistämiskurssia, mutta kuitenkin määrittelemättä tarkemmin tasa-arvopolitiikan tavoitteita ja toimia samalla tasa-arvokysymyksestä riisuttiin sen poliittista luonnetta kuvaten tasa-arvoa kaikkien yhtenäisesti ymmärtämänä käsitteenä.

Kyselyssä järjestötoimijoita pyydettiin myös vastaamaan asteikollisiin kysymyksiin (Muutos7, Ongelma1 ja Ongelma3; Liite 1) siitä, tarvitaanko sukupuolten tasa-arvotilanteeseen liikuntakulttuurissa yleisesti muutosta ja onko oman järjestön toiminnassa sukupuolten tasa-arvoon liittyviä ongelmia. Vastaukset indikoivat hymistely-diskurssin oman toimijuuden etäännyttämistä niin, että muutosta nähtiin enemmistönä tarvittavan oman järjestön ulkopuolella. Oman järjestönsä toiminnassa ei 67 % vastaajista nähnyt tasa-arvoon liittyviä ongelmia ja 70 % vastasi, ettei omassa laji- tai toimintakulttuurissa ole sukupuolten tasa-arvoon liittyviä ongelmia. Joka kymmenes vastaaja oli epävarma oman järjestönsä tilanteesta tasa-arvon suhteen ja kolmasosa myös koko liikuntakulttuurin osalta. 22 % vastaajista näki omassa järjestössään kehityskohteita tasa-arvon suhteen ja laji- tai toimintakulttuurissaan 20 %. Sen sijaan liikuntakulttuurissa yleisesti näki kehitettävää tasa-arvon suhteen 62 % vastaajista. Näin tasa-arvoon liittyviä ongelmia hahmotettiin useammin

muiden kuin oman järjestön haasteiksi ja yleisemmin liikuntakulttuurissa tarvittavaksi kehitykseksi.

5.3 Yhdenvertaisuus parempi kuin jälkeenjäänyt tasa-arvo

Tasa-arvon edistämiskurssia suoraan haastavana vastadiskurssina ja dislokalisaationa aineistossa esiintyi yhdenvertaisuuden paremmuuden diskurssi. Sen diskurssikäytännöissä korostettiin yhdenvertaisuuden käsitteen kattavuutta ja nykyaikaisuutta suhteessa vanhanaikaiseen ja ajastaan jälkeen jääneeseen sukupuolten tasa-arvoon. Samaa puhetta yhdenvertaisuuden suhteesta sukupuolten tasa-arvoon on kuvannut aiemmassa tutkimuksessa muun muassa Kantola ym. (2012). Liikuntajärjestöjen kontekstissa Hovden (2012) on huomannut tasa-arvopolitiikan diskurssien siirtyneen ideologisella tasolla kohti moninaisuutta. Tätä samaa edusti aineistossani yhdenvertaisuuden paremmuuden rakentaminen. Diskurssissa sukupuolten tasa-arvoa ei asetettu tasa-arvon edistämiskurssin tavoin erityiseksi syrjinnän ja epätasa-arvon tuottamisen kysymykseksi, vaan sen sijaan epätasa-arvoa korostettiin huomioitavan parhaiten laajana kokonaisuutena. Kapeaksi ja päivittämättömäksi kuvattu sukupuolten tasa-arvo pitäisi paremmuus-diskurssin mukaisesti sisällyttää osaksi yhdenvertaisuuden käsitettä ja sukupuolten tasa-arvon painoarvo erilliskysymyksenä suhteuttaa samalle viivalle muiden syrjintäperusteiden kanssa. Diskurssikäytännöissä eriarvoisuutta korostettiin olevan myös monissa muissa suhteissa kuin sukupuolikysymyksessä. Samalla sukupuolten tasa-arvopolitiikkaa määritettiin ainoastaan sukupuolen huomioivana politiikkana ja siksi riittämättömänä.

Huomionarvoista on, että yhdenvertaisuuden paremmuuden diskurssikäytännöissä puhujat vastasivat kyselyn sukupuolten tasa-arvoa koskeviin kysymyksiin käyttäen yhdenvertaisuuden käsitettä ja haastaen näin tutkimuskyselyn käsitteellistystä ja puhetapaa sekä vaikenemalla sukupuolten tasa-arvosta. Lisäksi yhdenvertaisuudesta puhujat argumentoivat diskurssikäytännöissä yhdenvertaisuuden käsitteen mukanaan tuomien positiivisten vaikutusten puolesta. Diskurssikäytännöissä myös pääosin oltiin puhumatta sukupuolesta ja sukupuolieron käsittelystä sekä siitä, millaista politiikkaa sukupuolten suhteen pitäisi yhdenvertaisuuden tai tasa-arvon edistymisen suhteen tehdä. Toisaalta osa puhujien kuvaamista yhdenvertaisuuden edistämisen tavoitteista ja toimista näyttäytyivät melko yhteneväisinä sukupuolten tasa-arvopolitiikan keinovalikoiman kanssa.

Sosiaalisen käytännön tasolla yhdenvertaisuuden paremmuuden diskurssilla yhtäältä hämärrettiin sukupuolikysymyksen käsittelyä ja pyrittiin näin haastamaan sukupuolten tasa-arvon käsitettä sekä sen sukupuolikeskeistä kysymyksenasettelua. Samalla argumentoitiin väljemmän sekä enemmän tulkinnanvaraava omaavan yhdenvertaisuuden käsitteen puolesta. Aiemmassa tutkimuksessa yhdenvertaisuuden on nähty kiinnittyvän ideologisesti lähemmäs liberalistista, yksilökeskeistä syrjinnän tarkastelua (esim. Kantola ym. 2012). Omassa aineistossani ei ollut sen rajallisuuden vuoksi luettavissa sitä, missä määrin yhdenvertaisuutta tukeneet puhujat ymmärsivät yhdenvertaisuuden sisältävän rakenteellista ja missä määrin tilanteista yksilöllistä eriarvoisuutta.

Diskurssikäytännöissä yhdenvertaisuuden perusteltiin olevan tasa-arvoa laajempi ja kattavampi käsite, johon (sukupuolten) tasa-arvo kuuluu yhtenä osana. Samalla käsitteiden suhteita rakennettiin asemoimalla yhdenvertaisuus sukupuolten tasa-arvon yläkäsitteeksi ja ylipäätään kaiken syrjintään puuttumisen kattokäsitteeksi.

Toiminnassamme painotetaan yhdenvertaisuutta, sukupuoli on vain yksi näkökulma muun tasa-arvotyön lomassa. (Muutos2)

Sukupuolten tasa-arvon edistäminen on yksi tärkeä osa-alue yhdenvertaisuuden edistämiseksi. (Muuta2)

Näen tärkeämpänä laajemman yhdenvertaisuussuunnitelman laatimisen, jonka osana on myös tasa-arvoasiat. (Tuleva6)

--- Syksyllä 2015 käynnistetty yhdenvertaisuussuunnittelun prosessi käsittää sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisen niin organisaation sisällä kuin organisaation järjestämässä toiminnassakin. (Muutos2)

Järjestössämme ja toimistollamme laajemmin on käytössä yhdenvertaisuussuunnitelmat, joissa tasa-arvoasiat on huomioitu kattavasti. Yhdenvertaisuuden toteutumista seurataan vuosittaisella yhdenvertaisuuskyselyllä. Huom. Meillä ei ole varsinaista tasa-arvosta vastaavaa henkilöä vaan yhdenvertaisuusasioista vastaava henkilö (sisältää myös tasa-arvoasiat). --- (Organisaatio7)

Edistämme yhdenvertaisuutta ja tasa-arvo on mukana toiminnan ideologiassa, joten erillisen suunnitelman tekeminen tuntuu ylimääräiseltä työltä. (Tuleva6)

Sukupuolten tasa-arvoa kuvattiin näin osana ja osa-alueena yhdenvertaisuudessa muiden alueiden ”lomassa”. Tätä kautta sukupuoli asetettiin ikään kuin palapelin palaksi, yhdeksi tekijäksi syrjintätekijöiden listan jatkona ennemmin kuin läpileikkaavaksi ja valtavirtaistetuksi aspektiksi syrjinnän tarkastelussa. Näin aseteltuna sukupuoli osana yhdenvertaisuutta näyttäytyy myös sosiaalisissa käytännöissä lähempänä erillisten erojen tarkastelun politiikkaa kuin sitä, että yhdenvertaisuuden kautta otettaisiin huomioon risteäviä eroja ja identiteettien päällekkäisyydestä syntyvää tilanteista ja paikantunutta syrjintää. Samaa on kuvannut muun muassa Kantola ym. (2012) yhdenvertaisuudesta politiikkana. Tällöin politiikan huomio keskittyy jokaiseen eroon erillisenä syrjintää tuottavana tekijänä, moniperusteisen yhtäaikaisen syrjinnän sijaan. Samalla sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi kehitetyt edistämiskeinot kuten sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen ja sukupuolivaikutusten arviointi, saattavat myös jäädä kehitystyön ulkopuolelle (Kantola ym. 2012).

Yhdenvertaisuuden paremmuuden diskurssikäytännöissä puhujat toivat selkeästi esiin käsitteiden päivittämisen tarpeen ja puheessa argumentoitiin yhdenvertaisuuden käsitteen käytön puolesta erityisesti suhteessa tasa-arvoon. Samanlaista käsitteen perustelua ei esiintynyt esimerkiksi virallisen sukupuolten tasa-arvodiskurssin puheessa, mikä viittaa yhdenvertaisuuden uutuuteen ja siksi edelleen sen paikan hakemiseen suhteessa sukupuolten tasa-arvoon politiikkana ja käsitteellistykseenä.

Puhuisin mieluummin (kuin sukupuolten tasa-arvosta) ylipäänsä yhdenvertaisuudesta, jossa huomioitaisiin kaikkien yhdenvertaiset mahdollisuudet ja eri syrjintäperusteet. (Muuta2)

Näen tärkeämpänä laajemman yhdenvertaisuussuunnitelman laatimisen, jonka osana on myös tasa-arvoasiat. (Tuleva6)

Sukupuolten tasa-arvon on kovin kapeakatseinen suhtautuminen tasa-arvoon, Esimerkiksi meidän organisaatiossamme jopa tärkeämpiä kysymyksiä ovat vammaisuuteen tai vammattomuuteen liittyvät tasa-arvokysymykset. Lisäksi tällä hetkellä muun muassa etnisen alkuperän, kielen, harrastamisen hinnan ja monien muiden kysymysten äärellä on tasa-arvoon tai yhdenvertaisuuteen liittyviä tärkeitä asioita. (Muuta2)

Sukupuolten tasa-arvo asettui diskurssikäytännöissä näin marginaaliseksi tai vähemmän tärkeäksi kysymykseksi suhteessa muihin eriarvoisuuden aspekteihin. Samalla sukupuolten tasa-arvopolitiikalla kuvattiin mahdottomaksi puuttua muunlaiseen syrjintään kuin sukupuoleen perustuvaan, moninaisuus rajattiin ulos sukupuolten tasa-arvopolitiikasta ja liitettiin sen sijaan yhdenvertaisuuden avulla toiminnassa huomioitavaksi.

Tässä ehkä tarkoitetaan yhdenvertaisuussuunnitelmaa. Tai niin ainakin itse vastaan, sillä pelkän sukupuolen välisen tasa-arvosuunnitelman tekeminen olisi mielestäni torso. Vaikea nähdä, että yhdenvertaisuussuunnitelman tekemisestä olisi jotain haittaa organisaatiollemme. (Tuleva6)

Mielestäni olisi selvempää, jos puhuttaisiin vain yhdenvertaisuudesta, joka pitäisi sisällään myös sukupuolten tasa-arvon. (Muuta2)

Mielestäni sen pitää olla osa yhdenvertaisuussuunnitelmaa. (Tuleva1)

Ei erillisiä sukupuolten välisen tasa-arvon kampanjoita. Harrastajia ei lähtökohtaisesti erotella sukupuolen perusteella. Osana yhdenvertaisuussuunnitelman täytäntöönpanoa haluamme pitää yhdenvertaisuusasioita – laaja-alaista tasa-arvoa – näkyvillä ja herätellä ajatuksia seuroissamme, tehdä asiaa tunnetuksi. Yhdenvertaisuuskäsite on uusi. Vuosikokouksessamme esittelimme yhdenvertaisuussuunnitelmaa. --- (Toimi1)

Samalla yhdenvertaisuuden puhujat rakensivat sukupuolten tasa-arvoa toissijaisena kysymyksenä yhdenvertaisuuden edistämisessä.

Varmasti joka alalla ongelmia ilmenee, kuitenkin yhdenvertaisuudesta puhuttaessa sukupuolten välinen tasa-arvo ei ole isoin ongelma. (Ongelma2)

Tietenkään ei voi sanoa, että lajimme on täysin sukupuolineutraali; tuohan jos sen kulttuuritausta omat käyttäytymissääntönsä ja lajin sisälle on viime vuosina alkanut syntyä ryhmiä, jotka ajavat ”naisasiaa”, mutta liittotasolla en näe tälle asialle isompaa agendaa. Enemmän lähtisin kehittämään projekteja maahanmuuttajien tai liikuntaesteisten suuntaan. (Muutos2)

Näin sukupuolten tasa-arvopolitiikkaa määritettiin samalla kapeaksi näkökulmaksi eriarvoisuuden tarkasteluun. Esimerkiksi viimeinen puhuja määrittelee sukupuolten tasa-arvoa kuvaamalla sitä sukupuolieron häivytykseksi ja toisaalta sukupuolikysymystä erillisenä

huomionkohteena tarpeettomaksi. Sukupuolten tasa-arvoa vanhanaikaisena yhdenvertaisuudesta erillisenä politiikkana rakensi seuraava puhuja määrittämällä sukupuolten tasa-arvopolitiikkaa vain naiset ja miehet tunnistavaksi käsitteellistykseksi:

Myös liikuntajärjestöissä voitaisiin puhua enemmän yleisestä yhdenvertaisuudesta; ei ole vain kahta sukupuolta, vaan kaikessa toiminnassa tulisi ottaa huomioon sukupuolen moninaisuus. Keskittymällä vain naisten ja miesten väliseen tasa-arvoon suljetaan edelleen ulos suuri joukko toimijoita, joilla olisi runsaasti annettavaa liikuntakulttuuriin. (Muuta2)

Tasa-arvo määrittyy edellisessä puheessa ennen kaikkea kahden sukupuolen, naisten ja miesten, väliseksi kysymykseksi, jolla ei pystytä tarttumaan muunlaiseen syrjintään. Sukupuolten tasa-arvopolitiikka määritettiin näin kapeaksi myös sukupuolen suhteen ja muut sukupuolet kuin naiset ja miehet ulossulkevaksi. Sukupuolikysymystä yhdenvertaisuuden paremmuuden diskurssikäytännöissä kuvattiinkin sukupuolen moninaisuuden kautta, jonka nähtiin kuuluvan tasa-arvon sijaan yhdenvertaisuuden alle.

Päivittämällä yhdenvertaisuussuunnitelman, mikä onkin tarkoitus tehdä vuoden 2016 aikana. Suunnitelman tehokkaampi jalkauttaminen henkilöstölle, vapaaehtoisille sekä jäsenseuroille on tärkeää. Sukupuolen moninaisuuden huomioiminen on myös tarpeen. (Organisaatio7)

Yhdenvertaisuuden paremmuuden diskurssikäytännöissä puhujat pyrkivätkin selkeästi enemmän perustelemaan omaa käsitevalintaansa kuin pelkästään tasa-arvon käsitettä käyttäneet puhujat. Tämä kertonee edelleen yhdenvertaisuuden uutuudesta ja tarpeesta määrittellä se suhteessa tasa-arvoon ja tasa-arvopolitiikkaan.

Kyselyn kysymykseen sukupuolten tasa-arvonäkökulman sisällyttämisestä organisaation sisäisiin strategioihin moni vastaaja asetti sen kuuluvaksi järjestöössään osaksi yhdenvertaisuuden tarkastelua. Samalla sukupuolten tasa-arvosta puhumista väistettiin ja näin pyrittiin puheen tasolla siirtämään kaikkia epätasa-arvoon liittyviä kysymyksiä osaksi yhdenvertaisuuspolitiikkaa.

Yhdenvertaisuusohjelmaan. (Organisaatio7)

Yhdenvertaisuussuunnitelman mukaisesti. (Organisaatio7)

Osana yhdenvertaista tapaa toimia. (Organisaatio7)

Meillä ei ole kirjattu organisaation sisäisiä strategioita. [Koko järjestötoiminnan] strategiassa edistetään yhdenvertaisuutta, joten siinä se on huomioitu. (Organisaatio7)

Diskurssikäytännöissä kerrottiin useasti järjestöjen tehneen yhdenvertaisuussuunnittelua mainitsematta puheessa tasa-arvoa laisinkaan. Esimerkiksi eräässä järjestössä oli havaittu liikuntakulttuurista yleisesti, että

Miesten urheilua monessa lajissa pidetään edelleen ns. ”oikeana ja parempana urheiluna” kun taas naisten vastaavaa ”puuhasteluna”. Näin sponsorit, mediahuomio, harrastusajat jne. eivät jakaudu yhdenvertaisesti. Lisäksi johtavissa asemissa on pääosin miehiä ja heidän asiantuntemustaan pidetään parempana. Koululiikunnassa tytöt ja pojat eivät liiku sekaryhmissä ja he harjoittelevat eri lajeja. (Ongelma6)

Selkeä sukupuoleen liittyvä kysymys asetettiin näin yhdenvertaisuuden alle kuuluvaksi syrjintätapaukseksi ja samalla yhdenvertaisuus kokonaisuuden yläkäsitteeksi. Useampi järjestö myös kertoi tasa-arvosuunnitelmansa sisällytetyn yhdenvertaisuussuunnitelmaan. Sosiaalisen käytännön tasolla näillä käsitteellistyksillä tehtiin etäisyyttä puhetapaan sukupuolten tasa-arvosta ja pyrittiin liittämään sukupuoli osaksi yhdenvertaisuuden käsitettä. Näin puheessa pyrittiin muuttamaan vakiintunutta puhetapaa sekä laajentamaan yhdenvertaisuuden käsitteen käyttöä.

Selkeytetään liiton kanta sekaryhmät / erikseen liikunnassa – Tehdään kouluttajaohje kouluttajillemme, joka edistää koulutettavien ja liikkujien yhdenvertaista kohtaamista. Esim. kouluttaja ei voi sanoa: Sähän heität kuin nainen...--- (Tuleva1)

Mielestäni ei ole (ongelmia). Tietenkin naisten urheilun vähäisempi näkyvyys medioissa mutta toisaalta taas ei kaikkia lajejakaan kohdella yhdenvertaisesti median silmissä. --- (Ongelma6)

Käsitteiden muutoksen nopeutta alleviivaa monessa vastauksessa ilmi tullut yhdenvertaisuustyön keskeneräisyys ja lisäksi yhdenvertaisuuden käsitteen ja sen mukaisen politiikan tuoma uudistamismieli toimijoille. ”Yhdenvertaisuuskäsite on uusi” (Toimi1), luonnehdittiin aineistossa. Diskurssikäytännöissä yhdenvertaisuuden uutuutta kuvattiin myös ajallisesti seuraavasti:

--- Yhdenvertaisuustyö *tuli uutena kuvioihin viime vuonna* ja sen yhteydessä on käyty keskustelua siitä, miten naiset näkyvät esimerkiksi julkaisemassamme lehdessä. --- (Muutos4)

Liiton eettiset *ohjeet tullaan päivittämään ensi vuoden aikana laajentaen kirjauksia yhdenvertaisuuden osalta* (Tuleva1)

Yhdenvertaisuussuunnittelu *on otettu organisaatiossamme erinomaisesti vastaan* (Tuleva6)

Puhe kuvaa yhdenvertaisuuden käsitteen nopeaa omaksumista osaksi järjestöjen poliittista ja strategista kielenkäyttöä. Vastauksissa näkyy hyvin yhdenvertaisuuden uutuuden lisäksi tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvän toiminnan aikaperspektiivi:

Liiton ensimmäinen tasa-arvo-ohjelma on vuodelta 2008. Sitä on vuosittain seurattu ja päivitetty. Nyt on valmisteilla liiton yhdenvertaisuus ja tasa-arvo-ohjelma.--- (Toimi1)

Järjestössä on laadittu tasa-arvo- ja suvaitsevaisuusohjelma jo vuonna 2005. Vuoden 2015 aikana valmistui yhdenvertaisuusohjelma, joka jatkaa sen jalanjalkia. (Muutos2)

Tasa-arvo- ja suvaitsevaisuusohjelma 2005, yhdenvertaisuussuunnitelma 2015 (Toimi1)

Puheessa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden diskurssien keskinäinen muutos konkretisoituu strategioiden nimien kautta edellisessä järjestössä, jossa oli tehty ”tasa-arvo- ja suvaitsevaisuusohjelma 2005” ja ” yhdenvertaisuussuunnitelma 2015”. Edellisen tapaista puhetta aineistossa oli runsaasti, mikä indikoi sitä, että yhdenvertaisuuden käsitettä on alettu monissa järjestöissä käyttää vasta aivan viime vuosina. Uudenlaisesta yhdenvertaisuudesta keskustelu oli myös herättänyt ajatuksia toimijoissa, mitä yksi puhuja kuvasi seuraavasti:

Urheilijoita on aina kohdeltu sukupuolesta riippumatta tasa-arvoisesti ja samaa viestiä on viety seuroihin. Yhdenvertaisuussuunnitelman myötä teema on noussut keskusteluihin laajemmin. (Toimi1)

Diskurssikäytännöissä yhdenvertaisuustyöllä kuvattiinkin olleen piristävää vaikutusta koko eriarvoisuudesta käytävään keskusteluun. Yhdenvertaisuuden nähtiin olleen samalla myös positiivinen sysäys tasa-arvoasioiden huomioimiselle toiminnassa.

Yhdenvertaisuuslaki ja siihen liittyvät vaatimukset ovat vahvistaneet myös tasa-arvonäkökulmia. (Muutos4)

Sen sijaan sukupuolten tasa-arvolla ei nähty olevan muutosvoimaa samalla lailla kuin yhdenvertaisuudella, mitä puheessa kuvattiin muun muassa seuraavasti asettamalla tasa-arvotyö ajallisesti menneeseen perspektiiviin sekä rakentaen sitä osaksi tuloksettomana toimintana, kun yhdenvertaisuus sen sijaan uutena ja piristävänä politiikkana esitettiin toimintaa tosiasiallisesti muuttavaksi lähestymistavaksi.

Muutosta on vaikea kuvata, koska liitolla on ollut tasa-arvosuunnitelma käytössä hyvin pitkään. Yhdenvertaisuuslaki ja siihen liittyvät vaatimukset ovat vahvistaneet myös tasa-arvonäkökulmia. (Muutos4)

Toimet (tasa-arvon edistämiseksi) ovat olleet todella vähäisiä. Kuitenkin esimerkiksi urheilijoita on aina kohdeltu sukupuolesta riippumatta tasa-arvoisesti ja samaa viestiä on viety seuroihin. Yhdenvertaisuussuunnitelman myötä tema on noussut keskusteluihin laajemmin ja valmistunut suunnitelma vuosille 2016–2017 sisältääkin toimenpiteitä seurojen osallistumiseksi sekä mittarit vaikuttavuuden arviointiin. (Toimi1)

--- Lisäksi olemme tehneet yhdenvertaisuussuunnitelman vuoden 2015 lopulla ja saaneet sitä kautta tietoa ja toisaalta toimintamalleja jatkoon. (Muutos4)

Yhdenvertaisuussuunnittelu on otettu organisaatiossamme erinomaisesti vastaan. Se on laajentanut ajattelutapaamme ja auttanut meitä oivaltamaan, kuinka olennainen asia yhdenvertaisuuden edistäminen on lajimme kehitystyön kannalta. (Tuleva6)

Emme ole tehneet suunnitelmaa erikseen, vaan se on sisäänkirjoitettuna yhdenvertaisuussuunnitelmassamme. Suunnitelman aikana käyty keskustelu oli hedelmällistä ja olemme jatkaneet sitä noin kerran kuussa ns. yhdenvertaisuusaamukahvien merkeissä toimistolla. Asiat menevät eteenpäin kun niitä edistetään määrätietoisesti ☺ (Tuleva6)

Näin yhdenvertaisuutta rakennettiin diskurssikäytännöissä toimivampana ja mielenkiintoa toimijoissa herättävämpänä lähestymistapana eriarvoisuuteen. Sukupuolten tasa-arvosta erillisenä huomion kohteena vaiettiin ja sen sijaan positiivista muutosta toimintaan kuvattiin tapahtuneen yhdenvertaisuuden kautta. Yhdenvertaisuuden paremmuuden diskurssin sisällä diskurssikäytäntöä yhdenvertaisuuspolitiikan muutosmahdollisuuksista kuitenkin myös haastettiin esittämällä syrjintään liittyneet ongelmat jo ratkenneina ja yhdenvertaisuuden edustavan jonkinlaista ”tasa-arvon jälkeistä” tilaa, jossa eriarvoisuudesta on enää turha puhua.

Liiallinen ohjaus ja vaatimukset rajoittavat järjestöjen toimintaa ja aiheuttavat turhaa ”byrokratiaa”. Uskon, että nykyaikana yhdenvertaisuus toteutuu lajin sisäisten valintojen kautta. (Tuleva4)

Olemme yhdenvertaisia. (Toimi1)

Yhdenvertaisuussuunnitelmaa kuvattiin myös konkreettisena keinona eriarvoisuuteen vaikuttamisessa ja suunnitelmaa tärkeänä apuna syrjintään liittyvässä työssä:

Yhdenvertaisuussuunnitelman tärkeimmät asiat ovat konkreettiset teot. (Tuleva4)

Meillä yhdenvertaisuussuunnitelma toimii konkreettisena työkaluna toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa. Selkeästä suunnitelmasta on helppo tarkastaa, että toiminta on järjestön yhdenvertaisuuslinjausten mukaista. Vaikka niin onkin ikävä sanoa, unohtuu yhdenvertaisuuden edistäminen helposti, jos siihen ei ole selkeitä työkaluja ja toimintatapoja. (Tuleva6)

En näe selkeitä ongelmia, mutta kehittämisen varaa varmasti on. Näihin kehittämistarpeisiin pyritään vastaamaan yhdenvertaisuusohjelma toimenpiteillä. (Ongelma2)

Toisaalta yhdenvertaisuuden edistämiseksi kuvatut toimet puheessa olivat hyvin samansuuntaisia tasa-arvopoliittisten keinojen ja tavoitteiden kanssa kuten sukupuolijakauman seuranta, koulutus ja viestinnässä huomiointi.

Tekemämme yhdenvertaisuussuunnitelma hyväksyttiin liiton syyskokouksessa ja sitä on tiedotettu jäsenlehdessämme. Lisäksi sääntöihin muutettiin, että hallitukseen tulee kuulua sekä miehiä että naisia. (Toimi1)

Viestintä yhdenvertaisuudesta, ehdolleasettamiskyselyt ja ohjeet (Toimi1)

Meillä ei ole jäsenseuroja. Koulutussisällöissä on huomioitu kaikkien toimintaan osallistuvien tasapuolinen huomioiminen. Koko toimintamme perustuu yhdenvertaisuuden edistämiseen --- (Toimi1)

Sisällöiltään ja toimiltaan yhdenvertaisuus rinnastuu edellisessä puheessa hyvin lähelle tasa-arvon entisiä merkityksiä.

5.4 Sulautuneet merkitykset ja kirjaviiden käsitteiden diskurssi

Sulautuneiden merkitysten diskurssin rakennus aineistossa oli puhetta tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta kaikki syrjintäkysymykset ja epätasa-arvon muodot allensa sisällyttäen. Kuitenkin monet sen puhujat käyttivät sekä yhdenvertaisuuden että tasa-arvon käsitteitä sekoittaen, ristikkäin ja rinnakkain. Lisäksi puhujat viittasivat muihin epätasa-arvosta puhumisen käsitteisiin kuten laaja-alaiseen tasa-arvoon, suvaitsevaisuuteen ja tasavertaisuuteen. Kuten abstraktin tasa-arvon puheessa, sulautuneilla merkityksillä usein ohitettiin ja sivuutettiin katseen kohdistaminen sukupuolikiisymykseen. Sukupuolten tasa-arvon edistämistä vaiettiin, sille ei ollut aikaa eikä paikkaa vastauksissa. Näin sosiaalisen käytännön tasolla sulautuneilla merkityksillä sekä osaltaan tuettiin eriarvoisuuden laajaa käsittelyä liikuntapolitiikassa, että yhtäaikaaisesti jätettiin huomiotta sukupuolten tasa-arvoa erityisenä poliittikkana. Ohipuhuminen tai vaikeneminen voidaan tulkita sosiaalisena käytäntönä sukupuolten tasa-arvon marginalisoimisena, häivyttämisenä ja vähättelynä.

Sulautuneiden merkitysten diskurssin puhe asemoitui jonnekin virallisen tasa-arvodiskurssin ja paremman yhdenvertaisuuden diskurssin välimaastoon, jossa käsitteistä puhuttiin ristiin, sekaisin ja rakentaen sitä kautta kuvaa syrjinnän kokonaisuuden huomioinnista. Valtionavustushakemukset ovat myös kielipeliä, jossa hakijoiden täytyy osata muotoilla sanottavansa oikein, tunnistaa oikeita diskursseja ja pystyä liittymään niiden puheeseen. Järjestöille tärkeää on hallita oikeanlaiset diskurssit, jotta, kuten tämän tutkimusjoukon kohdalla, liikunnan valtionavustuksia haettaessa hakemusteksteissä osataan tuoda esiin avustuksen myöntäjien haluamia asioita. Sulautuneiden merkitysten diskurssin sisällä puhujat pyrkivät olemaan painottamatta sukupuolten tasa-arvon ongelmia ja ratkaisuja sekä samalla esittäytymään kaiken kattavan syrjinnän kitkijöinä.

Sukupuolten tasa-arvon mainitsematta jättämisen kautta asetettiin pääosin virallisen sukupuolten tasa-arvodiskurssin ulkopuolelle, mutta pyrittiin pysymään laajemman syrjintäaiheen suhteen ”hyvissä kirjoissa” kannattamalla syrjintäkysymysten käsittelyä laajasti. Samalla sukupuolten tasa-arvo sijoitettiin yhdenvertaisuuden paremmuuden diskurssin tapaisesti osaksi laajempaa syrjintäkeskustelua, jossa se kuitenkin asetettiin pääosin vähemmän tärkeäksi näkökulmaksi eriarvoisuuteen. Puheessa kuvattiin pyrkimystä parantaa toiminnan epätasa-arvoisiksi nähtyjä asioita, mutta käsitteitä käytettiin useimmiten laajimmassa mahdollisimmassa merkityksessä näin konkretisoimatta liian tarkasti sitä, mihin toimia tai tavoitteita kohdistetaan. Näin diskurssi toimi yhtäaikaaisesti yhtenä särönä virallisen tasa-arvodiskurssin puheelle.

Diskurssikäytännöistä luettavissa oli tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden käsitteiden suhteen kahtalainen tulkinta. Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta käytettiin toisaalta rinnakkaisina termeinä, ”parina”, jossa merkitykset jaettiin kahdelle käsitteelle sukupuolten tasa-arvon ja muiden syrjintäperusteiden mukaan, kun taas toisaalta tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta muodostettiin ”yksikkö” ja ne samalla asetettiin toistensa synonyymeiksi. Näin sukupuolten tasa-arvoa käsiteltiin sekä omana teemanaan että yhdenvertaisuuden kanssa synonyyminä viittaamassa syrjinnän kokonaisuuteen. Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa synonyymeinä kuvattiin diskurssikäytännöissä sekä puhumalla käsitteiden sisältämien merkitysten samantapaisista mahdollisuuksista että suoraan rinnastamalla käsitteet samaa päämäärää tavoitteleviksi politiikoiksi.

Tasa-arvo – yhdenvertaisuus on tärkeä teema urheilujärjestöissä myös maahanmuuttajien, seksuaalisen suuntautumisen sekä vammaisuuden näkökulmista. (Muuta2)

--- Muuten toiminnassamme painotetaan yhdenvertaisuutta, sukupuoli on vain yksi näkökulma muun tasa-arvotyön lomassa. (Muutos2)

Lajien ja lajiryhmien tasa-arvo. --- Toimialojen tasa-arvo, vrt. esim. seurapalvelut, harrasteliikunta. Palkkatasa-arvo. Näissäkään esimerkeissä ei edes tavoitella absoluuttista tasa-arvoa vaan tasa-arvoista sekä yhdenvertaista käsittelemistä suhteessa lähtökohtiin. (Muuta2)

Sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta saman sisältöisinä käsitteinä kuvattiin puheessa käyttämällä niitä ristikkäin viitattaessa samaan asiaan. Erään puhujan mukaan tasa-arvoon

liittyvä ongelma on ”naisten urheilun vähäisempi näkyvyys medioissa, mutta toisaalta taas ei kaikkia lajejakaan kohdella yhdenvertaisesti median silmissä” (Ongelma6). Samoin toisen puhujan vastauksesta kävi ilmi sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden käsitteiden välinen suhde seuraavasti:

Olemme pyrkineet jalkauttamaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusohjelmaamme ja tuoneet tasa-arvoasioita esiin viestinnässämme. Jaamme vuosittain yhdenvertaisuusteko-palkinnon seuroillemme (joskin tässä on nostettu esiin lähinnä muuta yhdenvertaisuutta, esimerkiksi maahanmuuttajien liikuttamista). (Toimi1)

Näin sukupuolten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus asetettiin diskurssikäytännöissä sisällöllisesti toistensa synonyymeiksi esimerkiksi puhumalla ”yhdenvertaisesta tiedotuksesta eri sukupuolien välillä” (Muutos2) ja siitä, että kilpailujen palkintojen ”tulee olla yhdenvertaiset eri sukupuolten välillä” (Muutos2). Sukupuolten välisen yhdenvertaisuuden käsite on kuitenkin melko outo, sillä sukupuolten tasa-arvo on vuosikymmenten aikana vakiintunut sekä tieteellinen, oikeudellinen että poliittinen käsite kuvaamaan sukupuolipoliittista tilannetta. Nykyisessä liikuntapoliittisessa kielenkäytössä se näyttää kuitenkin itäneen. Näin puhujat mahdollisesti pyrkivät samalla irrottamaan sukupuolten tasa-arvoa sen historiallisista poliittisistä merkityksistä.

Vastakohtaisesti diskurssikäytännöissä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuus esitettiin rinnakkaisiksi ja siten toisiaan täydentäviksi käsitteiksi. Näin tasa-arvo määriteltiin itsessään liian kapeaksi näkökulmaksi, mutta jolla yhdenvertaisuudella täydennettynä voidaan puuttua syrjintään laajemmin. Samalla yhdenvertaisuudenkin merkityksiä rakennettiin suhteessa tasa-arvoon, niin että tasa-arvoon liitettiin sukupuoleen kuuluvat syrjintäkysymykset.

Yhdenvertaisuus kuuluu saumattomasti tasa-arvoon, näitä kahta ei voi erottaa toisistaan. (Muuta2)

Kehitämme yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa liikunnassa. Pääosin kyse on tottakai yhdenvertaisten liikuntamahdollisuuksien kehittamisestä, mutta myös sukupuolten tasa-arvo on tottakai mukana. (Muutos2)

Jos yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien toteutumista seurataan aktiivisesti ja niiden tulokset vaikuttavat valtionapuun, on se riittävä ohjausmekanismi liikuntajärjestöille. Jos suunnitelmien toteutumista ei seurata,

on myös suoraan valtionapuhakemuksessa hyvä olla joitain kysymyksiä tasa-arvon (ja yhdenvertaisuuden) toteutumiseen liittyen. (Tuleva4)

Toisiaan täydentävyyttä ja käsitepariksi rakentamista indikoi aineistossa myös suunnitelmien ja strategioiden kuvailu, jossa tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta käsiteltiin rinnakkaisina teemoina.

--- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma tehty 2015. (Muutos2)

Se on kirjattu liiton tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasiakirjaan. (Organisaatio7)

Pääsääntöisesti yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasiat on järjestössämme hyvässä mallissa. --- (Tuleva6)

Se pysäyttää organisaation miettimään asiaa ja tekemään töitä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. (Tuleva6)

Tavoitteet tullaan määrittelemään tänä vuonna valmistuvassa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa. Tällä hetkellä kirjattuja tavoitteita ei ole. (Tuleva1)

Monet yhdenvertaisuustyön tavoitteet ovat samanlaisia kuin tasa-arvotyössä ja kulkevat limittäin tai rinnakkain.--- (Muuta2)

Rinnastamisella määriteltiin tasa-arvolle ja yhdenvertaisuudelle toisiaan täydentävät merkitykset. Puhujat kertoivat useasti esimerkiksi tekemistään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmista tai -ohjelmista. Eräs puhuja kertoi, etteivät ”yhdenvertaisuus tai sukupuoliasiat (ole) nousseet millään tavalla esille (ko. järjestöjen toiminnassa)”(Tuleva4). Näin käsitteiden merkitykset määrittyivät yhdessä huomioitaessa kaikille avoimen liikunta- ja urheilukulttuuriin edistämiseksi.

Osaksi samoin kuten yhdenvertaisuuden paremmuuden diskurssissa, sulautuneiden merkitysten diskurssikäytännöissä vedottiin laajempaan mahdollisuuteen käsitellä syrjintää erilaisilla perusteilla yhdenvertaisuuden kautta kuin pelkästään tarkastelemalla sukupuolten tasa-arvoa. Kantolan (2012) toteama yhdenvertaisuuden nousu tasa-arvon rinnalle ja jopa sitä ”paremmaksi” käsitteeksi olikin näkyvillä myös sulautuneiden merkitysten diskurssikäytännöissä, jossa yleinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus asetettiin synonyymeina näiksi kattavammiksi tasa-arvon käsittämisen tavoiksi.

Yhdenvertaisuus laajemmassa mielessä: ihmisillä on oltava tasa-arvoiset mahdollisuudet osallistua erilaisista taustoista riippumatta. (Muuta2)

Liitto on mukana kamppailulajien laatimassa yhdenvertaisuusohjelmassa: Tämä kattaa kaikki tasa-arvoasiat. (Tuleva1)

Tasa-arvoisen toiminnan lähtökohtana on uuden yhdenvertaisuuslain hengen mukaisesti suojaa kaikenlaiselta syrjinnältä. (Muuta2)

Näin tasa-arvoa merkityksellistettiin puheessa myös irrallaan sukupuolten tasa-arvosta. Tasa-arvon käsitteeseen sisällytettiin puheessa moninaisuutta ja muita syrjintäperusteita esimerkiksi määrittelemällä sen sisältävän ”liikuntalain hengen mukaisesti” liikuntaa kaikille taloudellisesta asemasta, asuinpaikasta ja iästä huolimatta. Tasa-arvoksi määriteltiin kaikille avoin toiminta, jota on pyritty edistämään järjestöissä mm. ”liikuntaesteisiä” aktivoimalla ja maahanmuuttajahankkeilla. Sukupuolten tasa-arvokysymystä väisteltiin siis puhumalla eri asioista kuten tasa-arvon muista aspekteista ja esimerkiksi ”romanihankkeista” tai ainakaan esittämättä, että sukupuolten tasa-arvo kuuluisi osaksi näitä toimia. Näin sukupuolen erityisestä käsittelystä vaiettiin ja kiinnitettiin huomio muihin eriarvoisuuden muotoihin.

Samoja merkityksiä annettiin myös laaja-alaisen tasa-arvon käsitteelle. Osa vastaajista määritteli sen sukupuolten tasa-arvoa tärkeämmäksi tai sukupuolten tasa-arvon yläkäsitteeksi ja tasa-arvon muut aspektit laaja-alaisen tasa-arvon ensisijaisiksi kehityskohteiksi. Useassa vastauksessa viitattiin laaja-alaiseen tasa-arvoon ja sen edistämisen tärkeyteen ja osassa vastauksia laaja-alainen tasa-arvo yhdistettiin yhdenvertaisuuden synonyymiksi. Eräässä järjestössä kerrottiin tavoitteena olevan ”edistää laaja-alaista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta” (Muutos2) ja toisessa järjestössä ”ei erillistä sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvää [tavoitetta], vaan laaja-alaisen tasa-arvon edistäminen. --- Liiton tavoitteena on lisätä tietoutta yhdenvertaisuusasioista –sukupuolinen tasa-arvo yhtenä osana tässä---” (Tuleva1). Suoraan todettiin myös, että ”yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat laajempia kokonaisuuksia kuin vain sukupuolten välillä, sillä alueellinen tasa-arvo, taloudellinen jne ovat myös arvoja/periaatteita – -” (Tuleva4). Käsitteet asetettiin siis synonyymeiksi tekemättä eroa niiden sisällön välille, kunhan tasa-arvo määriteltäisiin ”laajasti”. Samalla sukupuoli asetettiin muiden syrjintäperusteiden kanssa kilpailevaksi näkökohdaksi ja näin eroja rakennettiin toisistaan erillisesti tarkasteltavina intersektionaalisten risteävien erojen sijaan. Laaja-alaista tasa-arvoa kuvattiin puheessa myös seuraavasti:

Ei erillisiä sukupuolten välisen tasa-arvon kampanjoja. Harrastajia ei lähtökohtaisesti erotella sukupuolen perusteella. Osana yhdenvertaisuussuunnitelman täytäntöönpanoa haluamme pitää yhdenvertaisuusasioita – laaja-alaista tasa-arvoa – näkyvillä ja herätellä ajatuksia seuroissamme, tehdä asiaa tunnetuksi. Yhdenvertaisuuskäsite on uusi. Vuosikokouksessamme esittelimme yhdenvertaisuussuunnitelmaa. --- Kolumnikirjoituksin ja esim. vuosikertomuksessa olemme viestineet seuroille yhteisten, tasapuolisia toimintatapoja korostavien pelisääntöjen merkitystä jne. - -- ”Yhdenvertaisuuden edistäminen lisää vetovoimaa – yhteisössä halutaan olla mukana” Viestinnässämme korostuu enemmän laaja-alainen tasa-arvonäkökulma. (Toimi1)

Ymmärrän tässä yhteydessä nimenomaan tuon laaja-alaisen tasa-arvon edistämisen – ei yksin sukupuolten välisen. Tarkastelemalla omaa toimintaamme peilaten laaja-alaiseen tasa-arvoon on mahdollista tunnistaa toiminnasta sellaisia esteitä, joita purkamalla voi olla mahdollista saada nykyistä suurempi joukko mukaan toimintaan. Se on kaikkien yhteinen etu. --- (Tuleva6)

Mielestäni laaja-alaisen tasa-arvosuunnitelman (yhdenvertaisuussuunnitelman) tekeminen on tärkeä. (Tuleva6)

Sukupuolten tasa-arvo on hyvä sitoa laaja-alaiseen tasa-arvoon. (Muuta3)

Diskurssissa yhdenvertaisuus-käsitteen kokonaisuuteen sisällytettiin vaihtelevasti sekä sukupuolten tasa-arvon, että laaja-alaisen tasa-arvon merkityksiä. Laaja-alainen tasa-arvo on liikunnan alalla aiemmin käytetty käsite, jota esimerkiksi SLU käytti ohjeistuksessaan liikunnan kaikkinaisen tasa-arvon edistämiseksi 2000-luvulla (SLU 2011). Sen sijaan tasa-arvon rinnalla aiemmin esiintynyt suvaitsevaisuuden käsite, joka etenkin 1990-luvulla oli liikunnan kentällä käytetty käsite kuvaamaan syrjinnän kieltoa, puuttui yksittäisiä mainintoja lukuun ottamatta lähes kokonaan aineistosta. Suvaitsevaisuus-käsitettä on kritisoitu siitä, että se asettaa ihmiset jo lähtökohtaisesti eri asemaan, sillä kuka on se, joka joutuu suvaitsemaan ketä. Suvaitsevaisuus-käsite helposti asettaakin ”suvaitseijan” ja ”suvaitsevan” epäsuhtaiseen valta-asetelmaan.

Tasa-arvon edistäminen on kirjattu strategiaamme ao. tavalla. Mm. liikuntatapahtumissamme olemme tavoitteellisesti pyrkineet kasvattamaan naisten mahdollisuuksia ja halukkuutta osallistua tapahtumiin. Lisäksi olemme pyrkineet saamaan hallitukseen entistä suuremman naisten osuuden. Tasa-arvoisuus. Edistämme liikuntalain hengen mukaisesti tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta liikunnan avulla. Tavoitteenamme on turvata, että laadukkaat liikuntapalvelut ovat kaikkien saatavilla taloudellisesta asemasta ja asuinpaikasta riippumatta. (Muutos2)

Entistä suvaitsevampi ja avoimempi viestintätapa ja mahdollisimman tasavertainen ja yksiportainen johtamismalli. (Muutos 4)

Suvaitsevaisuus-käsitteen vähäinen ilmaisu ja sukupuolten yhdenvertaisuudesta puhuminen kielivät kumpikin ennen kaikkea yhdenvertaisuuden nopeasti levinneestä käytöstä ja muiden syrjintää ja sen kieltoa kuvaavien termien kokoamisesta sisäänsä. Jotkin puhujat käyttivät myös tasavertaisuuden käsitettä, jolle annetut merkitykset olivat keskenään kuitenkin hyvin ristiriitaisia sen suhteen, miten sukupuolikysymystä siihen suhteutettiin, sillä tasavertaisuuden määriteltiin olevan sekä sukupuolikysymys että sukupuolten tasa-arvon kilpaileva käsite.

Hallituksessa n 40 % naisia. Tasavertaiset mahdollisuudet eri sarjoissa naiset vrt. miehet --- (Muutos2)

Kilpailutoiminnassa naisten asema on täysin tasavertainen miesten kanssa. (Muutos4)

Entistä suvaitsevampi ja avoimempi viestintätapa ja mahdollisimman tasavertainen ja yksiportainen johtamismalli. (Muutos5)

On ja ei – lajivetoisuus on haaste silloin kun yritämme tarjota mahdollisimman monipuolista liikuntaa. Ns. yksikkökustannukset nousevat, jos tarjotin on hyvin laaja. Toisaalta toivotaan lajikoelija ja uusia elämyksiä. Se on selvää, että kaikki ei sovi kaikille. Suurimmat esteet ovat yleensä toimijoiden korvien välissä – motiivoinnin ymmärtäminen on ydinasia. Kaikki eivät motivoitu samoista asioista - se on usein kilpahenkisten vaikea ymmärtää, kuten myös niiden, jotka eivät syystä tai toisesta ole koskaan halunneet kilpailla. Näkisin niin, että osaava ja hyvä tykkää kilpailemisesta. Tämä ei niinkään ole sukupuoliasia, vaan tasavertaisten mahdollisuuksien asia - voivatko kaikki

oppia tasavertaisesti kaikkea? Onko edes tarpeen? Miten asioita arvotamme?
(Muutos5)

Ne (sukupuolten tasa-arvo ja sen edistäminen) ovat tärkeitä asioita, mutta kokonaisuudessa ei saa unohtua tasavertaisuus. Tasa-arvo ja tasavertaisuus ovat samalla viivalla. (Muuta3)

Kaiken kaikkiaan diskurssikäytäntöjen merkityksellistämisen monimuotoisuus indikoi myös sukupuolten tasa-arvon käsitteen vaihtelevia merkityksiä. Käsitteitä käytettiin puheessa sekä synonyymeinä, että edustamaan erilaisia merkityseroja. Siksi sulautuneiden merkitysten diskurssikäytännöt kuvaavat oleellisesti sitä, miten erilaisilla tasa-arvolle annettavilla käsitteellistyksillä voidaan osaksi sivuuttaa itse asia eli sukupuoleen liittyvästä eriarvoisuudesta puhuminen.

5.5 Tasa-arvon vastustus 1: Meillä on jo tasa-arvo

Sukupuolten tasa-arvon edistämiskurssin haastajina esiintyi kaksi siihen jo pitkään eroa tehnyttä diskurssia (vrt. Holli 1995). Ensimmäinen näistä sukupuolten tasa-arvoa vastustavista diskursseista järjestöjen puheessa oli meillä on jo tasa-arvo -diskurssi. Diskurssikäytännöissä sukupuolten tasa-arvo esitettiin toteutuneena tilana ja sen relevanssi sekä epätasa-arvon olemassaolo edelleen ajankohtaisena kysymyksenä kyseenalaistettiin. Diskurssikäytännöissä kuvattiin, ettei eritoten omassa järjestössä ole ollut tarvetta tavoitteille tai toimille, sillä tasa-arvo on itsestäänselvyys toiminnassa. Vallitsevaa tasa-arvoisuutta rakennettiin muun muassa toteamalla tosiasioina, että jäsenistössä on sekä miehiä ja naisia, järjestö on avoin sekä nais- että miesjäsenille ja naisilla on pääsy kaikkialle toimintoihin. Tasa-arvoisuutta perusteltiin myös osallistujamäärillä ja tehdyn tasa-arvosuunnitelman noudattamisella. Yhdessä järjestössä uusien lajien ”naisistumisen” myönteisellä vastaanotolla kuvattiin vallitsevaa tasa-arvoisuutta ja toisaalla lajin ”tasa-arvoinen luonne” puhui puolestaan. Yksi puhuja ilmoitti selkeästi, ettei heillä ”ole ollut eikä tule minkäänlaisia sukupuolten tasa-arvoon liittyviä epäkohtia” (Muutos2). Viidestä järjestöstä ilmoitettiin ykskantaan, ettei järjestöllä ole ollut viimeisen kymmenen vuoden aikana sukupuolten tasa-arvoon liittyviä tavoitteita laisinkaan.

Järjestöjen vastauksissa toistui puhe tasa-arvoon liittyvien ongelmien olemattomuudesta, tasa-arvon pysyvistä luonteesta ja siitä, etteivät tasa-arvokysymykset juuri kosketa näitä järjestöjä, sillä niissä tasa-arvoasiat eivät ole nousseet millään tavalla esille eikä niitä siksi ole relevanttia ottaa käsittelyyn. Tasa-arvoa rakennettiin puheessa näin pysyväksi, saavutetuksi ja muuttumattomaksi tilaksi; ”päätepisteeksi”, jonka jälkeen ajassa on siirrytty jo muihin, ajankohtaisempiin kysymyksiin ja haasteisiin. Tasa-arvoa rakennettiin näin myös staattisena, ”olevana” ja pysyvänä tilana jonka merkitykset ja tavoitteet ovat samat ja selvät kaikille toimijoille. Sosiaalisen käytännön tasolla toteutuneen tasa-arvon diskurssilla asemoitiin sukupuolten tasa-arvoagenda liikuntapolitiikassa marginaaliin. Kun tasa-arvosta puhuttiin toteutuneena tilana, samalla asetettiin puheelle piste ja vaiettiin olemattomiksi muut näkökulmat ja puhujat. Kun epätasa-arvon olemassaolo kiellettiin, sillä samalla pyrittiin asettamaan keskustelun yläpuolelle ja asettamaan epätasa-arvo ”toisten” ongelmaksi. Näin tasa-arvokysymyksiä pyrittiin vastauksissa marginalisoimaan ja häätämään pois poliittista huomiota vaativalta sijalta.

Tasa-arvon toteutuneen tilan diskurssikäytännöissä puhujat vetosivat usein tasa-arvoon tosiasiana tai toiminnan normina sekä kieltämällä tasa-arvo-ongelmien olemassaolon. Tosiasioihin vetoamisella pyritäänkin usein osoittamaan rationaalisuuden tajua ja vaihtoehdottomuutta (Jokinen 2002, 352).

Meidän yksi keskeisimmistä arvoista on tasa-arvo. Kaikki toimintamme perustuu tasa-arvolle. (Muutos 13)

Lajimme on lähtökohtaisesti tasa-arvoinen. (Muutos 13)

Meillä ei ole ollut eikä tule minkäänlaisia sukupuolten tasa-arvoon liittyviä epäkohtia. (Muutos2)

En näe ongelmia nyt enkä tulevaisuudessa. (Muuta2)

Emme ole tehneet mitään, koska käytännön urheilun tasolla ei ole ollut ongelmia. Luottamushenkilöstön valintoihin vaikuttaminen on osittain hukkaan heitettyä aikaa. (Toimi1)

Tasa-arvosta tosiasiana puhuminen toimi tasa-arvoon liittyviä ongelmia epäpoliittisena ja etäännyttävänä retorisenä keinona. Kun tasa-arvon kuvataan toteutuneen, vielä mahdollisesti jäljellä olevat ongelmat kuitataan pieniksi tai mitättömiksi ja samalla oikeutetaan niiden

sivuuttaminen. Tosiasiapuheena sen määrittelyyn ei oteta kantaa, vaan koko kysymys pyritään ohittamaan loppuun käsiteltynä asiana. Aineiston puheessa käytettiin retorisenä keinona myös vetoamista pitkäjänteiseen tasa-arvotyöhön tai tasa-arvon pitkään jatkuneeseen olemassaoloon käyttämällä erilaisia ääri-ilmaisuja.

Varsinaista *isoa* muutosta ei ole ollut, vaan toimittu tasa-arvoisesti *alusta asti*. (Muutos 4)

Meillä on ollut *hyvin* toimiva tasa-arvosuunnitelma *jo pitkään*. (Muutos 4)

Tasa-arvoasiat ovat olleet *koko ajan* kunnossa. (Muutos 4)

Lajimme on toiminnan *kaikilla* tasoilla *hyvin* tasa-arvoinen, vrt. yhtenevät lajiohjelmat, näkyvyys, palkintorahat, valmennustuet... (Muutos 3)

Niin kuin edellä totesin, niin meillä *kaikki ovat olleet tasa-arvoisia niin kauan kuin muistan, eli ainakin 15 vuotta*. (Toimi 1)

Meillä ei ole *mitään* agendaa erityisesti sukupuolten tasa-arvoon liittyen, koska se on *itsestäänselvyys* ja toteutuu *kaikissa* liiton toimissa normaalien toimien kautta (Muutos2)

Tasa-arvon esittämisen normina tai tosiasiana sekä ääri-ilmaistujen käytön lisäksi toteutuneesta tasa-arvosta puhuttiin konsensuksena. Puhumalla toteutuneesta tasa-arvosta kaikkien yhteisesti ymmärtämänä asiana konsensuksen lopputulos esitettiin yleisesti hyväksyttynä näkemyksenä. Näin erimielisyydet ja erilaiset tulkinnat tilanteesta hävytettiin ja sisäiset ristiriidat tai keskustelut vaiettiin olemattomiksi.

Tämä ei ole sellainen asia, joka erityisesti herättäisi keskustelua tai intohimoa, koska meillä harrastajat ovat varsin tasa-arvoisia – naisia toki vähemmän, mutta varmasti johtuu lajin luonteesta. (Muutos5)

Sukupuolten tasa-arvoa toteutuneena tilana kuvattiin myös vertaamalla kansallista tilannetta kansainväliseen tasa-arvon tilaan.

Ei juurikaan (ongelmia) kansallisella tasolla. Kansainvälisellä tasolla on aloitettu vahvasti tasa-arvotyö liittyen mm. naisten ja miesten tasa-arvoiseen kilpailemiseen ja edustamiseen liittotasolla. (Ongelma 2)

Näin mahdolliset ongelmat väistettiin koskemaan muita kuin omaa järjestöä tai laajemmin suomalaista liikuntakulttuuria. Samalla lähietäisyyden mahdolliset tasa-arvo-ongelmat asetettiin suhteessa vähäpätöisemmiksi ja merkityksettömämmiksi ”toisten” ongelmiin verrattuna. Tämän on huomannut myös Holli (2012), joka huomauttaa tasa-arvosta puhuttavana usein nationalistiseen sävyyn.

Diskurssikäytännöissä toteutunutta tasa-arvoa rakennettiin myös kuvaamalla tasa-arvotilanne arvioiduksi ja sitä kautta toimenpiteet epärelevanteiksi ja turhiksi todetuiksi, sillä arvio ei ole antanut aihetta epäillä tasa-arvon toteutumista.

Kokosimme 2015 syksyn aikana ensimmäisen tasa-arvo ja suvaitsevaisuus strategian. Koska naisten ja miesten tasa-arvo on hyvä, olemme keskittäneet nyt toiminnan lasten- ja nuorten kilpailuluokkien saamiseksi kisoihin --- (Toimi1)

Ei ole tullut esiin tasa-arvo ongelmia jotka olisivat aiheuttaneet toimenpiteitä järjestöllemme. (Toimi4)

Emme ainakaan tiedosta (ongelmia tasa-arvon suhteen). (Ongelma2)

Toteutuneen tasa-arvon diskurssi näkyi eritoten monessa vastauksessa, jossa puhuttiin ylipäättään ja pelkästään tasa-arvosta. Moni vastaajista ei lainkaan määritellyt tasa-arvon sisältöä, vaan esitti sen ikään kuin kaikkien yhtäläisesti ymmärtämänä käsitteenä. Esimerkiksi Holli (1995, 15–16) kuitenkin huomauttaa, että tasa-arvolle ei ole mahdollista antaa yhtä absoluuttista merkitystä esimerkiksi sukupuolten samanlaisuudesta tai erilaisuudesta, sillä samanaikaisesti on olemassa lukuisia erilaisia käsityksiä tasa-arvosta. Vallitsevan tasa-arvon diskurssissa kuitenkin rakennettiin kuvaa ristiriidattomasta ja yhdestä yhtenäisestä tasa-arvokäsityksestä.

Diskurssikäytännöissä sukupuolten tasa-arvo näyttäytyi staattisena ja pysyvänä tilana. Tasa-arvoa kuvattiin päätepisteenä, johon on jo saavuttu ja jossa tasa-arvo säilyy samanlaisena ilman toimia ja tavoitteitakin. Diskurssikäytäntö asettui vastustamaan tasa-arvokäsitystä, jossa tasa-arvoa hahmotetaan jatkuvaa huomiota ja työtä vaativana teemana. Kamppailua tasa-arvon käsittämisen eri tavoista ei näin haluttu huomata tai huomioida. Sen sijaan useampi vastaaja halusi säilyttää tilanteen nykyisellään, eikä tavoitteita tasa-arvolle siksi nähty tarpeellisina asettaa. Tasa-arvon koettiin vallitsevan, sillä se ”hoituu luonnostaan”.

Meille sukupuolten tasa-arvo on erittäin luontainen asia, jo arvomäärityksistä lähtien. Luottamushenkilövalinnoissa tasa-arvoa korostetaan. Kilpailutoiminnassa ja esim. urheilutukiasioissa naiset ja miehet samalla viivalla (Muutos4)

En näe, että erillisillä painotuksilla saadaan luonnollista reittiä tasa-arvolle. Painotukset johtavat helposti projektiluonteisiin kikkailuihin lisäresurssien toivossa. Lajissamme on ollut luonnollista kysyntää naisten toiminnalle johon liitto/seuratasolla on pyritty vastaamaan samoin elementein kuin miestenkin puolella. Ilman sen kummempia kiemuroita. Hyvin on toiminut. (Tuleva4)

Muutosta sukupuolten tasa-arvon suhteen ei myöskään ollut havaittu, sillä naisten ja miesten aseman kuvattiin puheessa olleen järjestöissä aina yhtäläiset. Diskurssikäytännöissä sukupuolidikotomia olikin vahva ja tasa-arvokysymys rakentui sukupuolittain kaksijakoiseksi eikä tasa-arvon käsitteelle esitetty kritiikkiä tai vaihtoehtoisia tulkintoja. Näin sukupuolen moninaisuus ja tasa-arvon käsitteen moninaisuus sivuutettiin täysin.

Miehet ja naiset ovat olleet aina järjestössä tasa-arvoisia. (Muutos2)

Kilpailutoiminnassa naisten asema on täysin tasavertainen miesten kanssa. (Muutos4)

Toteutuneen tasa-arvon diskurssi tuli esille aineistossa erityisesti kysyttäessä tasa-arvo- ja/tai yhdenvertaisuussuunnitelman tekemisen tärkeydestä valtiollisena ohjauksena (Kysymys Tuleva3). Tasa-arvon kuvattiin jo olevan osa toimintaa, joten konkreettiset aktiiviset toimenpiteet asetettiin turhiksi ja ylimääräisiksi sekä näin resursseja suotta kuluttaviksi toimiksi.

Edistämme yhdenvertaisuutta ja tasa-arvo on mukana toiminnan ideologiassa, joten erillisen suunnitelman tekeminen tuntuu ylimääräiseltä työltä. (Tuleva4)

Olemme vetäjän roolissa nimenomaan tasa-arvohankkeissa sekä kansallisella, että kansainvälisellä tasolla. Tasa-arvon on kaikilla tasoilla erottamaton osa toimintaamme ja siksi tasa-arvosuunnitelman kirjaaminen ei olisi välttämätöntä. (Tuleva4)

Olen toiminut kahden lajiliiton tj:nä ---, eikä ko. järjestöjen tai lajien toiminnassa ole yhdenvertaisuusasiat tai sukupuoliasiat nousseet millään tavalla

esille. On varmasti lajeja ja järjestöjä, jossa näitä haasteita on, mutta tarvitseeko niiden lajien ja järjestöjen ”väkisin vääntää” suunnitelmia asioista, jotka ovat hyvällä mallilla joka tapauksessa. Tällainen yleistäminen vain lisää turhaa byrokratiaa ja nollasuunnitelmien tekemistä. (Tuleva4)

Tasa-arvoa rakennettiin näin myös ensisijaisesti hallinnollisena ja byrokraattisena ”painolastina”, jonka vaatima politiikka on etäännyntä tosiasiallisesta tilanteesta liikuntakentällä. Näin tasa-arvoa pyrittiin kuvaamaan samalla ylhäältä alaspäin tuotavana politiikkana, joka ei tunnista nykytilannetta. Samalla puheella purettiin tasa-arvon legitimaatiota. Interdiskursiivisuutta kyselyaineiston sisällä oli luettavissa diskurssin vastapuheessa, jonka puhuja kuvasi tasa-arvon edistämisen esteeksi käsityksen tasa-arvo-ongelmien olemattomuudesta – kuten toteutuneen tasa-arvon diskurssissa puhuttiin.

Ehkä edellä mainittu hidastanut – koetaan että tasa-arvoasiat eivät ole ongelma, ja ehkä ei pyritä tarpeeksi aktiivisesti vauhdittamaan sitä, että naiset enenevässä määrin tulisivat harrastuksen piiriin. (Muutos6)

5.6 Tasa-arvon vastustus 2: Tasa-arvo on ”pas...”

Toinen tasa-arvon vastustamisen diskurssi järjestöjen puheessa oli tasa-arvo on ”pas...” -diskurssi. Se oli aineistossa hyvin marginaalisesti esiintynyt diskurssi, mutta meillä on jo tasa-arvo -diskurssiin verrattuna diskurssikäytännöiltään edellistä aggressiivisempi. Sosiaalisen käytännön tasolla sen puheella oli samanlaisia tavoitteita kuin ”on jo” -diskurssilla. Tasa-arvon on ”pas...” -diskurssin yhtenä diskurssikäytäntönä puhujat kieltäytyivät täysin keskustelemasta sukupuolten tasa-arvosta tai eriarvoisuudesta ylipäättään. Sen sijaan esille otettiin aivan toisia aiheita ja teemoja sekä näin tasa-arvokysymys vaikenemalla ja vaientamalla marginalisoitiin että puhe tasa-arvosta pyrittiin hiljentämään. Sosiaalisen käytännön tasolla ”pas...” -diskurssi toimi sukupuolten tasa-arvon suorana vastustuksena. ”Pas...” -diskurssissa organisaatiotasoinen tasa-arvon tarkastelu pyrittiin ohittamaan.

Diskurssikäytännöissä sukupuolten tasa-arvokysymys esitettiin täysin olemattomana ja keksittyä ongelmana. ”On jo” -diskurssiin verrattuna, jossa tasa-arvo asetettiin menneeksi huoleksi, ”pas...” -diskurssin suunnalta asetettiin täysin ja suoraan vastustamaan sukupuolten

tasa-arvoa. Samalla diskurssin kautta tasa-arvosta puhuttiin turhana politiikkana, joka tosiasiallisesti vie resursseja tärkeämmiltä teemoilta. Näin tasa-arvo asetettiin kilpailevaksi vastapositioniksi muille liikunnan kentällä huomiota vaativille aiheille, kuten liikunnalle kansanterveyden edistäjänä.

Turhaa hömpötystä. Urheilussa kaikki ovat aina olleet tasavertaisia omat tavoitteet huomioon ottaen. Meillä ei ole tasa-arvon suhteen ongelmia. Tämäkin kysely on turhaa poliittista pas... Antakaa lopputili muutamalle turhalle virkamiehelle joka näitä aiheita keksii ja siitä säästetyt rahat urheilulle, niin saadaan tämänkin maan terveysasiat kuntoon. (Tuleva4)

Ei ongelmia, niin ei ole tarvis turhalle ja taas työllistävälle lapulle, jota kukaan ei katsele sen jälkeen kun se on valmistunut. Eikö uusi hallitus luvannut purkaa turhaa byrokratiaa. Ei sitten vissiin kun turhat hommat vie lisääntyvässä määrin yhä isomman osan työajasta. Ja se aika on kaikki poissa siitä mihin tämän maan kansaa pitäisi saada houkuteltua. Muuten terveydenhuoltomenot räjähtävät käsiin. (Tuleva6)

Diskurssikäytännöissä tasa-arvopolitiikasta puhuttiin hyvin kriittisesti ja sen mahdollisuuksia epätasa-arvon vähentämiseen epäiltiin. Tasa-arvon edistämisyhtymien kuvattiin tosiasiallisesti lisäävän eriarvoisuutta erityisesti miesten vahingoksi.

Yleisenä yhteiskunnallisena trendinä urheilu naisistuu. Tässä on jopa uhkana, että miesten ja erityisesti nuorten miesten passivoituessa vahvistaa myös liikunta yleisesti miesten syrjäytymistä. (Tuleva2)

--- kilpailupainotteisuus on selvästi tippunut (miesten määrä osallistujista tippuu tätä myöten) (Muutos2)

Urheilulajeissa on pääasiassa tyttöjen ja poikien sarjoja. Säännöt määräävät miten toimitaan. Jos kansalliset tai kv säännöt muuttuvat siten että molemmat sukupuolet kilpailevat ja harrastavat samoilla säännöillä ja samassa joukkueessa niin silloin toki tilanne on uusi ja puhutaan sukupuolineutraalista toiminnasta. Useimmissa fyysisissä lajeissa tytöt tarvitsisivat pärjätäkseen kevennettyjä pistetaulukoita ja se taas ei olisi tasa-arvoista poikien kannalta. (Toimi1)

Näin tasa-arvopolitiikan legitimaatiota kyseenalaistettiin yhteisenä kannatettavana arvona. Sen sijaan tasa-arvo kuvattiin diskurssissa sukupuolikamppailuna, jossa toiselta pois on toiselle lisää (vrt. Jokinen 2002). Tasa-arvon edistymisen asetettiin naisiin keskittymisen vuoksi tosiasiallisesti sukupuolia epätasa-arvoistavaksi politiikaksi, jossa miehet jäävät häviäjiksi. Tasa-arvoa rakennettiin liiallisuuksiin pyrkivänä ideologiana, jonka vaikutukset toimintaan ovat vastakkaisia sille, mihin tasa-arvolla pyritään, eikä se näin politiikkana ole sisällöltään toimiva eikä kannatettava.

Diskurssikäytännöissä myös puhuttiin täysin ohi kyselyn ja kysymysten aiheesta ja näin samalla osoitettiin sukupuolten tasa-arvon olevan marginaalinen, epäkiinnostava asia ja liikunnan alalla olevan paljon muita, tärkeämpiäkin, huomiota vaativia teemoja.

Ympäristötekijöiden muutokset: liikunnan vähentyminen/polarisoituminen yleisesti ottaen, hyöty- ja terveystoiminnan merkitysten järeä kasvaminen, istumisen vähentäminen. (Muutos5)

Kustannusvaikutukset, elämäntavan muuttuminen ja jopa vapaaehtoisuuden roolin muutos – odotetaan hyvin ammattimaisia tapahtumia pilkkahintaan. Toisaalta matkustamisen tuomat lisäkustannukset hidastavat ja toimivat esteenä tapahtumiin lähdössä, mikäli ei ole kilpaurheilija. Kilpailijat matkustavat mitalien perässä – tavallinen hyötyliikkuja kaipaa elämyksiä –asioita, joita kotinurkilta ei löydy. (Muutos6)

Lajin ominaisuus mielletään suurelta osin vapaa-ajan harrastukseksi ei niinkään kilpailutoiminnaksi tai säännölliseksi harrastukseksi. (Muutos6)

Otteluiden määriä on pystytty nostamaan ja siten ns. lähipelien määrä on kasvanut. (Toimi3)

Huolestuttaa Valo/OK nykyinen tilanne. (Toimi4)

Jokaiselle työntekijälle pitäisi saada yhtäläinen työnohjaus riippumatta missä päin Suomea työntekijä asuu. (Organisaatio8)

”Pas...” -diskurssissa sukupuolten tasa-arvon suoran teilausten ja vastustuksen kautta sukupuolten tasa-arvo asetettiin turhanpäiväiseksi tai tavoitettaan vastaan toimivaksi politiikaksi, jota ei ole tarpeellista tai edes toivottavaa liikuntapolitiikassa käsitellä. Tasa-arvo asettui liikunnan ulkopuolelta päälle liimatuksi tavoitteeksi, jolla liikuntakentän arvopohjan

omalakisuutta uhataan, sillä tasa-arvolla pyritään peittämään liikunnan kannalta tärkeämpiä kysymyksiä. Diskurssin puhujat näin asettivat liikuntatoiminnan arvot erillisiksi muusta yhteiskunnallisesta keskustelusta ja liikuntakenttää rakennettiin samalla omia sisäisiä arvojaan määritteleväksi saarekkeeksi.

Sukupuolten tasa-arvopolitiikan turhanpäiväisyyttä rakensi myös yksi puhuja luonnollistamalla sukupuolieroa selvästi asenteellisella tavalla.

Naisilla ei ole kiinnostusta talkootöihin koska meidän lajiliitossa ei ole palkattuja toimia. (Muutos6)

Näin ”pas...” -diskurssin diskurssikäytännöissä pyrittiin heikentämään sukupuolten tasa-arvon merkitystä eriarvoisuuden vähentämisen politiikkana ja samalla kyseenalaistamaan sen kannatettavuutta yleisenä arvona ja tavoitteena.

LOPUKSI

Pohdintaosiossa käsittelen ensiksi tutkielmani tuloksia sekä niiden tuottamaa ymmärrystä sukupuolten tasa-arvopolitiikasta. Tämän jälkeen arvioin tutkielmani toteutusta ja parannusehdotuksia. Lopuksi pohdin, mitä annettavaa tutkielmallani on tasa-arvopoliittiseen tutkimukseen ja tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden käsittelyyn liikunta-alalla ja siirryn näin tutkielman sisällöllisestä arvioinnista kohti laajempaa aiheen tarkastelua.

Tutkimustehtävänäni oli tarkastella ja hahmottaa erilaisia liikuntajärjestöjen puheella rakennettuja, ylläpidettyjä ja haastettuja sukupuolten tasa-arvon diskursseja sekä sitä, millaisia erilaisia merkityksiä erilaiset puhetavat antavat tasa-arvopolitiikalle. Tutkimustehtävääni sisältyi myös näiden diskurssien valtasuhteiden pohdintaa tutkielmani aineiston kontekstissa. Tuloksena erotin järjestöjen puheesta kuusi erilaista diskurssia, jotka olivat tasa-arvon edistämisen diskurssi, abstraktin tasa-arvon diskurssi, yhdenvertaisuuden paremmuuden diskurssi, sulautuneiden merkitysten diskurssi, meillä on jo tasa-arvo -diskurssi sekä tasa-arvo on ”pas...” -diskurssi. Jokaista diskurssia hahmottelin kolmella eri tarkastelun tasolla: sisällönanalyysin, diskurssikäytäntöjen sekä sosiaalisten käytäntöjen ja ideologian tasolla perustuen Fairclough'n (2003) kriittisen diskurssianalyysin malliin.

Diskurssien kautta hahmottelemani tasa-arvon moninaiset merkitykset liittyvät linjaan aikaisempien tutkimusten kanssa tasa-arvon monimerkityksellisyydestä, tilanteisuudesta, kontekstuaalisuudesta ja sen käyttämisestä erilaisten politiikkojen perusteluna (esim. Siekkinen 2017; Holli 2012; Lombardo ym. 2009). Tämän tutkielman diskursseista tasa-arvon edistämisen diskurssi oli määrällisesti laajimmin aineistossa esiintynyt diskurssi ja sitä haastoivat suoraan tai epäsuorasti viisi muuta puhetapaa. Näistä yhdenvertaisuuden paremmuuden diskurssi sekä sulautuneiden merkitysten diskurssi jakoivat merkityksiä myös keskenään ja ennen kaikkea rakensivat moninaisuuden huomioimattomuutta tasa-arvopolitiikan heikkoudeksi, jota pitäisi kaikenlaisen syrjinnän poistamiseksi korostaa enemmän. Meillä on jo tasa-arvo ja tasa-arvo on ”pas...” -diskurssit sen sijaan asettuivat kokonaan tasa-arvopolitiikkaa vastustaviksi puhetavoiksi. Abstraktin tasa-arvon diskurssi asemoitui osaksi tukemaan tasa-arvon edistämisen diskurssia, mutta yhtä aikaa sitä tosiasiasissa sisältäpäin murentavaksi puheeksi.

Ensinnäkin tärkeä havainto analyysini tuloksena oli se, että analysoituani sukupuolten tasa-arvopoliitikalle annettuja merkityksiä eri käsitteiden kautta huomasin, että osa niistä risteili usean eri käsitteen alla. Tutkielman tuloksena tasa-arvopoliittisesta puheesta olikin se, että näennäisesti kaikkien yhteisesti ymmärtämälle käsitteelle kuten sukupuolten tasa-arvo, voidaan määritellä täysin päinvastaisia tavoitteita ja mahdollisuuksia. Toisaalta yhtä lailla täysin eri käsitteillä voidaan silti pyrkiä kohti samanlaisia tosiasiallisia päämääriä. Tässä tutkielmassa eri käsitteellistyksillä tarkasteltiin niiden kautta rakennettuja tasa-arvopoliittisia merkityksiä ja tuloksena olivat juuri edellisenkaltaiset ristiin puhumiset ja ymmärrysten moninaisuus. Tästä seuraa konkreettiselle käytännölle tärkeä kysymys siitä, miten erilaisten käsitteiden ja niihin liitettyjen politiikkojen ristiaallokossa oikein määritetään, millaista politiikkaa ja millaisin tavoittein organisaatioissa oikein tehdään? Sukupuolten tasa-arvon toteaminen tavoitteeksi yleisenä, kaikkien ymmärtämänä käsitteellistysenä ei tule johtamaan tavoitteelliseen ja toimivaan tasa-arvopoliittikkaan, sillä tasa-arvolle annetut erilaiset ja ristiriitaiset merkitykset piilevät siellä, missä yhteisiä suuntaviivoja ei ole tosiasiallisesti piirretty. Silloin sukupuolten tasa-arvopoliitikalla on suuri vaara jäädä juuri niiden kuuluisien juhlapuheiden tasolle.

Käsitteiden merkityksiin liittyen aineistosta oli myös luettavissa jonkinlaisen diskursiivisen käänteen tapahtumista tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden käsitteiden suhteessa. Tutkielmani vahvisti aiemman tutkimuksen osoittamaa muutossuuntaa, jossa sukupuolten tasa-arvoa sijoitetaan entistä useammin osaksi yhdenvertaisuutta sen rinnakkaiseksi tai alaiseksi politiikaksi (esim. Kantola ym. 2012). Osassa puhetta sukupuolten tasa-arvosta myös vaiettiin täysin ja sen sijaan puhuttiin yhdenvertaisuuden tärkeydestä. Puhetta on syytä tarkastella kriittisesti siitä näkökulmasta, mitä näillä käsitteellistyksillä tehdään ja millaisia seurauksia erilaisilla puheen muutoksilla voi olla eriarvoisuutta vähentämään pyrkivälle politiikalle. Tärkeää on pohtia sitä, millaisia syrjäntäkysymyksiä ja eriarvoisuuteen liittyviä näkökohtia mahdollisesti nousee uudenlaisen poliittisen puheen kautta esille ja mitkä mahdollisesti sivuutetaan. (Sukupuolten) tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ei tule asettaa lähtökohtaisesti toisilleen vastakkaisiksi, sillä tuloksia eriarvoisuuden vähentämiseksi yhteiskunnassa voidaan saavuttaa kumpaakin kautta ja laajimmin silloin, kun mahdollisimman monet erilaiset syrjivät tekijät pystytään huomioimaan yhtä aikaa. Tasa-arvosta voikin tulla yhtäaikaaisesti ulossulkeva ja eriarvoisuuksia rakentava käsite ja politiikka, mikäli se rajataan katsottavaksi vain tietystä kapeasta näkökulmasta eriarvoisuuteen. Samalla on kuitenkin pidettävä huolta siitä, että sukupuolikysymys ei jää liian toisarvoiseksi, ”vanhentuneeksi” tavoitteeksi, sillä

sukupuoleen kytkeytyy paljon vallan epätasaisen jakautumisen ja eriarvoisuuden aspekteja, joita on edelleen yhteiskunnassa syytä tarkastella tiiviisti. Siksi sukupuolittunutta eriarvoisuutta ja syrjintää tulisi tarkastella sekä osana moniperustaista syrjintää, että samalla olla tietoinen erityisistä sukupuolittuneista yhteiskunnallisista kysymyksistä. Sukupuolta ei siis pitäisi yhdenvertaisuuden lisäksi huolimatta edelleenkään unohtaa rakenteellisen eriarvoisuuden tarkastelussa. Hedelmällisintä voisi olla pyrkiminen edelleen kohti sukupuolen valtavirtaistamista läpi instituutioiden ja organisaatioiden, jolloin sukupuolta lähtökohtaisesti aina tarkasteltaisiin muiden syrjintäperusteiden rinnalla vaikuttavana tekijänä.

Toiseksi aineistossani kiinnostavaa oli se, miten vähäisissä määrin monen järjestöjen vallitseva tavoite naistoimijoiden lisäämisestä hallintoon ja päätöksentekoon kuvattiin siirtyneen tulokselliseksi toiminnaksi. Lukuisista tavoitteenasetteluista huolimatta vain osa järjestöistä kuvasi tekemiään tosiasiallisia konkreettisia muutoksia toimintaansa. Sen sijaan moni puhuja ei osannut kuvata toimiensa seurauksia tai ei tiennyt, millaisia vaikutuksia niillä oli ollut ja osan puhujista oli esimerkiksi vaikea konkretisoida tai nimetä muutoksia järjestössään viimeisen kymmenen vuoden ajalta. Tämä herättääkin kysymyksen siitä, miksi tulokset todella ovat niin vähäisiä, vaikka työtä on kerrottu tehdyn pitkään. Mahdollisesti tasa-arvopolitiikan institutionalisoitunut luonne on rakentanut siitä suomalaisessa puheessa jo kaikkialle ulottuvan politiikan, jonka historiallisen jatkuvuuden diskurssi on lisäksi kuvannut toteutuneeksi. Sen seurauksena tosiasiallinen tasa-arvon edistämistyö on jäänyt tekemättä.

Sen sijaan yhdenvertaisuudesta puhuneet vastaajat kuvasivat käsitteen tuoneen mukanaan uutta virikettä epätasa-arvoon liittyvään pohdintaan järjestössään ja näin yhdenvertaisuudesta puhujat myös kokonaisuudessaan rakensivat sen kautta tehtävää politiikkaa sukupuolten tasa-arvoa vaikuttavampana ja positiivisempänä lähestymistapana. Tulosten myötä pohdittavaksi nousee se, onko yhdenvertaisuuden muutospotentiali suurempi kuin ”virttyneeksi” kuvatun tasa-arvon vai onko sittenkin uuden yhdenvertaisuuden korostaminen entisten ongelmakohtien yliajamista ja aloittamista näennäisesti puhtaalta pöydältä. Samalla kaikki eriarvoisuuskysymykset on mahdollisesti helpompi lakaista maton alle, sillä yhdenvertaisuutta eivät rasita tasa-arvon lailla sen käsitteeseen liitetyt historialliset diskursiiviset merkitykset. Hovden (2012) on todennut norjalaisten liikuntajärjestöjen tasa-arvopuheen diskurssianalyysissään, että politiikassa on tapahtunut käänne sukupuolten tasa-arvosta kohti moninaisuuden tarkastelua. Näin jännite erilaisten eriarvoisuuden diskurssien ja

strategioiden suhteen on muuttamassa sitä, millaiseen kehykseen sukupuolikysymystä poliittisena kysymyksenä ollaan asettamassa. Hovdenin (emt.) mukaan eriarvoisuuden moninaisessa tarkastelussa usein nojaututaan kyseenalaistamattomaan oletukseen siitä, että kaikki eriarvoisuuden perusteet ja muodot toimivat ja järjestyvät samalla tavalla ja niitä kaikkia voidaan lähestyä yhdenlaisella mallilla. Sen sijaan pohtimatta jää se, millaisia vaikutuksia sukupuolten tasa-arvopolitiikalle on sillä, että sukupuolta käsitellään vähemmistöpoliittisena kysymyksenä. (Hovden 2012.) Tutkielmassani tulokset viittaavatkin samansuuntaiseen muutokseen, jossa moninaisuus liikunnan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuspolitiikassa on myös siirtämässä sukupuoleen liittyvää eriarvoisuutta vähemmistökysymykseksi.

Pohdittavaa antoivat myös aineistosta täysin puuttuvat sukupuolierityiset kysymykset, joita järjestötoimijat eivät maininneet puheessa juuri lainkaan. Näitä olivat esimerkiksi työelämään liittyvät tasa-arvokysymykset kuten raskaussyrjintä, palkkauksen epätasa-arvoisuus ja työelämän käytännöt, jotka vaikuttavat perheen ja työn yhteensovittamiseen. Mahdollisesti sukupuolten tasa-arvon analyysiä ei ole liikuntajärjestöissä siis kohdistettu ensisijaisesti organisaatioon ja sen toimintaan, vaan fokus on ollut ”sportissa”, harrastajissa ja liikunta- ja urheilutoiminnan järjestämisessä. Työelämään liittyvät tasa-arvokysymykset ovat kuitenkin erittäin tärkeitä esimerkiksi naisten liikunta-alalle työllistymisen ja siellä etenemismahdollisuuksien kannalta. Niiden huomiotta jättämisellä tuetaan implisiittistä miesnormia työelämässä ja näin hidastetaan kulttuurin tasa-arvoistumista koko liikunta-alalla. Lisäksi sukupuolisesta ja seksuaalisesta häirinnästä vaiettiin puheessa täysin, eikä niitä tunnistettu yhdenkään järjestön puheessa osaksi sukupuolittunutta epätasa-arvoa. Osa sukupuolierityisistä kysymyksistä näyttäytyikin tutkielman tulosten valossa olevan osalle puhujista hankalasti hahmotettavia eriarvoisuuden muotoja tai sitten niitä ei määritelty oleellisiksi omassa toiminnassa tai yleisemmin liikunta-alalla.

Kolmanneksi on syytä käsitellä kyselyyn vastanneita ja vastaamatta jättäneitä järjestöjä. Kyselyn vastausprosentti oli 63 % ja näin ollen 123 valtionapua saaneesta järjestöstä 54 ei vastannut kyselyyn. Vastausprosenttia voi kuitenkin pitää melko hyvänä. Kahdestatoista eniten tukea (945 000 – 4 802 000) saaneesta järjestöstä vastasi kahdeksan. Kaikki vastanneet järjestöt jakautuivat suhteellisesti melko tasaisesti lajiliittojen, aluejärjestöjen, erityisryhmien liikuntajärjestöjen sekä muiden järjestöjen kesken. Vastausprosenttiin vaikutti luultavasti senhetkinen aiheelle otollinen tilanne, jossa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu oli

järjestöissä juuri ajankohtainen prosessi ja aiheen merkityksestä ja sisällöistä oli kenties käyty päivitettyjä keskusteluja ja tasa-arvopolitiikkaa asemoitu osaksi toimintaa.

Pohdinnan arvoista tutkimusasetelmassani on kyselyn suhteen se, millainen merkitys tuloksiin on ollut tiedon tuottamisen kontekstilla eli kyselyn tekstillä sukupuolten tasa-arvosta. Hahmottelemani kuusi tasa-arvon diskurssia olivat aineistossa hyvin erisuhtaisia; toiset näyttäytyivät aineistossa paljon harvemmin kuin esimerkiksi tasa-arvon edistäminen, joka oli määrällisesti kaikkein laajimmin aineistossa esiintynyt diskurssi. Tähän arvioin vaikuttaneen osaltaan sen, että kyselyn kielessä käytettiin ainoastaan sukupuolten tasa-arvon käsitettä. Näin kyselyn puheen sisäinen diskurssi ohjasi vastaajia myös puhumaan sukupuolten tasa-arvosta ja myötäilemään kyselyn puhetapaa sen edistämisestä. Mikäli kyselyssä olisi puhuttu yhdenvertaisuudesta tai pelkästään tasa-arvosta, myös vastaajien käsitteiden käyttö olisi luultavasti ollut erilaista. On kuitenkin mahdotonta arvioida, millä tavalla tavoitteiden ja merkitysten anto sukupuolten tasa-arvolle olisi tällöin muuttunut. Mahdollisesti sukupuoli tasa-arvokysymyksenä olisi nostettu esille harvemmin kuin tässä aineistossa. Toisaalta kyselyn lähtökohta sukupuolten tasa-arvopolitiikan merkityksestä nimenomaan sukupuolisen eriarvoisuuden tarkastelun kannalta toimi oivallisena peilinä aihetta eri käsitteillä hahmottaneiden vastaajien puheelle ja nosti esiin tutkielman kannalta keskeisen kysymyksen siitä, miksi sukupuolten tasa-arvo ei osan puhujien mielestä ole riittävä tai relevantti politiikka. Näin valitsemani käsitteellisen lähtökohdan voidaan arvioida kuitenkin saaneen vastaajat kertomaan jotakin sisällöllisesti olennaista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuspuheesta ja -politiikasta.

Edellisen pohdinnan jatkona on todettava, että tutkielmassani en onnistunut täysin vastaamaan siihen, millaisia valtasuhteita erilaisilla diskursseilla laajemmin on, vaikka asetin sen tutkielmani yhdeksi keskeiseksi tiedonintressiksi. Analyysiä tehdessäni aineistonkeruun konteksti alkoi näyttäytyä entistä määrittelevämpänä tulkintakehyksenä tuloksille pikemmin kuin laaja yhteiskunnallinen konteksti tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden suhteesta on olemassa aiempaa tutkimusta siitä, millaisiin poliittisiin ideologisiin lähtökohtiin käsitteiden on nähty kiinnittyvän (esim. Hovden 2012; Kantola 2012). Kuitenkaan aiemmassa tutkimuksessa tehtyjen ideologisten jaottelujen yhdistäminen tämän aineiston analyysissä hahmottelemiini diskurssikäytäntöjen teemoihin ei antanut aineiston rajallisuuden vuoksi varsinaisia mahdollisuuksia esimerkiksi tarkasteluun siitä, kiinnittyikö tasa-arvo järjestöjen puheessa ensisijaisesti rakenteellisen eriarvoisuuden

vähentämiseen ja yhdenvertaisuus puolestaan syrjinnän kieltämiseen sekä yksilökeskeisempään syrjinnän tarkasteluun. Sen sijaan tutkielmassani keskityin ideologisella tasolla analyysiin siitä, millaisella tavalla tasa-arvopolitiikan merkityksellisyydestä puhuttiin ja millä tavoin sukupuolten tasa-arvoa puhujien toimesta asemoitiin laajemmin suhteessa muihin eriarvoisuuteen liittyviin politiikkoihin. Pohdin myös, miten sukupuolten tasa-arvon suhteuttamisen tavat paikansivat sen osaksi yhteiskunnallista eriarvoisuuskeskustelua esimerkiksi hallitsevaa kahtia jaettua sukupuoli-ideologiaa tukevaksi politiikaksi. Tutkimusaineistona toiminut tasa-arvokysely olikin yksi tasa-arvon ja tasa-arvopolitiikan määrittelyn mahdollisuus järjestöille ja julkista tietoa tuottavana tieteellisenä tutkielmana se on puheenvuoro laajaan tasa-arvosta käytävään keskusteluun yhteiskunnassa.

Neljänneksi arvioidessani omaa tutkielman toteuttamistani voin todeta käyneeni läpi monia tutkimuksellisia harharetkiä ja hankaluuksia. Ensimmäinen merkittävä käännekohta tapahtui keräämääni aineistoa lukiessa, jonka aikana minulle valkeni, että pelkkä temaattinen sisällönanalyysi ei vastaisi juuri lainkaan sellaista tiedon tuottamisen muotoa, jota tutkijana ja ennen kaikkea feministiseen tutkimusotteeseen sitoutuneena tutkijana näkisin merkityksellisenä tuottaa. Sen sijaan syvemmälle menevä analyysi vallan ja kielen kytköksiin ohjasi tutkivaa katsettani etsimään diskurssianalyttisempaan tutkimusotteeseen soveltuvaa metodologiaa. Kriittisen diskurssianalyysin löydettyäni tutkijan tieni ei helpottunut, sillä diskurssianalyttisen tutkimuksen tekeminen vaatii tarkkaa metodologista perehtymistä ja analyysin aloittamisen aikoihin huomasinkin olevani edelleen tiedoiltani vajavainen sitä suoraa päätä toteuttamaan. Näin analyysin tekeminen olikin vaiheittaista harjoittelua, yrityksen ja erehdyksen kautta tapahtunutta oppimista. Erityisesti koin haastavaksi yhdistää analyysin eri tasoja toisiinsa niin, että niillä olisi aineistosta osoitettavissa selkeitä yhteyksiä. Tunnistan yhtymäkohtia tutkielman metodiosuudessa viittaamaani kriittisen diskurssianalyysin arvostelijaan (Haig 2004), jonka mukaan analyysien tulkinnat saattavat helposti muodostua liian ”impressionistisiksi ja intuitiivisiksi”. Koin myös omaa tutkimusanalyysiäni kirjoittaessani, että ideologisen tason analyysi muodostui aineistosta käsin katsottuna melko utuisena ja rajoiltaan epätarkkana. Näitä haasteita pyrin tutkielmassani ratkaisemaan nojaamalla aikaisempaan tutkimustietoon ja käyttämään sitä tukena ja vihjeiden antajana puheen ideologisen tason analyysissä.

Sen sijaan arvioin kuitenkin diskurssikäytäntöjen tason analyysin tutkielmani vahvuutena ja ”aineistopitoisuudeltaan” hyvänä. Samoin olin tietoinen tutkijan itsereflektion tärkeydestä

tiedon tuottajana ja rakentajana läpi tutkielmani kirjoittamisen. Tästä syystä valitsin käyttäväni läpi työn esimerkiksi ”puhujan” käsitettä osoittaakseni puheen tuottamiseen sisältyvän toimijuuden sen sijaan, että olisin viitannut vaikkapa ”järjestöön” organisatorisena kokonaisuutena. Samoin pidin huolta siitä, että analyysiä kirjoittaessani puhujat myös toimivat aktiivisissa verbimuodoissa ja pyrin välttämään puheiden toimijuuden häivyttämistä passiivilauseiden taakse. Omalle tutkijan ymmärrykselleni voin todeta tutkielman tekemisen olleen varsin vaikuttava matka, joka runsaasti laajensi omaa tutkijan tajuntaani.

Seuraavaksi siirryn tutkielmani sisällöllisestä tarkastelusta edelleen laajentamaan näkökulmaa liikunnan tasa-arvotyöhön yleisemmällä tasolla sekä pohdin tutkielmani mahdollisuuksia sen kehittämiseksi. Luon myös katsauksen yleisen tasa-arvopolitiikan linjoihin ja tulevaisuuteen sekä esitän tutkielmani herättämiä jatkotutkimusehdotuksia.

Salasuo ym. (2016, 28) kirjoittavat kriittisesti liikuntalain lähtökohdista ja arvopohjaan kiinnittyvistä tavoitteista, joista liikuntajärjestöissä ollaan kummasti ulkona ja joiden tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöhön liittyvistä kirjauksista ”harva edes tietää”. Edellisten tutkijoiden mukaan liikuntakentän arvot ovat tällä hetkellä hukassa ja syytä olisi kääntyä kohti liikuntalakia, jotta yhteinen linja valtakunnalliselle liikuntapolitiikalle vahvistuisi. Salasuo ym. ovat myös kuvanneet liikunnan seuranneen yhteiskunnassa yleistä kehitystä, jossa yksilökeskeisyys ja ”kuluttajuus” ovat ajaneet arvopuheen ohi ja tasa-arvostakin on tullut yksilön tasa-arvoisuutta, josta hän on lopulta itse valintojensa kautta vastuussa (Salasuo ym. 2016, 28). Samalla rakenteellinen ymmärrys eriarvoisuudesta on jäänyt toissijaiseksi pohdinnaksi. Tutkielmani tulokset myötäilevät näitä havaintoja. Tutkielmani näkökulmasta tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat liikuntajärjestöissä hyvin tulkinnanvaraisia, monimerkityksellisiä ja tavoitteiltaan sekä toimiltaan varsin kirjavasti huomioonotettuja kysymyksiä. Tutkielmani vahvistaa edellistä kuvausta siitä, miten puhe tasa-arvotyön tärkeydestä ja keskeisyydestä on hyvin tilanteista ja toimijasta riippuvaista. Osan mukaan tasa-arvo on ”passé”, mennyttä, toisaalla harkitaan sukupuolikiintiöiden käyttöönottoa ja kolmas on toteuttamassa suunnitelmansa mukaista transsukupuolisten urheilijoiden kohtaamisohjeistusta. Mistä siis löytyisi tahtoa pyrkiä kohti yhteistä suuntaa liikuntakentän arvojen suhteen?

Mikäli halua vain löytyy, tasa-arvon edistämistä on kuvattu myös varsin simppeliksi politiikaksi. Hakamäki (2014, 24) kirjoittaa jalkapalloväen työstä tyttöjen ja naisten harrastaja- ja seuratoimijamäärien lisäämiseksi ja ottaa esille Prinsessafutis-konseptin, jolla on pyritty vaikuttamaan lajikulttuurin asenteisiin. Pinkit pallot kuvattiin ensiaskeleiksi, jolla naisia ja tyttöjä saatiin houkuteltua mukaan ennätysmäärä. Luultavasti myöhemmin tytöille itselleen oleellisempaa kuin pinkit pallot on ollut se, että he ylipäättään ovat liikkuneet ja urheilleet. Suoraviivaista ei näin aina ole myöskään se, millaisia toimia tasa-arvon edistämiseksi tehdään ja millaisia sen seuraukset ovat. Feministisestä näkökulmasta pinkki pallo edustaa kulttuurisesti kaavamaisesti sukupuolitettua tyttöyttä, mutta kuten Hakamäki toteaa, se ”ilmeisesti osui markkinarakoon” (Hakamäki 2014, 28). Siksi oleellista on toiminnan kokonaisuus, kuten se, millaista toiminta itsessään on, miten valmentajat ja toimijat suhtautuvat tyttöihin harrastajina ja pelaajina, millaisia resursseja toiminta saa ja millaisia kehittymismahdollisuuksia tytöille luodaan. Jalkapallosta on tullut yksi tyttöjen suosituimmista liikuntaharrastuksista, mutta pinkeistä palloista huolimatta naisten maajoukkuepelaajat tienaavat edelleen murto-osan siitä mitä miespuoliset kollegansa (Helsingin Sanomat, 11.10.2017). Sukupuolten tasa-arvoa onkin osattava hahmottaa eri tasoilla toiminnan kokonaisvaltaiseksi muuttamiseksi. Tähän ei tutkielmani tulosten mukaan pystytä vielä riittävän laajasti liikuntajärjestöjen tasa-arvopolitiikassa. Hakamäki toteaa tasa-arvon onnistuneeksi edistämiseksi strategisten kirjausten olemassaolon sekä niiden säännöllisen ja näkyvän seurannan sekä järjestöissä että rahoittajan tasolla, pitkäjänteisen sitoutumisen ja kehitystahdon, omasta lähiympäristöstä aloittamisen sekä hyvien käytäntöjen ja verkostojen hyödyntämisen (Hakamäki 2014, 26).

Tasa-arvopolitiikan yleisesti on aiemmassa tutkimuksessa kuvattu olleen tehottoman oloista siksi, että se on areenalta toiselle epäjohdonmukaista ja etenee niillä eri tahdilla ja eri suuntiin (Kantola ym. 2012). Näin myös liikunnan kentällä, jossa tekoja edellytetään valtionapua saavilta järjestöiltä, mutta jonka arviointi on edelleen kysymysmerkki. Tasa-arvopolitiikan vaikuttavuutta, tavoitteita tai toimia ei ole seurattu lisäksi laisinkaan esimerkiksi liikuntaviranomaisten toimien, liikuntakoulutuksen järjestäjien tai liikunta-alan työnantajien kannalta (Pyykkönen 2016, 35). Pyykkönen (2016, 44–45) on nostanut esiin OKM:n sekä Valtion liikuntaneuvoston roolin liikunnan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuspolitiikan ohjaajina, joiden tulisi sekä kerätä tietoa, että seurata tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tilaa liikunnan alalla. Avoinna kuitenkin vielä on, miten seurantaa tullaan tekemään ja seurantatietoa

tuottamaan. Arvioinnin kohdistusta Pyykkönen ehdottaa esimerkiksi siihen, onko valtionapujärjestöillä tasa-arvon edistämisen suunnitelmia ja miten niitä toteutetaan, seurataanko valtionapujärjestöissä syrjimättömyyden edistymistä ja millaisiin toimiin seuranta on johtanut, sekä miten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus näkyvät eri organisaatioiden strategioissa ja niiden toteuttamisessa. (Pyykkönen 2016, 44–45.) Liikuntajärjestöjen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tilasta ja siihen liittyvistä toimista on tällä hetkellä olemassa vain vähän ajantasaista ja ennen kaikkea säännöllisesti kerättyä seurantatietoa. Seuranta varten on yritetty muokata mittareita esimerkiksi Tasa-arvotyöryhmän keinoin, mutta valmiita sapluunoita ei toistaiseksi ole olemassa. Pyykkösen raportissa ehdotetaankin ”Liikunnan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokatsauksen” tuottamista osana VLN:n arviointitiedon keruuta, jotta syrjintään liittyvien säädösten tosiasiallista toteutumista pystyttäisiin seuraamaan.

Tämän tutkielman tulosten valossa on annettavissa viitteitä edellisten kysymysten vastauksiksi. Valtionapujärjestöillä oli vuonna 2015 vaihtelevasti tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisen suunnitelmia ja vielä kirjavammin suunnitelmien toteutustapoja. Pääasiallisesti sukupuolten tasa-arvotavoitteita seurattiin toimijoiden sukupuolittaisella laskemisella, mutta tarkasti laadullisia toiminnan mittareita kuvasivat paljon harvemmat puhujat. Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta on osaksi sisällytetty organisaatioiden strategioihin, mutta tavoitteiden toteuttamisessa, asettelussa ja suunnissa on suurta vaihtelua. Tutkielmani tulokset ovat samansuuntaisia Pyykkösen raportin suhteen myös siinä, että tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä kuvattiin osassa puhetta kriittisesti ”käsien pesuksi” ja muusta toiminnasta irrallisiksi teemoiksi. Raportissa ehdotetaankin ensiaskeleiksi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusmanuaalin kokoamista, jossa voitaisiin sekä avata käsitteitä, yhtenäistää ymmärrystä että vakiinnuttaa yhteistä kieltä valtion, valtionapujärjestöjen ja laajemmin liikuntatoimijoiden välille (Pyykkönen 2016, 46-47).

Olisikin siis erittäin tärkeää luoda liikunnan alalle sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuuden edistämistä kuvaavat tavoitteet ja mittarit, jotka helpottaisivat kaikkien tahojen työtä aiheen suhteen ja johtaisivat näin myös toimivampaan lopputulokseen. Tutkielmani valossa tämä olisi ehdottoman tärkeää tasa-arvopolitiikan selkiyttämiseksi ja yhtenäistämiseksi. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tiedonkeruussa on kokonaiskuvan saamiseksi yhdistettävä sekä tilastollista että laadullista tietoa, sillä pelkästään tilastoihin nojautumalla jää osa eriarvoisuudesta vääjäämättä piiloon. Laadullinen seurantatieto on kuitenkin toisaalta tulkinnanvaraista ja vaatii hyvin suunnitellut ja perustellut arvioinnin

mittarit, joilla pystytään myös ohjaamaan organisaatioita toimintansa ja politiikkansa toteuttamisessa huomioimaan syrjintää ja eriarvoisuutta mahdollisimman kattavasti. Pyykkönen viittaa raportissa kaksoisstrategian käyttöönottoon, jossa tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta tarkasteltaisiin sekä tiettyjen ryhmien suhteen erillisinä että samalla pyrittäisiin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden valtavirtaistamiseen kaikkeen liikunta-alan päätöksentekoon ja sen valmisteluun (Pyykkönen 2016, 45–46). Tämän tutkielman tulosten valossa matka on vielä kovin pitkä, sillä ensin täytyisi vakuuttaa ja herättää osa järjestötoimijoista ylipäättään havaitsemaan epäkohtia ja kehittämistarvetta omassa toiminnassaan; tätä ei moni puhuja kuvannut kuitenkaan heidän organisaatiossaan edes tarvittavan. Paine rahoittajan puolelta on mahdollisuus saada aikaan jonkinlaisia muutoksia, mutta on utopiaa kuvitella, että ilman tosiasiallista paneutumista ja pyrkimistä organisaatioiden sisällä muutosta olisi ainakaan huomattavissa määrin itsestään tapahtumassa. Kuitenkaan viimeistään nyt liikuntalain uusiuduttua tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymykset ”eivät enää voi olla mielipidekysymyksiä” (Pyykkönen 2016, 46).

Jään pohtimaan tutkielmani päätteeksi työni läpi kulkenutta perustavaa juonetta siitä, pystytäänkö sukupuolten tasa-arvopolitiikan keinoin lainkaan luomaan radikaalia ja feminististä yhteiskunnallista muutospotentiaalia. Tutkielmani tuloksena tällaista puhetta oli aineistossa erittäin niukasti, eikä mikään diskursseista varsinaisesti sisältänyt feminististä näkökulmaa kuin pilkahduksin ja yksittäisten puhujien suilla. Kuten aiemmin todettua, tasa-arvo onkin pääasiassa feministisessä tutkimuksessa nähty vaimeaksi ja jähmeäksi politiikaksi yhteiskunnallisen muutoksen suhteen. Pääasialliset feministisiksi tulkittavat tasa-arvopoliittiset tavoitteet koskivat sukupuolen moninaisuuden ja transsukupuolisten sekä muunsukupuolisten huomiointia nykyistä paremmin että tasa-arvopolitiikan puitteissa tehtyjen muutamien toimien nähtyä emansipoivaa vaikutusta naisille ja tytöille. Yhdenvertaisuudesta puhuttaessa sukupuolen moninaisuuteen viitattiin myös yksittäisissä puheenvuoroissa. Feministisen tutkimuksen näkökulmasta liikunnan toimijoiden tasa-arvon käsittäminen olikin pääasiassa varsin perinteistä ja lukuihin typistyvää. Syvempää analyysiä siitä, millaista ja keiden väliin rajoja rakentavaa tasa-arvopolitiikkaa tehdään, ei aineistossa juurikaan ollut. Yhtä lailla tavoitteet ja toimet oli keskitetty tiukasti pääasiallisesti kohti rinnastusta ”naiset” ja ”vähemmistöt”, mutta pohdintaa siitä, mistä eriarvoisuus kumpuaa, oli nähtävissä heikommin. Osa puhujista kuvasi liikunnan alalla kuitenkin edelleen vallitsevan ”miehisen hegemonian”, jonka seurauksena maskuliininen kulttuuri hallitsee käytänteitä ja

politiikkaa. Kriittisessä tasa-arvon tarkastelussa onkin huomautettu siitä, miten eriarvoisuuden tarkastelua olisi syytä suunnata vähemmistöistä myös kohti vallan keskusta ja vallanpitäjiä erityisesti, jotta ”miehen” sukupuolineutraalia kategoriaa ja tätä kautta politiikan implisiittistä piilotettua sukupuolittuneisuutta pystyttäisiin purkamaan (Hovden 2012).

Tutkielmani pohjalta palaan edelleen pohtimaan sitä, mikä merkitys lopulta on tasa-arvopolitiikan käsitteellistyksillä. Koska ne eivät ole yksiselitteisiä vaan toistensa kanssa lomittaisia ja päällekkäisiä riippuen aina kulloisestakin tulkinnasta, on mahdollista, että liikunta-alallakin pyrittäessä edistämään liikuntakulttuurin avoimuutta ja estämään syrjintää, puhutaan ohi toisista. Tasa-arvon edistäminen näytti monelle vastaajalle olevan edelleen pääasiallinen keino sukupuolisen syrjinnän poistamiseksi, toisille se näyttäytyi auttamatta riittämättömänä näkökulmana syrjimättömyyteen. Toisaalta useat eriarvoisuuden ja syrjinnän kysymykset toistuivat käsitteestä riippumatta järjestöjen vastauksissa ja moni käytti näitä käsitteitä myös synonyymeinä. Sukupuolen näkökulmasta tasa-arvon monimuotoiset rajapinnat erityisesti suhteessa yhdenvertaisuuteen herättävät kysymyksiä siitä, millaisia tulevat olemaan lähitulevaisuudessa sukupuolten tasa-arvon merkitykset ja mahdollisuudet laajentua esimerkiksi kohti sukupuolen moninaisuutta tai ylipäättään moninaisuuden huomiointia, vai onko sukupuoli ajautumassa politiikan marginaaliin ja kutistumassa yhdeksi, pääosin jo käsitellyksi syrjinnän muodoksi.

Tutkielmani kokonaisuudessa väistämättä keskeisimmäksi nousee tasa-arvosta, yhdenvertaisuudesta, syrjinnästä ja eriarvoisuudesta käytävän keskustelun tärkeys. Erityisesti keskustelu ja käsittely ovat tärkeitä uusien käsitteiden ilmetessä vanhalle pelikentälle, kuten yhdenvertaisuudesta tässä aineistossa puhuttiin. Samalla politiikan sekaantumisen, epäselvyyden ja päämäärättömyyden riski kasvaa. Toisaalta tutkielmassa yhdenvertaisuuden kuvattiin tuoneen järjestöihin enemmän keskustelua, eriarvoisuuskysymysten saaneen uutta puhtia sekä herättäneen aiempaa enemmän mielenkiintoa ja sen myötä politiikan edelleen siirtyneen myös konkreettiselle toiminnan tasolle. Yhtä aikaa toisaalla puheessa kerrottiin käsitteiden sisältöjen olevan epäselviä. Tämä kertonee ennen kaikkea aiheen vähäisestä käsittelystä niiden puhujien organisaatioissa, jotka kuvasivat politiikan ja käsitteiden määrittelyä vaikeaksi tai haastavaksi. Yhtenä tutkimustuloksena voikin todeta yhdenvertaisuuden ylipäättään sekoittaneen epätasa-arvosta käytävää keskustelua ja selkeästi organisaatioissa olleen erilaisia valmiuksia käsitellä syrjintäaihetta, sen vähentämisen tapoja ja strategioita. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat niiden edistämiseksi otettavakin aktiivisen

keskustelun alle sekä määriteltävä tavoitteet ja keinot joiden kautta eriarvoisuuteen pyritään organisaation toiminnassa vaikuttamaan. Samalla käsittelyn ja puheen kautta erilaiset eriarvoisuuden muodot tulevat näkyviksi ja siis ”oleviksi”. Tutkielma antaa viitteitä siitä, että ilman perusteellista ja jatkuvaa käsittelyä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuspolitiikassa voidaan kompastua ohipuhumiseen, joka saattaa johtaa tehottomaan, tempoilevaan ja tuloksettomaan toimintaan.

Jään miettimään vielä sitä, millaista eriarvoisuuden ja syrjinnän vähentämisen politiikka tulee tulevaisuudessa olemaan. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden diskurssien keskinäinen kamppailu tulee jatkumaan samalla, kun käsitteet myös lähentyvät ja alkavat entistä enemmän lainata merkityksiä toisiltaan. Millaista voisi olla onnistunut tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuspolitiikan yhdistäminen, jossa eriarvoisuutta voitaisiin huomioida tilanteisesti joustavasti ja samalla rakenteita unohtamatta? Tulevaisuuden haasteena onkin yksilöllisyyttä aina vain rankemmin painottavassa yhteiskunnassa hellittämättä vaatia rakenteellisten esteiden ja ongelmien tarkastelusta ponnistavaa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuspolitiikkaa. Samalla sukupuolta jokaista ihmistä koskettavana tasa-arvokysymyksenä on tarkasteltava läpäisevästi kaikessa toiminnassa.

Työni pohjalta esitän jatkotutkimusehdotuksiksi seuraavia tutkimuspolkuja. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuspolitiikan diskurssianalyttinen tutkimus on jatkossakin tärkeää, sillä käsillä ja meneillään on diskursiivinen politiikan suunnanmuutos erityisesti kohti moninaisuutta. Jotta tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuspolitiikkaa voidaan vaikuttavasti toteuttaa, sen merkitysten sekä niihin kiinnittyvien ideologioiden ja vallan kytkösten analyysiä on syytä jatkaa. Samalla seurattava on sitä, millaisia merkityksiä tässä muutoksessa annetaan sukupuolelle ja sukupuolten tasa-arvopolitiikalle. Mikäli sukupuolten tasa-arvo politiikkana on siirtymässä totaalisesti yhdenvertaisuuden käsitteen alle, millaisia vaikutuksia sillä tulee olemaan sukupuolten tasa-arvokysymysten käsittelylle? Vaikeuttaako diskursiivinen muutos eritoten naisten eriarvoisuuteen vaikuttamaan pyrkivän politiikan legitimointia? Toisaalta tutkimuskatse olisi kiinnitettävä myös niihin vallan mekanismeihin eri tasoilla, jotka ylläpitävät ja rakentavat eriarvoisuutta liikuntakulttuurissa. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden politiikkoja olisi lisäksi tärkeä tutkia organisaatiossa tai verkostossa toimijalähtöisesti tasa-arvo- ja/tai yhdenvertaisuuspolitiikan toteutuksen ja merkitysten näkökulmasta sekä pohtia neuvottelua sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden rajoista ja mahdollisuuksista ruohonjuuritasolla. Näin avautuisi mahdollisuuksia vertailla organisatorisen ylätasoa ja

toimeenpanevan tason politiikalle antamia merkityksiä ja politiikan tuottamia erilaisia vaikutuksia ja kamppailuja toimijoiden lähiympäristössä. Tasa-arvopolitiikan tavoitteena on eriarvoisuuden vähentäminen. Kun tietoa eriarvoisuudesta on saatavilla, seuraava askel voisi olla tämän tiedon mallintaminen sellaiseksi, että sitä pystyttäisiin käytännönläheisesti ruohonjuuritasolla hyödyntämään. Laajemmassa kehyksessä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden lomittuvia merkityksiä on syytä edelleen tarkastella liikunnan kentällä, jotta politiikka ei irtaudu edistämiskeinoista sanahelinäksi, jossa lopulta tasa-arvoaan ja yhdenvertaisuuttaan kannattelee vain enää itse oman identiteettinsä rajat tunteva yksilö.

LÄHTEET

- Bánhegyi, M. 2016. Translation Studies, Power and Ideology. Text Linguistic Trends in the Analysis of Political Discourse. Viitattu 5.11.2016.
<http://www.filologia.hu/tanulmanyok/translation-studies-power-and-ideology-text-linguistic-trends-in-the-analysis-of-political-discourse/page-5.html>
- Berg, P. & Kokkonen, M. (toim.). 2016. Urheilun takapuoli. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 186.
- Berg, P., Kivijärvi, A., Kokkonen, M., Peltola, M. & Salasuo, M. 2016. Liikunnan ja urheilun yhdenvertaisuuteen on pitkä matka. Näkökulma. Nuorisotutkimusseura ry/Nuorisotutkimusverkosto 37 (joulukuu), 1-6. Viitattu 23.8.2017.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. 1998. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma. Helsinki: Gaudeamus.
- Bourdieu, P. 1991. Language and symbolic power. Cambridge, UK: Polity Press.
- Brunila, K. 2009. Parasta ennen: Tasa-arvotyön projektitapaistuminen. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta, kasvatustieteen laitos 222.
- Connell, R., W. 1987. Gender and power: Society, the person and sexual politics. Stanford, CA: Stanford University.
- Euroopan komissio. 2014. Gender equality in Sport. Proposal for Strategic actions 2014-2020. Viitattu 23.11.2017. https://storage.googleapis.com/valo-production/2016/12/gender_equality_in_sport.pdf
- Fairclough, N., Mulderri, J. & Wodak R. 2011. Critical Discourse Analysis. Teoksessa T. A. van Dijk (toim.) Discourse studies. A multidisciplinary introduction. Los Angeles: Sage cop, 357-379.
- Fairclough, N. 2003. Analyzing discourse. Textual analysis for social research. London: Routledge.
- Fairclough, N (toim.). 2001. Language and Power. 2.painos. Edinburgh: Longman.
- Fairclough, N. 1992. Discourse and social change. Cambridge: Polity Press.

- Frantsi, J. 2015. Lajiliittojen valtionavustukset 2000-luvulla. Jyväskylän yliopisto, Liikuntakasvatuksen laitos. Kandidaatin tutkielma.
- Haig, E. 2004. Some observations on the critique of critical discourse analysis. *Studies in language and culture* 25 (2), 129–149.
- Haraway, D. J. 1991. *Simians, cyborgs and women: the reinvention of nature*. London: Free Association Books.
- Harding, S. 1986. *The science question in feminism*. Milton Keynes: Open University Press.
- Hartmann-Tews, I. & Pfister, G. 2003. Women in sport in comparative and international perspective. Issues, aims and theoretical approaches. Teoksessa I. Hartmann-Tews & G. Pfister (toim.) *Sport and women. Social issues in international perspective*. London & New York: Routledge, 1–14.
- Helsingin Sanomat. 11.10.2017. Palloliitto maksaa miesten maajoukkueelle selvästi enemmän kuin naisille – näin Palloliiton pääsihteeri perustelee eroa. Viitattu 21.11.2017.
- Helsingin Sanomat. 24.10.2017. Leijonien olympiabonusten suuruus edelleen avoin, Jääkiekkoliitto maksaa palkkioita vain menestyksestä. Viitattu 22.11.2017.
<https://www.hs.fi/urheilu/art-2000005421584.html>
- Herrala, H. 2015a. Tytöt kaukalossa. Etnografinen tutkimus tyttöjen jääkiekkoharrastuksesta. Lapin yliopisto. *Acta Universitatis Lapponiensis* 303.
- Herrala, H. 2015b. Jääkiekkoilevat tytöt ja naiset – kohti tasa-arvoisia toimintatapoja. *Liikunta & Tiede* 52 (5), 26-29. Viitattu 23.8.2017.
- Hokka, L. 2014. Miesten ja naisten tasa-arvon edistäminen liikuntapolitiikassa. Hyviä käytäntöjä Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014: 9. Viitattu 22.8.2017.
- Holli, A. M. 2012. Kriittisiä näkökulmia tasa-arvon tutkimukseen. Teoksessa Kantola, J., Nousiainen, K. & Saari, M. (toim.) *Tasa-arvo toisin nähtynä. Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen*. Tallinna: Gaudeamus, 73–96.
- Holli, A. M. 2003. *Discourse and Politics for Gender Equality in Late Twentieth Century Finland*. Helsingin yliopisto. *Acta Politica* 23. Helsinki: Helsinki University Press.

- Holli, A. M. 1995. Tasa-arvosta ja Troijan hevosista. Feministinen käsitekritiikki ja suomalaisen tasa-arvopolitiikan käytännöt. *Naistutkimus* 8 (3), 14–33.
- Hovden, J. 2006. The gender order as a policy issue in sport. A study of Norwegian sports organizations. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 14 (1), 41–53.
- Hovden, J. 2012. Discourses and strategies for the inclusion of women in sport – the case of Norway. *Sport in Society* 15 (3), 287–301.
- Ikävalko, E. 2016. Oppaisiin sidottu ja kokoushuoneisiin suljettu tasa-arvotyö? *Sukupuolentutkimus-Genusforskning* 29 (4), 39–42.
- Ilkka. 11.8.2015. Korot kopisevat hennosti urheilun johtoportilla. Sivun 20.
- Irni, S., Meskus, M. & Oikkonen, V. (toim.). 2014. *Muokattu elämä. Teknotiede, sukupuoli ja materiaalisuus*. Tampere: Vastapaino.
- Isosomppi, L. 2016. Suullinen tiedonanto 22.10.2016, Pietarsaari.
- Jokinen, A. 2016. Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa A.
- Jokinen, K. Juhila ja E. Suoninen (toim.). 2016. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 337–368.
- Jokinen, A. & Juhila, K. 2016. Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila ja E. Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 75–104.
- Jokinen, A. 2002. Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila ja E. Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Jyväskylä: Gummerus, 126–159.
- Jokinen, A. 2002. Mihin miehet tarvitsevat tasa-arvoa? Teoksessa A. M. Holli, T. Saarikoski & E. Sana (toim.) *Tasa-arvopolitiikan haasteet*. Vantaa: WSOY, 240–253.
- Jokinen, A. (toim.). 1999. *Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja*. Vammala: Tampere University Press.
- Julkunen, R. 2010. *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit*. Tallinna: Vastapaino.

- Julkunen, R. 2002. Timanttejakin parempi ystävä? Hyvinvointivaltion murroksen sukupuolittuneet seuraukset. Teoksessa A. M. Holli, T. Saarikoski & E. Sana (toim.) Tasa-arvopolitiikan haasteet. Vantaa: WSOY, 32–49.
- Junkala, P. & Lallukka, K. 2012. Yhteiset kentät? Puheita ja tekoja vähemmistöihin kuuluvien nuorten yhdenvertaisen liikunnan ja urheilun edistämiseksi. Sisäasiainministeriön julkaisu 2012:1. Viitattu 22.8.2017.
- Kaivosaaari, A. 2017. Lempeä Lydia – voimakas Björgen. Naishiittäjien representoinnin muutokset Urheilulehden teksteissä vuosina 1905–2010. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Sport, Physical Education and Health 255.
- Kantola, J. & Lombardo, E. 2017. Gender and political analysis. Lontoo: Palgrave.
- Kantola, J., Nousiainen, K. & Saari, M. (toim). 2012. Tasa-arvo toisin nähtynä. Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Tallinna: Gaudeamus.
- Korhonen, M. 1999. Isyyden muutos. Keski-ikäisten miesten lapsuuskokemukset ja oma vanhemmuus. Joensuun yliopisto. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 39.
- Koskinen, I. 2013. Simone de Beauvoir ja feminismin subjektin kriisi. Helsingin yliopisto. Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos. Pro gradu –tutkielma. Suomen Naistutkimuksen seuran gradupalkinnon saaja 2013.
- Kuusipalo, J. 2002. Mikä on se tasa-arvo, jota tasa-arvopolitiikka tavoittelee? Teoksessa A. M. Holli, T. Saarikoski & E. Sana (toim.) Tasa-arvopolitiikan haasteet. Vantaa: WSOY, 208–220.
- Laiho, A. 2013. Sukupuolten tasa-arvo koulutuspoliittisena tavoitteena ja käsitteenä – erityistarkastelussa 2000-luvun politiikkadokumentit. Kasvatus & Aika 7 (4), 27–44.
- Lazar, M. M. 2007. Feminist Critical Discourse Analysis. Articulating a Feminist Discourse Praxis. Critical Discourse Studies 4 (2), 141–164.
- Lazar, M. M. 2005. Feminist critical discourse analysis. Gender, power and ideology in discourse. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Lehtonen, K. 2014. Onks yhteistä todellisuutta? Liikuntajärjestöjen rakenneuudistus 2009–2012. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 283.

Liikuntalaki 2015. §/10.4.2015/390.

Lombardo, E., Meier, P. & Verloo, M. (toim.). 2009. The discursive politics of gender equality. Stretching, bending and policymaking. New York: Routledge.

Lätti, J. 2012. Tasa-arvopolitiikan tavoitteet ja todellisuus. Gender mainstreaming –periaate, tasa-arvopolitiikan käytännöt ja eriarvoisuuden kokemukset yliopistossa. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Pro gradu -tutkielma.

Magnusson, E., Rönnblom, M. & Silius, H. 2008. Critical studies of gender equalities. Nordic dislocations, dilemmas and contradictions. Makadam Publishers: Halmstad.

Meyer, M. 2001. Between theory, method and politics. Positioning of the approaches to CDA. Teoksessa R. Wodak & M. Meyer (toim.) Methods of Critical Discourse Analysis. London: SAGE, 14–31.

Naisasialiitto Unioni. 2016. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvovaltuutettujen tehtäviä ei tule yhdistää. Viitattu 22.11.2017. <http://www.naisunioni.fi/lausunto-naisasialiitto-unioni-vastustaa-tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuusvaltuutettujen-yhdistamista/>

Nieminen, T. 2008. Tasa-arvobarometri. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu 24.

Nousiainen, K. & Pylkkänen, A. 2001. Sukupuoli ja oikeuden yhdenvertaisuus. Helsinki: Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta.

OKM. 2005. Tasapeli. Sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen ja sukupuolivaikutusten arviointi liikunta-alalla. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:3. Viitattu 9.1.2016.

Peltola, M. 2016. Ohjaajan väkivaltainen käyttäytyminen liikuntaharrastuksissa. Sukupuolen ja maahanmuuttotaustan merkitys lapsiuhritutkimuksen valossa. Teoksessa P. Berg & M. Kokkonen (toim.) Urheilun takapuoli. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisu 186. Helsinki: Unigrafia, 23–45.

Pentikäinen, M. 2012. Kansainväliset ihmisoikeudet. Teoksessa J. Kantola, K. Nousiainen, & M. Saari. (toim.) Tasa-arvo toisin nähtynä. Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Tallinna: Gaudeamus, 99–123.

Petikäinen, S. & Mäntynen, A. 2009. Kurssi kohti diskurssia. Tallinna: Vastapaino.

- Poole, B. Commitment and criticality. Fairclough's critical discourse analysis evaluated. *International Journal of Applied Linguistics* 20 (2), 137–154.
- Potter, G. & López, J. 2001. After postmodernism. The new millennium. Teoksessa J. López & G. Potter (toim.) *After postmodernism. An introduction to critical realism*. London: Athlone: New York, 3–16.
- Pynnönen, A. 2013. Diskurssianalyysi. Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulun Working paper N:o 379. Viitattu 31.8.2017.
- Pyykkönen, T. 2016. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyö valtion liikuntapolitiikassa – taustaselvitys valtion liikuntaneuvostolle ja sen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvojaostolle. *Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2016:1*.
- Raevaara, E. 2017. Tasa-arvo, aika ja politiikan mahdollisuus. Viitattu 20.10.2017. <http://www.helsinki.fi/sukupuolentutkimus/aanioikeus/artikkelit/raevaara.htm>
- Ramazanoglu, C. & Holland, J. 2002. *Feminist methodology. Challenges and choices*. London, Thousand Oaks: SAGE.
- Salasuo, M., Berg, P., Lehtonen, K. & Laine, K. 2016. Kentiltä kabinetteihin – suomalaisen urheiluliikkeen nykytila ja tulevaisuus. *Liikunta & Tiede* 53 (4), 24–29.
- Savtshenko, Ritva. 2002. Saavuttamaton tavoite? Näkökulmia työelämän tasa-arvoon. Teoksessa Holli ym. (toim.) *Tasa-arvopolitiikan haasteet*. 2002. Vantaa: WSOY, 189–206.
- Siekinen, K. 2017. Koulutuksellisen tasa-arvon diskurssit ja toimijat peruskoulun tuntijakouudistuksessa. *Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 583.
- Sisjord, M. K., Fasting, K. & Sand, T. S. 2017. The impact of gender quotas in leadership in Norwegian organized sport. *International Journal of Sport Policy and Politics* 9 (3), 505–519.
- SLU. 2011. Näköaloja laaja-alaisiin tasa-arvokysymyksiin. Kaikkien tasavertainen oikeus liikuntaan ja urheiluun. *SLU-julkaisusarja 5/2011*. Viitattu 24.8.2017.
- SLU. 2005. Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa. Selvitys miesten ja naisten asemasta liikunnassa ja liikuntakulttuurissa. *SLU-julkaisusarja 2005:2*. Viitattu 9.1.2016.
- Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. 2017. Viitattu 22.11.2017. <http://tane.fi/etusivu>

Tasa-arvovaltuutettu. 2014. Tasa-arvovaltuutetun lausunto hallituksen esityksestä (HE 19/2014 vp) koskien yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolakien muutosta. Viitattu 22.11.2017. <https://www.tasa-arvo.fi/-/tasa-arvovaltuutetun-lausunto-hallituksen-esityksesta-he-19-2014-vp-koskien-yhdenvertaisuus-ja-tasa-arvolakien-muutoksia-annettu-6-5-2014->

Tasa-arvovaltuutettu. 2016. Tasa-arvovaltuutettu ja yhdenvertaisuusvaltuutettu jatkavat erillisinä viranomaisina. Viitattu 22.11.2017. <https://www.tasa-arvo.fi/-/tasa-arvovaltuutettu-ja-yhdenvertaisuusvaltuutettu-jatkavat-erillisina-viranomaisina>

Teelmäki, L. 2017. Tasa-arvopuhe vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Tavoitteena tasa-arvo, periaatteena yhdenvertaisuus. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.

Tuori, S. 2007. Erontekoja – Rodullistetun sukupuolen rakentuminen monikulttuurisessa naispolitiikassa. Teoksessa J. Kuortti, M. Lehtonen & O. Löytty (toim.) *Kolonialismin jäljet. Keskustat, periferiat ja Suomi*. Helsinki: Gaudeamus, 156–174.

Turpeinen, S., Jaako, J., Kankaanpää, A. & Hakamäki, M. 2011. Liikunta ja tasa-arvo 2011. Sukupuolten tasa-arvon nykytila ja muutokset Suomessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:33.

Valo. 2015. Valon ja Olympiakomitean yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma. Viitattu 22.11.2017. https://storage.googleapis.com/valo-production/2016/12/valon_ja_olympiakomitean_yhdenvertaisuussuunnitelma.pdf

van Dijk, T. A. 1993. Principles of critical discourse analysis. *Discourse & Society* 4 (2), 249–283.

Verloo, M. & van der Vleuten, A. 2009. The discursive logic of ranking and benchmarking. Understanding gender equality measures in the European Union. Teoksessa E. Lombardo, P. Meier & M. Verloo (toim.) *The discursive politics of gender equality. Stretching, bending and policy-making*. Lontoo & New York: Routledge, 169–185.

Verloo, M. 2007. Multiple meaning of gender equality. A critical frame analysis of gender policies in Europe. CPS Books, Central European University Press: Budapest, New York.

Weedon, C. 1997. *Feminist practice and poststructuralist theory*. Oxford, UK: Blackwell.

VLN. 2015. Valtionhallinto liikunnan edistäjänä 2011-2015. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2015:4.

VNS. 2010. Valtioneuvoston selonteko naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:8.

Wodak, R. & Meyer, M. 2001. Critical Discourse Analysis as a method in social scientific research. Teoksessa R. Wodak & M. Meyer (toim.) *Methods of Critical Discourse Analysis*. Viitattu 22.10.2016.

Yhdenvertaisuuslaki 2014. §/30.12.2014/1325.

Young, I. M. 2005. *On female body experience. "Throwing like a girl" and other essays*. Oxford: Oxford University Press.

Yle. 20.10.2017. Miehiä pienemmät palkkiot ärsyttävät maajoukkueen tähtipelaajaa Tinja-Riikka Korpelaa – ”Tuntuu epäreilulta”. Viitattu 22.11.2017. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000005416508.html>

Yle. 1.11.2017. Roisi seksiehdotus tekstiviestitse, itsetyydytystä voimisteluhallin katsomossa – suomalaiset voimistelijat ja yleisurheilijat kokeneet seksuaalista häirintää. Viitattu 22.11.2017. <https://yle.fi/urheilu/3-9910300>

Yle. 9.11.2017. Suomalaisessa liikunnassa niistetään aina ensiksi naisten tekemästä työstä, sanoo Birgitta Kervinen – hänet palkittiin KOK:n tasa-arvopalkinnolla. Viitattu 22.11.2017. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000005443267.html?share=189fea49506205bc1ff3ea6f8e7ed359>

Ylöstalo, H. 2012. Tasa-arvotyön tasa-arvo. Tampereen yliopisto. Naistutkimus. *Acta Electronica Universitatis Tamperensis* 1152.

Ylöstalo, H. 2012. Feministien vuoro. Kirjoituksia telaketjujen tältä ja tuolta puolen. Vieraan vuoro: Mitä tasa-arvo on? Viitattu 25.1.2017.

<https://feministienvuoro.wordpress.com/2012/03/14/vieraan-vuoro-mita-tasa-arvo-on>

Liite 1

LIITTEET

Liite 1

Kysely liikuntajärjestöille sukupuolten tasa-arvosta

= numeerinen tai asteikollinen vastaus/vastausvaihtoehto

MUUTOS JA TAVOITTEET

Onko järjestöllänne ollut erityisiä sukupuolten tasa-arvoon liittyviä tavoitteita viimeisen 10 vuoden aikana? (Muutos1) #

- Kyllä / Ei / En osaa sanoa

Millaisia? (Muutos2)

Ovatko sukupuolten tasa-arvolle aiemmin asettamanne tavoitteet toteutuneet toiminnassanne? (Muutos3) #

- Kyllä / Ei / Osittain / En osaa sanoa

Millaisissa asioissa muutos sukupuolten tasa-arvon suhteen näkyy järjestönne toiminnassa? (Muutos4)

Mitkä ovat olleet järjestössänne merkittävimpiä muutosta vauhdittavia voimia? (Muutos5)

Mitkä asiat ovat hidastaneet muutoksen toteutumista? (Muutos6)

Tarvitaanko sukupuolten tasa-arvotilanteeseen liikuntakulttuurissa yleisesti muutosta? (Muutos7) #

- Kyllä / Ei / En osaa sanoa

ONGELMAT – LIKUNTAKULTTUURIN JA JÄRJESTÖJEN KOMPASTUSKIVIÄ

Onko järjestönne toiminnassa sukupuolten tasa-arvoon liittyviä ongelmia? (Ongelma1) #

- Kyllä / Ei / En osaa sanoa

Millaisia? (Ongelma2)

Onko laji-/toimintakulttuurissanne sukupuolten tasa-arvoon liittyviä ongelmia? #(Ongelma3)

- Kyllä / Ei / En osaa sanoa

Millaisia? (Ongelma4)

Onko sukupuolten tasa-arvotilanteessa ongelmia liikuntakulttuurissa yleisesti? (Ongelma5) #

- Kyllä / Ei / En osaa sanoa

Liite 1

Millaisia? (Ongelma6)

TEHDYT TOIMET – JÄRJESTÖN ULOSPÄIN SUUNTAAMAT TOIMET

Mitä toimia järjestönne on tehnyt sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi jäsenseuroissa (esim. kampanjat, ohjelmat, toimintastrategiat, koulutussisällöt)? (Toimi1)

Ovatko tehdyt toimet olleet vaikuttavia? (Toimi2) #

- Kyllä / Ei / En osaa sanoa

Millaisia vaikutukset ovat olleet? (Toimi3)

Mitkä toimet eivät ole tuottaneet haluttuja tuloksia? (Toimi4)

Mitkä tekijät ovat olleet tulosten esteenä? (Toimi5)

Onko järjestöllänne käytössä mittareita, joilla seurataan tehtyjen toimenpiteiden vaikutuksia tasa-arvon suhteen? (Toimi6) #

- Kyllä / Ei

Onko järjestönne laatinut tasa-arvosuunnitelman tai tasa-arvosuunnitelman osana yhdenvertaisuussuunnitelmaa? (Toimi7) #

- Kyllä / Ei / Suunnitelman teko on aloitettu, mutta se ei ole valmis

ORGANISAATIO – JÄRJESTÖ TYÖPAIKKANA

Kiinnitetäänkö organisaationne sisällä huomiota sukupuolten tasa-arvokysymyksiin (esim. työelämän tasa-arvokysymykset)? (Organisaatio1) #

- Kyllä / Ei

Millaisia vaikutuksia tasa-arvotavoitteilla on ollut toimintaanne (esim. kiintiöt, henkilöstöpolitiikka, johtaminen)? (Organisaatio2)

Onko organisaatiossanne nimettyä henkilöä vastaamassa tasa-arvoasioista? (Organisaatio3) #

- Kyllä / Ei

Milloin organisaatioonne on nimetty tasa-arvoasioista vastaava henkilö? (vuosi) (Organisaatio4) #

Kuinka suuri osa tasa-arvoasioista vastaavan henkilön työajasta on osoitettu tasa-arvoaiheisiin? (%) (Organisaatio5) #

Onko sukupuolten tasa-arvonäkökulma sisällytetty organisaationne sisäisiin strategioihin? (Organisaatio6) #

- Kyllä / Ei

Millä tavalla? (Organisaatio7)

Liite 1

Miten sukupuolten välistä tasa-arvoa voisi parantaa organisaatiossanne? (Organisaatio8)

NYKYHETKESTÄ TULEVAISUUTEEN

Millaisia sukupuolten tasa-arvoon liittyviä tavoitteita järjestöllänne on? (Tuleva1)

Millaisena näette liikuntakulttuurin sukupuolten tasa-arvon tulevaisuudessa? (Tuleva2)

Opetus- ja kulttuuriministeriö edellyttää yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaa liikuntajärjestöiltä osana valtionapukelpoisuutta vuonna 2015 tulleiden muutosten mukaan. Tämän lisäksi, pitäisikö sukupuolten tasa-arvo huomioida jollakin muulla tavalla valtiollisessa liikuntapolitiikan ohjauksessa? (Tuleva3) #

- Kyllä / Ei

Perustelkaa näkemyksenne (Tuleva4)

Tasa-arvosuunnitelman tekeminen on hyödyllistä järjestömme toiminnan kannalta : Valitse sopivin vastausvaihtoehto väittämään: (Tuleva5) #

- Täysin eri mieltä / Jokseenkin eri mieltä / Ei eri eikä samaa mieltä / Jokseenkin samaa mieltä / Täysin samaa mieltä

Perustelkaa näkemyksenne (Tuleva6)

MUUTA

Kuuluuko tasa-arvon edistämiseen mielestänne myös jotakin muuta kuin sukupuolten tasa-arvo? (Muuta1) #

- Kyllä / Ei

Mitä muuta? (Muuta2)

Mitä muuta haluatte sanoa sukupuolten tasa-arvosta ja sen edistämisestä? (Muuta3)

Haluatteko osallistua mahdolliseen tutkimushaastatteluun? (Muuta4) #

- Kyllä / Ei

Liite 2

Liite 2

Kyselyn saatekirje

Hyvä vastaanottaja

Sukupuolten tasa-arvo on ajankohtainen liikuntapolitiikan teema, sillä vuonna 2015 liikunnan valtionapukriteereihin tuli ensimmäisen kerran vaatimukseksi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma osana valtionapukelpoisuutta. Olen tekemässä Jyväskylän yliopistossa aiheeseen liittyvää liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu – tutkielmaa. Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa sitä, millaisia sukupuolten tasa-arvoon liittyviä tavoitteita järjestöillä on, sekä millaisin keinoin liikunnan tasa-arvoa pyritään edistämään nyt ja tulevaisuudessa.

Tutkimuksen kohteena ovat vuonna 2015 valtionapua saaneet liikuntajärjestöt ja tutkimusaineisto kerätään lähettämällä internetkysely kaikille tukea saaneille järjestöille. Tutkimusaineisto käsitellään luottamuksellisesti niin, että se on vain tutkijan käytössä.

Vastaathan kyselyyn viimeistään torstaina **24.3.2016 seuraavasta linkistä**. Kyselyyn vastaaminen kestää noin 40 minuuttia.

<http://mrinterview2.ad.jyu.fi/mrIWeb/mrIWeb.dll?I.Project=TASAARVO>

Tutkimuksen tulokset ovat löydettävissä Jyväskylän yliopiston julkaisuarkistosta ja tutkimuksen tuloksista tiedotetaan järjestöille sähköpostitse. Lisätietoja tutkimuksesta saa alla olevien yhteystietojen kautta.

Suuri kiitos siis vastauksista jo etukäteen ja mitä parhaita kevättä!

Saara Isosomppi

LiK, liikunnan yhteiskuntatieteet
saara.h.isosomppi@student.jyu.fi
+358 50 4072 551

Anna-Katriina Salmikangas

LiT, yliopistotutkija
anna-katriina.salmikangas@jyu.fi
+358 40 8053 970
työn ohjaaja

Liite 3

Liite 3

Liikuntajärjestöjen toiminta-avustukset 2015

LAJILIITOT Grenförbund (70)		€
	AKK-Motorsport ry	240 000
	Sukeltajaliitto ry	160 000
	Suomen Aikidoliitto ry	50 000
	Suomen Amerikkalaisen Jalkapallon Liitto ry	120 000
	Suomen Ampumahiihtoliitto ry	240 000
	Suomen Ampumaurheiluliitto ry	710 000
	Suomen Biljardiliitto ry	70 000
	Suomen Castingliitto ry	3 500
	Suomen Cheerleadingliitto ry	80 000
	Suomen Curlingliitto ry	100 000
	Suomen Dartsliitto ry	35 000
	Suomen Frisbeegolfliitto ry	40 000
	Suomen Golfliitto ry	510 000
	Suomen Hiihtoliitto ry	1 070 000
	Suomen Hockeyliitto ry	30 000
	Suomen I.T.F. Taekwon-do ry	15 000
	Suomen Ilmailuliitto ry	150 000
	Suomen Jousiampujain Liitto ry	82 000
	Suomen Judoliitto ry	320 000
	Suomen Jääkiekkoliitto ry	1 375 000
	Suomen Jääpalloliitto ry	142 000
	Suomen Karateliitto ry	245 000
	Suomen Kaukalopallo- ja Ringetteliitto ry	290 000
	Suomen Keilailuliitto ry	265 000
	Suomen Kendoseurojen Keskusliitto ry	12 000
	Suomen Kipeilyliitto ry	66 000
	Suomen Koripalloliitto ry	945 000
	Suomen Krikettiliitto	30 000
	Suomen Kyykkäliitto ry	10 000

Liite 3

	Suomen Käsipalloliitto ry	230 000
	Suomen Lentopalloliitto ry	960 000
	Suomen Liitokiekkoliitto ry	20 000
	Suomen Luisteluliitto ry	250 000
	Suomen Lumilautaliitto ry	175 000
	Suomen Melonta- ja Soutuliitto ry	440 000
	Suomen Miekkaile- ja 5-otteluliittoliitto ry	165 000
	Suomen Moottoriliitto ry	170 000
	Suomen Muay Thai-liitto ry	12 000
	Suomen Nyrkkeilyliitto ry	190 000
	Suomen Oriental Moodo-liitto ry	7 500
	Suomen Painiliitto ry	320 000
	Suomen Painonnostoliitto ry	200 000
	Suomen Palloliitto ry	2 000 000
	Suomen Pesäpalloliitto ry	580 000
	Suomen Petanque-Liitto SP-L ry	25 000
	Suomen Potkunyrkkeilyliitto ry	30 000
	Suomen Purjehdus ja Veneily ry	560 000
	Suomen Pyöräilyunioni ry	175 000
	Suomen Pöytätennisliitto ry	120 000
	Suomen Ratagolfliitto ry	15 000
	Suomen Ratsastajainliitto ry	640 000
	Suomen Rugbyliitto ry	12 000
	Suomen Saappaanheittoliitto ry	3 500
	Suomen Salibandyliitto ry	945 000
	Suomen Shakkiliitto ry	45 000
	Suomen Squashliitto ry	180 000
	Suomen Sulkapalloliitto ry	325 000
	Suomen Suunnistusliitto ry	875 000
	Suomen Taekwondoliitto ry	165 000
	Suomen Taitoluisteluliitto ry	360 000
	Suomen Tanssiurheiluliitto ry	345 000
	Suomen Tennisliitto ry	285 000
	Suomen Tikkaurheiluliitto STURL ry	27 000
	Suomen Triathlonliitto ry	75 000
	Suomen Uimaliitto ry	740 000
	Suomen Urheiluliitto ry	1 035 000

Liite 3

	Suomen Valjakkourheilijoiden Liitto ry	27 000
	Suomen Vesihiihtourheilu ry	3 500
	Suomen Voimanostoliitto ry	50 000
	Suomen Voimisteluliitto ry	1 760 000
	YHTEENSÄ Totalt:	21 948 000

MUUT LIKUNTAJÄRJESTÖT Övriga idrottsorganisationer		
ERITYISRYHMIEN LIKUNTAJÄRJESTÖT (10) Specialgruppernas idrottsförbund		
	Suomen Kuurojen Urheiluliitto ry	345 000
	Soveltava Liikunta SoveLi ry	227 000
	Mielenterveyden Keskusliitto ry	79 000
	Suomen Sydänliitto ry*	52 000
	Hengityслиitto Heli ry*	52 000
	Neuroliitto ry	46 000
	Suomen Reumaliitto ry*	46 000
	Suomen CP-liitto ry	50 000
	Suomen Parkinson-liitto ry	18 000
	Epilepsialiitto ry	14 000
	YHTEENSÄ Totalt:	929 000
KOULULAIS- JA OPISKELIJAJÄRJESTÖT (4) Elev- och studentorganisationer		
	Koululiikuntaliitto ry	320 000
	Opiskelijoiden Liikuntaliitto ry	375 000

Liite 3

	Suomen ammatillisen koulutuksen kulttuuri- ja urheiluliitto, SAKU ry	150 000
	Suomen koulukotien urheiluyhdistys ry	2 000
	YHTEENSÄ Totalt:	847 000
	SUOMEN TYÖVÄEN URHEILULIITTO RY	1 585 000
	FINLANDS SVENSKA IDROTT FSI RF	985 000
	SUOMEN LATU RY	760 000
	SUOMEN UIMAOPETUS- JA HENGENPELAS- TUSLIITTO RY	520 000

MUUT LIIKUNTAJÄRJESTÖT Övriga idrottsorganisationer		
	Suomen Metsästäjäliitto ry	20 000
	WAU ry	20 000
	Suomen NMKY:n Urheiluliitto ry	80 000
	Suomen Liikunnan Ammatillaiset ry	170 000
	Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat ry	90 000
	Suomen Aikuisurheiluliitto ry	75 000
	Reserviläisurheiluliitto ry	50 000
	Suomen Sotilasurheiluliitto ry	54 000
	Suomen Monikulttuurinen Liikuntaliitto ry	45 000
	Urheilutoimittajain liitto ry	5 000
	Työväen Retkeilyliitto ry	18 000
	Kalottieurheilu ry	50 000
	Suomen Erotuomarien Liitto ry	27 000
	Suomen Työpaikkaurheilu ry	4 000
	Suomen Valmentajat ry	150 000
	YHTEENSÄ Totalt:	858 000
	SUOMEN VAMMAISURHEILU JA -LIIKUNTA VAU ry	1 525 000

Liite 3

ALUEELLISET YHTEISÖT (15) Regionala samfund		
	Lounais-Suomen Liikunta ja Urheilu ry	546 000
	Pohjois-Karjalan Liikunta	193 000
	Hämeen Liikunta ja Urheilu ry	351 000
	Päijät-Hämeen Liikunta ja Urheilu ry	191 000
	Etelä-Suomen Liikunta ja Urheilu ry	470 000
	Pohjanmaan Liikunta ja Urheilu ry	302 000
	Etelä-Savon Liikunta ry	190 000
	Kainuun Liikunta ry	192 000
	Pohjois-Savon Liikunta	182 000
	Pohjois-Pohjanmaan Liikunta ry	236 000
	Etelä-Karjalan Liikunta ja Urheilu ry	160 000
	Keski-Pohjanmaan Liikunta ry	159 000
	Keski-Suomen Liikunta ry	208 000
	Kymenlaakson Liikunta ry	150 000
	Lapin Liikunta ry	178 000
	YHTEENSÄ Totalt:	3 708 000
	KAIKKI LIIKUNTAJÄRJESTÖT YHTEENSÄ Alla idrottsorganisationer totalt	33 680 000
	Suomen Vapaaotteluliitto ry	15 000
	VALO ry	4 802 000
	Suomen Olympiakomitea ry	1 300 000
	Suomen Paralympiakomitea ry	300 000

Liite 4

Liite 4

Kyselyyn vastanneet järjestöt (n=69)

Etelä-Savon Liikunta ry
Hengityслиitto Heli ry
Hämeen Liikunta ja Urheilu ry
Kainuun Liikunta ry
Koululiikuntaliitto ry
Kymenlaakson Liikunta ry
Lapin Liikunta ry
Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat ry
Lounais-Suomen Liikunta ja Urheilu ry
Opiskelijoiden Liikuntaliitto ry
Reserviläisurheiluliitto ry
Soveltava Liikunta SoveLi ry
Sukeltajaliitto ry
Suomen Aikidoliitto ry
Suomen Aikuisurheiluliitto ry
Suomen Amerikkalaisen Jalkapallon Liitto ry
Suomen ammatillisen koulutuksen kulttuuri- ja urheiluliitto, SAKU ry
Suomen Ampumahiihtoliitto ry
Suomen Ampumaurheiluliitto ry
Suomen Biljardiliitto ry
Suomen Cheerleadingliitto ry
Suomen Curlingliitto ry
Suomen Erotuomarien Liitto ry
Suomen Hiihtoliitto ry
Suomen Hockeyliitto ry
Suomen Ilmailuliitto ry
Suomen I.T.F. Taekwon-Do ry
Suomen Jousiampujain Liitto ry
Suomen Judoliitto ry
Suomen Jääpalloliitto ry
Suomen Kaukalopallo- ja Ringetteliitto ry
Suomen Kendoseurojen Keskusliitto ry
Suomen Kiipeilyliitto ry
Suomen Koripalloliitto ry
Suomen Kyykkäliitto ry
Suomen Käsipalloliitto ry
Suomen Luisteluliitto ry
Suomen Lumilautaliitto ry
Suomen Melonta- ja Soutuliitto ry
Suomen Moottoriliitto ry
Suomen Painiliitto ry
Suomen Painonnostoliitto ry
Suomen Palloliitto ry

Liite 4

Suomen Pesäpalloliitto ry
Suomen Petanque-Liitto SP-L ry
Suomen Pyöräilyunioni ry
Suomen Ratagolfliitto ry
Suomen Ratsastajainliitto ry
Suomen Salibandyliitto
Suomen Squashliitto
Suomen Sydänliitto ry
Suomen Taekwondoliitto ry
Suomen Taitoluisteluliitto ry
Suomen Tanssiurheiluliitto ry
Suomen Tennisliitto
Suomen Tikkaurheiluliitto STURL ry
Suomen Triathlonliitto ry
Suomen Työpaikkaurheilu ry
Suomen Työväen Urheiluliitto ry
Suomen Uimaliitto
Suomen Urheiluliitto
Suomen Valjakkourheilijoiden liitto Ry
Suomen Valmentajat ry
Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry
Suomen Voimanostoliitto ry
Suomen Voimisteluliitto ry
Työväen Retkeilyliitto ry
Urheilutoimittajain Liitto
WAU ry

Liite 5

Liite 5

Valtionavustuksen hakuohjeet vuodelle 2015, sivut 1–7

Liikuntajärjestöt

Viite:

Liikuntalaki (1054/1998),
muut. (662/2002)

Liikunta-asetus
(1055/1998), muut.
(728/2002)

Valtionavustuslaki (688/2001)

Voimassa toistaiseksi

Kumoo:

Ohjeet valtionapukelpoisuushakemuksesta sekä
valtionavustuksen hakemisesta vuonna 2015

VALTIONAVUSTUSTEN HAKEMINEN VUODELLE 2015

- yleisavustus haetaan viimeistään lokakuun 31 päivänä 2014

1. VALTIONAVUSTUKSEN HAKEMINEN

Valtionavustukseen oikeutetut uudet liikuntajärjestöt.

Liikuntalain (1054/1998) 7 §:ssä tarkoitetun liikuntajärjestön, joka voi saada toimintaansa valtionavustusta, tulee olla valtakunnallinen tai alueellinen rekisteröity yhdistys, jonka sääntöjen mukaisena pääasiallisena tarkoituksena on liikunnan järjestäminen tai muu liikunnan edistäminen.

Uusia valtionapuun oikeutettuja liikuntajärjestöjä hyväksyttäessä edellytyksenä on, että:

1. järjestön pääasiallisena toimialana on liikuntatoiminta
2. järjestön toiminta on valtakunnallista
3. kyseisellä liikuntalajilla on kansainvälinen organisaatio ja /tai kansainvälinen kilpailujärjestelmä, ja/tai laji on kansallisesti merkittävä

Valtakunnallisuuden edellytyksenä on, että toiminnalla on maakunnallista kattavuutta ja että järjestöllä on kattavasti jäsenyhdistyksiä ja niissä jäseniä sekä harrastajia.

Kustakin lajista valtionapukelpoiseksi hyväksytään vain yksi valtakunnallinen lajiliitto.

Niiden järjestöjen, joita opetus- ja kulttuuriministeriö ei ole hyväksynyt liikuntalain perusteella avustettaviksi liikuntajärjestöiksi, tulee edellä mainittujen asiakirjojen lisäksi toimittaa opetus- ja kulttuuriministeriölle liikuntalain 7 §:n mukainen valtionapukelpoisuushakemus voidakseen tulla hyväksytyksi valtionapuun oikeutetuksi liikuntajärjestöksi. Valtionapukelpoisuushakemukseen tulee liittää seuraavat asiakirjat:

- *vapaamuotoinen hakemus valtionavustuskelpoisuuden hakemisesta*
- *rekisteriviranomaisen hyväksymät järjestön säännöt,*
- *hakijan yhdistysrekisteriote,*
- *hakijajärjestön hyväksytty toimintakertomus ja tuloslaskelma vuodelta 2013 tilintarkastajien lausuntoineen sekä*
- *kertomus kuluvan vuoden toiminnasta ja sen laajuudesta.*

Hakemukseen tulee lisäksi sisältyä selvitys järjestön organisaatiosta, toimintamuodosta/lajista, kansainvälisestä toiminnasta sekä toiminnan valtakunnallisuudesta.

Valtionavustuksen hakeminen (kaikki liikuntajärjestöt)

Valtionavustuslaki (688/2001) 9 §

"Valtionavustusta haetaan kirjallisesti."

Liikuntalaki (1054/1998) 7 §, muut. (662/2002)

" Valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha valtakunnallisten ja alueellisten liikuntajärjestöjen toiminnan avustamiseen. Valtionavustuksen määrää harkittaessa otetaan huomioon se, miten järjestö toimii tämän lain tarkoituksen toteuttamiseksi. Hakijoiden keskinäisessä vertailussa otetaan huomioon järjestön toiminnan laatu ja laajuus. Lisäksi otetaan huomioon toiminnan yhteiskunnallinen merkitys. Tulosperusteista voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella."

" Opetus- ja kulttuuriministeriö hyväksyy tämän lain nojalla avustettavat järjestöt. Harkitessaan järjestön hyväksymistä ministeriön tulee ottaa huomioon järjestön toiminta liikunnan järjestämiseksi ja muu liikuntaa edistävä toiminta sekä se, miten järjestö ottaa toiminnassaan huomioon urheilun eettiset periaatteet. Erityisestä syystä myös muu liikunnan alalla toimiva valtakunnallinen järjestö voidaan hyväksyä avustuksen piiriin. Tarkempia säännöksiä hyväksymismenettelystä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella."

Liikuntajärjestöjen valtionavustusta on haettava opetus- ja kulttuuriministeriön lomaketta 1 ja liitelomaketta käyttäen **viimeistään lokakuun 31 päivänä 2014. Opetus- ja kulttuuriministeriölle osoitetut hakemukset lähetetään opetus- ja kulttuuriministeriöön, osoite PL 29, 00023 Valtioneuvosto.**

Hakemusasiakirjat

Järjestöjen tulee hakiessaan valtionavustusta vuodelle 2015 toimittaa opetus- ja kulttuuriministeriölle seuraavat asiakirjat:

Kaikki järjestöt

1. *Hakemus valtionavustuksen saamiseksi* liikuntalain 7 §:n nojalla opetus- ja kulttuuriministeriön lomakkeelle nro 1. Lomake löytyy opetus- ja kulttuuriministeriön internetsivuilta osoitteesta: <http://www.minedu.fi/> --> Avustukset --> Liikunta

Hakijajärjestön yhdistysrekisteriin ilmoitettujen virallisten nimenkirjoittajien tulee allekirjoittaa hakemus. Mikäli hakemusta joudutaan täydentämään jälkikäteen, tulee sen tapahtua kirjallisesti.

2. Selvitys järjestön toiminnan tuloksista

Liikuntajärjestöjen tulee esittää suunnitelma toiminnasta vuonna 2015.

3. Erittely vuoden 2015 talousarvion mukaisista menoista ja tuloista

Liitelomakkeella 1 esitetään hakijajärjestön menojen ja tulojen erittely vuoden 2015 talousarvion mukaan. Erittelyyn sisällytetään toiminnanaloittain kaikki oman varsinaisen toiminnan menot ja tulot sekä muun toiminnan tulot ja menot investointimenoja lukuun ottamatta.

Hyväksyttäviä menoja ovat varsinaisen toiminnan välittömät menot bruttomääräisinä lukuun ottamatta kilpailu- ja julkaisutoiminnan menoja, joiden osalta otetaan huomioon vain mahdollinen hyväksytyt tappio. Tulonhankinnasta ja liiketoiminnasta aiheutuvat menot eivät ole valtionapuun oikeuttavia hyväksyttäviä menoja. **Valtionapuun oikeuttavia menoja ei myöskään ole työsuhteautoista tai ravintoedusta järjestölle aiheutuvat kustannukset.**

4. Luettelo järjestön saamista/hakemista muista avustuksista

Järjestön tulee ilmoittaa kaikki vuonna 2014 saamansa avustukset ja vuodeksi 2015 haettavat avustukset liitelomakkeella 1 myöntäjän ja käyttötarkoituksen mukaan eriteltyinä. Julkiset ja muut avustukset eritellään omaksi ryhmäkseen. Muiden avustusten aiheuttamat vähennykset hyväksyttäviin menoihin tehdään opetus- ja kulttuuriministeriössä järjestön täyttämän liitelomakkeen perusteella.

5. Luettelo järjestön palveluksessa olevasta henkilöstöstä ja palkkausperusteista

Luettelo valtionavustuksella tuettavan toiminnan tehtävissä olevasta henkilöstöstä ja palkkausperusteista esitetään liitelomakkeella 1, jossa ilmoitetaan jatkuvassa työsuhteessa hakemisajankohtana olevat toimet ja niiden palkkaus lukuun ottamatta tarvikkevälityksen, varainhankinnan ja liiketoiminnan palveluksessa pääasiallisesti toimivia henkilöitä. Samassa liitteessä voidaan esittää suunnitelma järjestön palvelukseen otettavasta uudesta henkilöstöstä sekä esitetään yhteenveto työsuhte-educista ja niiden kokonaiskustannuksista (ml. polttoaine-, vakuutus-, huolto- ym. kustannukset).

2. LIIKUNTAJÄRJESTÖJEN TOIMINTA-AVUSTUSTEN MYÖNTÄMISPERUSTEET

Liikuntajärjestöjen valtionavustusten myöntämisestä säädetään liikuntalain 7 §:ssä. Muilta osin opetus- ja kulttuuriministeriö noudattaa soveltuvin osin sitä mitä valtionavustuslaissa säädetään.

Valtionavustuslaki 7 §

"Valtionavustusta voidaan myöntää valtion talousarvion tai talousarvion ulkopuolella olevan valtion rahaston varojen puitteissa, jos:

- 1) tarkoitus, johon valtionavustusta haetaan, on yhteiskunnallisesti hyväksyttävä;
- 2) valtionavustuksen myöntäminen on perusteltua valtionavustuksen käytölle asetettujen tavoitteiden kannalta;
- 3) valtionavustuksen myöntämistä on pidettävä tarpeellisena valtionavustuksen hakijan saama muu julkinen tuki sekä valtionavustuksen kohteena olevan hankkeen tai toiminnan laatu ja laajuus huomioon ottaen; sekä
- 4) valtionavustuksen myöntämisen ei arvioida aiheuttavan muita kuin vähäisiä kilpailua ja markkinoiden toimintaa vääristäviä vaikutuksia Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

Valtionavustus voidaan myöntää saajalle sen omaan toimintaan tai hankkeeseen taikka käytettäväksi valtionavustuspäätöksen mukaista käyttötarkoitusta toteuttavan muun kuin saajan toiminnan tai hankkeen avustamiseen. Jos valtionavustus myönnetään käytettäväksi valtionavustuspäätöksen mukaista käyttötarkoitusta toteuttavan muun kuin saajan toiminnan tai hankkeen avustamiseen, valtionavustuksen saajan on tehtävä sopimus valtionavustuksen käytöstä, käytön valvonnasta ja niiden ehdoista toimintaa tai hanketta toteuttavan kanssa."

Liikuntalaki 7 §

" Valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha valtakunnallisten ja alueellisten liikuntajärjestöjen toiminnan avustamiseen. Valtionavustuksen määrää harkittaessa otetaan huomioon se, miten järjestö toimii tämän lain tarkoituksen toteuttamiseksi.

Hakijoiden keskinäisessä vertailussa otetaan huomioon järjestön toiminnan laatu ja laajuus. Lisäksi otetaan huomioon toiminnan yhteiskunnallinen merkitys. Tulosperusteista voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Hyväksyttävänä toimintamenoina ei pidetä liiketoiminnasta aiheutuvia menoja.

Uudelle järjestölle ei myönnetä valtionavustusta ilman erityistä syytä ennen kuin se on toiminut ainakin vuoden pituisen tilikauden.

Opetus- ja kulttuuriministeriö hyväksyy tämän lain nojalla avustettavat järjestöt. Harkitessaan järjestön hyväksymistä ministeriön tulee ottaa huomioon järjestön toiminta liikunnan järjestämiseksi ja muu liikuntaa edistävä toiminta sekä se, miten järjestö ottaa toiminnassaan huomioon urheilun eettiset periaatteet. Erityisestä syystä myös muu liikunnan alalla toimiva valtakunnallinen järjestö voidaan hyväksyä avustuksen piiriin. Tarkempia säännöksiä hyväksymismenettelystä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

Valtion liikuntaneuvosto tekee ministeriölle esityksen avustuksen myöntämisestä. "

Valtionapupäätöksen valmistelussa opetus- ja kulttuuriministeriö käyttää soveltaen apunaan liikuntajärjestöjen avustusjärjestelmää kehittäneiden työryhmien esityksiä.

Liikuntajärjestöjen valtionrahoituksen perustan muodostavat järjestön toiminnan tulokset liikuntakulttuurin keskeisillä tulosalueilla. Vuoden 2015 valtionavustuksia myönnettäessä otetaan huomioon järjestöjen määrälliset, laadulliset ja yhteiskunnalliset tulokset lapsi- ja nuorisoliikunnan, aikuisten liikunnan ja huippu-urheilun tulosalueilla. Lisäksi arvioidaan järjestöjen antidopingtoiminta sekä toiminta tasa-arvon ja suvaitsevaisuuden alueilla.

Järjestöryhmät ja yksittäiset järjestöt voivat erota toisistaan toiminnan painottumisessa eri tulosalueille tai toiminnan yleisissä reunaehdoissa ja tämä otetaan tarvittaessa huomioon. Myös avustuksen tarve ja järjestöjen erilainen mahdollisuus hankkia omarahoitusta voidaan ottaa huomioon.

Valtionavustuksen saajan on noudatettava opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksissä annettuja ohjeita ja Suomen Antidoping-toimikunnan voimassa olevaa säännöstöä, jonka mukaan järjestön tulee sallia dopingtestaus kilpailu- ja harjoituskaudella sekä liikunnan ja urheilun eettisiä periaatteita ja Suomea sitovia kansainvälisiä säännöksiä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö edellyttää, että valtionavustusta saavien liikuntajärjestöjen tulee tehdä vuoteen 2016 mennessä suunnitelma siitä miten järjestö edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa liikunnan avulla.